

МОБИЛНОСТ И ПРИБОЩАВАНЕ В МНОГОЕЗИЧНА ЕВРОПА

НАРЪЧНИКЪТ MIME

MIME
Мобилност и
приобщаване в
многоезична Европа
Мобилност и
приобщаване в
многоезична Европа

MIME

Mobilitéé et inclusion dans
une Europe multilingue

Получените в резултат на това научни изследвания са финансирани от Седмата рамкова програма на Европейския съюз по споразумение за отпускане на безвъзмездни средства № 613344 (проект MIME).

Оригинален документ на английски език, достъпен на адрес:

<http://www.mime-project.org/vademecum/>:

© 2018

ISBN 978—2—8399—2402—3

Проект MIME

Мобилност и приобщаване в многоезична Европа

www.mime-project.org

Изображение на корицата:

Фердинанд Ходлер, 1917 г., „Die Dents-du-Midi von Caux aus“,

Община Уикимедия.

Eŭropo
Demokratio
Esperanto

Превод на френски от Pierre Dieumegard за Европа-демократия-Есперанто

Този превод не е направен от преводачи, които са квалифицирани и финансирани от Европейския съюз. Тя може да съдържа (вероятно, със сигурност...) грешки, но също така има някои допълнителни обяснения, за да улесни разбирането от страна на френските читатели.

Докато не бъде направен и проверен по-добър превод от повече компетентни лица, разумно е този документ да се разглежда само като временна версия, предназначена да улесни разбирането, и да се направи препратка към оригиналния документ на английски език.

Целта на този „временен“ документ е да даде възможност на повечехора в Европейския съюз да разберат документите, изготвени за Европейския съюз (и финансирани от техните вноски).

Това е илюстрация на необходимостта от многоезичие в Европейския съюз: без преводи голяма част от населението е изключено от дебата. **Желателно е администрацията на Европейския съюз да поеме превода на важни документи, така че всички европейци да могат да разберат за какво става въпрос и да обсъдят общото си бъдеще заедно.**

За надеждни преводи международният език на Есперанто би бил много полезен поради своята простота, редовност и прецизност.

В интернет:

Европейска федерация-демократия-Есперанто: <http://e-d-e.org/> или <http://demokratio.eu>

Европа-демократия-Есперанто (Франция): <http://e-d-e.en/> contact@e-d-e.org

НАРЪЧНИКЪТ MIME

Мобилности приобщаване в многоезична Европа

François Grin

Главен редактор

Мануел Селио Консейчао

Питър А. Краус

Ласло Марац

Жанета Озолина

Nike K. Pokorn

Антъни Пим

Редактори

Проект MIME — Количествено описание

- Около 1500 страници научни доклади и дейности
- повече от 260 презентации на научни конференции и обществени прояви
- повече от 40 специализирани конференции и тематични семинари
- повече от 60 научни публикации, специално посветени на резултатите от проекта
- участие на приблизително 220 заинтересовани страни, организации на гражданското общество и администрации в дейности по проекти
- 22 партньорски институции в 16 държави
- приблизително 70 академици, от докторанти до пълни професори
- 11 участващи дисциплини
- 4 години научни изследвания

както и набор от експерти, с които можете да се свържете за специализирана оценка и анализ на адрес

www.mime-project.org/expertise

Благодаря.

Чрез проекта MIME (2014—2018 г.) участващите изследователски екипи имаха късмет, че имат опитен екип, включително Джо Лобианко, Амин Малуф, Тове Малой, Том Моринг и Том Рисенто. Бихме искали да изразим благодарността си за тяхната подкрепа.

Специални благодарности на проф. Tom Moring, председател на Консултативния съвет, чиито умения както в областта на многоезичието, така и в комуникацията бяха безценни за изготвянето на този наръчник, и на професор Волфганг Макевич, специален съветник по проекта, който щедро сподели с нас своя дълбок опит с европейските институции и дългосрочната си визия за многоезична Европа. Техните коментари и съвети бяха от основно значение при формирането на тази книга.

Тематични области Миме дисциплини

Анализ на езиковата политика

Малцинства, мнозинства и езикови права

Езиково многообразие, мобилност и интеграция

Езиково образование, преподаване и учене

Превод, езикови технологии и алтернативни стратегии

Специални теми

Икономика

Образователни науки

Финанси

Надясно

Политическа философия

Политически науки

Психология

Социолингвистично

Социология

Превод

Градска география

Консорциумът MIMЕ

Женевск университет
ГенералЕве, ШТУис

Universiteit van Amsterdam
Амстердам, Холандия

Универза срещу Любляни
Любляна, Словения

Университет в Аугсбург
Аугсбург, Германия

Universidade do Algarve
Фаро, Португалия

Университет „Ровира и Вирджили“
Barcelone, Испания

Университет „Латвияс“
Рига, ЕлЕтония

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Osijek, Croatie

Наука По Париж
Париж, Франция

MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont
Будапеща, HОngrie

Vrije Universiteit Brussel
BRUxelles, Belgіche

Università di Milano-Bicocca
Милано, Италия

Университет Лайпциг
Лайпциг, Германия

Университетът на Реймс Шампан-Арден
Реймс, Франция

Humboldt-Universität zu Berlin
Берлин, Германия

Katholieke университет в Льовен
Lwave, Белгия

Университет на Лимерик — Ollscoil Luimnigh
Лимерик, Ирландия

Университета в Единбург
Единбург, Шотландия

Упсалауниверситет
Упсала, Швеция

Universitatea din Oradea
Орадя, Романи

Финансова обсерватория
GENève, Швейцария

SCIPROM Sàrl
St-Sulpice, Suisse

Съдържание

Въведение 13

Анализ на езиковата политика 28

- 1 Защо езиковите въпроси не могат да бъдат оставени сами? 30
- 2 Необходим ли е общ език, за да има жизнеспособна демокрация? 32
- 3 Може ли „свободен пазар“ да управлява езиковото многообразие? 34
- 4 Защо добрата типология е полезна за избора и разработването на езикови политики? 36
- 5 Как да идентифицираме и измерим езиковия недостатък? 38
- 6 Какво е „комплексен подход“ към избора и дизайна на езиковите политики? 40
- 7 Защо демо-лингвистичните прогнози трябва да служат за основа на избора на езикова политика? 42
- 8 Как преподаването на чужди езици влияе върху разходите за миграция? 44
- 9 Какви социално-икономически неравенства между говорещите различни езици трябва да бъдат преодоляни чрез публичните политики? 46
- 10 На кои езици трябва да се предоставят здравни грижи? 48
- 11 Важни ли са разходите за езиковата политика? 50
- 12 Защо компютърните симулации са полезни при избора и проектирането на сложни езикови политики? 52
- 13 Какви са общите правни последици от проучването на MIMЕ? 54

Малцинства, мнозинства и езикови права 56

- 14 Трябва ли правителството да забави спада на малцинствените общности? 58
- 15 Трябва ли малцинствените езици да бъдат преподавани на говорителите на езика на мнозинството? 60
- 16 Съществуват ли „единни„и „неуникални“ малцинства в подобни ситуации, когато са изправени пред национално езиково господство? 62
- 17 Какво е значението на демолингвистичната концентрация за оцеляването на малцинствените езици в свят на нарастваща мобилност? 64
- 18 Какви принципи спомагат за предвиждане на конфликтния потенциал на етническите и езиковите различия 66
- 19 Защо не е достатъчно да се научи само един от официалните езици в многоезичен контекст? 68
- 20 Как да съчетаем принципите на териториалност и личност? 70
- 21 Как хегемонията на „външния“ език засяга вътрешната политика? 72
- 22 Как следва да си сътрудничат съседните държави в управлението на многообразието? 74
- 23 Защо е важно видимото разпознаване (напр. на пътни знаци и т.н.) на малцинствен език? 76
- 24 Предвижда ли субсидиарността по-всеобхватни езикови политики? 78
- 25 Как можем да позволим на мобилните пенсионери да изпълняват задълженията си и да упражняват правата си? 80

Езиково многообразие, мобилност и интеграция 82

- 26 Могат ли държавите да налагат езикови изисквания за влизане или натурализация на мигранти? 84
- 27 Мобилните европейски граждани считат ли себе си за „европейци“? 86
- 28 Какви принципи трябва да използваме, за да адаптираме езиковите политики? 88
- 29 Трябва ли държавите да предоставят образование на майчиния език на мигрантите? 90
- 30 Достатъчен ли е английският, за да достигне до новодошлите, преди да научат местния(те) език(ци)? 92
- 31 Трябва ли държавите да предоставят услуги на мигрантите на техния собствен език 94

- 32 Могат ли езиковите политики да подобрят резултатите по отношение на заетостта на жените имигранти? 96
- 33 Как езиковата политика може да подобри „мобилността“ на мигрантите? 98
- 34 Как следва националните езикови политики да бъдат адаптирани към контекста на конкретни градове? 100
- 35 Защо трябва да комбинираме различни комуникационни стратегии? 102
- 36 Как общините следва да събират и споделят данни за езиковите профили на своите общности от жители? 104
- 37 Мобилността води ли до увеличаване на използването на английски език за сметка на местните езици? 106
- 38 Може ли европейската политика да подобри социалното приобщаване в местния градски контекст? 108
- 39 Как политиките за интеграция на чужди езици отразяват предпочитанията и нагласите на мнозинството? 110
- 40 Трябва ли общините да регулират използването на езика в публичното пространство? 112

Езиково образование, преподаване и учене 114

- 41 Как приобщаващите училищни системи могат най-добре да управляват езиковото многообразие? 116
- 42 Как могат да се използват мрежи за неформално и самостоятелно учене в подкрепа на многоезичието? 118
- 43 Как да се насърчи мобилността и приобщаването чрез многоезичие във висшето образование? (ES) ЛИ? 120
- 44 Как можем да помогнем на учениците да научат езика на приемащата държава? 122
- 45 Как образователните системи могат да отговорят на динамиката на езиково сложните региони? 124
- 46 Какви са уменията на учителите, които са най-необходими за справяне с езиковите различия в приобщаващите училища? 126
- 47 Как да оценим най-добре неформалните езикови умения? 128
- 48 Защо е препоръчително да се съчетаят „международна ориентация„и „регионално местоположение“ в езиковата стратегия на университетите? 130
- 49 Как валидирането на езика може да насърчи мобилността и приобщаването? 132
- Как органите могат да подкрепят поддържането на чуждоезикови умения за възрастни? 134
- 51 Как могат да се използват съществуващите езикови умения на мигрантите, за да им се помогне да научат езика на приемащата държава? 136
- 52 Кой може да се възползва от обучение за възприемчиви езикови умения? 138
- 53 Каква е ролята на английския език в многоезичните и мултикултурните учебни пространства? 140

Превод, езикови технологии и алтернативни стратегии 142

- 54 Машинният превод ще замени ли преводачите на хора? 144
- 55 Какво представлява взаимното разбиране и за какво е то? 146
- 56 Услугите за писмен и устен превод намаляват ли стимулите за изучаване на езиците на приемащата страна? 148
- 57 Трябва ли да популяризираме планиран език като есперанто като международен *lingua franca*? 150
- 58 Трябва ли машинен превод да се използва в обществените услуги? 152
- 59 Трябва ли английски, като *lingua franca*, да се предлага в няколко разновидности? 154
- 60 Какви са подходящите езикови подходи, за да се отговори на езиковите нужди на мобилните пенсионери? 156
- 61 Как може да се използва взаимно разбиране в професионален контекст? 158
- 62 Какви са най-добрите начини за работа с машинен превод? 160

63 Кой трябва да работи като устен или писмен преводач? 162
Как и кога следва да се предоставят услуги по писмен и устен превод на новопристигналите мигранти? 164

Специални теми 166

- 65 Как да приложим концепцията за приобщаване към мобилни пенсионери? 168
66 По-креативни ли са многоезичните хора? 170
67 Как работи защитата на многоезичието в законодателството на ЕС за защита на потребителите? 172
68 Как можем да предотвратим манипулирането на етническите разделения за геополитически цели? 174
69 Моноезичието в световната търговия засяга ли преподаването и практиката на финансите? 176
70 Дали ромският подход към изучаването на езици съдържа полезни уроци за политиката в областта на езиковото обучение? 178
71 Какво може да се направи, за да се помогне на мобилни пенсионери, които се нуждаят от институционални грижи? 180
72 Как да се насърчи многоезичието в европейското законодателство за защита на потребителите? 182

Как да използвате тази книга?

- 1. Прочетете въведението,**
за да получите първа представа за проекта МІМЕ
- 2. Отидете на „ Основни резултати“**
за да получите нашите основни заключения и открити
- 3. Разходете се сред 72 глави**
според вашите нужди и интереси.

Текст на четвъртата корица на изданието на хартиен носител:

Настоящият наръчник е практически инструмент от проекта МІМЕ за мобилност и приобщаване в многоезична Европа, финансиран от Европейската комисия. Използвайки иновативен подход, съчетаващ единадесет различни дисциплини, този наръчник предлага иновативен и интегриран отговор на предизвикателствата на езиковата политика, които обикновено се вземат поотделно. Тя е предназначена за тези, чиито професионални или политически дейности ги карат да работят по проблемите на многоезичието, да заемат позиция по тези въпроси и, пряко или непряко, да предприемат действия във връзка с решенията относно езиковата политика на местно, национално или наднационално равнище.

Въведение

Наръчникът MIME: въведение

Франсоа Грин, координатор на проекта MIME

MIME означава „Мобилност и приобщаване в многоезична Европа“. Това е изследователски проект в областта на многоезичието, финансиран от Генерална дирекция „Научни изследвания и иновации“ на Европейската комисия. По време на четиригодишната си дейност (2014—2018 г.) проектът генерира голям брой публикации, като научни статии, глави от книги и специални издания на периодични издания, както и редовни доклади за дейността.

Този *наръчник MIME* е един от основните продукти на проекта. Той обаче е различен от останалите резултати на MIME, като например обичайните научни публикации, като статии в научни списания, книги или глави от книги. Наръчникът MIME е различен по своите цели, структура и формат.

MIME е изследователски проект в областта на многоезичието (2014—2018 г.), финансиран от Европейската комисия по 7РП

Този наръчник-месит предлага набор от инструменти и резултати от търсенето.

Настоящият наръчник е преди всичко инструмент за хора, които обикновено не участват в университетски изследвания, но чиито професионални или политически дейности ги карат да вземат предвид проблемите на многоезичието, да заемат позиция по тези проблеми и пряко или косвено да насочват решенията относно езиковата политика на местно, национално или наднационално равнище. Ето защо при изпълнението на тези задачи те често трябва да претеглят съответните предимства и недостатъци на политическите мерки, предложени от различните социални и политически участници в областта на многоезичието. Наръчникът MIME е предназначен да им помогне да се справят с този тип ситуация.

Това въведение има три цели:

- 1 разглежда съществените характеристики на проекта MIME. Това помага за справяне с останалата част от наръчника с по-задълбочено разбиране на предизвикателствата на езиковото многообразие;
- 2 в него се представя структурата на наръчника, като се обяснява какво предлага настоящият документ (но също така, без да има по-малко значение, какво не е предвидено да се предоставя);
- 3 съдържа практически инструкции за това как да използвате този наръчник.

Проектът МІМЕ е насочен към *многоезичното предизвикателство за европейските граждани*. В отговор на искането на Европейската комисия тя разглежда много широк спектър от аспекта на многоезичието, като отменя неочаквано голям проект. МІМЕ отговори на следните въпроси:

► Как европейците могат да балансират нуждите на мобилността в едно интегрирано, технологично напреднало съвременно общество с необходимостта да се запази и извлече полза от езиковото и културното многообразие на Европа?

► Какво представлява това предизвикателство по отношение на комуникационните практики, използването на езикови и езикови права, преподаването на езици и изучаването на езици?

► Как сепревежда това на политики относно националните езици, малцинствените езици и езиците на имигрантите или традиционните езици?

МІМЕ предлага новаторски подход с i) ъгъл на анализ на политиката, ii) интердисциплинарна перспектива, съчетаваща единадесет различни дисциплини, iii) рамка за управление на многообразието, която интегрира обичайните езикови въпроси, разглеждани поотделно.

Тези въпроси далеч надхвърлят това, с което обикновено се занимават повечето подходи към езиковата политика. Поради това проектът МІМЕ има за цел също така да насърчава иновациите в езиковата политика на три основни нива.

Първо, нейният подход се корени в анализа на публичната политика. Това го отличава от други изследвания в областта на езика и многоезичието, които се съсредоточават главно върху наблюдението на езиковите практики на участниците в определени условия. Вместо това проектът МІМЕ предлага интегрирана рамка, в която широк спектър от възприятия — от неотдавнашната социолингвистична работа по процесите на микроравнище до съображенията на макроравнище относно езиковата справедливост от политическата теория — могат да бъдат договорени от гледна точка на политиката.

Второ, проектът МІМЕ е дълбоко интердисциплинарен. Партньорите по проекта представляват единадесет различни дисциплини, включително политически науки, философия, социолингвистика, превод, социология, образователни науки, история, икономика, география, право и психология. Ръководителите на екипите имат предишен опит в областта на езиковото и/или културното многообразие. По принцип тези дисциплинарни насоки са широко разпространени в проекта, което позволява балансиран и всеобхватен подход към управлението на езиковото многообразие.

Трето, проектът МІМЕ разглежда заедно широк спектър от езикови проблеми, които обикновено се проучват отделно, което позволява всеобхватен подход към управлението на езиковото многообразие. Едновременно с това се вземат предвид проблеми като:

► защитата и насърчаването на регионалните и

малцинствените езици в Европа;

► присъствието и видимостта в една държава - членка на ЕС, на официалните езици на други държави членки (в резултат на вътрешноевропейска мобилност);

► предизвикателствата, свързани с изучаването на втори или чужд език в образователните системи, което повдига по-специално проблема със специалната роля на големите езици, включително един или повече lingua franca;

► езикови проблеми, свързани с представянето на други (често неевропейски) езици, придружаващи миграционните потоци;

► проблема с ефективната и справедлива комуникация в многоезичните организации - не само самите европейски институции;

► редица специфични въпроси, свързани с управлението на многоезичието, като например езиковите измерения на защитата на потребителите или специфичните езикови нужди на пенсионерите, установени в друга държава - членка на ЕС.

Трябва да преосмислим езиковото планиране в отговор на дълбоките промени, дължащи се на глобализацията и технологичното развитие.

Към днешна дата тези различни предизвикателства традиционно се проучват отделно от другите, като се използват подходи, които отдават приоритет на определен ъгъл (особено приложни лингвистика или образователни науки, често политически науки, понякога международно право, по-рядко други дисциплини). Въпреки това, вниманието към конкретен проблем от гледна точка на определена дисциплина може да остави също толкова важни въпроси и перспективи в това отношение.

Фрагментираният подход към управлението на езиковото многообразие е все по-очарователен в резултат на две основни тенденции. Първата е глобализацията, която увеличава честотата на междуезиковите контакти. Езиковото многообразие се превърна в задължителна характеристика на съвременните общества, независимо дали на работното място, в училище или по време на празници, и се разпространява в икономическия живот (производство, потребление, търговия). Втората основна тенденция е технологичното развитие, особено в областта на информацията и комуникацията, като и двете са тясно свързани с езиковите умения и използването на езика.

Взети заедно, тези тенденции подчертават факта, че обществата претърпяват бързи и фундаментални промени. Тази промяна засяга езика и многоезичието по различни начини, често чрез размиване на границите между видовете езикови предизвикателства. Въпреки че анализът остава полезен за систематичния анализ на съвременните езикови проблеми, този анализ трябва също така да ги разглежда като различни аспекти на глобален въпрос: каква роля искаме да дадем на многоезичието в съвременното европейско общество?

Трябва да се вземат предвид взаимовръзките между микроравнището (физическите лица), мезо-ниво (организациите) и макроравнището (държава или общество).

Предизвикателството на тези комбинирани тенденции е нарастващата взаимосвързаност на нивата на езиковите проблеми, при които микроравнище (физически лица и домакинства), мезо ниво (независимо дали с цел печалба или не, публични или частни, като университети и предприятия от частния сектор) и макроравнище (общество като цяло, местно, национално или глобално) си влияят взаимно. Тази тенденция не е специфична за езика, но в нейния случай повдига въпроси с особена сложност. Например защитата на малцинствения език вече не може да бъде строго предвидена в рамките на определен регион: съдбата на езика зависи и от неговата видимост в интернет и наличността му другаде, например в градовете, където младите членове на общността отиват във висшето образование. Вероятно езиковата интеграция на мигрантите може да бъде по-сложен и многоезичен процес, отколкото преди.

В миналото „интеграцията“ често е била еквивалент на придобиването на местен език. Въпреки това, в резултат на технологични и културни промени, днес е по-вероятно учебният процес да бъде свързан с различни форми на запазване на „наследения език“: по-ниските разходи за международни пътувания и телекомуникации правят езика на страната на произход лесно достъпен в ежедневието на хората. Геополитическите тенденции засягат вътрешните дейности, а личните мнения могат да имат глобален отзвук чрез социалните мрежи. Силата и условията на тези взаимодействия между нивата могат да се различават за всеки отделен случай, като се сравняват лицата, отговорни за вземането на политически решения, с голямо разнообразие от местни условия.

Накратко, преосмислянето на езиковото предизвикателство изисква от нас да поемем контрол върху значително ниво на сложност и да го манипулираме от системна гледна точка. Приетите идеи за езиковата политика невинаги са подходящи за справяне с тази задача. Основната мисия на проекта MIME е да осигури аналитична рамка за справяне с тази сложност. Общата цел на проекта сега не е да предостави подробен езиков анализ на комуникационните процеси в специфичен контекст (както беше направено в предишни изследователски проекти), а да разработи подход, който на по-общо равнище да генерира съгласувани политически отговори на предизвикателствата на езиковото многообразие и да илюстрира тези отговори с приложения към конкретни ситуации. И накрая, проектът MIME има за цел да предложи:

Европа като социален и политически проект изисква както мобилност, така и приобщаване, но наличието на повече от една често означава по-малко от другото, и обратно.

► набор от взаимосвързани и взаимно съвместими анализи на езиковите проблеми, които спомагат за насочването на широк кръг от въпроси (политически, социални, образователни, комуникационни и др.), но също така спомагат за ефективното преминаване между микро, мезо и макроравнище, на което протичат езиковите процеси;

► набор от ориентирани към политиката инструменти, които анализаторите, създателите на политики и гражданите като цяло могат да адаптират и прилагат към конкретни концепции, като се вземат предвид и бързите промени, които засягат този контекст.

Аналитичната референция на ядрото на проекта MIME е компромисният модел, който осигурява обединяваща рамка. Проектът започва от идеята, че езиковите проблеми, пред които са изправени европейските граждани и техните органи, могат да бъдат преодолени през призмата на общпроблем. Този общ проблем е проблем с напрежението между две цели, а именно мобилността и приобщаването.

Компромисният модел е класически инструмент за анализ на политиките. Тя може да се прилага към всеки проблем, при който обществото трябва да взема решения, и по-специално трябва да балансира желаните, но несближаващи се цели. Многоезичието е предизвикателство именно защото е свързано с две отделни цели, които не са лесно съгласувани:

► От една страна, Европа означава да се превърне във силно интегриран съюз, чиито граждани могат свободно да се движат между държавите членки с цел работа, обучение, отход или пенсиониране. Това се нарича мобилност — концепция, която обозначава по-широк спектър от процеси, отколкото физическата миграция, и включва нарастващото множество мотивация и условия, свързани с географското или понякога виртуалното движение на хората. Мобилността изисква лесна комуникация между хора от различни езикови среди. Това може да бъде постигнато чрез подходяща комбинация от стратегии, включващи изучаване на езици, както и различни начини за използване на езици. Мобилността обаче поставя под въпрос традиционната връзка между определен език и определен географски район;

► От друга страна, „многоезичното предизвикателство“ повдига въпроси за приобщаването, в което езиците играят основна роля. Разнообразието от езици, говорени в Европа, е от решаващо значение за определянето на неговото многообразие, което е признато за основна ценност на Съюза. Това многообразие се проявява в езиковата специфика на различните части на ЕС, където държавите членки имат различни официални езици (понякога повече от един, с различни разпоредби на национално и/или поднационално равнище за справяне с това многообразие). Включването се отнася до чувството за принадлежност и връзка с мястото на пребиваване — може би защото сме роденитук или сме се преместили и избрали да живеем там. Това чувство за принадлежност може да бъде изразено по-специално чрез участие в социалния, политическия, икономическия и

културния живот на страната, региона или местната зона на пребиваване. Това предполага познаване на местния език. По този начин необходимите условия за поддържане и/или възникване на чувство за принадлежност и връзка изискват признаването и консолидирането на многобройните езици и култури, които съставляват европейското многообразие. Култивирането на исторически вкоренено разнообразие, както и признаването на уникалността на елементите, малки или големи, които съставляват това разнообразие, не водят до отхвърляне или изключване на другия. Напротив, именно запазването на езиковата среда позволява на по-възрастните жители да се чувстват уверени в способността си да разширят приобщаването си към новодошлите. Това е важно, като се има предвид значението, което хората отдават на езика и културата в процесите на изграждане на идентичност. Въпреки че приобщаването включва интегрирането на новодошлите в местните условия, то не изисква от новодошлите да се откажат от езиковите и културните характеристики, които носят със себе си, и може да вземе предвид появата на многопластови идентичности.

Напрежението между мобилността и приобщаването е особено силно в областта на езика.

След това проектът MIMЕ консолидира идеята, че възниква компромисен проблем между „мобилността„ и „включването“. От една страна, ако обществото избере да настоява изключително за нуждите от приобщаване на дадено място в ЕС, това би могло да доведе до материални или символични пречки пред мобилността на гражданите. Като го представя по различен начин, изключителното настояване за „включване“ би направило мобилността по-скъпа за хората в материален или символичен план. По-голямото включване обикновено води до по-малка мобилност. Обратно, изключителното съсредоточаване върху мобилността може да има неблагоприятен ефект върху приобщаването, тъй като чрез единните сили, които насърчава, може да подкопае чувството за принадлежност, специфичност и корени, свързани с различни места в ЕС. В най-лошия случай, ако този акцент върху мобилността се възприеме като подкопаващ местните езици и култури, това може да окаже отрицателно въздействие върху някои граждани, които могат да се чувстват лишени от чувството си за принадлежност (по мястото на пребиваване). Необработената мобилност може да бъде разрушителна за процесите на приобщаване.

Основната мисия на MIMЕ е да определя езикови политики, които могат да подобрят съвместимостта между мобилността и приобщаването в области като езиковите права, използването на език в публичната сфера, езиковото образование и комуникацията при специфични условия

Накратко, нус имат типичните съставки на компромиса, в който две цели, и двете валидно насочени, често включват насоки, които могат да бъдат в противоречие помежду си. За да се постигне компромис, проектът MIMЕ има две цели:

Социалното сближаване на европейско равнище изисква балансирано съчетаване на мобилност и приобщаване, включително по отношение на използването на езици, езикови права и езикови умения. Многоезичието е от решаващо значение в момент, когато ЕС като социален и политически проект трябва да преосмисли условията за привличането му за гражданите

► Установяване, при съществуващите ограничения (които поради изложените по-горе причини ограничават степента на постижима мобилност, като същевременно се запазва определена степен на приобщаване, и обратно), най-добрия баланс между мобилността и приобщаването;

► Идентифициране на политическите насоки, които могат да спомогнат за облекчаване на това ограничение — по-специално за формулиране на мерки (или нови комбинации от мерки), които могат да увеличат мобилността, без да възпрепятстват приобщаването, и да подобрят приобщаването, без да ограничават мобилността. Водещият принцип е да се увеличи съвместимостта между мобилността и приобщаването.

Г-нИМЕ разглежда отново традиционните езикови проблеми в съответствие с този компромисен модел, за да подчертае адаптациите към съществуващите разпоредби, които могат да повишат съвместимостта между мобилността и включването в различни области (конституционни разпоредби, ежедневие в различни квартали, образователни системи и т.н.), и понякога предлага радикално нови разпоредби. Мобилността и приобщаването са от решаващо значение за успеха на Европа като социален, икономически и културен проект. Те са важни за себе си, но и като две страни на една и съща монета, защото взети заедно, те създават основата на едно сплотено европейско общество: сближаването на европейско равнище зависи от балансираното съчетаване на мобилност и приобщаване. Този баланс, разбира се, е нещо динамично, което се променя с течение на времето, но общата перспектива за дългосрочно сближаване може да бъде обобщена, както следва: Европа ще бъде сплотена:

► Ако неговите граждани могат лесно да се преместят между държавите членки и не се ограничават само до една държава, в която са родени или биха учили. Това изисква подкрепа за разпоредби и институции, които улесняват мобилността с цел работа, образование, отдих и пенсиониране. Тази подкрепа може да се отнася до правното предоставяне на езикови права, изготвянето на учебните програми, регулирането на многоезичието в опаковките на потребителските стоки, условията, при които е гарантиран достъпът до обществени услуги, и т.н.;

► и ако при пълноценното използване на образователните, професионалните и другите възможности, предлагани от мобилността, гражданите са включени в местната общност, в която са установени, за кратък или по-дълъг период от време. Това изисква подкрепа за жизнеността на различните общности, големи или малки, които се различават от другите и демонстрират своята уникалност, по-специално чрез техните специфични езикови характеристики. Поради това сближаването предполага също така да се обърне внимание на опасенията на онези, които са избрали да не се движат или нямат конкретна причина за това, но които са в ролята на приемащо общество. Тяхното чувство за принадлежност не трябва да бъде застрашено, а обогатено от пристигането на мобилни европейски граждани, които са различни в езиково и

културно отношение.

МІМЕ не се отнася до конкретен аспект на многоезичието, а до управлението на многоезичието по интегриран начин, като характеристика, която преминава през различни ситуации. Този том предоставя концепции, модели, принципи, препратки и примери за успешни практики.

МІМЕ разглежда въпроси, които са от решаващо значение за Европа като политически, социален, икономически и културен проект, тъй като управлението на многоезичието може да допринесе значително за неговото сближаване (или, ако бъде неправилно управлявано, то може сериозно да го възпрепятства). Начинът, по който Европейският съюз се поставя по отношение на разнообразието на езиците си, също оказва въздействие върху начина, по който гражданите могат да имат отношения с това дружество. В момент на бърза промяна, когато силни сигнали от избирателната урна в няколко държави членки показват, че Европейският съюз като институция трябва да се ангажира отново със значението на Европа като колективен проект, значението на компетентното управление на многоезичието не може да бъде надценено.

Като се има предвид тематичният му обхват, проектът МІМЕ не се отнася до конкретен аспект на многоезичието — като например как да се подготвят по-добре учителите за езиково многообразие, или да се разработят системи за защита на езиковите права на националните малцинства, или да се осигури гъвкав преводачески услуги за ЕС, или да се гарантира езиковата интеграция на възрастните мигранти. Това е за всички въпроси от самото начало, но на първо място е да се разработи интегративен подход, който изрично да идентифицира взаимовръзките между тези въпроси и да ни позволи да мислим съвместно за тях. МІМЕ е загрижена за това как всички тези въпроси се сливат в хоризонтално предизвикателство и че можем да посрещнем това предизвикателство на интегрираната езикова политика. Тези приоритети са отразени в настоящото ръководство.

Настоящият наръчник има за цел да определи многоезичието като широкообхватен проблем и да предостави на читателите концепции, препратки и в крайна сметка вдъхновение да разработят свои собствени политически отговори на практическите проблеми, които поражда многоезичието в специфичен контекст. Някои потребители, било то в своите национални или наднационални мисии на държавната администрация, или в политическото си участие (на местно, национално или наднационално равнище), трябва да помислят за удивително разнообразие от езикови въпроси. Те биха могли да включват подходящия размер на финансовата помощ, която да бъде предоставена на културните центрове, осигуряващи традиционно езиковомалцинство. Другите потребители трябва да познават предимствата и недостатъците на алтернативните подходи към езиковата интеграция на възрастните мигранти. Множеството въпроси, повдигнати във връзка с такива въпроси, които на пръв поглед изглеждат ясно очертани, нямат непременно ясен и недвусмислен отговор: например изборът на стратегии в подкрепа на изучаването на езика домакин ще зависи, наред с другото, от личните профили на въпросните имигранти, от традициите на приемащото общество към езиково многообразие, от степента на възприемане на междуезиковата дистанция между официалния(те) език(ци) на приемащата държава и езика(ците), използван(и) от съответната имигрантска група и т.н. С други думи, няма еднообразни решения.

Поради всички тези причини настоящият наръчник има ясна ориентация, основана на (оспорваното) понятие за „най-добри практики“. Това, което е най-добре винаги е специфично, и това, което работи някъде, не е непременно от значение другаде. Освен това в период на ускорена промяна най-доброто в даден момент може да не е подходящо няколко години по-късно. От друга страна, този наръчник дава приоритет на инструментите, които читателите могат да приемат и да се адаптират към собствените си цели. При представянето на тези инструменти нашият приоритет е съгласуваността: ние гарантираме, че те отговарят на интегративна перспектива за управление на езиковото многообразие като хоризонтален социален въпрос, което е условие за добра обществена политика. Но също така ги илюстрираме с примери за успешни практики - понятие, което считаме за много по-плодотворно от „най-добрите практики“. Показването на начина, по който даден проблем е бил решен някъде, не означава, че същата стратегия трябва да бъде копирана другаде; въпреки това солиден анализ на езиков проблем и целенасочена информация за това как той е бил успешно решен в определен контекст може да предостави на читателя полезни инструменти и да даде стимулиращо вдъхновение.

Накратко, вместо да публикува препоръки или да дава всевъзможни рецепти, настоящият наръчник има за цел да помогне на потребителите да се справят с предизвикателствата на езиковото многообразие като широкомащабен социален проблем и да им предостави инструменти, с които да могат да идентифицират крайъгълните камъни на плана за политика за собствената им езикова политика в техния собствен контекст, който отговаря на собствените им нужди.

Не съществува универсално решение. Ние не даваме рецепти или препоръки за проблем.

Ако в работата на длъжностно лице в национална или наднационална администрация, в политическата дейност на избран член на местен, национален или международен законодателен орган или в обществени дебати с участието на медиите, хората или гражданите като цяло, съществуват всякакви ситуации, в които са необходими насоки.

Настоящият наръчник ще помогне на потребителите да развият своята самостоятелност в дискусиите повъпроси, свързани с управлението на многообразието, като претеглят предимствата и недостатъците на различните предложения, направени от други участници или групи по интереси. Нашият фокус върху концепцията за инструменти, които нашите читатели могат да приемат, също отразява нашата осведоменост за бързата и повсеместна промяна. Решения, които могат да бъдат мъдри сега, може вече да не са достатъчни по-късно — нарастващата видимост през последните години на проблема с миграционните потоци вероятно е най-очевидният пример за това. Специфичните решения са преходни, но инструментите имат много по-дълъг живот. Като помагаме на потребителите да поемат контрола върху ключовите елементи на езиковата политика, се надяваме да предоставим на читателите услуга, която ще се окаже

полезна в дългосрочен план.

Настоящият наръчник, който няма за цел автоматично да генерира политически планове, насърчава читателите да станат активни участници в подбора, разработването и оценката на езиковите политики. След това подробностите от работата по анализа на политиката могат да бъдат поверени на работна група, специализирана в езиковата политика, но следващите страници ще помогнат на избраните длъжностни лица или политици с отговорности в тази област да развият много по-ясна представа за това какво искат да получат и защо. Несъмнено подборът и предварителното разработване на дадена езикова политика, както и последващата ѝ оценка, са изключително сложно предприятие, изискващо специализирана работа, поради което са необходими и специалисти в областта на езиковата политика. Но както показва настоящият наръчник, тези специалисти трябва да бъдат наистина интердисциплинарна работна група, включваща специалисти от пълен набор от социални и хуманитарни науки. Причината, съвсем просто, е, че езиковото многообразие е реалност, която обхваща различни измерения на ежедневието на хората, организациите и обществото като цяло.

Настоящият наръчник е инструмент, чрез който потребителите могат да определят приоритетите за собствените си политически проекти в техния собствен контекст.

Езиковите проблеми са свързани и образуват система. Езиковата политика съществува, за да повлияе на тази система, която можем да считаме и за нашата „езикова среда“, тъй като други публични политики са разработени за управление на нашата природна среда. Езиковата среда е много разнообразна. Това продължава в специфични области като „межкултурна осведоменост в многоезични училища,, „обществена служба за устен превод в съдилищата“, езикови курсове за възрастни в социални центрове и т.н. и ги разглеждаме като аспекти на глобалната езикова среда. Следователно последното обхваща всички езикови характеристики, които характеризират средата на нашето ежедневие. Тя включва езикови права, езикови умения, използване на езици и езикови представителства в различни „области“ (като училища, работа, администрация и др.), в които хората си взаимодействат чрез езика.

Въпреки че проектът МІМЕ разглежда многоезичието като интегрирана система, той разглежда и много широк спектър от специфични езикови проблеми като конкретни аспекти на нашата езикова среда. Проблемите, разгледани в МІМЕ, варират от конституционно определени езикови права на националните малцинства до напредъка в машинния превод, от ролята на неформалното образование в езиковото обучение до математическото моделиране на езиковата динамика или от езиковите измерения на защитата на потребителите до езиковите нужди на международните мобилни пенсионери, до само някои от проблемите, разгледани в този проект. Подробното разглеждане на всеки един от тях би изисквало много по-голямо начинание — всъщност цялостна изследователска програма, водеща до един вид енциклопедия на многоезичието. Такова дружество би изисквало много повече от четиригодишен проект.

Тази книга не е нито енциклопедия, нито наръчник, но предлага широко и практическо отразяване на езиковата среда, върху която езиковите политики се опитват да повлияят.

Общите принципи и заключения се прилагат и по отношение на въпроси, свързани с езиковата политика, които не са разгледани в настоящия наръчник.

В резултат на това този наръчник не е енциклопедия. Въпреки фокуса си върху инструментите, това също не е специализирано ръководство. Нашият подход тук е различен и този *Vademecum* е по-скоро уводна книга, защото се фокусира върху предоставянето на читателите на бърз достъп до добре насочени инструменти, които те могат да използват за себе си. Така че направихме селекция от 72 теми, които считаме за особено важни и които са подредени в шест групи:

- ▶ Анализ на езиковата политика (въпроси от 1 до 13)
- ▶ Малцинства, мнозинства и езикови права (въпроси 14—25)
- ▶ Лингвистично многообразие, мобилност и интеграция (въпроси 26—40)
- ▶ Езиково образование, преподаване и учене (въпроси 41—53)
- ▶ Превод, езикови технологии и алтернативни стратегии (въпроси 54—64)
- ▶ Специални теми (въпроси 65—72).

В рамките на всяка група бяха избрани записи от наръчника, за да се осигури широк обхват на практическите въпроси, а вписванията в настоящото ръководство могат да се използват като стъпки за решаване на други въпроси.

Читателите могат да отбележат, че въпреки че до голяма степен липсват, някои аспекти на управлението на езиковото многообразие не се обсъждат тук. Например, ние не проучихме корпуса на езика (като например правописната реформа, терминологичните иновации или избора на азбука); не обсъждаме културните прояви на езика в литературата и изкуствата; ние също така не разглеждаме (или само незначително) теми в езиковата икономика, като например процента на възвръщаемост на езиковите умения на пазара на труда. Тези въпроси не бяха повдигнати в поканата за представяне на предложения на Европейската комисия и поради това бяха пренебрегнати от MIME, чийто обхват вече надхвърля този на повечето проекти, свързани с многоезичието, както по отношение на аналитичните предизвикателства, така и по отношение на политическото изпълнение. Независимо от това това закрепване на Наръчника в анализа на политиката, където се оценяват предимствата и недостатъците на различните езикови сценарии, осигурява естествен мост към някои от икономическите измерения на многоезичието, а литературата, цитирана в различни статии, предоставя показатели в тази конкретна посока.

Всеки запис се отваря с въпрос за заглавието, на който се дава отговор. Нашият приоритет навсякъде е ефективността: всеки запис съответства на двойна страница. Разглеждането на 72-те въпроса, разгледани в настоящото ръководство, се основава на нашата аналитична рамка и винаги се позовава, пряко или непряко, на компромиса между мобилността и приобщаването.

Не всички читатели също ще се интересуват от всеки от въпросите, които повдигаме. Нуждите на нашите читатели вероятно са различни, дори само поради естеството на дейността им (като държавни служители, политици, медии или заинтересовани граждани) и не всеки ще търси един и същ вид информация. Някои дискове ще искат да отидат директно на няколко избрани записа. Независимо от това, навигацията в другите раздели, по-специално тази, посветена на въпроси на общата езикова политика, може да се използва за поставяне на конкретни проблеми в по-широк контекст на управлението на многообразието като цяло и за подпомагане на читателите да извлекат повече ползи от настоящия наръчник.

**72-те записа дават
възможност за бърз,
ефективен и целенасочен
достъп до ключови
въпроси на езиковата
политика**

Всички вписвания са организирани по подобен начин: след кратък коментар на първия въпрос, обясняващ защо този въпрос е важен, ние разглеждаме важните резултати от изследването ("Каквони казва изследването? обхващане на предишната работа и свързването им с напредъка, произтичащ от проекта МІМЕ. Следва раздел („Илюстрация и доказателства,“) с акцент върху факти и цифри, както и заключителен раздел, посветен на „политическите последици“. И накрая, във всеки отделен случай предоставяме някои препратки, които могат да бъдат използвани не само за по-подробно проучване на даден въпрос, но и за достъп до теми, свързани с езиковата политика.

Основни резултати

François Grin, Manuel Célio Conceição,
Peter A. Kraus, László Marác, Žaneta Ozolina,
Nike K. Pokorn, Антъни Пим

Проектът MIME генерира широк спектър от резултати от научни изследвания, като предоставя насоки за подбора и разработването на езикови политики в Европа. Нека започнем с изтъкването на четири основни заключения, от които могат да се извлекат общи политически насоки.

1

Многоезичието не може да бъде оставено само на себе си *нека...* как не е опция. Езиковите политики са неизбежен аспект на управлението; те са необходими и обосновани. Езикът е дълбоко преплетен с политическите, социалните, икономическите и културните процеси, които засягат хората и групите. Различните отговори на многообразието се дължат не само на по-високи или по-ниски равнища на благосъстояние в обществото, но и на повече или по-малко справедливо разпределение на ресурсите. Освен това данните сочат, че политиките, насърчаващи индивидуалното многоезичие и обхващащи обществото, носят материални и символични ползи, които надвишават техните разходи, и насърчават по-голяма равнопоставеност в обществото. Информацията за положителното въздействие върху обществото като цяло на политиките, които се адаптират и подкрепят многообразието, трябва да се разпространява по-широко и систематично.

2

Мобилността и приобщаването са за всички; от това следва, че политиките трябва да се основават на цялостна визия за мобилността и приобщаването. Такава всеобхватна визия е необходима, за да се гарантира, че езиковото многообразие се усеща положително и от гражданите, които не се интересуват от него или не са засегнати от него. Ето защо подкрепата за мобилността на хората в Европейския съюз трябва да бъде придружена от разпоредби, улесняващи приобщаването на мобилните хора и групи към местния(те) език(ци) и култура(и). Включването в местните условия спомага за мобилността на други лица, които не представляват заплаха; тя създава усещането за сигурност, което позволява на жителите да създадат пространство за новодошлите, включително разностранното, което тези новодошли

могат да донесат на местното общество.

3

Добре разработените политики, съчетаващи мобилност и приобщаване, често са сложни, но са необходими и възможни. Съчетаването на мобилността и приобщаването не е лесно и съществува дори напрежение между тях, тъй като само улесняването на мобилността рискува да подкопае приобщаването в местното общество със специфичните му езикови и културни характеристики; от друга страна, настояването само за приобщаване пренебрегва предизвикателствата на мобилността, чието значение нараства с глобализацията. Ето защо чрез избора на мерки, които насърчават приобщаването, следва да се даде приоритет на онези, които не възпрепятстват способността на хората да се придвижват в Европа — Съюз за работа, образование, свободно време или пенсиониране. Симетрично, чрез избора на мерки, които улесняват мобилността, следва да се даде приоритет на онези, които гарантират необходимите условия за процъфтяване на езиковите и културните характеристики на всяко място, със своята специфична динамика и уникалност (често многоезични).

4

Социалното сближаване произтича от балансираното съчетаване на мобилност и приобщаване. Мобилността увеличава обхвата на възможностите, които са на разположение на гражданите; приобщаването засилва чувството за принадлежност на хората и запазва спецификата на различните места в Европа. Постигането на този баланс и разработването на интелигентни езикови политики за тази цел е може би едно от условията, които трябва да бъдат изпълнени, за да се възобнови проектът за европейска интеграция във времена на глобализация и промени.

Тези четири заключения се основават на резултатите от изследванията, които читателят може да намери в следващите 72 вписвания. Тези резултати са категоризирани в шест тематични категории.

1

Езиковата политика като публична политика, насочена към подобряване на познаването на принципите, които следва да ръководят избора, разработването и оценката на езиковите политики, за да станат те ефективни, икономически ефективни и справедливи, тъй като се справят с „многоезичното предизвикателство на европейския гражданин“ (вписвания 1—13).

2

Езикова политика, в която по-специално се проучва как съществуващите конституционни, правни и регулаторни разпоредби могат да бъдат подобрени, за да се гарантира по-добро сближаване чрез добре регламентиран баланс на правата и практиките между различните езици (вписвания 14—25).

3

Възприемането на езиковото многообразие като социален проблем, който е от решаващо значение за определяне на позицията на хората, които говорят различни езици. Проектът подчертава как съвременните промени влияят на избора на хората във връзка с езиковата употреба, как езиковите характеристики се хармонизират с формирането на групов идентичност и как това се отразява във видимите характеристики на пространството, в което живеем (вписвания 26—40).

4

Принципите, които следва да ръководят ръководните и езиковите практики на образователните системи, включително на по-високо равнище, с цел да се отговори на езиковите потребности на европейците и да им се предоставят необходимите инструменти за мобилност, но също така и за да се гарантира, че мобилността не води до смущения и, в съчетание с мерки за засилване на приобщаването в местните общества, подобрява сближаването на Европа в резултат на това (вписвания 41—53).

5

Оптимално използване на взаимно допълващи се стратегии за комуникация в многоезични ситуации, обхващащи класика като писмен и устен превод, но също и машинен превод, използване на различни езици на превозни средства и развиване на умения за приемане на езици, тясно свързани с първия език (вписвания 54—64).

6

Проучване на границите на многоезичието чрез поредица от пилотни проучвания по специални теми, които не са проучени. Тези теми включват последиците за сигурността (геополитически) от многообразието, езиковите изисквания за защита на потребителите, потенциала на историческия опит на ромите с езиковото многообразие да предложат неочаквани подходи към предизвикателствата на многоезичието, специалните езикови потребности на международно мобилните пенсионери, връзките между индивидуалното езиково многообразие и творчеството, както и последиците от езиковото многообразие за реагиране на финансови кризи (вписвания 65—72).

Анализ на езиковата политика

- 1 Защо езиковите въпроси не могат да бъдат оставени сами? 30
- 2 Необходим ли е общ език, за да има жизнеспособна демокрация? 32
- 3 Може ли „свободен пазар“ да управлява езиковото многообразие? 34
- 4 Защо добрата типология е полезна за избора и разработването на езикови политики? 36
- 5 Как да идентифицираме и измерим езиковия недостатък? 38
- 6 Какво е „комплексен подход“ към избора и дизайна на езиковите политики? 40
- 7 Защо демо-лингвистичните прогнози трябва да служат за основа на избора на езикова политика? 42
- 8 Как преподаването на чужди езици влияе върху разходите за миграция? 44
- 9 Какви социално-икономически неравенства между говорещите различни езици трябва да бъдат преодоляни чрез публичните политики? 46
- 10 На кои езици трябва да се предоставят здравни грижи? 48
- 11 Важни ли са разходите за езиковата политика? 50
- 12 Защо компютърните симулации са полезни при избора и проектирането на сложни езикови политики? 52
- 13 Какви са общите правни последици от проучването на MIME? 54

1 Защо езиковите въпроси не могат да бъдат оставени сами?

Франсоа Грин, Марко Чивико Женевск университет

Като се има предвид сложността на езиковите въпроси, изкушаващо е правителствата да кажат, че езиковите проблеми ще бъдат решени сами да избегнат вземането на езикови решения. Това обаче не е наистина вариант, поради простата причина, че държавите не могат да функционират без език. При правораздаването, събирането на данъци или освобождаването от данъци на образованието държавите използват един или повече езици, но не и другите; по дефиниция те вземат решения относно езика. Никога не липсва езикова политика и дори тези неизбежни решения трябва да се основават на справедливо претегляне на предимствата и недостатъците на конкурентните възможности. Въпреки това, две допълнителни причини често се прилагат. Първата е, че много държави считат, че е тяхно задължение да защитават малките езици; вторият е, че когато няколко езика съществуват съвместно в едно и също пространство, държавите често трябва да арбитражат между исквете си срещу материални символични ресурси. Поради всички тези причини държавите трябва да участват в езикова политика.

Какво пише за проучването?

За да разберем напълно необходимостта държавите да участват в езиковата политика, трябва да започнем сощедве явни парадокси относно езиковото многообразие. Първото е, че в същото време разнообразието намалява и расте. Той намалява обективно, тъй като малките езици подкопават или дори изчезват поради сложното взаимодействие на няколко социални, политически и икономически процеси, което води до определена степен на хомогенизация. В същото време разнообразието се увеличава всубективното възприятие на милиони хора — особено на тези, които живеят в големи градове със значителна имиграция.

Вторият парадокс, повтарящ първия, е, че многообразието може да се счита както за застрашено, така и за заплашително. Както току-що видяхме, някои езици са застрашени от изчезване или вече са изчезнали и много държави правилно считат за едно от задълженията си да защитават тези езици. В същото време присъствието на различни езици в едно и също пространство не е непременно мирна реалност. Възможно е да има конкуренция за

материални и символични ресурси и държавите често са призовани да арбитражат между различни езици. Следователно, независимо дали за *защита и насърчаване* (тъй като някои компоненти на многообразието са *застрашени*) или за *арбитраж и разграничаване* (тъй като някои компоненти на многообразието се възприемат погрешно или правилно като *застрашаващи* други), държавите трябва да участват в езиковата политика.

Илюстрации и доказателства

Почти всички случаи на езикова политика могат да се характеризират главно като „защита и промоция“, или „арбитраж“, въпреки че двете функции често се сливат.

Основно защита и насърчаване:

* предоставяне на услуги на ирландски език като част от *езиковата програма* на ирландското правителство¹;

* признаване в Закона за финландския език на правото на ораторите да го използват пред властите².

Главно арбитраж и разграничаване:

* регламентиране на използването на френски и нидерландски език в съдилищата на регион Брюксел³;

* предоставяне на незадължителни курсове по майчин език в държавните училища в Хамбург⁴;

* установяване на кастилски език като официален език на испанската държава⁵;

* конституционно признаване на стабилните езикови граници на езиковите региони в Швейцария⁶.

1 www.taoiseach.gov.ie/eng/Irish_Language_Policy/Official_Languages_Scheme_2016-2019.pdf

2 www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20031086.pdf

3 www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1935/06/15/1935061501/justel

4 www.diver.uni-hamburg.de/-images/08122016-bericht-hube-ev.pdf

5 www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=1&fin=9&tipo=2

6 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf

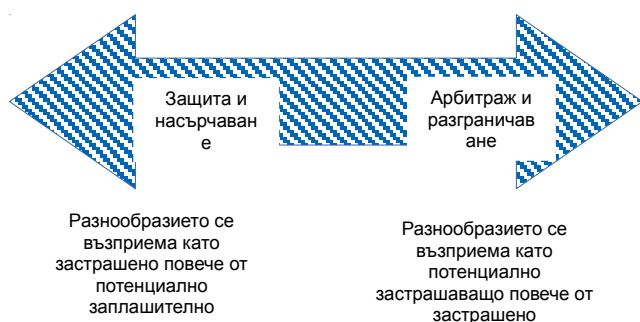
Както защита, така и арбитраж:

* конституционна защита на образователните и културните права на унгарските лектори в Румъния¹;

* освобождаване на датското малцинство от прага от пет процента представителство в Ландтага на германската провинция Шлезвиг-Холщайн².

Іполитически последици

Невъзможно е дадена страна да няма езикова политика. Това се отнася за наднационални образувания като Европейския съюз и обхваща всяка структура, която има компетентност по отношение на хората в определени области и трябва да общува във вътрешен или външен план. След като бъде установена необходимостта от езикова политика, тя трябва да бъде подбрана, разработена и оценена въз основа на солидни принципи, разработени в общата област на анализа на политиката и надлежно адаптирани към езиковата политика. Сред тези принципи са *ефективността и собственият капитал*, които са разгледани в други вписвания в настоящото ръководство.

Преpratки и задълбочаване

Argoz, X. (изд.) (2008 г.). *Зачитане на езиковото многообразие в Европейския съюз*. Амстердам: Джон Бенджаминс.

Bayley, R., Cameron, R., & Lucas, C. (Eds.) (2013). *The Oxford Handbook of Sociolinguistics*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

Усмивка, Ф. (2003 г.). Разнообразие като парадигма, аналитично устройство и цел на политиката. Във W. Kymlicka & A. Patten (Eds.), *Езикови права и политическа теория* (стр. 169—188). Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

1 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf

2 www.verfassungen.de/de/sh/verfassung08-i.htm

2 Необходим ли е общ език, за да има жизнеспособна демокрация?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Повечето експерти в областта на разделените общества и институционалната концепция са широко съгласни, че епо-трудно да се установи и поддържа стабилна и функционална демокрация в държава с множество езици и езиково фрагментирани обществени сфери, отколкото в по-хомогенни държави. Британският философ от 19-ти век Джон Стюарт Мил пише, че „средхората без съчувствие, особено ако четат и говорят различни езици, обединеното обществено мнение, необходимо за функционирането на представителното правителство, не може да съществува“. През последните години изследователите потвърдиха тази теза. Един съвременен политически философ Филип Ван Парий например твърди, че появата на общи демоси, считани за необходимо условие за демокрация, е възможна благодарение на наличието на общ език. Той твърди, че не може да има „жизнеспособна демокрация без лингвистични обединени демонстрации“ (Van Parijs, 2000, 236).

Какво ни казва проучването?

Трябва да признаем, че дълбокото езиково многообразие е предизвикателство за демокрацията. Но това не е непреодолимо. Швейцария е пример. Това емногезична страна без *lingua franca*, фрагментирана на 26 кантона, от които всички с изключение на четири са официално едноезични. Страната има четири национални езика (немски, френски, италиански и романски) и четири езикови различни обществени сфери. Въпреки това тя е широко считана за една от най-стабилните и успешни демокрации в съвременния свят. Учените са склонни да приемат за даденост успеха на швейцарския модел на демокрация. Като цяло те се интересуват много по-малко от успехите и предпочитат да се съсредоточат върху трудни случаи. Въпреки това е едно нещо да имаме демокрация, която работи само с два или три официални езика. Постигането на същата цел в присъствието на много други езици е по-проблематично.

По-специално, за да се превърне ЕС в жизнеспособна демокрация, той трябва да разгледа въпроса за емногезичието, тъй като той има 24

официални езика и няма официален език.

Илюстрации и доказателства

Многоезичните държави като Канада и Белгия се сблъскаха със значителни трудности през последните десетилетия (вж. референдума от 1995 г. относно суверенитета в Квебек, институционалната безизходица и възхода на фламандския национализъм в Белгия от 70-те години насам). Аргументът би могъл да се разпростре върху държави като Обединеното кралство (с Шотландия), Испания (с Каталуния и Страната на баските) или Индия, но в тези общества има поне един *lingua franca* — английски, испански, хинди — който повечето хора говорят или поне разбират, което не е така в Белгия и Канада. Изследователите, които са проучили случая на Швейцария, по отношение на управлението на етноезиковото многообразие, обикновено отдават успеха му на федерализъм и/или на т.нар. „социативен“ характер на нейните институции въз основа на споделяне на властта, групова автономия, пропорционално разпределение на местата в парламента и обществените работни места, както и вето на малцинствата (Lijphart, 1977 г.). Въпреки че сме съгласни, че федерализмът е важна институция, той сам по себе си не може да обясни стабилността на швейцарската демокрация. Федералните държави се нуждаят от подходящи институции, за да балансират центробежните тенденции. Този баланс не се предлага, както твърдим, от консоциативните институции, а по-скоро от *центростремителните* институции (вж. Хоровиц 1985 г.; Стоянович, 2009 г.).

В заключение считаме, че обществата, които не споделят обща езикова франка, се нуждаят от други институции — не само федерализъм и консоциация — за да станат и/или да останат жизнеспособни демокрации. По-специално, те се нуждаят от *центростремителни институции* въз основа на правилото на мнозинството. (Разбира се, те следва да бъдат допълнени от система на взаимозависимост и взаимоограничаване, особено съдилищата, за да се избегне „мнозинство“ и да се защитят правата на

малцинствата.)

Иполитически последици

Сред центростремителните институции и механизми ние мислим за преките и народните избори за президент и за честото използване на преки демократични инструменти „отдолу нагоре“, като например народни инициативи и референдуми, и те могат да допринесат за хармоничното управление на езиковото многообразие в държавите членки и, имплицитно, в Европейския съюз като цяло. Тези институции биха могли да насърчат създаването на единна система на емос и партийна система, основана на многоезични партии, а не на едоезични партии. Неотдаващите реформи, въведени в ЕС с Договора от Лисабон през 2009 г. — непреки избори за председател на Европейския съвет и въвеждане на европейски граждански инициативи — са именно в тази посока. Но вероятно те са недостатъчни (председателят не се избира пряко от гражданите на ЕС; успешните европейски граждански инициативи не са обвързващи и не предизвикват народни гласове) за насърчаване на една наистина многоезична система на европейските партии и на центрстримална демокрация. Друга обещаваща идея, наскоро (април 2017 г.), подновена от италианското правителство и одобрена от френския президент Еманюел Макрон и германския лидер на социалдемократите Мартин Шулц, е да се разпределят 73-те британски места в Европейския парламент, които ще останат свободни

след излизането на Обединеното кралство от ЕС, за единен избирателен район в целия ЕС. Надеждата е, че това би могло да осигури достатъчно стимули за партиите да представят наднационални многоезични листи в изборите за Европейски парламент или дори да станат истински европейски и многоезични партии.

Препратки и задълбочаване

- Lijphart, A. (1977 г.). *Демокрацията в множествените общества*. NewHaven: Йейл Юнивърсити Прес.
- Райли, В. (2012 г.). Институционален дизайн за разнородни демокрации: Консоциализмът, Центрептилизмът и комунализмът са сравнени. *Европейски политически науки*, 11, 259—270.
- Стоянович, Н. (2009 г.). Възможна ли е демокрация в многоезична държава? Швейцарският опит и парадоксът на пряката демокрация. В D. Sinardet & M. Hooge (Eds.) *Дали демокрацията жизнеспособна без единно обществено мнение?* Брюксел: Re-Bel e-book 3.
- Van Parijs, P. (2000 г.). Трябва ли Европа да бъде белгийска? Относно демократичното гражданство в многоезичните политики. В I. Hampsher-Monk & C. McKinnon (Eds.) *Demands of Citizenship* (стр. 135—153). Лондон: Континуумът.

3 Може ли „свободен пазар“ да управлява езиковото многообразие?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Като цяло, няма основателни причини за намеса в спонтанните взаимодействия между индивидите, когато резултатите от тези взаимодействия засягат само участващите лица. Такъв е по-специално случаят, когато стоките и услугите се търгуват на пазарите. За много стоки и услуги обаче това не е така. За някои продукти, като например въздушния транспорт или националната отбрана, като цяло няма пазар. Дори ако има пазари, потреблението на физическо лице или производството на определени стоки от едно предприятие може да засегне благосъстоянието на други или печалбите на други предприятия. В такива случаи некоординираните индивидуални решения рядко са оптимални за обществото и е необходима известна координация. Това несъответствие между резултатите от индивидуалното поведение и колективния оптимизъм оправдава колективните действия.

Каквони казва проучването ?

В такива случаи икономистите говорят за „пазарна неефективност“. Енефективността на пазара приема различни форми, включително страничните ефекти от пазарните сделки, асиметричните участници на пазара и липсващите или непълни пазари за някои стоки. Това явление е общо, че изчисляването на човек, който претегля индивидуално ползите и разходите, пренебрегва ефекта, който неговите действия имат върху другите. В резултат на това кумулативните ползи за себе си и за всички останали от неговите действия са подценени („положителен външен фактор,“) или надценени („отрицателни външни фактори“). В първия случай тя не предприема определени мерки, които генерират повече ползи, отколкото разходи за обществото като цяло; във втория случай тя предприема мерки, чиито разходи надвишават произтичащите от това ползи за дружеството. Ако решението се отнася до доставката на стоки или услуги, това води до недостатъчно предлагане в първия случай и до свръхпредлагане във втория случай. Следователно като общо правило индивидуалното поведение не води до оптималноколективно поведение.

Илюстрации и доказателства

Това, което обсъждаме тук, е специфичен вид „външност“ (положителен), който се случва в

случай на т.нар. колективни или обществени блага. Колективната стока е стока, която може да бъде консумирана или ценена от всеки индивид, без да се намаляват възможностите на друг индивид да консумира същата стока. Класически примери са телевизионни програми или естетическо удоволствие, произтичащо от възхищението на произведение на изкуството. По същия начин обществените блага, свързани с езика, включват наличието на публични документи или улични знаци на малцинствен език. Приносът на дадено лице за предоставянето на двуезични улични знаци би бил от полза за всички онези, на които знаците биха помогнали, но той би взел предвид само собственото си предимство при вземането на решение относно приноса си и следователно размерът на вноската му би бил по-малък от общия размер на реализираната полза. Ако всяко лице вземе решение за себе си, това би довело до ниски доброволни вноски (ако има такива). Като действат колективно, от друга страна, хората лесно биха могли да се споразумеят за друг по-добър резултат. Тъй като необходимите преговори биха могли да бъдат доста скъпи, може да се наложи отговорният за вземането на решения орган да действа като координатор.

Нека вземем един прост пример: Apollon („А,“) управлява гръцки ресторант и Daphne („D“) нощен бар в същия гръцки квартал. За да привлекат клиенти, те поставят плакати, които насочват туристите към техния квартал. Колкото по-големи са парите, похарчени за знаци, толкова повече хора ще бъдат информирани. Като изразходват 5000 EUR, те привличат хора от центъра на града; с 10000 EUR, хора, живеещи в средния градски кръг; с 15000 EUR, всеки от външни зони; и за 20 000 EUR, хора от целия град.

Apollon и Daphne могат да изберат да не внасят никакви вноски или по 5 000 EUR или по 10 000 EUR; тогава ще бъдат на разположение общо 0, 5000, 10 000, 15 000 или 20 000 EUR. И двамата приписват определени стойности на знаците. Daphne оценява знаците в центъра на 4000 EUR, средно на 8 000 EUR и т.н., а Apollo счита, че знаците в центъра възлизат на 3 000 EUR, в рамките на средния кръг от 6 000 EUR и т.н. Брутни ползи (в хиляди евро),

натрупани за всеки от тях, са дадени в лявата част на горната цифра за различните равнища на съответните им вноски.

Вноските трябва да се изваждат от brutните доходи, за да се получат нетни доходи, както е показано в дясната страна на фигурата. Ако Apollo плати 5000 EUR, става ясно, че Dafne постига най-високите си нетни ползи (еквивалент на 400000 EUR), като не носи нищо. Това се отнася за всяко участие на Apollo. Поведението на Аполо е симетрично. В този случай няма да бъде инсталиран знак.

Едно координирано действие би могло да подобри както приноса от 5000 EUR или 10 000 EUR, Dafne 10 000 EUR, така и Apollo 5 000 EUR. Най-високата съвкупна нетна стойност се достига, ако всеки от тях допринесе с 10 000 EUR, като инсталира панели навсякъде.

Официалните документи са друг пример за езикови стоки, чието използване по същество генерира символична стойност. За много хора обаче правилата относно символичните аспекти като официалното име на страната или важни институции на различни езици са много важни.

Политически последици

Поради външните последици, произтичащи от индивидуалните решения относно предоставянето на много стоки, свързани с езика, езиковата политика не следва да се оставя на спонтанно

взаимодействащите лица. Необходими са координирани действия и публичният сектор трябва да играе важна роля.

		A		
		0	5	10
D	0	0	3	6
	5	0	4	8
	10	3	6	9
	10	4	8	12

		A		
		0	5	10
D	0	0	-2	-4
	5	0	4	8
	10	3	1	-1
	10	-1	3	7

Брутна индивидуална печалба (вляво) и нетна индивидуална печалба (вдясно)

Референции и допълнителни показания

Усмивка, Ф. (2003 г.). Икономика и езиково планиране. *Актуални въпроси в езиковото планиране*, 4, 1—66. [Reprinted In Ricento, T. (Ed.) (2015). *Езикова политика и планиране: Критични концепции в лингвистиката*. Ню Йорк: Рутлидж.]

Hindriks, J. & Myles, G. D. (2006 г.). *Междинна публична икономика*. Кеймбридж: „MIT Press“.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (предстоящо). Икономически подход към езиковата политика и езиковата справедливост. В M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Езикова политика и езикова справедливост: Икономически, философски и социално-езиков подход*. Хайделберг: Това е Спрингър.

4 Защо добрата типология е полезна за подбора и разработването на езикови политики?

Франсоа Грин, Марко Чивико, Женевск университет

Подобно на всяка друга политика, езиковите политики са под много различни форми в зависимост от техния контекст, цели и начин на работа. Това повдига въпроса как ги описваме и класифицираме. Простите типологии обаче невинаги са достатъчни. При разработването на интегриран план за езикова политика може да е полезна по-подробна класификация, тъй като тя ни задължава да уточним много характеристики на политиката, които в противен случай биха били пренебрегнати. Вместо да се поставя акцент върху едно измерение, една наистина полезна типология следва да съчетава няколко измерения и всяка мярка на политиката следва да бъде описана в зависимост от всяко измерение.

Каквони казва проучването?

Няма списък на измеренията, които са затворени или а priori в езиковата политика. Какви измерения са от значение и как да се изкорени фино социално-езиковата реалност в рамките на всяко измерение ще зависи от местните условия. Въпреки това осем измерения (някои класики, други по-нови) като цяло са от значение в конкретни ситуации за разработването на интегриран план за езикова политика:

1. Областта е конвенционална категоризация на човешката дейност, в която езиците се използват специално. Домейните могат да бъдат идентифицирани повече или по-малко фино. Като отправна точка можем да започнем с основни области като „образование“, „съдебна система“, „администрация обществени услуги“, „медии“, „култура“, „икономическа дейност“ и „социален живот“.

2. Сфера, която разграничава политиките, насочени предимно към използването на езици в частната, публичната или държавната сфера.

3. Въздействие върху благосъстоянието, при което се прави разграничение между мерки, които се съсредоточават основно върху ефективното разпределение на ресурсите или справедливото разпределение на ресурсите.

4. Variable цели, т.е. променливите, чрез които политиката е предназначена да функционира: повечето мерки на езиковата политика са съсредоточени върху способността на хората да използват езика (т.е. техните умения),

възможностите, които те трябва да използват (например колко области можете да направите?), както и показател за реалното желание на хората да използват малцинствения език.

5. Икономическата неточностна обектите на политиката. Този икономически характер може да бъде разделен на подразмери като „стоки“, „услуги“, „ползи“, „срещу“, „разходи“ или „вложени ресурси“, „срещу“, „крайни“ резултати от дадена мярка на политиката). Икономическият характер е широко понятие, което обхваща не само материални или финансови ценности, но и символични ценности.

6. Инструментът, който прави разграничение между „поръчка и контрол“, характеризиращ задължителните политики (напр. когато трябва да се предоставят преводи на съдебни производства) и „стимули“, в които участниците се насърчават да използват определени езици (напр. ако длъжностните лица получават бонус, ако станат двуезични).

7. TYPE, която прави разлика между планирането на корпуса и планирането на статуса (регламенти за позицията на различните езици по отношение на другия, например по отношение на официалното признаване, използването в образователната система, на пазара на труда и т.н.).

8. Вътрешноезиковата ориентация на изказването (напр. устна употреба срещу писмена; изборна система за писане, правописна реформа, лексикографско или терминологично развитие и т.н.).

Илюстрации и доказателства

Поради наличието на голямо население, родено в чужбина и разнообразно в социално-икономическо отношение, град Женева е многоезичен, въпреки че единственият му официален език е френският. Политиката на града е да се повиши осведомеността на децата за предучилищното образование (което се субсидира от града). Политиката се прилага като част от проекта „Езиково пробуждане“, който включва плакати, истории, пеене и други дейности, които дават възможност на децата да открият езиците, цитиран в класната стая (Candelier, 2003).

Като мярка на езиковата политика *проектът „Езиково пробуждане“* може да се характеризира, както следва:

1. Поле: образование (предучилищно)
2. Сфера: основно държавата („пробуждане на езика“ се предоставя в общинските заведения)
3. Е, да бъдеш Ефекти: основно разпределение (признаване на еднаквото достойнство на езиките)
4. Целева променлива: фокусиран основно върху отношението на децата към езиковото многообразие
5. Икономически характер: предоставяне на непазарна услуга
6. Инструмент: основно „поръчка и контрол“ (персоналът е силно насърчаван да използва езиково пробуждане; деца или родители не могат да се оттеглят)
7. Тип: езиков статус
8. Вътрешноезикова ориентация: предимно устни, алтернативно писмено-рецептивни

Политически последици

Полезно е да се опишат мерките на политиката, като се използва набор от измерения, които са достатъчно големи, за да:

- ▶ идентифицира последиците от предложената мярка и избягва несъответствията в нея;
- ▶ да осигури съгласуваност между различните мерки и следователно съгласуваност на езиковата политика като цяло;

- ▶ правилно идентифициране на проявите на сложност, които трябва да бъдат взети предвид;
- ▶ да улесни идентифицирането на сравними предишни мерки за по-подходящо наблюдение на въздействието на новата политика;
- ▶ Признаване на ролята на различните участници в администрацията и гражданското общество улесняване на тяхното участие в разработването и прилагането на политиките.

Следва да се създаде интердисциплинарен екип, който да характеризира всяка мярка на политиката в по-широкия план за действие.

Препратки и задълбочаване:

Канделие, М. (2003 г.) (Ed.). *Пробуждане на езика в началното училище. Евланг: преглед на европейските иновации. Брюксел: От Боек.*

Cassels Johnson, D. (2013 г.). *Езикова политика*. Basingstoke: Палгрейв Макмилън.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Сравнителна езикова политика и оценка. В G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.), *Превод и публична политика* (стр. 83—112). Лондон: Това е Рутлидж.

Hult, F. & Cassels Johnson, D. (2015). *Изследователски методи в езиковата политика и планиране: Практическо ръководство*. Chichester, Обединено кралство: Уайли-Блакуел.

Езиките стават видими чрез публикуване на многоезични знаци за посрещане, писане на многоезични информационни брошури за родителите и насърчаване на децата да споделят определени думи на майчиния си език.

Езиките се чуват чрез песни и рими (които персоналът се насърчава да събира от родителите)

Езиките се пеят: чувайки и пеейки песни на различни езици, децата постепенно се научават да ги идентифицират

Езиките сценаричат „s“, като се използват двуезични учебници по история, които позволяват използването на думи от различни езици

Езиките са написани и вниманието на децата, независимо дали в клас или по време на излети, се насочва към текстови елементи, написани на различни езици, евентуално с помощта на различни азбуки.

Езиките се разпространяват между училището и родителите, както и между децата, като заемат книги и компактдискове на различни езици.

ПРИМЕРИ ЗА СТРАТЕГИИ ЗА ЕЗИКОВА ОСВЕДОМЕНОСТ В ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ В ЖЕНЕВА.

Източник: ville-geneve.ch/themes/petite-enfance-jeunesse-loisirs/petite-enfance/eveil-langues

5 Как да се идентифицират и измерват езиковите недостатъци?

Брайън Кери, Андрю Шортен, Университет в Лимерик

Основно предизвикателство за публичните политики за насърчаване на мобилността и приобщаването е да се намерят начини за преодоляване на социалните недостатъци, дължащи се на езиковите умения на гражданите. Понякога е лесно да се признае, че хората са в неравностойно положение поради езикови причини, като например когато имигрантите, които не говорят доминиращия език, не могат да участват в обществения живот. Като се има предвид обаче, че някои езикови недостатъци не са непосредствено видими, съществува необходимост от широко съгласие относно начините за тяхното идентифициране и измерване.

Каквони казва проучването?

Теоретичната работа, извършена в рамките на проекта MIME, показва, че съществуват различни начини за идентифициране и измерване на езиковите недостатъци (Кей, предстоящо; Съкратено, 2017 г.). Интуитивен подход е да се проучи броят на хората, с които някой може да комуникира ефективно. Наричаме това модел на възможност за комуникация и той може да бъде полезен показател за лицата, отговорни за вземането на решения, тъй като социалните недостатъци и потенциалните възможности за комуникация често са негативно свързани. Този модел обаче може да бъде и подвеждащ, тъй като някой може да се задоволи с положението си, дори ако е в състояние да общува със сравнително малко хора. За да решим този проблем, бихме могли да използваме модел за удовлетвореност на предпочитанията, който гласи, че дадено лице е в неравностойно езиково положение, ако не е в състояние да направи това, което иска по езикови причини, като например когато дадено лице не е в състояние да получи задоволителна работа в предпочитаната от него област на заетост, тъй като не притежава чуждоезикови умения. Този подход обаче може да бъде и подвеждащ, тъй като показва, че тези, които са удовлетворени от ограничените възможности, не са в неравностойно положение.

От своя страна, този проблем може да бъде решен чрез сравняване на хората според способността им за достъп до списък с социално приетиресурси или

резултати. Например при модела за достъп до ресурси наличието на ограничени възможности за заетост поради езикови причини е форма на езиково неблагоприятно положение, независимо от предпочитанията или възможностите за комуникация, тъй като човек е в по-неблагоприятно положение в сравнение с получаването на общоцененресурс — доход. В същото време моделът на подход към способностите се осъществява по същия начин, но вместо да се пита какво може да получи дадено лице или какво може да получи, той пита какво е способен да бъде и да прави. Следователно списъкът му се състои от резултати като добро здраве или контрол на околната среда и показва, че езиковото неблагоприятно положение възниква, тъй като дадено лице по езикови причини не разполага с ефективна свобода да прави тези неща.

Илюстрации и доказателства

В таблицата са обобщени някои от атракциите и недостатъците на всеки модел. Различията между тях могат да бъдат илюстрирани, като се има предвид имигрант, който не говори доминиращ местен език, но въпреки това е доволен от живота и работата си. Докато първите два модела се различават по отношение на това дали е в неравностойно езиково отношение, последните два ще стигнат до различни заключения в зависимост от ресурсите и резултатите, използвани за сравняване на хората. Например, ако бъдат включени ресурси като политическия глас или резултатите, като например възможността за участие в обществения живот, можем да заключим, че той е в неравностойно положение въпреки липсата на недоволство.

Иполитически последици

Различни модели могат да бъдат подходящи за различни цели. Например моделът на възможностите за комуникация използва леснодостъпна информация и поради това може да е подходящо да се реши къде да се насочат програмите за обучение на по-голямата част от езиците. От друга страна, подходът, основан на капацитета, изисква повече информация, но би могъл да спомогне за по-доброто разбиране на

нуждите на уязвимите групи, като например по-възрастните имигранти, които не говорят местния език. В същото време една от забележителностите на модела „Предпочитание за удовлетвореност“ е, че той може да възпре прилагането на политики, чиито цели не са широко подкрепяни, но може да го направи само ако лицата, отговорни за вземането на решения, имат достъп до надеждна и изчерпателна информация относно реалните предпочитания на гражданите. И накрая, моделите на подход към разпределението на ресурсите и капацитета са най-полезни при оценката на цялостната справедливост на езиковите договорености на обществото.

Въпреки че може да се окаже трудно да се постигне широк социален консенсус относно ресурсите или резултатите, които трябва да бъдат включени и как

да се класифицират, все пак може да е възможно да се установи социален минимум чрез постигане на консенсус по някои от тях.

Препратки и задълбочаване:

Carey, V. (предстоящо). Моделът на удовлетвореност на езиковите предимства. *Критичен преглед на международната социална и политическа философия*. doi.org/10.1080/13698230.2016.1270905

Съкратено, А. (2017 г.). Четири концепции за лингвистично недоволство. *Списание за многоезично и мултикултурно развитие*, 38, 607—621.

Модел	Определение	Ползи	Недостатъци
Възможности за комуникация	А има лингвистично предимство пред Б, когато А е в състояние да общува с повече хора.	Интуитивен и следователно широко приет. Лесно е да се приложи.	Понякога контраинтуитивно.
Удовлетворяване на предпочитанията	А се ползва с езиково предимство пред Б, когато предпочитанията на А са изпълнени в по-голяма степен поради езикови причини.	Интуитивен и следователно широко приет. Мощно морално оправдание.	Понякога контраинтуитивно. Трудно е да се приложи.
Достъп до ресурси	А има лингвистично предимство пред В, когато езиковият репертоар на А му предлага по-добър достъп до важни ресурси.	Хората се сравняват по едни и същи критерии, морално значими и достъпни за обществеността.	Социални разногласия относно относителното значение на ресурсите. Може да е трудно да се приложи.
Подход, свързан с капацитета	А има лингвистично предимство пред В, където езиковият регистър на А улеснява изпълнението на ценни човешки функции.	Хората се сравняват по идентични, морално значими, публично достъпни и широко приети критерии.	Социални разногласия относно относителното значение на операциите. Може да бъде трудно да се приложи

6 Какво е „комплексен подход“ към избора и разработването на езикови политики?

Марко Чивико, Франсоа Грин, Женевск университет

Възприемането на сложен подход означава разширяване на традиционния подход към връзката между решенията на политиката „нагоре по веригата“, и техните резултати „надолу по веригата“. Докато първите са предназначени да засегнат вторите (политики все още преследват определени цели), връзката между тях като цяло е по-сложна, отколкото предполагат конвенционалните теории. В същото време реалностите на областта могат да бъдат много различни. Поради тези две причини не съществува единна политика и сложните подходи са отговор на това предизвикателство. Това се отнася за всички видове политики. Всъщност „Насоките за оценка на въздействието“, публикувани от Европейската комисия през 2009 г., вече са съвсем ясни, като посочват, че при прилагането и оценката на политиките следва винаги да се вземат предвид екологичните, икономическите и социалните въздействия, както и всички външни фактори, които могат да имат положително или отрицателно въздействие върху политиката. Въпреки това, въпреки че сложността често се признава от създателите на политики, тя рядко получава формално определение, а още по-малко аналитична рамка.

Какво ни казва проучването?

Изследването на теорията на сложността показва, че езиковите въпроси отговарят на редица специфични критерии и поради това се считат за сложни въпроси. Наред с другото, езиковите проблеми имат нелинейна динамика (напр. процеси като изучаване на езици, упадък на езика и запазване на езика могат да ускорят или забавят, а понякога и обратното). Те се характеризират с канали за обратна връзка (мисли за използването на език за самохранване) и имат различни характеристики на различни нива на агрегиране (например комуникационните нужди на дадено лице и тези на дружеството са различни).

Определянето на сложен план за намеса означава, наред с другото, да се признае, че езиковите въпроси винаги повдигат въпроси, свързани с други области като образователната система, правните разпоредби, демографските промени и развитието на пазара на труда. Езиковите политики винаги имат странични ефекти извън езиковата сфера. Теорията за сложността ни казва, че една добре насочена и ефективна политика трябва да признае сложните мрежи, които свързват езиковите въпроси с

неезикови причини и последствия.

Илюстрации и доказателства

Понякога езиковите политики не успяват да постигнат своята(ите) цел(и) поради липсата на сложност; сложните интегрирани политики като цяло постигат по-добри резултати. Например счита се, че политиката в областта на ирландския език след независимост като цяло е имала разочароващи резултати, тъй като е била твърде съсредоточена върху училищния контекст и е пренебрегвала предимно необразователни променливи (като отношение към ирландския език). От друга страна, популяризирането на Euskera в Страната на баските се оказа по-успешно, тъй като планът за езикова политика включваше не само мерки, свързани с училищата, но и курсове за възрастни, създаването на ad hoc институции и кампании за повишаване на осведомеността.

Политически последици

Общият принцип е, че трябва да разработим политики „толкова сложни, колкото и въпросите, които разглеждат“. Това се изразява в някои практически насоки за политиките, свързани с езика.

По време на етапа на подбор и проектиране:

► Езиковите проблеми никога не са „само“ езикови проблеми. Преди разработването на стратегия за намеса трябва да бъде създадена интердисциплинарна група, която да оцени степента, в която разглежданият въпрос обхваща различни области, да оцени необходимото ниво на сътрудничество и да определи набор от сложни показатели, необходими за мониторинг и оценка.

► Планът за действие не следва да се основава единствено на езикови дисциплини. Екипът, който отговаря за неговото развитие, трябва да бъде интердисциплинарен, като експертите работят по езиковия въпрос от различни гледни точки.

По време на и след етапа на изпълнение:

► политиката следва да бъде наблюдавана, за да се

провери дали програмата се изпълнява правилно и да се провери дали е налице адекватен поток от информация между различните служби, за да се осигури постоянна корекция. Изследванията на сложността показват, че промяната не се извършва редовно. Дългите периоди без промяна могат да се редуват с внезапни и драматични промени (на „повратни точки“).

► последващата оценка трябва да бъде част от цялостния проект. Тя следва да оцени прякото въздействие на политиката, както и нейното въздействие върху променливите, които не са езикови, така че по-систематично да се идентифицират неочаквани или непредвидени ефекти (или липса на такива).

Процесът е обобщен в диаграмата по-долу.

Препратки и задълбочаване:

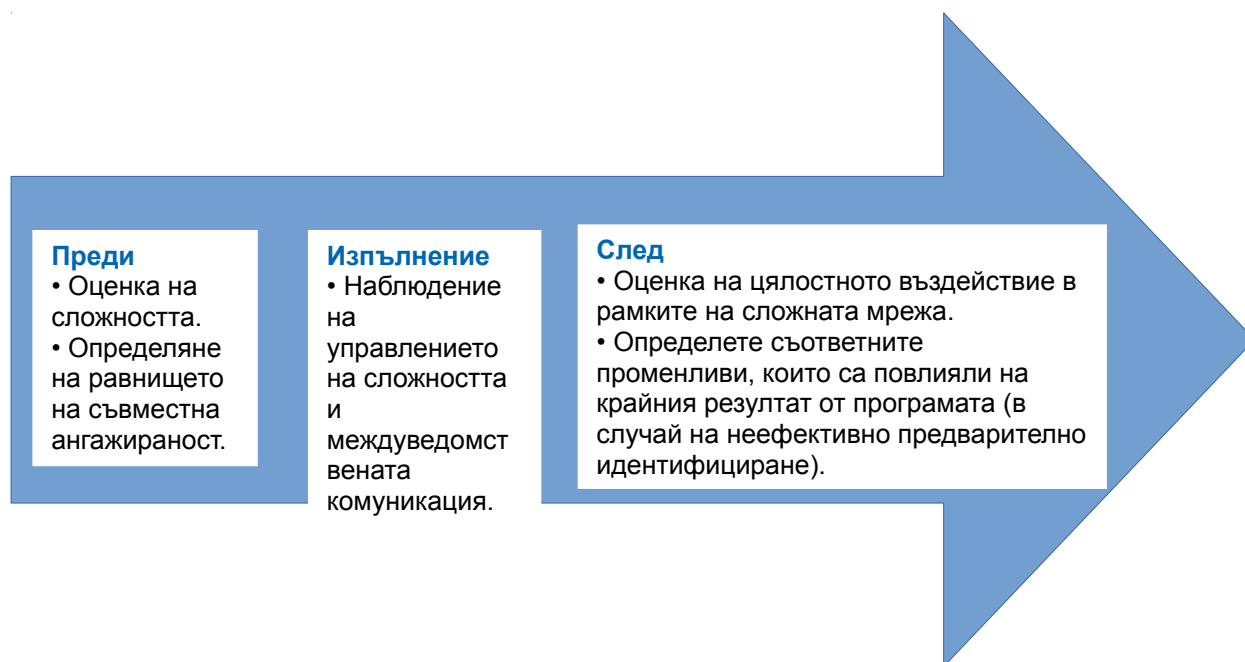
Европейска комисия (2009 г.). *Насоки за оценка на въздействието*. SEC (2009) 92.

Geyer, R. & Cairney, P. (Eds.) (2015 г.). *Наръчник по комплексност и обществена политика*. Челтнъм: Аз съм Едуард Елгар.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Сравнителна езикова политика и оценка. В G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.). *Превод и обществена политика* (стр. 83—112). Лондон: Това е Рутлидж.

Зала, Г. (2011 г.). *Сложност, институции и*

решения в един бурен свят. Челтнъм: Аз съм Едуард Елгар.

публична политика. Пъгав процес на вземане на

7 Защо демо-лингвистичните прогнози трябва да служат за основа на избора на езикова политика?

László Marác, Universiteit van Amsterdam

В голяма част от европейския академичен и обществен дискурс изглежда очевидно, че *lingua franca* трябва да доминира и ще бъде английски. В допълнение към проблемните характеристики на всяка форма на езикова хегемония (независимо от доминиращия език), геополитическите съзвездия, които променят силата, не винаги подкрепят този сценарий — включително продължаващото разширяване на глобалния английски език. Хегемоничната позиция на английския език произтича от нарастващото влияние на англоговорящите страни през 20 век^(Phillipson, 2009). През 21-ви век обаче се очаква това политическо и икономическо господство да намалее и не е ясно, че ролята на английския език ще остане безспорна.

Какво ни казва проучването?

20-ти^{век} насърчава политическото и търговско разширяване на англоговорящите страни. Коментаторите твърдят, че позицията на английски език ще бъде поставена под въпрос поради факта, че световното господство на Съединените щати надхвърля своя връх в началото на 21^{век} (Moul and Morris, 2003 Ostler, 2006). Ostler (2010 г.) също така предполага, че развитието на езиковите технологии, по-специално на машинния превод, ще отслаби значението на глобалната *lingua franca*. Това ще даде възможност на други по-широки езици за комуникация да получат глобален статут на *lingua franca* или поне да запазят позицията си на важен фактор за комуникацията чрез *lingua franca* на регионално равнище, включително на територията на Европейския съюз (ЕС). Постепенното развитие на баланса на геополитическата сила вероятно ще доведе до увеличаване на влиянието върху световните дела на някои държави или консорциуми от държави.

Демократичната тежест на ЕС намалява, но той продължава да бъде основен икономически фактор. Други групи държави, като например Шанхайската организация за сътрудничество или Евразийския съюз, вероятно ще получат по-голямо влияние. Нарастващото влияние на тези организации върху световните дела предполага също, че техните езици и концепции за езикова политика вероятно ще станат по-важни в дългосрочен план.

Илюстрации и доказателства

Редица по-широки езици за комуникация вече се конкурират с глобалния английски език за статута на *lingua franca* (регионален). В бившите региони на Съветския съюз руският все още се използва като регионален лингва франка. Страна като Казахстан в сегашната бивша съветска и руска орбита е приела официална триезична езикова политика, която насърчава също толкова важен статут за Казахстан, английски и руски език. Двата официални езика на Шанхайското военно сътрудничество, обхващащи територията на източната част на Евразийския континент, са руски и мандарински китайски. С близо 900 милиона китайски мандарин е далеч най-носителят на родния език (около три пъти повече от английския в момента). Френският език продължава да бъде основната езикова франка в повечето от бившите френски колониални държави на африканския континент, като демографските прогнози определят броя на французите между 370 и 770 милиона до 2060 г.; и испанският като лингва франка играе жизненоважна комуникационна роля в целия американски континент, включително, след миграция и демолингвистична еволюция, в Съединените щати. Други важни езици за по-широка комуникация, като хинди, малайски и португалски, също могат да бъдат добавени към списъка на регионалните конкуренти на английски език в световен мащаб.

Политически последици

Накратко, глобалните геополитически развития трябва да ни накарат да предвидим използването на няколко регионални или глобални лингва франка, включително английски, но също и редица други езици, включително мандарински, испански, арабски, хинди, руски, бенгалски, малайски, португалски, урду, японски, френски, немски, персийски и явански. В таблицата по-горе тези езици се класифицират по общия брой на говорещите, ясно е, че броят на „ораторите на *lingua franca*„ и по този начин на „общите оратори“, е много приблизителен.

В допълнение към броя на различните категории оратори се отчита и географското разпределение и концентрацията на конкуриращите се езици, както и техният престиж и статут. Сложното

взаимодействие на политическите, икономическите и демографските фактори, които формират езиковата динамика, предполага, че в една ориентирана към бъдещето езикова политика за Европа следва да се вземе предвид широк спектър от езици.

Държавите — членки на ЕС, биха могли да предоставят повече пространство на посочените по-горе езици в учебните програми, по-специално като не ограничават политиката си в областта на езиковото образование само до преподаването на майчин език и само на английски език. Този потворен подход е в съответствие с препоръката в COM (2008/566: 7) че преподаването на по-широките езици за комуникация е от значение за повишаване на конкурентоспособността и подобряване на възможностите в сферите на световната търговия.

Препратки и задълбочаване

Комисия на Европейските общности (2003 г.). Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, 2003 г. - *Насърчаване на изучаването на езици и езиковото многообразие: План за действие 2004—2006 г.* COM (2003) 449 окончателен.

Комисия на Европейските общности (2008 г.). Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: Многоезичието: преимущество за Европа и общ ангажимент. COM (2008) 566 окончателен. Брюксел: 18.9.2008.

Европейска комисия (февруари 2006 г.). Европейците и техните езици, специално проучване на Евробарометър 243 <https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=37732>

Европейска комисия (юни 2012 г.). Европейците и техните езици, специално проучване на

Евробарометър 386

<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Moul, J. & Morris, M. A. (2003 г.). *Езиците в глобализацията се свят*. Кеймбридж: Кеймбридж университет Прес.

Ostler, N. (2006 г.). *Империи на Словото: Езикова история на света*. Лондон: Харпър Перинел.

Ostler, N. (2010 г.). *Последният Лингва Франка: До завръщането на Вавило*. Ню Йорк: Уокър.

Phillipson, R. (2009 г.). *Езиков империализъм продължава*. Ню Йорк: Това е Рутлидж.

Език	Общо оратори (М)	Говорители на майчин език (М)	Лектори lingua franca (М)
1 Английски език	1143	331	812
2 Китайски мандарин	1051	873	178
3 Испански	389	329	60
4 Арабски	346	206	140
5 Хинди	302	182	120
6 Руски	254	144	110
7 Бенгалски	250	181	69
8 Малайзийски и/Индонезия	202	55	147
9 Португалски	193	178	15
10 Урду	154	61	93
11 Японски	126	125	1
12 Френски	118	68	50
13 Немски	118	90	28
14 Персийски	109	36	73
15 Яванезе	85	85	0

Класификация на езиците по общ брой на ораторите (адаптиран от Ostler, 2017:227)

8 Как преподаването на чужди езици влияе върху разходите за миграция?

Michele Gazzola, Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Humboldt-Universität zu Berlin

Икономиката предполага, че мобилността на капитала и труда допринася за по-добро разпределение на ресурсите и по този начин за икономическата ефективност. Трудовата мобилност по-специално спомага за намаляване на различията в равнищата на структурна безработица между регионите. Въпреки това, в езиково разнообразен контекст като ЕС, липсата на достатъчно владение на чужди езици може да възпрепятства трудовата мобилност. Изучаването на нов език е скъпо и може да повлияе на избора на мобилност. Езиковата политика може да помогне на отделните лица да намалят тези разходи, като същевременно насърчават приобщаването.

Какво ни казва проучването?

Икономическата теория обикновено моделира избора на човек да мигрира след сравнение на ползите и разходите. Тези ползи и разходи не са непременно финансови и могат да включват нефинансови аспекти, като близост до членове на семейството или приятели или по-безопасна среда за децата, но за целите на настоящото обсъждане нека се съсредоточим върху финансовата част на сравнението (не говорим за крайни случаи на бежанци и лица, търсещи убежище, нито за краткосрочна мобилност). Хората се насърчават да се преместят в друга държава, ако *разликата* между очаквания доход, с приспаднати данъци и социални обезщетения (и коригирани за разликите в издръжката на живота) в държавата на местоназначение и в държавата на произход е по-голяма от сумата на различните разходи за миграция. Обезщетенията могат да включват безплатно здравно осигуряване или възпитание на деца. Тези разходи могат да включват изрични пътни или входни разходи, определени от миграционната политика на държавата на местоназначение, както и косвени разходи, като например разстояние от роднини и приятели, предпочитание към дома, психологически разходи и разходи за езиково обучение.

Илюстрации и доказателства

Емпиричните данни от различни държави от ОИСР показват, че езиковите умения са статистически значим определящ фактор за миграционните модели

и че езиковият произход на мигрантите е важен при избора на държавата на местоназначение (Chiswick и Miller, 2015 г.). Като цяло владението на официалния език на приемащата държава (или като първи език, или като втори език) е важен фактор, обясняващ състава и обхвата на миграционните потоци. В Европа например говоренето на основния език на дадена държава увеличава почти с пет вероятността за емигриране в тази страна. Езиковата политика може да повлияе на разходите за език. Езиковата политика в страната на произход може да увеличи излагането на официалния език (или на един от официалните езици) на държавата на местоназначение. Преподаването на чужди езици в образователната система намалява средната цена на миграцията към държави, в които тези езици са официални или широко разпространени, независимо дали гражданите действително се интересуват от емиграция в живота на възрастните. Езиковата политика в държавата на местоназначение засяга разходите за миграция по два различни начина. Тя може да подобри експозицията на езиците след миграцията, като предостави на мигрантите достъпни езикови и интеграционни курсове. Освен това тя може да позволи някои изключения при използването на местния официален език в определени административни форми, в някои обществени услуги и в някои сектори на пазара на труда. Например публичните органи могат да използват услуги по писмен и устен превод, за да предоставят административни формуляри на данъчната служба на различни езици и да наемат устни преводачи в болниците. Публичните органи могат да приемат, че определени групи мигранти (например висококвалифицирани лица) имат право да работят на език, който не е официалният език на приемащата държава, за определен период от време. Например чуждестранните учители могат да бъдат назначавани при условие, че за определен период от време се развият подходящи езикови умения по местния език.

Не всички езикови политики са равни или постигат едни и същи резултати по отношение на мобилността и приобщаването. В по-голямата част от страните от ЕС например английският език е първият чужд език, преподаван в училищата.

Поради това за гражданите на ЕС е по-евтино да пътуват до европейски държави, където английският език се говори широко, особено в Ирландия и Обединеното кралство. Това може да доведе до неочаквани изкривявания на потоците от чуждестранни работници в рамките на европейския пазар на труда. Държавите, чийто официален език не се преподава широко в чужбина, често насърчават националното използване на английския като втори език за определени професионални позиции, например във висшето образование и в големите предприятия. Този избор обаче може да създаде други проблеми по отношение на приобщаването на чужденците на местно равнище, тъй като намалява стимула за изучаване на доминиращия език на държавата или региона на местоназначение.

Политически последици

Необходими са допълнителни мерки на европейско и национално равнище за намаляване на напрежението между мобилността и приобщаването. Изучаването на език преди преместването в чужбина и/или непосредствено след пристигането в приемащата държава следва да стане по-достъпно и по-евтино. Разходите могат да бъдат поделени между държавите членки, например чрез засилено използване на структурните фондове на ЕС. Предоставянето от страна на публичната служба на формуляри на повече езици и използването на многоезични указатели на работното място също могат да бъдат подкрепени.

Разнообразяването на разнообразието от езици, преподавани в образователната система, вместо

съсредоточаването върху един-единствен език, би увеличило допълнително мобилността. Емпиричните изследвания показват, че е важно не само владенето на доминиращия език на държавата на местоназначение, но и езиковото разстояние между този език и езиците, които вече са известни на мигрантите. Развитието на езикови указатели, които включват езици, принадлежащи към различни езикови семейства (напр. немски, романски и славянски), вместо езици, принадлежащи към едно и също семейство, би могло да насърчи мобилността и приобщаването.

Препратки и задълбочаване

Aparicio Fenoll, A. & Kuehn, Z. (2016). Владенето на чужди езици насърчава ли миграцията на млади хора в рамките на Европейския съюз? В Gazzola, M. & Wickström B.-A. (Eds.) *The Economics of Language Policy* (стр. 331—356). Кеймбридж: „MIT Press“.

Бъркхард, Т. (в пресата). Лишаване от изборителни права и трудова мобилност в Европа. В Gazzola, M., Templin, T., & Wickström, B.A. (Eds.) *Езикова политика и езикова справедливост: Икономически, философски и социално-лингвистични подходи*. Берлин: Това е Спрингър.

Chiswick, B. R. & Miller P. W. (2015 г.). Международната миграция и икономиката на езика. В B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.) *Наръчник за икономика на международната миграция* (стр. 211—269). Амстердам: В Северна Холандия.

9 Какви социално-икономически неравенства между говорещите различни езици трябва да бъдат преодолени чрез публичните политики?

Брайън Кери, Андрю Шортен, Университет в Лимерик

Приобщаването и мобилността могат да бъдат застрашени от социалните и икономическите неравенства, които възникват, тъй като хората имат различни езикови умения. Например, ако работодателите възнаграждават познаването на местните доминиращи езици или на световните езици като английския, тогава техните високо компетентни оратори често ще имат по-добри възможности за заетост и повишение. Тъй като обаче не всички езикови неравенства представляват социална несправедливост, ние се нуждаем от принципи на социална справедливост, за да обясним кои неравенства са важни, защо са и кои са най-важните.

Какво ни казва проучването?

Емпиричните изследователи са установили много неравнопоставеност поради езика. Например владението на някои езици може да привлече премия за заплати, носителите на майчин език могат да имат по-добри възможности за повишение, ако изглеждат по-малко колебаещи или симпатични на работното си място, а говоренето на широко използван език може да отвори вратата за институции, предлагащи ползи като университети и кариерни мрежи (за резюме вж. Shorten, 2017 г.). Освен това езиковите умения могат също така да повлияят на способността на дадено лице да се ориентира в сложни социални, търговски и публични институции, да изгражда взаимоотношения, да има достъп до медицински грижи или ефективно да упражнява граждански и политически права (De Schutter and Ypi, 2012 г.).

Въпреки че неравенството като такова понякога се счита за неприемливо, много хора смятат, че поне част от неравнопоставеността, дължаща се на езика, е морално свободна, като например професионалните ползи, които дадено лице извлича от избора да инвестира в изучаването на езици, или ограничените възможности за участие в обществения живот, живеещи от работник, временно установен в друга държава.

В същото време почти всички са съгласни, че поне някои неравенства с езиково измерение следва да бъдат разгледани в публичната политика. Ето защо се нуждаем от основани на принципи причини,

които да ни помогнат да разберем какви неравенства изискват коригиращи действия и изследванията на политическите философи могат да ни помогнат да ги формулираме.

Един от принципите, които бихме могли да използваме за тази цел, е принципът на достатъчност, който настоява, че публичните политики трябва да гарантират, че възможно най-малко хора попадат под определен праг (Франкфорт, 1987 г.). Този социален минимум може да бъде определен въз основа на благосъстоянието, доходите, степента, в която се зачитат правата на човека или нещо друго. Във всеки случай важното е да се гарантира, че всеки има „достатъчно“ неща, които са важни за нас. Друг потенциален принцип е принципът на приоритет, който препоръчва публичните политики да дават приоритет на задоволяването на нуждите на най-необлагодетелстваните (Parfit, 1998 г.). Този принцип не се основава на идеята за социален минимум, а по-скоро потвърждава, че помощта за хората е още по-важна, морално погледнато, защото те са слабо развити. Поради това той предполага, че скромните подобрения в положението на малък брой хора в неравностойно положение са от по-голямо морално значение, отколкото значителните подобрения в положението на голям брой предпочитани лица.

Илюстрации и доказателства

Що се отнася до езиковото неравенство, принципът на достатъчност ни принуждава да се справим с неравенствата, които могат да доведат до оставяне на някои хора под прага.

Това би могло да включва например предоставянето на преводачески услуги, така че имигрантите да имат достъп до обществени услуги или програми за езиково обучение, за да им се даде възможност да получат достъп до полезна работа. За да я приложат, гражданите ще трябва да определят праг за своето общество. Те биха могли да предпочетат чисто икономическо определение, например като се гарантира, че никой не е в състояние по езикови причини да осигури достатъчен доход. За да се постигне това, ще бъде необходимо да се предложат програми за изучаване на езици за имигрантите.

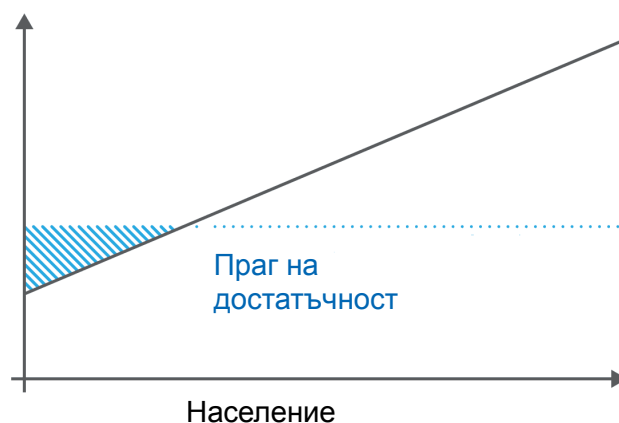
Или биха предпочели по-широко определение, например като гарантират, че всеки има ефективна възможност да упражнява своите мисли и въображение на език, който му е познат. Това вероятно ще изисква субсидиране на културни продукти на малцинствени езици и предоставяне на възможности за заетост на говорещите малцинствени езици.

В същото време принципът на приоритет изисква да се съсредоточим върху подобряването на положението на тези, които понастоящем са бедни, като поставяме техните нужди над тези на други по-облагодетелствани групи. Това може да означава, например, въвеждането на програми за езиково обучение за скорошни имигранти, които имат лоши перспективи за работа поради езика. Може би спорно, това становище подчертава, че по принцип трябва да се въздържа от прилагането на политики в полза на най-облагодетелстваните групи, като например говорещите някои местни езици, ако можем да подобрим положението на най-необлагодетелстваните.

Политически последици

Всеки принцип би могъл да бъде от значение при различни сценарии на политиката. Например принципът на достатъчност би могъл да бъде от особено значение, за да се реши кои видове преводачески услуги да се предоставят и на кого. В същото време принципът на приоритет би могъл по-добре да ни помогне да разпределим ограничени ресурси между различните групи с конкуриращи се искове, като мигрантите и говорещите малцинствени езици. От съществено значение е двата принципа често да се доближават до подобни

препоръки на практика, тъй като гарантирането на възможно най-голям брой хора над прага на достатъчност често изисква да се даде приоритет на нуждите на хората в най-неравностойно положение.

Препратки и задълбочаване

- De Schutter, H. & Yri, L. (2012 г.). Език и късмет. *Политика, философия и амн; Икономика*, 11, 357—381.
- Франкфурт, Н. (1987 г.). Равенство като морален идеал. *Етика*, 98, 21—42.
- Parfit, D. (1998 г.). Равенство и приоритет. В А. Mason (Ed.), *Ideals of Equality* (стр. 1—20), Oxford: Издателство Блекуел.
- Съкратено, А. (2017 г.). *Четири концепции за лингвистично недоволство*. *Списание за многоезично и мултикултурно развитие*, 38, 607—621.

10 На кои езици следва да се предоставят здравни грижи?

Брайън Кери, Андрю Шортен, Университет в Лимерик

Хората, които не знаят преобладаващ местен език, могат да затруднят достъпа до здравни грижи, ако им е трудно да идентифицират и комуникират със съответните медицински служби. Същевременно за говорещите малцинствени езици може да е трудно да идентифицират и използват съответните медицински услуги на предпочитания от тях език. Кога дадено лице има право, в областта на правосъдието, на публичното предоставяне на здравни услуги на определен език?

Какво ни казва проучването?

Качеството на здравето на дадено лице може да бъде застрашено, ако му е затруднен достъпът до здравни грижи на език, който разбира. Например при спешните грижи отсъствието на професионални устни преводачи оказва значително въздействие върху разбирането на пациентите за тяхното състояние (Baker et al., 1996 г.). Освен това, дори за хора, които знаят доминиращ език, комуникацията със здравните специалисти е трудна, ако не разбират медицинските термини (Schuyve, 2007) и в резултат на това е по-вероятно хората да страдат от здравословни проблеми, ако нямат доверие в доминиращия език. Например, австралийско проучване установи, че постнаталната депресия е по-често срещана при китайските майки, отколкото при населението като цяло поради тази причина, въпреки че това състояние е практически неизвестно в Китай (Чу, 2005), а комуникационните трудности могат да бъдат част от обяснението. Следователно може да са необходими различни езикови политики, за да се отговори на здравните нужди на хората, като например предоставянето на услуги за писмен и устен превод, социални и здравни услуги, съобразени с малцинствата, и подкрепа за изучаването на езици.

Освен че имат достъп до адекватни здравни грижи, за много хора е важно да имат достъп до медицински услуги на предпочитания от тях език, дори ако са компетентни говорители на доминиращ език. Например, помислете за жител на Kerry Gaeltacht, ирландскоговорящ регион в югозападната част на Ирландия, който счита, че трябва да използва английски език, за да общува с местния си лекар. Нейните интереси се подкопават, тъй като тя не може да получи достъп до важна обществена услуга на предпочитания от нея език в регион, в който държавата се е ангажирала да я популяризира.

Може да изглежда, че последният интерес е по-малко морално важен от посочения по-горе, тъй като е по-малко вредно да му бъде отказан достъп до грижи на предпочитан език, отколкото да нямаш пълен достъп до грижи. Въпреки това, когато се решава как да се разпределят ограничените публични ресурси, не е задължително двата интереса да бъдат балансирани един спрямо друг. Вместо това по-добър подход е да се направи опит за постигане на споразумение относно стандартите и принципите, които са подходящи за всеки вид интерес.

Илюстрации и доказателства

От една страна, всяко лице има значителен морален интерес към собственото си здраве и този интерес е достатъчно важен, за да обоснове правото на здраве. Тъй като упражняването на това право от страна на гражданите ще бъде застрашено, ако те не могат да получат достъп до здравни грижи на език, който разбират, съществуват сериозни основания за правосъдие за настаняване на говорещите малцинствени езици чрез предоставяне на услуги за писмен и устен превод. от друга страна, предоставянето на услуги по писмен и устен превод не е достатъчно за това, от което се нуждаят някои говорещи малцинствени езици, а именно предоставянето на здравни услуги без посредници на техния собствен език.

Ако не е възможно да се предоставят здравни грижи на всеки от езиците, говорени в обществото, тогава гражданите трябва да решат кои езици да използват за тази цел. Тези решения трябва да зачитат говорещите на различни езици като равни и не следва да лишават говорещите малцинствени езици от достъп до здравни услуги на собствения си език единствено по икономически причини. Един от начините за равно третиране на говорещите на различни езици е да се предложи едно и също ниво на адаптация на глава от населението за различните езици, които се говорят в обществото (Grin & Vaillancourt, 2015 г.), например чрез предоставяне на здравни услуги на малцинствени езици съгласно принципа „когато-номерът-обосновава“ (Patten, 2014 г.). Това може да се направи или на регионална основа, например ако дадено малцинство е географски концентрирано или общо, така че ораторите да имат достъп до здравеопазване на собствения си език, където и да живеят в страната.

Политически последици

По принцип няма причина, поради която двете гореописани интереси да не могат да бъдат изпълнени едновременно. Когато обаче ресурсите са оскъдни, гражданите ще трябва да решат кои интереси да подкрепят. Тъй като по-малко силните групи лесно се пренебрегват в процеса на изготвяне на политиките, важно е да се помни, че уязвимите мигранти често имат сложни здравни нужди, свързани с езика. В същото време е важно също така да се припомни, че езиковите малцинства имат законно право на справедлив дял от ресурсите за обществено здравеопазване, което може да включва предоставянето на здравни услуги на език по техен избор. Ето защо лицата, отговорни за вземането на решения, следва ясно да съобщят причините, поради които вземат решение относно конкретни приоритети, така че гражданите да имат възможност да разберат и оспорят решенията на държавата.

Препратки и задълбочаване

Baker, D. W., Parker, R. M., Williams, M. V., Coates, W.C., & Pitkin, K. (1996 г.). Използване и ефективност на устните преводачи в спешното отделение. *Вестник на Американската медицинска асоциация*, 275, 783—8.

ЧУ, С. (2005 Г.). Постнатален опит и здравните нужди на жените-мигранти от Китай в Бризбейн, Австралия. *Етническа принадлежност и здраве*, 10, 33—56.

Усмивка, F. & Vaillancourt, F. (2015). Икономика на езиковата политика: Въведение в работата по оценяване. Във F.M. Hult & D. Cassels Johnson (Eds.), *Изследователски методи в езиковата политика и планиране: Практическо ръководство* (стр. 118—129), Бостън: Уайли-Блакуел.

Patten, A. (2014 г.) *Равно признаване: Моралните основи на правата на малцинствата*. Оксфорд: Пресата на университета в Принстън.

Schuyve, P.M. (2007 г.). Езиковите различия като пречка пред качеството и безопасността в здравеопазването: Съвместната перспектива на Комисията. *Вестник „Обща вътрешна медицина“*, 22, 360—361.

11 Значителни ли са разходите по отношение на езиковата политика?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

За да се обсъди разумно езиковата политика, е необходимо да се анализират конкретни мерки за планиране, групирани в различни категории. Различните структури на разходите за мерки на езиковата политика изискват различни правила за вземане на решения за различните категории. Тук се съсредоточаваме върху разходите за изпълнение, като оставим настрана (които могат да бъдат значителни) разходи за вземане на решение, водещи до въпросната мярка. Като се има предвид, че бенефициерите са разпределени в определена област, разходите могат да варират както в зависимост от броя на бенефициерите, така и от размера на площта. В демократичен контекст публичните политики се оценяват от гледна точка на ползите и недостатъците. Езиковата политика може да се разглежда като публична политика, която има за цел да отчита езиковите предпочитания на всички хора в обществото, като постига баланс между предполагаемите ползи и свързаните с това разходи. Икономистите разглеждат тесния проблем със сравняването на ползите и съвкупните разходи с понятието „ефективност“, което се използва за метод, известен като „анализ на разходите и ползите“. В същото време политиките следва да третират хората справедливо. Този втори критерий, не по-малко важен, често води до по-високи разходи и трябва да се намери компромис. Икономистите подхождат към този въпрос с различни концепции за „правосъдие“. Разходите играят ключова роля и в двата аспекта.

Какво ни казва проучването?

Различните мерки на езиковата политика водят до различни структури на разходите. Разходите могат да варират повече или по-малко в зависимост от броя на бенефициерите и размера на въпросната територия. За по-голяма яснота обсъждаме четири архетипни случая, представени в таблицата на противоположната страница, въпреки че всички междинни стъпки са възможни.

Илюстрации и доказателства

Случай I По принцип такъв е случаят с приемането на официален език, както се практикува в ЕС. Това включва изготвянето на официални документи и по същество символични (но често много важни)

употреби, като например съкращението на Европейската централна банка на различни езици върху банкнотите. Тук всички разходи са фиксирани.

Участие Като се има предвид, че разходите са постоянни и общите ползи зависят от броя на бенефициерите, критерият за рационално решение следва да се основава само на броя на бенефициерите, който е свързан с броя на говорителите на даден език. Следователно от гледна точка на ефективността и справедливостта е трудно да се обоснове непредоставянето на официален статут на каталонски или руски език в ЕС, когато езиците с много по-малко говорещи, като латвийски или малтийски, са официални.

Случай II Добър пример е наличието на улични знаци на няколко езика. Разходите не зависят от броя на хората, които четат знаците, а от броя на знаците — и следователно от разходите — се увеличават с размера на въпросната територия. Може да се приеме, че обезщетенията са пропорционални на броя на бенефициерите.

Участие В този случай критерият за рационално решение изисква определен брой бенефициери за всяка област. Критериите за вземане на решения, основани на ефективност и справедливост, предполагат, че пространствената плътност на дадена езикова група следва да урежда езиковите права в тази категория. Една от последиците е, че правата на малцинствата от този вид не следва да се намаляват, ако малцинството е намаляваща част от населението поради миграцията на мнозинството от населението към региона. Неотдавнашните политики в някои централноевропейски държави очевидно противоречат на това.

Дело III Телефонните центрове на различни езици, които информират гражданите по въпроси, свързани с техните данъчни задължения, илюстрират този случай. Разходите не зависят от размера на района, но са пропорционални на броя на хората, търсещи информация на даден език. (Спестяванията в кол центъра на мнозинството от езиците трябва да бъдат извадени поради преместване на повикванията в паралелния център.)

Участие Отново, тъй като разходите не зависят от размера на района на установяване, се нуждаем от достатъчен брой лица, които да оправдаят разходите

за изпълнение. Правилото за вземане на решение следва да зависи само от броя на бенефициерите.

Дело IV Приблизителен пример за четвъртия случай е предоставянето на социални услуги у дома на възрастните хора на майчиния им език. Разходите зависят както от размера на територията, така и от броя на бенефициерите. Отново трябва да се вземат предвид икономите в паралелната система на езика на мнозинството.

Участие Следвайки същия аргумент, както в случай II, разумното правило за вземане на решение следва да се основава на гъстотата на малцинственото население.

Политически последици

Разгледаните тук случаи са архетипни случаи. Съществуват много посредници, при които правилото за вземане на решения би могло да бъде комбинация от правила, основани на общия брой лица в дадена езикова група и тяхната гъстота на живот на въпросната територия. Общото заключение е, че поради структурата на разходите не може да има единно правило за вземане на решения и следователно не може да има единен вид езикова политика. Човек не може да разсъждава от гледна точка на едно измерение, като „официално„, а „не е официалнона“. Вместо това е необходима

диференцирана политика. Някои езикови права следва да бъдат класифицирани в една категория, а други — в друга. За всяка категория се изисква различен критерий за вземане на решение. Разумната езикова политика е непременно многостранна.

Класификация на мерките на езиковата политика според свойствата на стоката или получената услуга

Препратки и задълбочаване

Wickström, В.А. (2016 г.). Езикови права: Социално-икономически подход. Във V. Ginsburgh & S. Weber (Eds.), *The Palgrave Handbook of Economics and language* (стр. 659—688). Мелници за хрътки: Палгрейв Макмилън.

Wickström, В.А. (2017 г.). *Теория на разходите за езиково планиране и политика*. Изследователски доклад 17—2. Берлин: Изследователска група „Икономика и език“.

Wickström, В.А., Templin, Т., & Gazzola М. (следващия). Икономически подход към ланговата политика и езиковата справедливост. В М. Gazzola, Т. Templin, & В.-А. Wickström (Eds.), *Езикова политика и езикова справедливост: Икономически, философски и социално-езиков подход*. Хайделберг: Това е Спрингър.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА МЕРКИТЕ НА ЕЗИКОВАТА ПОЛИТИКА СПОРЕД СВОЙСТВАТА НА СТОКАТА ИЛИ ПОЛУЧЕНАТА УСЛУГА

Разходите за изпълнение на дадена мярка [...]	не зависи от размера на територията	увеличение пропорционално на размера на територията
не зависи от броя на лицата	Случай I	Случай II
увеличение пропорционално на броя на лицата	Дело III	Дело IV

12 Защо компютърните симулации са полезни при избора и проектирането на сложни езикови политики?

Марко Чивико, Женевск университет

Тъй като често е непрактично, ако не и невъзможно, да се събират данни за няколко хиляди наблюдения, да не говорим за провеждането (и повторното изпълнение) на широкомащабни социални експерименти за получаване на данни от първа ръка, моделите, основани на агенти, са особено полезни, когато става въпрос за разработването на политики „отгоре-надолу“, чиито последици неизбежно се определят от процесите „отдолу нагоре“. Езиковата политика може да се възползва от използването на УД, тъй като те могат лесно да симулират сложни процеси като динамиката на упадъка и оцеляването на езика или комуникационните модели, произтичащи от индивидуалния избор на език. Освен това УДМ могат ефективно да възпроизвеждат сложни адаптивни системи, тъй като изборът на агентите може да бъде моделиран, за да се адаптира поведението им към получената с течение на времето информация.

Какво ни казва проучването?

АВМеедин от основните инструменти за анализ на теорията на сложността и е част от общата философия на моделирането в социалните науки: моделите не са предназначени да наподобяват реалността; напротив, използвайки стилизирани факти, те са инструменти, които ни помагат да мислим за сложни процеси. Компютърната симулация помага, наред с другото, да се оцени въздействието на различните мерки на политиката. АВМС може да включва и различни класове променливи: онези, които могат да бъдат повлияни от политиката и контекстуалните променливи, които не са (или само частично) засегнати от политиката. Следователно УД могат също така да помогнат на лицата, отговорни за вземането на решения, да симулират резултатите от различни политически мерки при много различни условия, независимо дали са естествени, социални, политически, икономически и т.н. УД са успели да обяснят и предвидят няколко явления в естествените науки (напр. разпространението на тумори в тялото), социалните науки (напр. динамиката на сегрегацията) и хуманитарните науки (напр. промени в речниковите и речевите модели).

Освен това УДМ могат да генерират силно интуитивни визуализации на съответната динамика, без да е необходимо да се разбират техническите аспекти на кода, който е в основата им.

Илюстрация и доказателства

Да разгледа политическите мерки, предложени в *Европейската харта за регионалните или малцинствените езици*. Моделът симулира комуникация в рамките на популация, в която се говори по-голямата част от езика Y и един малцинствен език X. Лицата се срещат и общуват с други лица, принадлежащи или към мнозинството от населението (владее само езика на мнозинството Y), или към малцинственото население (овладяване на езика на мнозинството Y и различаващи се умения по малцинствен език X). Когато се срещат, те определят дали езикът на комуникацията е Y или X. Тази стилизирана верига от срещи отразява реалния проблем с възможностите на говорещия език на X език да използва малцинствения език и да подобри уменията си на този език, като се има предвид контекстът, в който той живее. Нека сега разгледаме политика, която да гарантира, че малцинствените деца на възраст между 6 и 15 години получават обучение по език X, като по този начин подобрят уменията си по този език. Симулациите показват, че преди прилагането на политиката, малцинственият език X в крайна сметка изчезва в повечето случаи, почти независимо от първоначалния дял на ораторите от малцинствата. Средните X умения също намаляват бързо. Ако обаче политиката бъде приложена, абсолютният брой на хората, които могат да говорят X, остава постоянен с течение на времето. Особено интересно е да се отбележи, че в много случаи не е твърде късно да се коригира ситуацията чрез прилагане на политиката на по-късен етап.

Резултатите са представени в цифрите по-горе. Ясно е, че моделът може да бъде усъвършенстван така, че да включва и други контекстуални променливи, като например възприятието, което говорещите малцинства имат за свой собствен език по отношение на статута или способността на говорещите мнозинството езици да се изразяват на малцинствения език. Освен това кодексът може да бъде пренаписан, така че той автоматично да прилага политиката, когато дялът на ораторите от малцинствата падне под определен праг. Въпреки това, обикновено е препоръчително да се избягва добавянето на твърде много усложнения към модела, тъй като това в крайна сметка може да прикрие променливите, които представляват интерес.

Политически последици

За целите на политиката УД могат да се използват за симулиране на:

1. съществуващи явления, за да се изведат техните характеристики (напр. как се развиват различните комуникационни стратегии в различните общности);
2. потенциалното въздействие на различните интервенции, като се коригират променливите, включени в модела (напр. как екзогенна промяна в нивата на владеене на езика влияе върху броя на ораторите във времето);
3. промени в дадена социална система в отговор на външни сътресения (напр. имиграционни вълни).

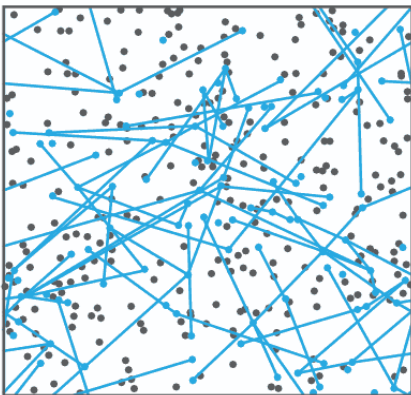
За специфичните цели на езиковата политика и планиране компютърните симулации могат да спомогнат за прогнозиране на езиковите нужди и за проектиране на предоставянето на езикови услуги по съответния начин. Те предоставят дългосрочни прогнози и улесняват сравненията между

различните сценарии, при които се прилагат (или не) се прилагат различни мерки. Тези приложения могат да помогнат на създателите на политики, както и на законодателите, които трябва да направят информиран избор. Сайтът за УД изисква добро предварително познаване на въпросите, които политиките желаят да разгледат, но не и кодиране.

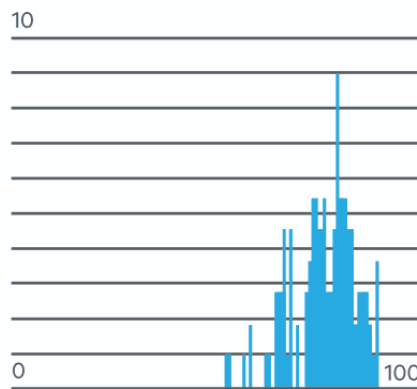
Препратки и задълбочаване

Hadžikadić, M., O'Brien, S., & Khouja, M. (Eds.) (2013 г.). *Управление на комплексността: Практически съображения при разработването и прилагането на УД за съвременните политически предизвикателства (Проучвания в изчислителната интелигентност)*. Берлин, Хайделберг: Спрингър-Верлаг.

Wilensky, U. & Rand, W. (2015). *Въведение в моделирането, базирано на агенти: Моделиране на естествени, социални и инженерни комплексни системи с NetLogo*. Кеймбридж: „MIT Press“.

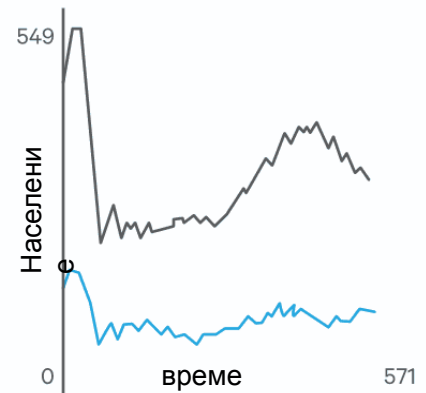

Анимация НА СИМУЛАЦИЯТА
(малцинствени оратори в синьо, мнозинството оратори в сиво)

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ГОВОРЕЩИ МАЛЦИНСТВЕНИ ЕЗИЦИ

малцинство (ос Y_i) според нивото на плавност по скала от 0 до 100 (x ос) след 500 итерация

ТЕНДЕНЦИИ В АБСОЛЮТНИЯ БРОЙ НА ОРАТОРИТЕ. Дял на малцинствените оратори след 500 повторения = 0,12

\\ малцинство по-голямата част

13 Какви са общите правни последици от изследванията на MIMЕ?

Робърт Дънбар, Единбургския университет

Много от политическите насоки на настоящото ръководство биха могли да бъдат приложени чрез промени в политиката на поднационално, национално или европейско равнище и не изискват непременно промени във формалния правен режим на Европейския съюз. Други обаче биха могли да бъдат постигнати по-добре чрез такива промени.

Какво ни казва проучването?

Важна нововъзникваща тема на изследванията на MIMЕ е фундаменталното значение на многоезиковата компетентност за насърчаване както на мобилността, така и на приобщаването. Недостатъчното преподаване на чужди езици може да възпрепятства трудовата мобилност и също така е пречка за приобщаването, когато гражданите на ЕС са се преместили в друга държава членка. Някои от изследванията на MIMЕ също така илюстрират значението на многоезичието за насърчаването на европейската идентичност и за развитието на споделено демократично политическо пространство.

Друга основна тема е степента, в която липсата на езикови умения на официалния(те) език(ци) на приемащата държава представлява пречка за мигрантите от ЕС (и други) при достъпа до обществени услуги, и по-специално до обществени услуги като здравеопазване, служби за спешна помощ и някои ключови социални услуги. Освен че възпира мобилността, липсата на достъп до качествени услуги, подобни на тези, които са на разположение на гражданите с необходимите езикови умения, повдига важни въпроси за равенството и също така представлява пречка за пълното социално приобщаване.

Илюстрация и доказателства

В член 3, параграф 3 от *Договора на Европейския съюз* (ДЕС) се посочва, че ЕС „зачита богатството на своето културно и езиково многообразие и гарантира опазването и подобряването на своето културно наследство“.

Член 22 от *Хартата на основните права на Европейския съюз* („Хартата на правата“) гласи, че ЕС зачита културното, религиозното и езиковото

многообразие.

Образованието е от съществено значение за укрепването на многоезиковите умения и осведомеността за металингвисти. В член 165, параграф 1 от *Договора за функционирането на Европейския съюз* (ДФЕС) се предвижда, че ЕС допринася за развитието на качествено образование чрез насърчаване на сътрудничеството между държавите членки и, когато е необходимо, чрез подкрепа и допълване на техните действия при пълно зачитане на отговорността на държавите членки за съдържанието на образованието и организацията на образователната система и тяхното културно и езиково многообразие. След това параграф 2 предвижда, че действията на ЕС в областта на образованието са насочени към развитие на европейското измерение на образованието, по-специално чрез преподаване и разпространение на езиците на държавите членки. Езиковото многообразие на ЕС е много по-важно от 24-те официални езика на държавите — членки на ЕС, и изследванията на MIMЕ показваха, че това многообразие има значителни последици както за мобилността, така и за приобщаването, и изисква политически отговори.

Значението на преподаването на езици вече е признато в законодателството на ЕС, по-специално в Директива 77/486/ЕИО на Съвета, в която се отбелязва, че преподаването на езици на децата на мигранти от ЕС е важно за насърчаване на мобилността на хората в рамките на ЕС. Поради това в него се предвижда, че държавите членки предприемат подходящи мерки, за да гарантират преподаването на официалния език или на един от официалните езици на приемащата държава, както и преподаването на майчиния език на детето и културата на държавата по произход.

Тази директива, която сама по себе си страда от лошо прилагане като цяло, би могла да бъде актуализирана и разширена.

Ограничените езикови умения на мигрантите от ЕС и на други места на езика на приемащата държава създават пречки пред ползването на определени обществени услуги. Европейското законодателство е

много ограничено в отговор на този проблем. Що се отнася до здравното обслужване, Директива 2011/24/ЕС за упражняване на правата на пациентите при трансгранично здравно обслужване предвижда, че държавите — членки на ЕС, могат да изберат да предоставят информация (но не и услуги) на други официални езици на ЕС, различни от официалния език на държавата. Въпреки това писменият и устният превод трябва да се предоставят в процедурите за предоставяне на убежище (Директива 2013/32/ЕС) и в наказателното производство (Директива 2010/64/ЕС).

Политически последици

Във всяка от четирите области, които току-що бяха разгледани, могат да се обмислят изменения на съществуващите правни текстове. Изменението на член 3, параграф 3 от ДЕС, което се отнася до укрепването и укрепването на многоезичните компетентности на всички граждани на ЕС, е правна промяна, която заслужава да бъде взета предвид; важно е всяко признаване на многоезичието и многоезиковата компетентност в правния ред на ЕС да съдържа активен елемент, насочен към неговото подобряване.

Биха могли да се предвидят изменения на параграф 2 от ДФЕС, за да се признае, че езиците на държавите членки включват не само официалните езици, но и местните езици, както и, за определени образователни цели, езиците, въведени в държавите членки от по-новите вълни на имиграция. Директивата на Съвета, която изисква от държавите да преподават езика на приемащата държава, може да се разшири от децата на мигранти до самите мигранти и до придружаващите ги лица на издръжка.

В по-голяма степен той би могъл да се стреми да превърне в правно задължение дългогодишната политическа цел на ЕС, която датира от заключенията на председателството от 2002 г. на

Европейския съвет в Барселона, да преподава два езика в допълнение към основния език на преподаване от ранна възраст. Това, разбира се, повдига въпроси, свързани със субсидиарността, но може да се твърди, че целите на предложеното действие в областта на езиковото обучение не могат да бъдат постигнати в достатъчна степен от държавите членки и могат да бъдат постигнати по-добре на равнище ЕС.

Като се има предвид основното значение на някои обществени услуги, включително здравеопазването и спешната помощ — разглежданите интереси вероятно ще бъдат поне толкова важни, колкото засегнатите в областта на убежището или наказателното производство — и значението на комуникационния капацитет за достъп до подходящо качество на тези услуги, европейското законодателство би могло да бъде разработено по такъв начин, че да изисква като минимум предоставянето на услуги за писмен и устен превод за достъп до тези услуги. Съображенията, свързани с равенството, допълнително подкрепят законодателните действия на ЕС в тези области.

Препратки и задълбочаване

- Creach, R. L. (2005 г.). *Право и език в Европейския съюз: Парадоксът на Вавилон „Единство в многообразието“*. Гронинген: Издателство „Europa Law“.
- Dunbar, R. (2006 г.). Има ли задължение за законодателството за езиковите малцинства? *Вестник „Право и общество“*, 33, 181—198 г.
- Фостър, Н. (2016 г.). *Договори и законодателство на ЕС от Блекстоун за периода 2016—2017 г.* Оксфорд: Оксфордския университет Прес.
- Van der Jeught, S. (2015 г.). *Езиково право на ЕС*. Гронинген: Издателство „Europa Law“.

Малцинства, мнозинства и езикови права

- 14 Трябва ли правителството да забави спада на малцинствените общности? 58
- 15 Трябва ли малцинствените езици да бъдат преподавани на говорителите на езика на мнозинството? 60
- 16 Съществуват ли „единни„и „неуникални“ малцинства в подобни ситуации, когато са изправени пред национално езиково господство? 62
- 17 Какво е значението на демолингвистичната концентрация за оцеляването на малцинствените езици в свят на нарастваща мобилност? 64
- 18 Какви принципи спомагат за предвиждане на конфликтния потенциал на етническите и езиковите различия 66
- 19 Защо не е достатъчно да се научи само един от официалните езици в многоезичен контекст? 68
- 20 Как да съчетаем принципите на териториалност и личност? 70
- 21 Как хегемонията на „външния“ език засяга вътрешната политика? 72
- 22 Как следва да си сътрудничат съседните държави в управлението на многообразието? 74
- 23 Защо е важно видимото разпознаване (напр. на пътни знаци и т.н.) на малцинствен език? 76
- 24 Предвижда ли субсидиарността по-всеобхватни езикови политики? 78
- 25 Как можем да позволим на мобилните пенсионери да изпълняват задълженията си и да упражняват правата си? 80

14 Трябва ли правителството да забави спада на малцинствените общности?

Bengt-Arne Wickström, Torsten Templin, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Като общо правило индивидуалният избор, който не засяга пряко благосъстоянието на другите, следва да бъде оставен на самите хора; икономистите говорят за „е-как“ ситуация. В много случаи обаче действията на индивида оказват пряко влияние върху благосъстоянието на другите. В този случай оптималните решения за индивида рядко са оптимални и за обществото. Това разминаване между индивидуалното рационално поведение и колективния оптимизъм е важна обосновка за колективните действия. Пример за това е говорещите малцинствен език, които доброволно спират да използват този език. Разбира се, има комуникационни предимства от наличието на общ език в обществото, но има и разходи за говорещите малцинствени езици, ако в крайна сметка бъдат принудени да спрат да използват родния си език. В този случай има добри аргументи в подкрепа на двуезичните малцинствени общности.

Какво ни казва проучването?

Като цяло, когато разглежда различни линии на действие, човек претегля индивидуалните си предимства по отношение на индивидуалните си разходи и пренебрегва ефекта от действията си върху другите. Тези „външни“, ефекти, които засягат други, се наричат „външни“. Като цяло индивидът ще има тенденция да пренебрегва благоприятните (положителни външни ефекти) или вредните (отрицателни външни ефекти) от своите действия върху останалата част от обществото (социално благосъстояние). Важен външен аспект, свързан с използването на езици, е „външният характер на мрежата“. Когато Джейн реши да научи език, тя създава предимства за себе си, тъй като може да общува с други говорещи този език. В своето рационално решение за обучение Джейн ще сравни тези ползи с различните разходи за обучение и ще основе решението си на това сравнение.

Това, което тя не счита, е, че тя създава предимства и за други оратори, които биха искали да общуват с нея на този език. Тази „най-добра“ печалба от говорещите езици е външният характер на мрежата. (Други оратори биха могли също така да ценят само знанията, които другите хора учат и използват своя език; въпреки това, това е „нормална“ външност, която не е свързана с мрежовия ефект.) Нека предположим, че сега Джейн реши да не учи въпросния език. В този случай може да има

възможност да се направи по-добре за нея и за всички останали: говорещите езика, които биха искали да говорят с него на този език, могат да решат да го възнаградят, материално или символично, за неговото учене. Ако ползата, която всеки от тях ще извлече от него, надвишава разходите за тях поради наградата, и ако наградата убеди Джейн да научи езика, тогава всеки ще се подобри. От икономическа гледна точка това прави обществото по-ефективно. Въпреки това е малко вероятно такива награди да бъдат организирани чрез спонтанните действия на ораторите на малцинствата и следователно, ако има мрежов външен характер, подходът „laissez —faire“ означава, че твърде малко хора ще инвестират в изучаването на даден език. Неэффективните индивидуални решения могат да бъдат „коригирани“ чрез публични действия. Това е например аргумент за задължителното училищно езиково обучение.

Илюстрация и доказателство

Същият аргумент се прилага, когато човек реши да напусне малцинствена езикова общност и от тази гледна точка могат да се тълкуват реални истории за упадък и езикова промяна.

Когато един или повече оратори престанат да използват малцинствения език, останалите оратори имат по-малко хора, с които могат да общуват на малцинствения език. Ако те ценят тази комуникация, има загуба на благосъстояние за групата и тази загуба не е част от оценката на отделния човек на положението от лицето, което напуска общността. Аргументът, че индивидът, напускащ малцинствената общност, би създал положителен мрежов външен характер в общността на мнозинството, би бил справедлив само ако премине от моноезичие на един език към монолингвизъм в другия. Ако обаче говорещите малцинствени езици са двуезични, какъвто обикновено е случаят с ораторите на баските или уелските езици, този аргумент не е налице: говорещите на езика на мнозинството нямат допълнителен събеседник, тъй като вече могат да общуват с изходящия език на мнозинството. Нетният ефект е загуба за говорещите малцинствени езици.

Лицето, което напуска общността, вероятно ще

получи печалба, в противен случай нямаше да вземе решението. Както бе споменато по-горе, останалите оратори на малцинствени езици биха желали да възнаградят до известна степен напускащите и биха били по-добре, ако поради това той най-накрая реши да остане. За някои потенциални отпаднали, наградата ще ги подобри, ако променят решението си и решат да продължат да използват малцинствения език. Тогава наградата ще подобри всички.

Когато човек напусне малцинствената общност, последващото използване на езика става по-малко привлекателно за тези, които остават. При индивидуалното изчисление е по-вероятно да се вземе решение в полза на напускането на общността. Може да започне процес на езикова промяна или да се ускори. С течение на времето това намалява използването на малцинствения език в много области и може да доведе до пълна езикова промяна. Следователно външният характер на отрицателната мрежа ускорява промяната на езика в контекста на *laissez-faire*.

Политически последици

На външността може да се противодейства чрез езикова политика, която е в полза на малцинствения език, като по този начин се създават стимули за хората да го използват повече. Това от своя страна ще отслаби стимулите за хората да напуснат общността и да променят индивидуалните решения за напускане в полза на оставането. Обществената политика поема ролята на награди в опита на мисълта по-горе и под стимулите, които политиката създава, индивидуалните рационални решения ще се променят и отсега нататък ще доведат до оптимално колективно.

Пряка последица от тази констатация е, че обществената подкрепа за малцинствения език е социално ефективна политика, при условие че говорещите малцинствени езици ценят използването му¹.

Препратки и задълбочаване

Църква, J. & King, I. (1993 г.). Двуетичие и мрежови външни фактори. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 26, 337—345.

1 Фактът, че стойността, която ораторите придават на езиковото използване, може да се увеличи поради политиката на подкрепа, е друг вид аргумент, който допълнително засилва аргумента за външния мрежов характер, изтъкнат в този принос.

Wickström, В.А. (2016 г.). Езикова политика само на английски език: Пътят към провинциализма? *ACTA universitatis sapientiae, Европейски и регионални проучвания*, 9, 71—76.

Wickström, В.А., Templin, T., & Gazzola M. (предстоящо). Икономически подход към ланговата политика и езиковата справедливост. В М. Gazzola, Т. Templin, & В.-А. Wickström (Eds.), *Езикова политика и езикова справедливост: Икономически, философски и социално-езиков подход*. Хайделберг: Това е Спрингър.

15 Трябва ли малцинствените езици да бъдат преподавани на говорителите на езика на мнозинството?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Въпросът се отнася до проблема с езиковото господство и риска от езикова асимилация на малцинството от езика на мнозинството в лингвистично смесени общества. Обсъжданата тук ситуация е тази на политическите субекти, в които различни езикови групи „отдълго време, или „местни“ живеят заедно, споделяйки градове и квартали. Примерите включват Каталония, Галисия и Страната на баските в Испания; Брюксел в Белгия; Уелс и части от Шотландия в Обединеното кралство; Корсика, Бретан и Френската Страна на баските във Франция; части от Трансилвания с унгарскоговорящи общности; или Северна Скандинавия с малцинствата на саами.

Какво ни казва проучването?

Тези общества имат ясно доминиращ език, често както по отношение на властта, така и на демографията, в който почти всички са удобни или на практика са принудени да бъдат компетентни. Малцинствените езици се ползват с различна степен на официално признаване (независимо дали от националната държава, от държавна подотдела или и от двете). Това признаване обаче е насочено по-специално към говорещите малцинствени езици и не засяга мнозинството. Малцинствените оратори са тези, които се ползват с определени езикови права, като например преподаването на малцинствен език. Такива права обаче може да не са достатъчни, за да се избегне езиковото господство, което може да се разглежда като форма на езикова несправедливост.

Концепцията за господство идва от политическата философия. Тя се корени в традицията на републиканската мисъл, която се стреми да сведе до минимум несправедливостта, произтичаща от господството. Лицата или групите са доминирани, когато зависят от отношения, в които трета страна или група могат произволно да се намесят (или да упражняват произволни правомощия) върху тях без тяхно съгласие или без да вземат предвид законните си предпочитания (Pettit, 1997 г.).

Тази уязвимост или зависимост от произволната

власт на някой друг следва да бъде премахната, за да се изгради общество на свободните граждани. Езиковото господство се случва, когато говорещите от езикова група X са доведени до „наклонен език“ към езика Y. Те почти винаги трябва да преминават към доминиращия език в публичния, а понякога дори и в частната сфера, но не и по предпочитание да го правят. Подобна адаптация почти никога не се прави в другата посока и като цяло малцинствените членове са двуезични, но членовете на мнозинството не са. Голямата вероятност за общуване с високоговорителите на езика на мнозинството (или по-лошото, чувство за малоценност) принуждава говорещите малцинства да използват езика на мнозинството в повечето области. Това води до форми на „диглосив“ — схема, при която езиците се възлагат на различни функции, а малцинственият език до голяма степен е изключен от определени дейности. Диглосията обикновено е асиметрична, тъй като доминиращият език се използва във всички области, докато малцинственият език е ограничен до ограничени функции.

От гледна точка на политическата философия може да се каже, че „езиковото господство“ изисква три условия: (1) факта, че една от групите трябва да се адаптира лингвистично към другата, но не и обратното (това е по-видимо при асиметричното изучаване на езици); (2) чести повторения на този модел на дневна база; и 3) фактът, че членовете на доминираната група всъщност нямат алтернатива, освен че напълно избягват взаимодействието с ораторите на мнозинството.

Основните принципи на нормативната политическа теория предполагат, че езиковото господство е форма на несправедливост и че следователно съображенията, свързани с правосъдието, изискват компенсаторни мерки.

Следователно тези принципи обосновават следната препоръка: образователната система следва да направи задължително изучаването на всички признати езици, така че говорещите на мнозинството да придобият определена степен на компетентност по малцинствения език. Владението на втори език следва най-малкото да дава

възможност на всички граждани, независимо от техния майчин език, да *разбират* другия език. Това изискване може да насърчи политики с уважение, които позволяват развитието на сложни и хибридни идентичности, като по този начин спомага за създаването на обща основа за демократичен диалог. В същото време тя може да спомогне за разрешаване на компромиса между приобщаването (всички местни езикови групи могат да се чувстват по-добре уважавани и следователно включени в общността) и мобилността (всеки ще научи поне един от другите езици на територията).

Илюстрация и доказателство

Емпиричните изследвания потвърждават уместността на препоръката. Програмите за потапяне могат да бъдат застъпени както от гледна точка на дългосрочния образователен успех, така и от гледна точка на постигането на двуезичие и двуезичност, „където учениците по език L1 се преподават главно чрез L2, обикновено малцинствен език, за да станат двуезични и билитратни на този език, както и на езика на мнозинството“. Това може да бъде още по-полезно, ако е организирано като двупосочна програма, в която говорещите и двата езика споделят една и съща класна стая, а не като еднопосочен модел на потапяне (май 2010 г., 296). Проучване, проведено от Томас и Колиър (2002 г.) на повече от 210,000 ученици от езикови малцинства в държавните училища в САЩ, потвърждава, че програмите за потапяне като цяло работят по-добре за учениците, особено при сравняване на академичния успех на учениците, посещаващи училища за потапяне, и учениците, участващи в преходни училищни програми, провеждани предимно на английски език.

Политически последици

Въпреки че основната препоръка е да се насърчи, по основни причини, свързани с езиковата справедливост, изучаването на малцинствения език от членовете на мнозинството, се прилагат и съображения за *пропорционалност*. Представете си общество от 1000 членове, с 10 оратори на X, отдавна установен "аборигенски малцинствен език, и 990 говорещи Y. Тази ситуация може да доведе до езиково господство, ако нашите три условия са изпълнени. Изискването всички Y

оратори да научат X обаче би било непропорционална мярка, освен ако не бъдат взети предвид някои допълнителни съображения (напр. ако X е широко разпространен другаде по света). Свързано е с това съображение за ефективност. Добрата обществена политика изисква ефективно използване на оскъдните ресурси. В този пример може да се окаже трудно да се оправдае значителна инвестиция във времето, усилията и парите, която да принуди 99 % от населението да научи език, говорен с 1 %. И двете условия могат да се считат за критерий „когато цифрите го оправдават“ (май 2014 г.: 386—388).. Когато обаче това условие е изпълнено, налагането на многоезичие на мнозинството може да бъде оправдано от съображения за езикова справедливост. И накрая, броят на участващите езици също играе роля. Колкото по-голям е броят на езиците, толкова по-трудно ще бъде прилагането на такава политика. В сравнение с други континенти Европа няма особено голям брой местни езици. По този начин *децентрализацията* на езиковите политики към многоезични подразделения (като например в Румъния Județe, където се говори унгарски) значително смекчава проблема с осъществимостта.

Препратки и задълбочаване

Май, S. (2010 г.). Учебна програма и образование на културните и езиковите малцинства. В В. McGraw, E. Baker, & P. Peterson (Eds.), *International Encyclopedia of Education (3rd ed.)*, Vol 1. (стр. 293—298). Оксфорд: Аз съм Елсеви.

Май, С. (2014 г.) Оспорване на обществения монолингвизъм и диглозия: Преосмисляне на политическата теория и езиковата политика за многоезичен свят. *Езикова политика*, 13, 371—93.

Петит, Р. (1997 г.). *Републиканството: Теория на свободата и правителството*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

Томас, W. & Collier, V. (2002 г.). *Национално проучване на училищната ефективност за дългосрочните академични постижения на учениците от езикови малцинства*. Санта Круз: Център за научни изследвания в областта на образованието, многообразието и високите постижения (CREDE).

16 „Единните,,и „неуникалните“ малцинствали се намират в подобни ситуации, когато се сблъскват с национално езиково господство?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Sciences Po Paris

Вътрешното езиково господство може да се определи като ситуация, при която дадена група използва демографското си предимство като политически лост за възпроизвеждане на определени институционални практики. Тези практики могат да затвърдят неравенствата, произтичащи от простия брой хора, и могат да затвърдят несправедливо разпределение на властта между мнозинството и малцинството. Политическите съзвездия, които се стремят да защитават езиковото многообразие и да поддържат справедливо равнище на политическо равенство между своите членове, трябва да приемат сериозно националното езиково господство и съответно да вземат предвид тези аспекти.

Какво ни казва проучването?

Последиците от националното езиково господство в многонационалните държави обикновено варират в зависимост от това дали засягат едно или повече малцинства. Това, което обикновено се наблюдава обаче, е, че езиковите въпроси стават по-сложни в случай на многостепенно управление или федерализъм. Например езиковото положение и правата на франкофоните, разпръснати в цяла Канада, са много различни от тяхното положение в Квебек, както и положението на аборигенските народи и езици. Аналогично, каталонските оратори са разделени от регионалните граници в рамките на Испания, а тези, които живеят във Валенсия, са изправени пред условия, различни от тези, които живеят в Каталуния. В контекста на многостепенното управление или федерализма езиковото господство насърчава малцинствените юрисдикции да разработят своя езикова политика. Тъй като езикът е основно средство за идентичност, често включващо емоционално съдържание, защитата и популяризирането на малцинствените езици често се придружават от общо чувство за отчуждение от по-широката (национална) единица; такъв е случаят в Канада и Испания.

По този начин езиковото господство предизвиква реакции под формата на силно интервенционни политики по отношение на малцинствените езици, които проправят пътя за другисолидни форми на национално изграждане. Тази тенденция е по-

изразена в случаите на езиково господство на „едно“ малцинство от голямо мнозинство от ораторите, което е по-вероятно да доведе до възход на сецесионистки движения. Това от своя страна усложнява социалното сближаване и федералното или наднационалното управление.

Илюстрация и доказателство

Да разгледа контекстите, възприемани като основно едно езиково малцинство. Това, което виждаме в такива случаи, е, че начинът, по който съдилищата управляват компромиса между мобилността (между различни части на страната) и приобщаването (в местните общности), обикновено отразява дисбаланса на силите между езиковите групи. Доминиращата група ще има много по-голям успех в прилагането на езиковите права на своите членове в малцинствената юрисдикция, отколкото обратното. Сравнете например провинциите Алберта и Квебек¹. Данните показват обща тенденция в Канада, където англофоните бавно асимилират франкофоните и приравняват „алофони“ имигранти (тези с майчин език, различен от английски или френски) на много по-висока скорост. Като се има предвид, че тези цифри са резултат от взаимодействието между политиките и практиките, може да се заключи, че федералните политики не намаляват в достатъчна степен привлекателността на езика на мнозинството и че е малко вероятно федералната езикова политика да осигури стабилен баланс между мобилността и приобщаването в цялата страна.

На места с множество езикови малцинства, като например Индия, политическите последици се проявяват по различен начин. Когато хората са свикнали да живеят в многоезична среда, стимулите за основани на езика инициативи за изграждане на нация са много по-слаби. В същото време подобни контексти не са имунизирани срещу риска група да изтласка превъзходството на езика си (например,

¹ Алберта е избрана за провинция с най-висок положителен междупровинциален миграционен баланс, както и провинция с най-голямо разминаване между езиковите променливи, говорени у дома, и майчиния език.

опитвайки се да превърне езика си в *lingua franca* в рамките на политическото съзвездие, както Ганди твърди, че хинди заслужава официалния език на Индия). В такива случаи възникват други политически последици: I) многобройни местни или регионални инициативи в областта на езиковата политика, които могат да се окажат трудни за контролиране и да изострят културните разделения; II) виртуална невъзможност, предвид големия брой малцинствени ситуации, за еднакво прилагане на официалната (национална) езикова политика срещу изразяването на местна съпротива; III) сериозни пречки пред правилното функциониране на демократичната политика на няколко много трудни равнища, по-специално чрез създаването на силни и трайни отцепнически движения. Накратко, езиковото господство в политическите съзвездия с множество езикови малцинства вероятно ще създаде непредвидими модели и разделения, които правят демократичното управление на многообразието много трудно.

Доклад НА ЛИЧНИТЕ СЪВМЕСТНИ ВЪПРОСИ ИЛИ ФОРМАЦИЯ НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ С ИНГЛАСИТЕ ИЛИ ФРЕНОВИ като МАТЕРНАЛНА ЛАГУАЖ (източник: Канадско преброяване 2011)

	Английски език	Френски
Алберта	1,13	0,36
Квебек	1,28	1,02
Канада (общо)	1,38	0,97

Политически последици

В повечето случаи управлението на езиковото

многообразие, във връзка с арбитража на отношенията между мнозинството и малцинствата, е интензивно политическо. За да се създадат благоприятни условия за вътрешна мобилност и приобщаване, е препоръчително:

► *Признавайте малцинствените езици* и приемайте стриктни езикови политики за насърчаване на използването им в местните институции, като регионалните парламенти и училища, както и във федералните институции, за да се насърчи чувството за принадлежност сред членовете на езиковите малцинства.

► Централният орган трябва да прилага правила, които предоставят на членовете на малцинствени групи същите възможности за мобилност и приобщаване като тези, с които се ползват членовете на мнозинството поради влиянието им върху политиката.

► Общите принципи, приложими за многоезичните страни, са отразени *mutatis mutandis* в езиковите политики, приети от наднационалните организации.

Препратки и задълбочаване:

Dubreuil, B. & Marois, G. (2011 г.). Въображаемата правна защита: Защо имиграцията няма да спаси Квебек. Монреал: Това е Бореал.

Магнит, J.E. (1998 г.). Теория за езиковите права в канадската перспектива. В T. Ricento & B. Burnaby (Eds.), *Език и политика в Съединените щати и Канада: Митове и реалности* (стр. 185—206), Routledge: В Ню Йорк.

17 Какво е значението на демолингвистичната концентрация за оцеляването на малцинствените езици в свят на нарастваща мобилност?

Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

В различни държави хората спират да говорят малцинствени езици и се обръщат към по-широки езици за комуникация. Няколко държави — членки на ЕС, имат един или повече „регионални или малцинствени езици“¹ и много от тях губят оратори. Вътрешноевропейската мобилност, както и миграцията от държави извън ЕС, оказват допълнителен натиск върху малцинствените езици и затрудняват запазването им. Това повдига въпроса как най-общо да се отчете взаимодействието на факторите, определящи жизнеността и оцеляването на малцинствените езици в променящия се свят, или, казано по различен начин, какви подходи можем да използваме, за да определим езиковите политики, които могат да помогнат за защитата на регионалните и малцинствените езици, така че те да оцелеят, без да се излага на риск мобилността.

Какво ни казва проучването?

Езиците на териториалните малцинства се използват главно в определени географски райони на държавите — членки на ЕС. В тези райони определена част от местното население е двуезично и говори доминиращия език на държавата, както и малцинствения език. Географската концентрация е фактор, който е известен в подкрепа на дългосрочната жизненост на малцинствения език: големият брой говорещи в дадена юрисдикция улеснява обосноваването на езиковите политики в полза на езика, а езиковият състав на дадена територия влияе върху динамиката на предаването, изучаването и използването на езици. Семействата с двамата родители, които говорят малцинствения език, са по-склонни да го предадат на децата си. В същото време колкото по-голям е дялът на говорещите малцинствени езици в даден регион, толкова по-голям е броят на тези семейства и толкова по-голям е стимулът за предаване на този език поради относително широкия му обхват на комуникация.

¹ В съответствие с *Европейската харта за регионалните и малцинствените езици* имаме предвид езици, които са „традиционно използвани на дадена територия на дадена държава от граждани на тази държава, които формират група с числено по-малка численост от останалата част от населението на държавата“.

В допълнение, голям брой оратори в дадена област гарантира, че хората действително могат да го чуят и използват в ежедневието си. С други думи, голяма част от говорещите малцинствен език на дадена територия означава ползата и излагането на този език. Но колко важна е икакъвва взаимодействието с повишената мобилност?

Илюстрация и доказателство

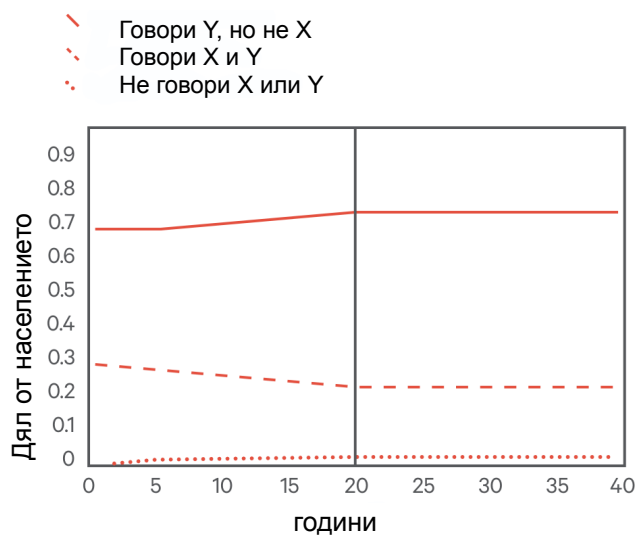
Обмислете три вида езици на териториалните малцинства: (1) тези, които се говорят в една-единствена държава членка, като например сорбски в Германия; (2) тези, които се говорят в повече от една държава членка, като например баските в Испания и Франция; и (3) тези, които са малцинствен език в държава членка, но доминиращ и официален език в съседна държава, като например словенски в Австрия и Италия. Входящата мобилност може да окаже допълнителен натиск върху всички видове езици на териториалните малцинства по различни начини. Ако новопристигналите вече имат езика на местното малцинство като първи език, например за унгарци, които се установяват в окръг Секели в Румъния, мобилността може дори да укрепи малцинствения език във въпросния район. Често обаче новодошлите не говорят езика на местното малцинство и може дори да не знаят езика на мнозинството в приемащата държава. В зависимост от силата и присъствието на малцинствения език в обществото, в образованието и в икономиката, новодошлите могат да научат по-скоро езика на мнозинството в държавата, отколкото малцинствения език. Ако броят на новопристигналите е висок, този процес намалява дела на говорещите малцинствени езици и може да отслаби езика с течение на времето. Моделите на езикова динамика (напр. Templin et al. 2016) могат да помогнат за анализа на въздействието на миграционните движения върху поддържането на малцинствения език по строг и логичен начин.

Те дават възможност за удължаване на наблюдаваните тенденции в бъдеще и поне до известна степен за симулиране на ефектите от мерките на езиковата политика. Тъй като те позволяват включването на допълнителни

променливи, които засягат съответните въпроси, те могат да се прилагат и при разглеждането на свързани въпроси, като например промени в разходите и ползите от конкурентни варианти на политика.

Важен резултат от подобни симулации е, че предвид минималния брой оратори, готовността на семействата да предават малцинствения език, както и използването на малцинствения език в образованието, малцинственият език действително може да оцелее в дългосрочен план, въпреки непрекъснатия приток на мигранти. Симулациите показват също, че преподаването на малцинствения език на новодошлите и техните деца е особено важно и може да противодейства на потенциалната заплаха, която те представляват за малцинствения език.

Езиковата динамика е симулирана (вж. фигурата) за контекст с относително голям малцинствен език X, език с мнозинство Y и приток на говорещи различни езици. През годината на заминаване 30 % от населението е двуезично в Y и X, а 70 % е едоезично в Y. Поради предпочитанието на новодошлите да научат Y вместо X, процентът на X-говорителите намалява.

ДЯЛ НА ОРАТОРИТЕ НА МНОЗИНСТВОТО ОТ ЕЗИЦИТЕ (Y) И МАЛЦИНСТВОТО (X)

Да предположим, че след 20 години се въвеждат политически мерки за укрепване на преподаването на X на новодошлите и техните деца. В резултат на това намаляването на процента на X-говорителите може да бъде овладяно.

Политически последици

Въпреки че мобилността оказва допълнителен натиск върху малцинствените езици, повечето от вече установените мерки на езиковата политика за защита на малцинствените езици продължават да бъдат от решаващо значение. Ако се желае входяща мобилност, е важно да се създадат възможности и стимули за новодошлите да изучават малцинствения език и да се премахнат контрастимулите, като например високите преки или непреки разходи за обучение.

Препратки и задълбочаване

Fishman, J.A. (1991 г.). *Обръщане на езиковата смяна: Теоретични и емпирични основи на помощта за застрашени езици*. Clevedon: Многоезични въпроси.

Усмивка, Ф. (2016 г.). Предизвикателствата на малцинствените езици. Във V. Ginsburgh и S. Weber (Eds.), *The Palgrave Handbook of Economics and Language* (стр. 616—658). Basingstoke: Палгрейв Макмилън.

Templin, T., Seidl, A., Wickström, B.A., & Feichtinger, G. (2016 г.). Оптимална езикова политика за запазване на малцинствения език. *Математика Социални науки* 81, 8—21.

18 Принципите на Quel спомагат за предвиждане на конфликтния потенциал на етническите и езиковите различия?

Edgár Dobos, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Будапеща

Етническите, езиковите или религиозните различия могат да доведат до конфликти, когато отделни лица и групи се конкурират за власт, материални и символични ресурси. Въпреки това самият език (или който и да е компонент на културата) не предизвиква конфликт. По-скоро това е „лоша линия“, по която конфликтите могат да се кристализират, когато езиковите или културните различия водят до несъвместими политически искания или неравнопоставен достъп до социално-икономически възможности в рамките на държавите. Този запис е съсредоточен върху причините за възникването на конфликти в етнолингвистичните линии.

Какво ни казва проучването?

Правилата и практиките, уреждащи езика в администрацията, правото, образованието, медиите, обществените знаци и комуникацията с органите и доставчиците на обществени услуги, засягат интересите и идентичността на физическите лица. Следователно езикът неизбежно се политизира в многоезичните общества.

Конфликтите между мнозинствата и езиковите малцинства се подхранват от логиката на териториалната национална държава и от асиметриите на властта, кодирани там. Съвременните национални държави, особено от 19 век насам, почти систематично са облагодетелствали етническите мнозинства („нациите на собствениците“). Мненията на мнозинството и малцинствата често противоречат на тълкуването на реалностите и/или на желания модел на отношенията между държавата и малцинството.

Динамиката на конфликтите варира поради различията в исторически формираните административни структури, съзвездията на властта и релационната позиция на малцинствата и мнозинствата на различни равнища. Самочувствието на много европейски общества и едноезични национални държави продължава да оформя политическия избор и дори официалното многоезичие не елиминира непременно конфликтите между езиковите общности.

Макросредата невинаги е полезна: международните стандарти за правата на малцинствата често са

оспорвани и подчинени на геополитически интереси; без силен и общ европейски режим за правата на малцинствата от държавите — членки на ЕС, не се изисква да докладват за неизпълнението на ангажиментите за защита на малцинствата; а върховенството на националната партийна политика често надхвърля влиянието на обвързаността с условия на ЕС.

Илюстрация и доказателство

Конфликтните модели варират както между държавите, така и в рамките на отделните държави. Полевите изследвания в сръбския регион Войводина показват, че някои места имат хармонично съвместно съществуване на етнически и езикови общности, а многоезичието на практика се превръща в почти незабележими пасажи от един език на друг (напр. Бело Блато/Нагиержебетлак/Биле Блато). От друга страна, конфликтите избухнаха в други региони след притока на голям брой сръбски бежанци от Хърватия и Босна и Херцеговина след войните в началото на 90-те години. Проявите на конфликт включват увеличаване на етнически мотивираните инциденти (графити, увреждане на частна собственост, религиозни и възпоменателни предмети, както и словесни и физически нападения) срещу малцинствата. Чрез обобщаване на резултатите и отчитане на напрежението, наблюдавано в друг контекст, можем да идентифицираме няколко противоречащи си процеса. Те са обобщени в приложената таблица.

Политически последици

Многоетническият и многоезичен исторически състав на европейските държави следва да бъде адекватно отразен в законодателството. Етнокултурната справедливост и лоялността към общата държава изискват комбинация от неутрални и чувствителни към групата разпоредби и политики, включване на идентичността на националните малцинства в общи понятия (напр. включване на техния език в публичните институции) и институционални гаранции за тяхното културно възпроизводство. Твърденията на несекесионистките малцинства трябва да се разглеждат като легитимен елемент за оспорване на

условията за политическо включване в многоетническа демокрация.

Етническият и езиковият плурализъм следва да бъдат отразени в политическите решения, които използват различните равнища на управление (национално, регионално и местно), да прецизират разделението на правомощията между тези органи и да създадат асиметрии в полза на езиците, които най-много се нуждаят от закрила. Политическите решения, свързани с многоезичието, следва също така да отразяват допълващ се подход („добавка,“), вместо „субтрактивен“ подход, който позволява изучаването на официалния език на държавата като втори език, който е от съществено значение за заетостта и социалната мобилност, като същевременно укрепва майчиния език като първи език, който е от съществено значение за идентичността, психологията и нуждите от сигурност.

Препратки и задълбочаване:

Csergő, Z. (2007 г.). *Говорейки за нацията: Език и*

конфликт в Румъния и Словакия. Итака, Ню Йорк и амп; Лондон: „Корнел Юнивърсити Прес“.

Усмивка, Ф. (2005 г.). Езиковите права на човека като източник на политически насоки: Критична оценка. *Вестник „Социално лингвистика“*, 9 (3), 448—460.

Kontra, M., Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T., & Várady, T. (Eds.). (1999). *Език: Право и ресурс. Приближаване към езиковите права на човека*. Будапеща: Централна европейска университетска преса.

Varenes, F., (2011 г.). Език, етнически конфликти и международно право. *Вестник „Етнически изследвания“*, 65, 8—35.

Vizi, B., Tóth, N., & Dobos, E. (Eds.) (2017 г.). *Отвъд международните условия. Местни промени в представителството на малцинствата в Централна и Югоизточна Европа*. Баден-Баден: Това е Номос.

ПРОЦЕС, ПРЕДИЗВИКВАЩ КОНФЛИКТИ, В СЛУЧАЙ НА ЕТНИЧЕСКА И ЕЗИКОВА „ПОГРЕШНА ЛИНИЯ“

1. Необоснована сигурност на етническите и езиковите въпроси: тълкуване от страна на мнозинството елити на културно обусловените искания на малцинствата като заплаха за целостта на държавата; недоверието на институциите, отделени от малцинствата, като обекти на контрадържавен национализъм; от гледна точка на малцинствата понятието за споделена идентичност, замислено от национализиращата държава, и налагането на етнокултурна неутралност и неутрална регулация за групата стават подозрителни като кодове за асимилация. Други примери са Естония, Франция, Гърция, Румъния и Словакия.

2. Нарушаване, ограничаване на използването или намаляване на обхвата на придобитите (езикови) права на малцинствата: неприкрито обезценяване на състоянието на малцинствения език в администрацията, образованието и т.н. Пример: Украйна.

3. Етнически мандат: преразпределение на границите на административните или изборителните райони с цел разделяне на малцинственото население, концентрирано на територията, обръщане на статута на мнозинството от малцинствата и/или свеждане до минимум на изборителните правомощия на малцинствените общности и/или шансовете им да се ползват от правата си. Например в Словакия (административна реорганизация, 1996 г.).

4. Оспорени маркери за идентичност между мнозинството и малцинствените народи, които съществуват съвместно на обща територия: конкуриращи се усилия за свързване на дадена територия с език и за налагане на изкуствено териториално единство при маркирането на физическото пространство и функционирането на публичните институции (с евентуално прекомерно значение на езика като маркер за национална идентичност по отношение на езика като средство за комуникация). Например в Босна и Херцеговина, Косово и Македония.

5. Едностранни дейности на държавата родител и практики за изграждане на извънтериториални народи: усилия за укрепване на връзките с държавата майка по начин, който свежда до минимум чувството за принадлежност на малцинствата към тяхната държава на пребиваване. Например в България, Унгария, Румъния, Сърбия (по отношение на съседните държави).

6. Конкуриращи се усилия за изграждане на нация, които излагат т.нар. коетнически/сънационални граждани или „междинни“ малцинства на несъвместим натиск за лоялност. Например Bunjevci, Çams, Csángós, Goranci, Romaks, Torbeši, Valaques (Югоизточна Европа).

19 **Защо не е достатъчно да се научи само един от официалните езици в многоезичен контекст?**

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Общопризнато е, че изучаването на официалния или националния език на приемащата държава е основен елемент от интеграцията на имигрантите в приемащото общество. В *Плана за действие за 2016 г. относно интеграцията на граждани на трети държави* на Европейската комисия се посочва, че „изучаването на езика на държавата на местоназначение е от съществено значение, за да могат гражданите на трети държави да успеят в процеса на интеграция“ (Европейска комисия, 2016 г.: 7). Все по-голям брой европейски държави прилагат езикови изисквания за мигрантите, които желаят да получат статут на пребиваване или гражданство.

Интересното е, че държавата на местоназначение имплицитно се счита за едноезична рамка, въпреки че редица държави — членки на ЕС, имат повече от един официален език или признават различни регионални и/или малцинствени езици. Защо в някои случаи мигрантите могат или трябва да научат повече от един от езиците, говорени в този многоезичен контекст?

Кюни казва изследвания ?

Обхватът на езиковите изисквания в многоезичен контекст поражда на първо място напрежение между насърчаването на мобилността на мигрантите и тяхната интеграция в приемащото общество. Отдаването на приоритет на мобилността, а не на приобщаването, би означавало да се наложат минимални езикови изисквания на мигрантите и да се очаква те да научат само един от официалните езици на приемащата държава, когато това е целесъобразно. От друга страна, отдаването на предпочитание на приобщаването би означавало да се наложат по-големи езикови изисквания на мигрантите и да се очаква мигрантите в многоезична държава да научат два или повече от официалните езици, за да могат да участват пълноценно в социалния, културния и политическия живот.

Броят на езиците, които трябва да се научат от мигрантите, пристигащи в официално многоезична среда, зависи и от силните отношения в езиковото съзвездие на приемащото общество. Много многоезични държави или региони се характеризират с асиметрия между езика на мнозинството и малцинствения език. Тъй като

малцинствените езици се използват от по-малко говорещи и често се използват само на част от територията, тяхната икономическа полза и привлекателност може да са по-малко и да накарат мигрантите да предпочитат да научат езика на мнозинството. За изследователите на мултикултурализма (като Will Kymlicka, известен канадски политически философ, който се е специализирал в правата и задълженията в етнически разнообразни общества), националните малцинства ще трябва да защитават своята културна и езикова идентичност, като същевременно приемат мигрантите, което може да бъде основателна причина за налагане на езикови изисквания на малцинствения език в допълнение към езиковите изисквания на официалния език на държавата (Kymlicka, 2011 г.). В многоезичните страни, където езиковото съзвездие е по-малко асиметрично и в които конкуренцията или езиковите конфликти не са основна характеристика на социалната и политическата ситуация, езиковите изисквания на един от официалните езици могат, от друга страна, да се считат за достатъчни за интеграцията на мигрантите в приемащото общество.

Илюстрации и доказателства

В този смисъл различни регионални правителства, изправени пред асиметрично езиково съзвездие, считат за необходимо да се прилагат езикови изисквания, специфични за мигрантите, за да се защити статутът на малцинствения език на тяхната територия. Например в Каталуния през 2010 г. регионалните органи въведоха каталонски езикови тестове за мигранти, пребиваващи в Каталуния, като част от процеса на интеграция.

В Люксембург обаче, когато езиковото съзвездие е по-малко асиметрично, „договорът за приемане и интеграция“, издаден от агенцията за приемане и интеграция на люксембургското правителство, предвижда, че мигрантите могат да изберат езиков курс „на един или повече от трите административни езика на Люксембург, а именно люксембургски, френски или немски¹“. По подобен начин в Швейцария „добро владение на един от националните² езици“ се счита за достатъчно за получаване на разрешение за постоянно

1 www.olai.public.lu/en/accueil-integration/mesures/contrat-accueil

пребиваване.

Иполитически последици

В заключение, в асиметричен многоезичен контекст от мигрантите може да се очаква да научат не само езика на мнозинството, но и — или по-скоро — втори официален или регионален език, за да се даде възможност на националните малцинства да защитят езиковата си идентичност и да предотвратят прехода от език към доминиращ език. Компромисът между мобилността и приобщаването и напрежението между защитата на културните и езиковите права на малцинствата и личната свобода на мигрантите могат да бъдат посредничени чрез политически договарености.

Благоприятните разпоредби могат да зависят от създаването на стимули за мигрантите да изучават езика или езиците на приемащото общество чрез подобряване на достъпа до езикови курсове по езика или езиците на приемащата държава на ниска цена, а не от налагането на санкции. И накрая, езиковите изисквания следва да се съсредоточат по-скоро върху курсовете за езиково обучение, отколкото върху определянето на определено ниво на компетентност: въпреки че от мигрантите може да се очаква да научат един или повече езици на приемащото общество, от това не следва, че всички те ще могат да го направят със същия успех.

Препратки и задълбочаване:

Европейска комисия (2016 г.). *План за действие относно интеграцията на граждани на трети държави*. COM(2016) 377 final.

Усмивка, Ф. (1996 г.). Етнически и политически езиков конфликт, *международни отношения*, 88, 381—396.

Кумличка, В. (2011 г.). Мултикултурно гражданство в рамките на многонационалните държави, *етнически науки* 11, 281—302.

Г-н Woehrling, J. (2008 г.). Езикови изисквания за имигрантите, по-специално по отношение на езиците, които се ползват с официален статут в част от територията. In *Mundialització, binder circulació i Immigració, i ligència d'una llengua com nouca* (стр. 133—172). Барселона, Institut d'Estudis Autònoms.

ОФИЦИАЛНА МНОГОЕЗИЧНА РАМКА

Асиметрично езиково съзвездие		Симетрично езиково съзвездие	
Езикови изисквания както на малцинствени , така и на повечето официални езици	Пример: мигрантите трябва да научат каталонски и испански в Каталуния.	Езикови изисквания на един-единствен официален език	Пример: мигрантите могат да учат френски, немски или люксембургски език в Люксембург.

2 Федерален закон за чужденците от 16 декември 2005 г. www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20020232; тази характеристика обаче отразява и строго териториалното разпределение на официалните езици в страната.

20 Как да съчетаем принципите на териториалност и личност?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Често се използват два основни модела за предоставяне на езикови права в обществата с езиково многообразие: териториалност и личност (De Schutter, 2007 г.). Съгласно принципа на езикова териториалност (LTP) езиците трябва да се запазят териториално. Една държава е разделена на няколко териториални зони и във всяка зона езикът на мнозинството е официален. Предложени са три варианта на LTP¹.

► В строгата и най-популярна версия на дадена територия се допуска само един език по отношение на (наред с другото) публичната администрация, политическия живот, съдебните производства и задължителното образование, финансирано от държавата. Добър пример е Фландрия (Белгия).

► В по-слабата версия териториалната единица може да разшири признаването на повече от един език, но с ясен приоритет на един език пред другите (Grin, 2006), както в образователната система на Квебек съгласно известния Закон 101, където езиковите права се предоставят на англофони под формата на отделни, финансирани от държавата английски училища, но където се очаква имигрантите и франкофоните да посещават френски държавни училища, ограничавайки английските училища само до английски.

► В динамичната версия принципът на териториалност предполага, че макар критериите за предоставяне на права да са стабилни, тяхното прилагане се развива така, че да отразява развитието на демолингвистичните фигури (напр. Финландия) (Стоянович, 2010 г.).

Съгласно принципа на езиковата личност (LPP) езиковите права могат да се упражняват от лица, независимо от това къде живеят в държавата или поддържавата. Това е модел на свободен избор.

Добър пример за това е Брюксел: гражданите могат да получат документи, здравни услуги или образователни институции на нидерландски или френски език. Друг пример е Унгария, която предоставя културна и езикова автономия в цялата

страна на определени малцинства, независимо от тяхното териториално положение в Унгария.

Могат ли принципите на териториалност и личност да се комбинират с цел подобряване на мобилността и приобщаването? Принципът на личността може да улесни мобилността в рамките на дадена държава, но не би засилил а priori приобщаването. Принципът на териториалност, по-специално силната му версия, а priori би благоприятствал приобщаването, но би възпрепятствал мобилността.

Какво ни казва проучването?

Двата принципа обаче имат недостатъци. Принципът на териториалност може да ограничи мобилността, докато принципът на личността може да подкопае приобщаването. Възможно е обаче да се идентифицират възможните разширения и комбинации от тези два принципа, които могат да се използват за подобряване на съвместимостта между мобилността и приобщаването (Моралеш-Галвес, 2017 г.).

► Равно признаване на аборигенските езици: вместо да се установи единен език като „наименование“ на дадена територия, което може да доведе до господство на най-големите езикови групи, следва да се окаже по-голяма подкрепа на по-слабите местни езици (дори когато те формират местно мнозинство) чрез принцип на обратно разпределение на ресурсите, налични за целите на езиковата политика. Колкото по-малко език има общ брой оратори, толкова повече ресурси трябва да получи. Целта е да се предложат сравними услуги на всички езикови групи, независимо от техния размер (De Schutter 2017; Patten 2014 г.; Усмивка и Vaillancourt 2015 г.). Този принцип следва слабата версия на принципа на териториалност (тъй като дава по-голяма подкрепа на езика) и въвежда личностен елемент.

► Политики за недопускане на сегрегация по езикови причини в рамките на териториите, за да се съберат хората, вместо да се разделят: единните обществени услуги (здравеопазване, образование) се предлагат на всички признати езици, вместо да ги разделят физически. Този принцип, който е до голяма степен свързан с личността, насърчава изучаването на езиците на другите или на други

1 Някои страни, като Швейцария, използват предимно стриктната версия, но някои специфични части на страната използват по-слаби или динамични версии.

групи. Това насърчава споделено чувство за принадлежност и по-голяма социална солидарност и справедливост (Miller, 1995 г.). Прилагането на тази политика в задължителните училища ще насърчи двуезицието/многоезицието на местните езици.

Илюстрация и доказателство

Каталуния е добре познат случай на прилагане на еднакво признаване на всички местни езици, като същевременно се дава приоритет на малцинствения език и без сегрегация на гражданите въз основа на езика. В този случай испанският (кастилян) е не само L1 от по-голямата част от жителите на Каталуния (55 %), но е известен и от каталонските високоговорители като L1 (31,3 %). Познаването на каталонския език обаче се е подобрило за период от 30 години. Настоящата езикова политика е инициентирана през 1983 г. Тя се основаваше на еднаквото признаване на двата езика в публичната администрация, като същевременно даде на каталонския териториален приоритет за разпространението му (например каталонският език е основният език на училищното образование).

Политически последици

Глобално нормативно отражение на горепосоченото е, че мобилността и приобщаването могат да бъдат по-добре съчетани в общества, в които всеки има право да говори собствения си език и задължението да разбира другите езици на територията. Току-що очертаните принципи могат да спомогнат за насърчаване на политики с уважение, които позволяват хибридна идентичност и създават обща основа за демократичен диалог и социална справедливост. Те благоприятстват приобщаването (тъй като всички местни езикови групи могат да се чувстват последователно включени в общността) и мобилността (тъй като всеки би развил поне възприемчиви умения на съответните езици на територията, улеснявайки пътуването в рамките на и между подотделите в рамките на националната територия)

ПОЗНАВАНЕ НА КАТАЛОНСКИ 1981—2011

Препратки задълбочаване:

De Schutter, H. (2007 г.). Езикова политика и политическа философия. Относно нововъзникващия дебат за езиковата справедливост. *Езикови проблеми и амп; Езиково планиране*, 31, 1—23.

De Schutter, H. (2014 г.). Тестване за езикова несправедливост: Териториалност и плурализъм. *Национални документи: Вестник „Национализъм и етнос“*, 42, 1034—1052.

De Schutter, H. (2017 г.). Два принципа за равно езиково признаване. *Критичен преглед на международната социална и политическа философия*, 20, 75—87.

Усмивка, Ф. (1996 г.). Етнически конфликти и езикова политика. *Международни отношения*, 88, 381—396.

Miller, D. (1995 г.). *Ние сме Националност*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

Morals-Gálvez, S. (2017 г.). Да живеем заедно като равни: Езикова справедливост и споделяне на публичната сфера в многоезичните настрйки. *Етническа принадлежност*, 17, 646—666.

Стоянович, Н. (2010 г.). Динамична концепция за принципа на езикова териториалност. Законът за езиците на синовете на кантон Gri. *Политика и общества*, 29, 231—259.

21 Как хегемонията на „външния“ език влияе на вътрешната политика?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Sciences Po Paris

Доминирането (понякога дори хегемония) на английския език се простира до много повече страни от тези, в които се говори като първи език от голяма част от населението. То може да се случи и в страни, които исторически нямат англоговоряща общност. Британският колониализъм, сега заменен от неколониалните характеристики на съвременните търговски операции, все още има трайни политически последици, които се обсъждат тук във връзка със случая с Индия.

Какво ни казва проучването?

Предоставянето на английски език на същото ниво като местните езици създава два основни политически риска:

а) Конфликтите между езикови групи в големи държави с висока степен на плурализъм правят английския удобен и понякога неутрално решение за избягване на езиковото господство. Може обаче да се твърди, че това просто заменя една форма на господство (по-голямата част от малцинствата) с друга — особено в държава, където английският е езикът на бившата колониална сила.

... На 2 февруари 1835 г., Томас Бабингтън Маколай е представен минутата на индийски език политика. Тя казва: „сега трябва да направим всичко възможно, за да формираме клас, който може да служи като интерпретатор между нас и милионите хора, които управляваме... клас индийски народ с кръв и цвят, но английски по вкусове, мнения, морал и интелект“. Тази минута предполага, че английският език е въведен в индийската образователна система, за да се получат служителите с познания по английски език.“ (Sarah Jayasundara 2014).

Въпреки това политиките, които не разглеждат въпроса за езиковото господство, тъй като предоставят официален статут на външен език (или не правят нищо, за даограничатвлиянieto му), пряко или косвено намаляват социално-икономическата и политическата стойност на местните езици в полза на говорещите този външен език. В случая на Индия

това е от полза за англофоните отвътре или отвън, които могат „легитимно„ да покажат това, което белгийският философ Филип Ван Парийс нарича „колониално отношение“ (2011:139—141). Следователно, когато е налице висока степен на плурализъм, законодателите трябва да проявяват предпазливост, когато търсят баланс между необходимостта от ефективност и необходимостта от запазване на езиковото многообразие.

Б) Избраните членове на демократичните парламенти обикновено отговарят за изказванията от името на своите избиратели и един ефективен начин за това е да се говори на техния(те) език(ци). В това отношение Индия и ЕС се справиха добре, за да предоставят официален статут на широк кръг от езици и по този начин да дадат възможност на представителите да го направят. На практика обаче преобладаването на английския език повдига сериозен проблем с политическата легитимност, т.е. в името на тези, които говорят избрани политики.

Илюстрация и доказателство

В случая с Индия излагането на неколониални нагласи е политически легитимирано от факта, че има много други езици (общо 22), които имат официален статут в индийската конституция. Произтичащата от това политическа динамика варира във всеки отделен случай в зависимост от броя на тези „други“ езици, които по този начин са маргинализирани, и от тяхната демолингвистична тежест; в Индия английският език е майчин език на около 0,2 % от населението.

Англикатизацията на елитите, както в Индия, деспонира местните общности към външни участници, исторически чуждестранни сили и днес (многонационални) компании. Може да се твърди, че когато парламентаристи говорят доминиращ външен език (може би английски или хибрид на английски и местен език, което в Индия често означава хинди), те рискуват да представляват интересите на малцинство от англофони повече от тези на избирателите, чийто майчин език не е английски. В по-общ план засиленото използване на доминиращ външен език може следователно да създаде езикова разлика между политическата класа и нейните избиратели. Противопоставянето на

езиковото господство чрез политики, които насърчават стойността и общественото използване на местните езици, може да допринесе за чувството за овластяване на хората.

Политически последици

Опитът на Индия показва, че предоставянето на официален статут на външен език е проблематично и може да подкопае основните ценности, които обикновено са в основата на демократичния политически живот. Тази точка заслужава специално внимание, когато i) доминиращият или хегемоничният външен език е въведен от колониалните предприятия и ii) където е налице висока степен на плурализъм, както в ЕС. От това следва, че използването на доминиращ външен език в социалните и политическите среди, в които участват гражданите, не може да се разглежда като оптимална стратегия. Вместо да се насърчава, използването на доминиращия език е хтерне

следва да се разглежда само за функции, ограничени до ясно определени контексти.

Референции и дълбочини:

Jayasundara, S.N. (2014 г.). Развитие на политиката в областта на езиковото образование: Индийската перспектива; A View from Tamil Nadu, *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4: 11, 1—3.

Ramachandran, V. (2011 г.). Индийски федерализъм в преходна фаза: От асиметрия до мултикултурализъм. В Гопа Кумар (Ed.), *външна политика, федерализъм и международни договори* (стр. 68—77). Ню Делхи: Публикации от Новия век.

Van Parijs, P. (2011 г.). *Езикова справедливост за Европа и за света*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

22 Как съседните държави следва да си сътрудничат в управлението на многообразието?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Будапеща

Традиционното виждане на националните държави като езиково хомогенни общества никога не е било много реалистично и става все по-малко в момент на мобилност, където хората често пресичат националните граници. Новият подход към управлението на многообразието включва не само международната закрила на правата на малцинствата, но и двустранното сътрудничество между държавите.

Възниква въпросът как съседните държави могат да си сътрудничат в тази област и по-специално как характеристиките на „реципрочността“ могат да бъдат „интегрирани“ в двустранното сътрудничество, за да се разширят езиковите права на малцинствените етнолингвистични общности.

Какво ни казва проучването?

Формирането на хомогенизиращи държави, движения на границите, доброволени задължителен обмен на население, асимилиране на държавните политики и междудържавните и вътрешнодържавните силови асиметрии създаде контекст, в който малцинствата често са в неравностойно положение. В допълнение към режима на правата на малцинствата в международен план, тристранните отношения между „държавимайки“, „приемащи държави“ и национални малцинства представляват добра отправна точка за разбиране на съседните отношения в това отношение. Първо, понятието „държава родител“, трябва да се прилага предпазливо, като се избягва „съществено“ четене на езика и идентичността. Това има смисъл например в случая на унгарските оратори, живеещи в Трансилвания, немски и датски говорители, живеещи на север и на юг от Шлезвиг. От друга страна, това няма смисъл за франкофони, италианци или германци, живеещи в Швейцария, които не се считат за френски, италиански или немски, или които не считат Франция, Италия или Германия за свои „държави родители“ (общ език не означава непременно обща история и същата идентичност).

Накратко, понятието за етнолингвистично родство е политически заредено и трудно се справя, но се връща често и изисква умело лечение. Като цяло съседните държави си сътрудничат по политически въпроси на основата на реципрочност. Когато въпросите за идентичността и правата на малцинствата са на дневен ред между „държава

родител“, и „приемаща държава“, двустранното сътрудничество и реципрочността могат да бъдат особено проблематични.

В двустранните отношения реципрочността в този случай може да се разбира или като набор от взаимни, но едностранни мерки в подкрепа на съответните „родителски малцинства“, или като правна реципрочност, залегнала в двустранни споразумения. Съгласно международното право едностранното подпомагане от страна на държавата майка на нейните малцинства - родители, живеещи в чужбина, може да бъде прието само в изключителни случаи (в областта на културата, образованието или езиковите услуги — вж. Венецианската комисия от 2001 г.). Рядко се срещат конкретни двустранни договори относно малцинствата, но договорите за добросъседски отношения често включват разпоредби относно правата на малцинствата — в повечето случаи на равни начала.

Илюстрация и доказателство

Някои случаи са симетрични (например в случая на датското малцинство в Северна Германия и германското малцинство в южната част на Дания), което превръща реципрочността в естествена стратегия за съответните национални правителства, както е видно от Споразумението от Бон и Копенхаген от 1955 г. В разгара на националните войни в бивша Югославия и нарастващото етническо напрежение в Източна и Централна Европа, словенско-унгарският договор за малцинствата от 1992 г. също дава добър пример за същия взаимен подход.

Както обаче показват и двата случая, реципрочността действа само в случаите, когато общностите на малцинствата на родителите, живеещи от двете страни на границата, са със сходен демографски размер. В много ситуации обаче реципрочността е по-трудна за прилагане поради демолингвистична асиметрия. Например има малко хърватско малцинство, до голяма степен асимилирано, което живее в Италия, докато важно италианско малцинство живее в Хърватия. След разпадането на Югославия Италия успя да подпише договор с Хърватия за правата на малцинствата (1996 г.), където тази асиметрия е очевидна (по-голямата част от разпоредбите се отнасят до

задълженията на Хърватия спрямо италианското малцинство). В друг подобен контекст разпоредбите на двустранните договори от 1995 г. относно малцинствата съответно в Словакия и Унгария са формулирани на напълно реципрочен език, въпреки че унгарското малцинство в Словакия е около 20 пъти по-голямо от словашкото малцинство в Унгария. Както при всички междудържавни отношения, балансът на силите, подходът на по-широката международна общност и други неправни елементи могат да бъдат от решаващо значение за двустранното сътрудничество в областта на правата на малцинствата. Както показва Войводина (сръбският регион, граничещ с Унгария, където живеят различни малцинствени общности), езикът може да бъде особено важен в това отношение. Повечето ежедневни борби са свързани с използването на езика на обществени места. Всъщност съществува силна корелация между общественото използване на унгарски език и демографското съотношение на унгарците — желанието за избор на малцинствен език е негативно свързано със символичното господство на езиковото мнозинство. От друга страна, тесните връзки с Унгария, миграционните тенденции и достъпът до унгарско гражданство биха могли да повишат социалния престиж на малцинствения език в конкретни ситуации.

Политически последици

Сътрудничеството в рамките на добросъседството между държавите е само частично обхванато от международни споразумения. От значение са и едностранните мерки, приети от държавите майки в подкрепа на техните „майки“, като финансова подкрепа или извънтериториално гражданство.

Държавите следва да отчитат в по-голяма степен специфичните нужди и ситуации на различните малцинствени общности, като отхвърлят автоматичната реципрочност. Същевременно едностранните политики на държавата майка следва да бъдат по-добре координирани с „приемащите държави“, за да се осигури значима подкрепа на малцинствата. В този контекст извънтериториалното гражданство може да помогне на членовете на родителските малцинства да създадат контекст, свързан главно с миграцията и международната мобилност, в който те могат да се проявят (идентифицират и категоризират) като членове на трансгранична нация.

Препратки и задълбочаване:

ARP, V. (2008 г.). *Международни норми и стандарти за защита на националните малцинства*. Хага: Аз съм Брил.

Брубейкър, Р. (1996 г.). *Национализъмът е променен*. Кеймбридж: Кеймбридж университет Прес.

Halász, I. (2006 г.). Модели на защита на децата в Централна и Източна Европа. В О. Ieda (Ed.) *Отвъд суверенитета: От закона за статута до транснационалното гражданство?* (стр. 255—280). Сарого: Университетът Хокайдо.

Венецианска комисия (2001 г.). *Доклад относно преференциалното третиране на националните малцинства от тяхната държава Кин*, приет от Венецианската комисия на нейното 48-о пленарно заседание (Венеция, 19—20 октомври 2001 г.) CDL-INF(2001)019-е.

23 **Защо е важно видимото разпознаване (напр. на пътните знаци и т.н.) на малцинствения език?**

Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Будапеща

Визуалното представяне на даден език е част от езиковия пейзаж. В повечето случаи тя отразява относителната сила и статуса на различните езици. Езиковият пейзаж на дадена територия може да има информационна функция и символична функция. Наличието на малцинствен език и начинът, по който езикът е видим в публичното пространство, са важни за говорещите малцинствени езици. Използването на езика в официалните и частните знаци оказва влияние върху възприемането на статута на различните езици от страна на хората и оказва влияние върху езиковото поведение на ораторите.

Какво ни казва проучването?

Настоящите изследвания върху езиковата среда изучават голямо разнообразие и начини на използване на визуалния език. Терминът е разработен за първи път с цел изучаване на етнолингвистичната жизненост на френския език в Квебек. По-късно, Scollon и Scollon създават основния метод за качествени и геоеомиотични изследвания на надписи и знаци. Основният му принос за социално-езиковото описание на определена общност, регион или град е да се направи оценка на показването и тълкуването на различните малцинствени езици в езиковата среда. Днес акцентът върху научните изследвания може да бъде разширен, така че да обхване цифровите платформи, управлявани от публичните органи: тя може също така да предостави ценна информация за визуалното представяне на езиците.

Съществуват два важни и взаимозависими подхода. За социолингвистите тя дава представа за възможните различия между официалната езикова политика (както се вижда от имената на улиците, имената на официалните сгради и административните служби и т.н., т.е. „отгоре-надолу“ измерението на политиката) и действителното въздействие на политиката върху използването на езици от отделни лица, особено в частни езикови знаци, които могат или не могат да бъдат регулирани в зависимост от конкретния случай.

Ако това не е така, използването на различни езици в търговските обозначения, видими в публичното пространство, дава улики за измерението „отдолу нагоре“, т.е. това, което самите жители приписват на

тези езици. От правна гледна точка „официалният“ езиков пейзаж (официална топонимия, имена на улиците, имена на обществени сгради и т.н.) може да предостави информация относно стандартите, уреждащи официалните обозначения и прилагането на тези стандарти.

Тези две гледни точки са полезни, за да се хвърли светлина върху реалното приобщаване на малцинствата в обществото. Като цяло (с изключение на териториалните езикови режими със силно обособени езикови региони, както в Швейцария) е вероятно по-често националният език да се използва в публичната сфера, дори в райони, в които малцинствата живеят в голям брой, тъй като в повечето случаи езикът на мнозинството се ползва с привилегирован статут и дори може да бъде единственият признат за официален. Правният статут на даден език е от решаващо значение в това отношение: очаква се официалните езици да се използват в публичните институции и да се отразяват върху обществените знаци (имена на институции, служби и др.). В някои региони малцинствените езици могат да бъдат равнопоставени на езика на мнозинството (например в региона на Южен Тирол в Италия).

Държавите разполагат със значителна свобода на преценка при определянето на правилата за използване на публичния език. Международните стандарти в областта на правата на човека признават правото на свободно използване на езика в писмена и устна комуникация в личната сфера (членове 26—27 от Международния пакт за граждански и политически права). В европейски контекст договорите, изготвени под егидата на Съвета на Европа, като Рамковата конвенция за защита на националните малцинства (FCNM) и Европейската харта за регионалните или малцинствените езици (ECRML), признават правото на говорещите малцинствени езици да използват езика си в частни знаци, достъпни за обществеността (член 11, параграф 2 и член 7, параграф 1, буква г) от ЕКРМ).

При определени обстоятелства това право обхваща използването на малцинствения език върху официални знаци (съответно член 11, параграф 3 от FNM и член 10, параграф 2, буква ж) от ECRML). Правилното прилагане на международните стандарти за използване на малцинствени езици е от съществено значение в това отношение, тъй като подписването и ратифицирането невинаги са

последвани от съответни правителствени действия.

Илюстрация и доказателство

В регионите, в които официално се използва малцинствен език, прилагането на съществуващите закони почти сигурно ще окаже въздействие върху официалния пейзаж. Различно положение възниква в области, в които живеят говорещи малцинствени езици, но в които езикът им не се използва официално — в такива случаи видимостта му ще зависи в много по-голяма степен от социално-лингвистичните фактори (вж. илюстрациите).

В допълнение към правното признаване, социално-историческата йерархия на езиците също може да играе роля: малцинствен език, който е официален национален език в друга държава, може да бъде по-добре представен, особено в граничните райони. Говорещите регионални малцинствени езици могат да срещнат трудности при търсенето на визуално разпознаване на техния „уникален“ език. Освен това прилагането на съответните правни разпоредби относно използването на езици в публичното пространство може да се различава в зависимост от социално-икономическото положение на говорещите тези различни езици. Не само това, което виждаме, но и това, което не виждаме, може да бъде информативно, например ромският език може да бъде по-малко видим от другите малцинствени езици дори в области, в които всички малцинствени езици се ползват с еднакво официално признаване (вж. Bartha-Laihonen-Szabó 2013: 14).

Политически последици

Езиковата среда се влияе от сложно взаимодействие на социални и правни фактори и в повечето случаи са необходими конкретни политически действия, за да се гарантира пълното прилагане на правните разпоредби и да се улесни използването на малцинствени езици в публичното пространство. Тези политически действия трябва да отчитат социалния контекст, в който живеят говорещите малцинствени езици. Важно е също така политическите действия да бъдат съгласувани. Това понякога означава изолиране на политическите мерки от местните политически съображения и напомняне, че бюджетните ограничения като цяло не са убедителни аргументи срещу тях

(допълнителните разходи за преминаване от едноразични към двуезични знаци като цяло са минимални). Новите развията, по-специално цифровите обществени услуги, ще бъдат взети предвид от създателите на политики като нови области, в които може лесно да се постигне еднакво представителство на различните езици без териториални ограничения. Защитата на малцинствения език чрез приемането на обществени знаци, които го правят видими, се насърчава от международните стандарти и може също така да доведе до по-добра интеграция на малцинствените общности и общностите с мнозинство на местно равнище.

Препратки и задълбочаване

Bartha, C., Laihonen, P., & Szabó, T. P. (2013 г.). Nyelvi Tájékp kisebbségben es többségben. *Pro minoritate*, 9, 13—28.

Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Езиков пейзаж и малцинствени езици, *Международен вестник на многоезицието*, 3, 68—80.

Landry, R. & Bourhis, R.Y. (1997 г.). Езиков пейзаж и етнолингвистична жизненост: емпирично проучване, *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23—49.

Scollon, R. & Scollon, S. W. (2003) *Discourses in Place: Език в материалния свят*. Лондон: Routledge

Shohamy, E. & Durk, G. (Eds.) (2009 г.). *Езиков пейзаж: Разширяване на Създанието*. Лондон: Това е Рутлидж.

Отляво: многоезични панели без подходящ превод във Войводина, Сърбия: надписи на сръбската, словашката и унгарската кирилица в началното училище „Бело Блато“/Нагирзебетлак/Биле Блато, но без превод на името на училището и името на селото. В центъра: напълно двуезичен знак на жп гара Болцано/Бозен в Италия. Вдясно: Двуезични знаци в Dunajská Streda/Dunaszerdahely в Словакия (различни размери и цветове, отразяващи йерархията на официалните езици).

24 Позволява ли субсидиарността по-всеобхватни езикови политики?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Будапеща

Субсидиарността може да се използва като общ принцип за подобряване на координацията между равнищата на управление (местно, регионално, национално, наднационално [ЕС]). Тя може също така да насочва сътрудничеството между различните равнища в областта на езиковата политика.

Политическите структури на държавите — членки на ЕС, се различават по степен на децентрализация в зависимост от техните държавни традиции и езикови режими, формирани от историческото развитие и институционалните договорености, т.е. историческите и институционалните основи на тяхното управление на многообразието. Като цяло повечето структури имат три нива (национално; регионални/провинциални; местни/общински). Истинският проблем е разделението на компетенциите между тези равнища и начинът, по който това разделение на компетентностите отговаря на настоящите предизвикателства (включително асиметрия на властта, приобщаване и динамика) и допринася за сближаването чрез съвместното съществуване на (местно) приобщаване и мобилност. Въпросът е дали опитът от казусите показва, че някои видове разпространение работят по-добре от други за ефективни езикови политики и ако да, при какви условия. Следва да се има предвид, че разглежданите въпроси и следователно отговорите могат да се различават в зависимост от вида на езиковите политики, за които говорим (защита на „уникален регионален или малцинствен език“, предоставяне на езикови права на национално малцинство, интегриране на мигрантите и т.н.

Какво ни казва проучването ?

Основният въпрос за субсидиарността, за да бъде интегрирана в европейски контекст, е разпределението на правомощията между държавите членки (които след това могат да ги прехвърлят на регионите и общините) и институциите на ЕС като част от цялостния проект за европейска интеграция.

Този основен въпрос придобива специфично значение, когато се прилага към езиковите въпроси.

Разбирането на езиковите права и многоезичието въз основа на субсидиарността следва да се основава преди всичко на най-местния орган, способен да придаде смисъл и действие на езиковите права и да даде власт и отговорност на по-големи и по-всеобхватни организации да се намесват, за да съдействат за реализирането на езиковите права. Субсидиарността е донякъде парадоксален принцип, тъй като надхвърля строгия дуализъм на държавите и международната общност, като ограничава намесата, като същевременно я изисква. Тази двойственост все още е очевидна неяснота около позоваването на принципа и голяма част от разногласията относно правилното му прилагане и превод в практиката на езиковите права.

Илюстрации и доказателства

Изборът на езикова политика и управлението на езиковото многообразие се различават за всеки отделен случай в зависимост от историческата траектория, формирана от различни комбинации от етническа демография, териториална концентрация, административна структура, местни практики и прилагане на международните стандарти, ограничени и ръководени от имплицитни или явни държавни традиции в политическите институции, приписване на властта и държавна намеса в различните езикови общества. Федералистките и единните държави въплъщават различни езикови идеологии и езикови йерархии, отразяващи различните властови отношения и възгледи за отношенията между нацията, държавата и многообразието.

Различията междуофициално едноезичните държави (напр. Франция, Гърция, Румъния, Словакия) домногезичните федерални държави (напр. Белгия, Канада, Швейцария) илюстрират разнообразието от държавни традиции, както и несъответствията и различията между езиковите политики и социално-езиковите реалности.

Що се отнася до проблема с асиметрията на властта, изглежда, че разграничението между малцинствени и застрашени езици в рамките на гъвкав териториален подход, благоприятстващ многоезичието и прилагането на „добавящото“

езиково многообразие, изглежда подходящо решение. Адитивният подход е допълващ (и донякъде утвърдителен) подход, който насърчава запазването на многообразието, за разлика от „изключителното“ многоезичие, което изключва. Тя дава възможност за изучаване на официалния език на държавата като втори език (от съществено значение за заетостта и социалната мобилност), като същевременно укрепва майчиния език като първи език (от съществено значение за идентичността, психологическите и свързаните със сигурността нужди). Тя прилага асиметрично третиране на нееднакви случаи, като дава на говорещите малцинствени и застрашени езици повече сила и влияние, отколкото техният брой. Това е част от относителното виждане за равенството, според което хората, живеещи при различни обстоятелства и условия, не са сходни и в някои отношения изискват различно политическо, правно и социално отношение. Поради това адитивното езиково многообразие е в състояние да съгласува различията в статута на езиците с равенството в свят, в който правата на мнозинството са имплицитни и където правата на малцинствата се считат за „специални“ и трябва да бъдат обосновани. Що се отнася до проблема с приобщаването, по-голямата децентрализация на териториалния подход може да се окаже адекватен отговор на положението на малцинствата в рамките на малцинствата. Що се отнася до проблема с динамиката, промените в етнодемографския състав и постоянните миграционни потоци могат да поставят под въпрос легитимността на езиковия режим.

Политическоучастие

Като се отклоняваме от строгото тълкуване на принципа на териториалност и въвеждаме асиметрии, насърчаващи разнообразието и толерантността, можем да прилагаме гъвкави форми на териториалност, които нямат нищо общо с езиковата сегрегация и които в действителност

могат да бъдат съчетани с езиковото многообразие, като използваме различните равнища на управление, като усъвършенстваме разделението на правомощията между тези органи, като създаваме асиметрии в полза на езиците, считани за по-слаби и нуждаещи се от закрила, и като използваме децентрализацията като една от най-добрите гаранции за демокрацията. Езиковите политики, основани на териториалност, също са свързани с понятието за приобщаване. В Уелс, например, включването на новодошлите (независимо дали говорят английски или полски) в уелското общество (напр. в региони като Ceredigion или Dyfed) би било от голяма полза от силна териториалност, защитаваща и насърчаваща Уелс.

Препратки и задълбочаване:

Burckhardt, T. (2016 г.). Промяна на териториалността. Многоезично законотворчество и концептуализация на швейцарския езиков режим. Документ, представен на Генералната конференция на ECPR през 2016 г. (Прага, 8—10 септември).

Кардинал, L. & Sonntag, S. K. (Eds.) (2015 г.). *Държавни традиции и езикови режими*. Монреал: Университетската преса на Макгил-Куин.

Усмивка, F. (1995 г.). Комбиниране на имигрантски и автохтонни езикови права: Териториален подход към многоезичието. В T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (Eds.), *Linguistic Human Rights: Преодоляване на езиковата дискриминация* (стр. 31—48). Берлин: Овцете на Груйтър.

Wouters, J., Van Kerckhoven, S., & Vidal, M. (2014 г.). Динамиката на федерализма: Белгия и Швейцария. Работен документ № 138 (Льовенски център за изследване на глобалното управление, април 2014 г.)

25 Как можем да позволим на мобилните пенсионери да изпълняват задълженията си и да упражняват правата си?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo, Uppsalauniversitet

Ключов фактор за улесняване както на мобилността, така и на приобщаването е, че мобилните хора могат да упражняват своите законни права и да изпълняват своите правни задължения. В случай навътрешноевропейска пенсионна миграция много мобилни пенсионери не са достатъчно информирани за своите права и задължения поради гърба на езика. Те могат също така да се нуждаят от конкретна информация за своите права и задължения като вътрешноевропейски мигранти и европейски граждани. Какво следва да направят създателите на политики, за да им предоставят такава информация, и какви езикови инициативи са необходими в това отношение?

Какво ни казва проучването?

Както в научната литература, така и в обществения дебат съществуват различни концепции за приобщаване по отношение на мигрантите. Някои понятия са съсредоточени върху културата и изискват имигрантите да бъдат приравнени към културата на приемащата държава или приемащите общества да приемат мултикултурни политики, които признават и подкрепят културата на малцинствата. Други се съсредоточават върху равните права и гражданските задължения на коренното население и имигрантите по отношение на културните навици като въпрос на личен избор. Този подход обикновено се нарича гражданска интеграция.

От гледна точка на гражданската интеграция е от съществено значение мигрантите да разполагат с достатъчно информация за своите права и задължения в новата си страна на произход. В случая на международната миграция на пенсионери важни области включват законни условия за пребиваване, данъци и такси, здравни и социалноосигурителни права, политически права и въпроси, свързани с жилищното настаняване на местно равнище. Изследванията обаче показват, че много възрастни хора, които се движат в търсене на по-добро качество на живот, не разполагат с важна информация за местните закони и разпоредби.

Една от причините е, че пенсионирани мигранти често имат ограничени познания по местния език. Друга причина е, че органите на приемащата държава често разглеждат международната

миграция на пенсионери като част от туристическата индустрия и възприемат мигрантите като посетители, а не като имигранти и нови граждани. Следователно правната и гражданската информация на тази група не е приоритет.

Илюстрация и доказателство

Изследванията по проекта MIMЕ показват, че гражданската интеграция е най-реалистичният подход към приобщаването в контекста на международната миграция на пенсионери. По-ориентираните към културата подходи към приобщаването биха наложили нереалистични изисквания на мигрантите или приемащите общества и всъщност биха могли да ограничат форма на мобилност, която осигурява по-добро качество на живот на голям брой по-възрастни европейци.

Проучването MIMЕ подчертава няколко възможни начина за насърчаване на гражданската интеграция на мобилните пенсионери. Експатрираните организации са полезен канал за разпространение на обществена информация сред пенсионирани мигранти. Големите пенсионни дестинации често имат добре развита инфраструктура в етнически клубове, асоциации и църкви, където пенсионерите се срещат и се срещат със своите сънародници. Тези организации често предоставят информация по местни въпроси на майчиния език на пенсионерите. Местните органи могат да се опитат да работят с тези организации за разпространение на съответната информация. Етническите организации обаче не достигат до всички чуждестранни пенсионери. Ползена добавка е официалната информация (напечатана или онлайн), преведена на майчиния език на мигрантите или на английски език.

Някои общини с голям брой пенсионирани мигранти са отворили офиси на чуждестранни жители с многоезичен персонал, за да съдействат на практика и да улесняват контактите с други местни служители.

По-конкретни решения могат да се търсят на местно равнище. Например информация за местните правила за регистрация — важен въпрос в испанския случай, разгледан в проучването MIMЕ — може да бъде предоставена, когато чужденците

регистрират покупката на къща или апартамент от нотариуса.

Проучването MIMЕ показва, че правата на потребителите са от особено значение за чуждестранните пенсионери, които не знаят местния език. Например има съобщения за безотговорни продажби по телефона на чужденци с лоши езикови умения. Телефонните линии за помощ, по-специално интерактивните системи за гласова реакция, също могат да бъдат трудни за използване от по-възрастните хора поради езикови проблеми.

Въпросът за правата и задълженията има и европейско и следователно транснационално измерение. Вътрешноевропейската миграция на пенсионери се осъществява в рамките на свободното движение и „европейското гражданство“. Тя е засегната и от различни национални правни и институционални рамки, а понякога и от двустранни споразумения.

По-специално способността за навигация в рамките на различните данъчни и социалноосигурителни системи и между тях има значителни практически и икономически последици за мобилните пенсионери. Тази навигация може да бъде трудна и до известна степен зависи от езиковите умения на пенсионерите.

Политически последици

Органите на приемащата държава считат пенсионерите мигранти за пребиваващи със законни права и задължения, а не за туристи или временни посетители. В качеството си на постоянно пребиваващи пенсионерите мигранти със сигурност носят отговорността търсят информацията, от която се нуждаят относно своите права и задължения, но

органите приемащата държава имат основателни причини да улеснят този процес. Полезни инициативи включват превод на съответната информация на езиците на мигрантите, офиси на чуждестранни жители с многоезичен персонал и сътрудничество с местни експатрирани организации. Националните и местните органи за защита на потребителите следва да обърнат специално внимание на положението на пенсионерите имигранти. Съществува също така конкретна необходимост от информация и консултации, които да отчитат транснационалното положение на вътрешноевропейските мигранти. Двустранните споразумения относно данъците и правата на здравеопазване могат допълнително да подобрят живота на мобилните пенсионери.

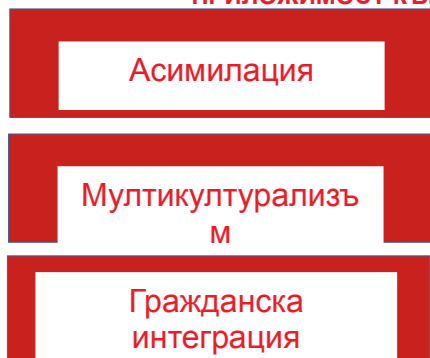
Препратки и задълбочаване

Ackers, L., & Dwyer, P. (2004). Фиксирани закони, флуидни животи: Гражданството на мигрантите след пенсиониране в Европейския съюз. *Възраст и общество*, 24, 451—475.

Coldron, K., & Ackers, L. (2009). Европейско гражданство, индивидуална агенция и предизвикателство пред системите за социално подпомагане: Пример за миграцията при пенсиониране в Европейския съюз. *Политика и политика*, 37, 573—589.

Gustafson, P. & Laksfoss Cardozo, A. E. (2017 г.). Използване на езици и социално приобщаване в международната пенсионна миграция. *Социално приобщаване*, 5, 69—77.

ПОДХОДИ КЪМ ПРИОБЩАВАНЕТО И ТЯХНОТО ВКЛЮЧВАНЕ И ПРИЛОЖИМОСТ КЪМ ПЕНСИОННАТА МИГРАЦИЯ

Пълна културна и езикова асимилация в приемащото общество
Нереалистични изисквания за мигрантите

Разширени културни и езикови права за имигрантските групи
Нереалистични изисквания за приемащите общества

Равни права и граждански задължения за местните жители и имигрантите
По-реалистичен подход

Езиково многообразие, мобилност и интеграция

- 26 Могат ли държавите да налагат езикови изисквания за влизане или натурализация на мигранти? 84
- 27 Мобилните европейски граждани считат ли себе си за „европейци“? 86
- 28 Какви принципи трябва да използваме, за да адаптираме езиковите политики? 88
- 29 Трябва ли държавите да предоставят образование на майчиния език на мигрантите? 90
- 30 Достатъчен ли е английският, за да достигне до новодошлите, преди да научат местния(те) език(ци)? 92
- 31 Трябва ли държавите да предоставят услуги на мигрантите на техния собствен език? 94
- 32 Могат ли езиковите политики да подобрят резултатите по отношение на заетостта на жените имигранти? 96
- 33 Как езиковата политика може да подобри „мобилността“ на мигрантите? 98
- 34 Как следва националните езикови политики да бъдат адаптирани към контекста на конкретни градове? 100
- 35 Защо трябва да комбинираме различни комуникационни стратегии? 102
- 36 Как общините следва да събират и споделят данни за езиковите профили на своите общности от жители? 104
- 37 Мобилността води ли до увеличаване на използването на английски език за сметка на местните езици? 106
- 38 Може ли европейската политика да подобри социалното приобщаване в местния градски контекст? 108
- 39 Как политиките за интеграция на чужди езици отразяват предпочитанията и нагласите на мнозинството? 110
- 40 Трябва ли общините да регулират използването на езика в публичното пространство? 112

26 Могат ли държавите да налагат езикови изисквания за влизане или натурализация на мигранти?

Робърт Дънбар, Ройсин МакКелви, Единбургския университет

С увеличаването на движението на населението в Европа езикът все повече се използва, символично и буквално, за управление и ограничаване на достъпа до пребиваване и гражданство, като езикът се използва като „институционализиран настойник“, който ефективно ограничава мобилността. В същия дух е доказано, че владенето на официалния език на новата държава подобрява икономическите и социалните възможности и следователно налагането на изисквания за владене на езика може да засили приобщаването. Граничният контрол и достъпът до гражданство се разглеждат като ключови аспекти на суверенитета и международното право като цяло налага сравнително малко задължения на държавите, въпреки че в контекста на ЕС правото на свободно движение значително промени положението, поне за гражданите на ЕС по отношение на влизането и пребиваването в други държави — членки на ЕС.

Какво ни казва проучването?

Въвеждането на езикови изисквания на различните етапи на движение в рамките на дадена държава (влизане в държавата, придобиване на разрешително за работа, получаване на гражданство) става все по-често в Европа, което предполага, че много държави — членки на ЕС, постепенно стават все по-предписателни в областта на имиграцията. През 1998 г. само 6 европейски държави наложиха езикови изисквания и/или тестове за гражданство; този брой се е увеличил до 18 държави през 2010 г. и до 23 държави през 2013 г. През 2014 г. 23 европейски държави наложиха изискване за владене на език, за да получат разрешение за пребиваване, а 9 държави изискаха мигрантите да отговарят на условие за владене на език, преди да влязат на тяхна територия (Bauböck и Wallace Goodman, 2012 г.; Wodak и Boukala, 2015 г.).

Езиковите изисквания, въведени за регулиране на влизането или като условия за получаване на гражданство на европейска държава, често се представят от самите държави като прост опит за подпомагане на мигрантите чрез насърчаване на интеграцията. В действителност понастоящем съществуват значителни доказателства, които сочат, че придобиването на официалния език (или на един от официалните или автомобилни езици) на

държавата е от решаващо значение за успешната интеграция, а доказателствата от много имиграционни държави ясно показват, че владенето на националния(те) език(ци) е от съществено значение за икономическия успех (Hansen, 2003 г.: 34—35). Самите мигранти са склонни да осъзнават това и като цяло имат желание да придобият достатъчно владене на езика на държавата, за да се възползват в пълна степен от възможностите, предлагани от миграцията и успешната интеграция.

За мигрантите, които са граждани на държава — членка на ЕС, правото на свободно движение забранява налагането на всякакви езикови изисквания за влизане или престой (въпреки че държавите все още могат да ги налагат, ако гражданин на друга държава — членка на ЕС, кандидатства за гражданство в приемащата държава). За гражданите на трети страни („граждани на трети страни“), които са се установили като дългосрочно пребиваващи в една държава — членка на ЕС, може да се прилагат изисквания за владене на език, ако се преместят в друга държава — членка на ЕС — член 5, параграф 2 от Директива 2003/109/ЕО на Съвета относно статута на граждани на трети страни — предвижда, че държавите — членки на ЕС, могат да изискват от гражданите на трети страни да отговарят на условията за интеграция в съответствие с националното право на държавата членка, но тези условия трябва да бъдат пропорционални и се предполага, че езиковите тестове, наложени на определени категории мигранти, като например възрастните хора или лицата с ограничено формално образование, могат да не отговарят на критерия за пропорционалност (Böcker и Strik, 178—9).

Илюстрация и доказателства

Важен въпрос ще бъде до каква степен изискванията са „пропорционални“; като цяло този принцип изисква мярка, която засяга интересите на дадено лице, да прави това във възможно най-голяма степен за постигане на законната политическа цел на

мярката. Например може да има по-малко убедителни аргументи за налагане на езикови изисквания на етапа, на който мигрант влиза в държавата на мигрант в държавата, отколкото на етапа на гражданството. Възможно е също така да бъдат включени разпоредбите относно равенството на основните договори в областта на правата на човека. Езиковите изисквания, например, имат ли различно въздействие върху различните категории мигранти, в резултат на което е по-вероятно някои категории да отговарят (или да не изпълнят) изискванията? Изискванията за езикови умения по принцип изискват мигрантите да участват във формално изучаване на езици, което като цяло е по-лесно за младите мигранти, по-заможните мигранти и мигрантите с по-официално образование. Дали тези изисквания се прилагат справедливо от процедурна гледна точка — например тестът действително ли проверява езиковите умения или има ли някакви неезикови причини, поради които някои кандидати могат да изпитват по-големи затруднения да изпълнят изискванията, отколкото други?

Политически последици

Когато държавите налагат изисквания за владене на език, те по принцип следва да бъдат по-малко строги на етапа на влизане, отколкото на етапа, на който мигрантът търси статут на постоянно пребиваващ или дългосрочно пребиваващ, или когато кандидатства за гражданство. Следва да се облекчат изискванията за някои категории мигранти, по-специално при влизане и евентуално на етапа на кандидатстване за дългосрочно пребиваване, като

например възрастните хора и лицата с ниско формално образование. Следва да се предостави подкрепа, включително финансова подкрепа, за да се помогне на мигрантите да научат официален език, а подходящи курсове за мигрантите следва да бъдат разработени и достъпни широко и лесно.

Препратки и задълбочаване:

Bauböck, R. & Wallace Goodman, C. (2012). Резюме на политиката за гражданство на ЕС в областта на гражданството 2: *Натурализация*. Флоренция: Европейски университетски институт.

Böcker, A. & Strik, T. (2011 г.). Езикови тестове и тестове за знания за права на постоянно пребиваване: Помощ или пречка за интеграцията? *Европейски вестник по миграция и право*, 13, 157—184.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Европейската конвенция за правата на човека, шесто издание*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

Van der Jeught, S. (2015 г.). *Право на ЕС в областта на езиците*. Гронинген: Издателство „Europa Law“.

Wodak, R. & Boukala, S. (2015 г.). (Над)национална идентичност и език: Преосмисляне на националните и европейските политики в областта на миграцията и езиковата интеграция на мигрантите. *Годишен преглед на приложната лингвистика*, 35, 253—273.

27 Мобилните европейски граждани считат ли себе си за „европейци“?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit, Брюксел

Във времена на политическо недоверие, когато се поставя под въпрос взаимната солидарност и разделението между различните групи на обществото, е важно да се създаде чувство за принадлежност сред гражданите. В контекста на националната държава това се прави чрез съсредоточаване върху общо културно наследство, общ език и обща съдба в рамките на националната идентичност. В европейски контекст създателите на политики се опитват да постигнат подобно значение на „Европейсканита“, например като стимулират обмена в областта на образованието и културата и запазват езиковото многообразие. Някои ще опишат това като „европейска идентичност“. Едно от основните права на гражданите на една от държавите членки е свободата на движение на работа и пребиваване в друга държава от ЕС. Един от въпросите, които възникват, е дали използването на това право също ще засили идентифицирането на гражданите към „Европа“. Развива ли се местна идентичност или тези мобилни работници се придържат към самоличността на държавата на произход? И каква роля играе познаването на местния(те) език(ци) в този процес на идентифициране?

Какво ни казва проучването?

Идентичността е общ термин, който се използва и злоупотребява в политическия дискурс. Научните изследвания са съгласни със сложността на този термин, както с отделен компонент (избор), така и с колективен компонент (ориентация на групата). Хората не се идентифицират предимно с „Европа“, но могат да играят роля в даден контекст (за преглед вж. Европейска комисия, 2012 г.). Recchi (2012 г.) предлага два модела за класифициране на текущите изследвания върху анализа на „европейската идентичност“.

Културният модел възприема подход „отгоре-надолу“, при който социализацията от детството играе решаваща роля за интернализацията на основните европейски ценности. По-малко доминираща перспектива се осигурява от структурния модел, който използва подход „отдолу-нагоре“, при който европейската идентичност произтича от взаимодействието и връзките с други хора.

В последната рамка научните изследвания са съсредоточени главно върху въздействието на студентската мобилност по програма „Еразъм“. Резултатите са неубедителни. В зависимост от опита на студентите мобилността може да засили или да отслаби идентифицирането с Европа. Въпреки това редовните социални контакти с други европейци оказват скромно въздействие върху идентифицирането на студентите в Европа (Sigalas, 2010 г.). Последните научни изследвания сред младите хора (Mazzoni, 2017 г.) потвърждават непрекия положителен ефект от участието в инициативи на ЕС върху определянето на младите хора в ЕС като политически и културен субект.

Не са правени достатъчно изследвания в областта на мобилността на възрастните в ЕС. Изследванията, проведени в Брюксел (Janssens, 2008 г., 2013 г.), показват, че идентифицирането с Европа е свързано главно с образованието и положението на хората на пазара на труда: колкото по-ниско ниво на образование и положение на пазара на труда, толкова по-малко те се идентифицират с „Европа“. Като се има предвид особеното положение в Брюксел, по-голямата част от гражданите на ЕС, които се идентифицират с Европа, са професионално свързани с институциите на ЕС или неговите сателитни организации. За 70 % от тях понятието „европейски“ означава споделяне на едни и същи културни ценности; едва 8 % признават многоезичието като съществена характеристика.

Илюстрации и доказателства

Таблицата по-горе се основава на анализ на данните от вторичното проучване в Брюксел. Многообразието на населението в Брюксел дава възможност да се избере група граждани на ЕС и на трети държави ($n > 800$), живеещи в града. Респондентите бяха помолени да оценят концепциите, с които най-много биха могли да се идентифицират. След това отговорите бяха прекодирани в четири категории за идентификация: местно, отнасящо се до страната на произход, Европа и международната общност. Идентифицирането с Европа е положително свързано с нивото на образование и икономическото положение. Езикът не играе роля, въпреки че прави това по отношение на местната идентификация

(говоренето на нидерландски език, малцинствен език в Брюксел, изглежда е най-силната разлика) и идентификацията със страната на произход (съответстваща на ниска степен на владеење на местни официални езици). Като цяло обаче усещането за Европа намалява.

Последици за политиката

Резултатите, получени в Брюксел, са в съответствие с предишни изследвания сред младите хора: те развиват един вид европейска идентичност въз основа на ползите, от които се ползват. Въпреки това идентифицирането с Европа е ограничено до граждани на ЕС с висок образователен профил и международна мрежа. По този начин европейската идентичност рискува да се превърне в елитарна концепция.

Познаването на местния(те) официален(ни) език(ци) има значителна разлика в чувството за принадлежност към местната общност, което е от съществено значение, когато става въпрос за увеличаване на социалното приобщаване. Не е случайно, че студентите и мобилните служители, които са по-склонни да изповядват европейска идентичност, имат малък контакт с местното население. Нискоквалифицираните граждани на ЕС са по-добре запознати с местния(те) език(ци) и имат повече местни контакти, но се чувстват по-малко „европейски“. Ето защо като част от интегрирания подход към мобилността и приобщаването в цяла Европа следва да се обърне повече внимание на (i) инвестициите в чуждоезикови умения сред европейците със сравнително ниска квалификация (напр. младите хора, участващи в професионално обучение, а не университетско образование), чрез засилване на стимулите за изучаване на чужди езици чрез индивидуални проекти за мобилност; II) инвестиции в местни

(приемащи) езикови умения от страна на силно мобилни хора (напр. „експати“), засилване на стимулите за изучаване на тези езици и интегриране на приобщаването в техните лични планове за кариера.

Идентификация на пребиваващите в Брюксел лица, които не са белгийски граждани (източник: Янсенс 2013 г.)

Идентификация	2007		2013	
	ЕС	Извън ЕС	ЕС	Извън ЕС
Местни	67,50 %	80,50 %	72,20 %	84,10 %
Държава	55,60 %	59,80 %	37,70 %	44,60 %
Европа	60,90 %	23,20 %	53,80 %	6,00 %
Интернационална	4,60 %	4,90 %	10,80 %	10,70 %

Препратки и задълбочаване:

Европейска комисия (2012 г.). Развитие на европейската идентичност/идентификация: Недовършена работа. Преглед на политиката, Генерална дирекция „Научни изследвания и инициативи“, Брюксел.

Mazzoni, D., Albanesi, C., Ferreira, P.D., Opermann, S., Pavlopoulos, V., & Cicognani, E. (2017). Трансгранична мобилност, европейска идентичност и участие сред европейските юноши и млади хора, *European Journal of Developmental Psychology*. doi.org/10.1080/17405629.2017.1378089

Sigalas, E. (2010 г.) Трансграничната мобилност и европейската идентичност: Ефективността на контактите между групите по време на годината „Еразъм“ в чужбина. *Политика на Европейския съюз*, 11, 241—265.

28 Какви принципи трябва да използваме, за да адаптираме езиковите политики?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Ангажиментът на ЕС към многоезичието се позовава на значението на езиковите умения както за мобилността, като се подчертава необходимостта от мобилна многоезична работна сила в Европа, така и за приобщаването, с акцент върху социалната интеграция, сближаването и междукултурния диалог (вж. Европейска комисия, 2008 г.).

Що се отнася до препоръките за политиката, ЕС усъвършенства формулата на майчиния език плюс две (модел 1+2). Според този модел всеки гражданин трябва да научи два (чужди) езика в допълнение към първия си език. Този модел имплицитно предполага, че индивидите имат майчин език и растат в едноезична среда. В Европа обаче все по-голям брой хора живеят в многоезична среда, където исторически вкоренените форми на езиково многообразие взаимодействат с новите езици, въведени от миграционните процеси и процесите на глобализация. До каква степен препоръките на ЕС могат да се адаптират към такива условия на сложно езиково многообразие?

Каквони казва проучването?

През последните десетилетия различни миграционни вълни и нарастващото значение на английския език като език за комуникация в междукултурната и международната сфера на търговията и сътрудничеството доведоха до появата на нови форми на езиково многообразие. В областта на социалните науки понятието „комплексно многообразие“ подчертава структурните промени в градските общества, засегнати от миграцията и мобилността (Kraus, 2012 г.). Сложното многообразие предполага връзка между исторически вкорененото „ендогенно“ многоезичие и по-новите слоеве на ново „екзогенно“ езиково многообразие.

Това сложно езиково многообразие е особено важно в традиционно многоезичните страни, региони или градове в Европа, които понастоящем се превръщат в приемащи общества за мигранти, бежанци и различни видове мобилно население. В този контекст справянето с компромиса между мобилността и приобщаването включва също така преодоляване или предотвратяване на различни видове сегрегация (икономическа, пространствена, социална, политическа и т.н.), които са част от

езикова логика. Сравнителните изследвания, проведени в рамките на проекта MIME, показват, че индивидуалният избор на езиково обучение може да наруши несигурния баланс между исторически съществуващите езици. Спецификите на езиковото съзвездие, включително асиметричната връзка между историческо малцинство и езика или езиците на мнозинството и/или *lingua franca*, не са взети предвид в достатъчна степен в съществуващите препоръки на ЕС, като например Модел 1+2, който е съсредоточен главно върху отделните учащи еезици.

Илюстрации и доказателства

Делата от Барселона и Рига показват как компромисът между мобилността и приобщаването се формира от специфични политически, културни и социални фактори. И в двата града наблюдаваме взаимодействие между местните езици, каталонски и латвийски, които са били съживени след период на потисничество, и езици, наложени от авторитарни режими или хегемонични сили в миналото, испански и руски. В случая на Люксембург, дори при липсата на сравнимо продължително потисничество, Люксембург е трябвало да преодолее германското и френското господство. Това утвърдено в исторически план многоезичие стана по-сложно през последните десетилетия: засиленото присъствие на мигрантски и английски езици като *lingua franca* в различни области добави слой от екзогенно езиково многообразие.

В резултат на това езиковите репертоари, които гражданите използват в своето ежедневие, станаха по-разнородни и по-сложни.

В същото време специфичният социално-езиков контекст и моделите на мобилност във всеки град поставят различни видове предизвикателства пред социалното, културното, политическото и икономическото приобщаване в обществото. Като цяло Барселона и Люксембург са изправени пред голям приток на население, докато в случая с Рига емиграцията е най-важното измерение на мобилността. Тези и други характеристики на взаимодействието между ендогенното многоезичие и екзогенното многоезичие във всеки град трябва да бъдат взети предвид при решаването на проблема с напрежението между мобилността и

приобщаването.

Последици за политиката

За да се вземат предвид случаите на сложно езиково многообразие, препоръките на ЕС следва да проектират многоезичието в обществото по почувствителен към контекста начин. Вместо да се формулират уникални решения, тези препоръки трябва да вземат предвид историческите малцинствени езици, както и динамиката на социалната и географска мобилност, която води до специфични езикови съзвездия, характеризиращи дадена територия или градска среда. Като се има предвид, че индивидуалното многоезичие е тясно свързано с езиковото съзвездие на обществено равнище, въвеждаме принципа на „самоцентрирано многоезичие“¹, за да признаем, че индивидуалните и обществените измерения трябва да бъдат разгледани заедно. Политиките, основани на този принцип, имат за цел постигането на баланс между насърчаването на местните езици, чието овладяване остава съществено условие за социалното приобщаване на местно, регионално и национално равнище, признаването на езиците на мигрантите и разпространението на lingua franca.

Препратки и задълбочаване:

Европейска комисия. (2008). *Многоезичието: преимущество за Европа и общ ангажимент*. COM 2008 (566) окончателен.

Fehlen, F. & Heinz, A. (2016 г.). *Умирам от Луксембургер Mehrsprachigkeit. Ergebnisse einer Volkszählung*. Bielefeld: npenic Verlag.

Janssens R. (2013 г.). *Многоезичието в градовете. Случаят с Брюксел*. Брюксел: Изданията на

Racine.

Kraus, P.A. (2008 г.). *Съюз на многообразието: Език, идентичност и изграждане на политики в Европа*. Кеймбридж: Кеймбридж университет Прес.

Kraus, P.A. (2011 г.). Многоезичният град: Делата на Хелзинки и Барселона. *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25—36.

Kraus, P.A. (2012 г.). Политиката на сложното многообразие: Европейска перспектива. *Етническа принадлежност*, 12, 3—25.

Lauze, L. & Kava, G. (2016). *Valodas situācija Latvijā: 2010—2015*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.

	Барселона	Люксембург	Рига
Вътрешно езиково многообразие	Каталонски и испански	Френски, немски и люксембургски	Латвийски, руски...
Екзогенно езиково многообразие	* Български * Арабски, румънски, Тамазит...	* Български * Португалски, италиански...	* Anglais

(Университет на Валенсия), но му придаваме различно значение отвъд контекста на висшето образование (вж. концепцията за „сближаване на многоезичието“ в Kraus 2008: 176—179).

29 Трябва ли държавите да предоставят обучение по майчин език на мигрантите?

Робърт Дънбар, Ройсин МакКелви, Единбургския университет

Присъствието на голям брой мигранти, както от други държави членки, така и от държави извън ЕС, е реалност в повечето държави — членки на ЕС, и тези мигранти имат различни умения на официалния(те) език(ци) на приемащата държава. Това поставя предизвикателства пред образователните политики на приемащата държава на всички равнища и по отношение на продължаващото образование за възрастни.

Исторически погледнато, подкрепяното от правителството образование е имало за цел да предостави на студентите функционално овладяване на официалния(те) език(ци) на държавата, а образованието от майката на този език е норма. През последните десетилетия международното право започна да разглежда последиците от нарастващото езиково многообразие. До каква степен международното право изисква от държавите да предоставят образование на или чрез езиците на мигрантите?

Каквони казва проучването?

Международното право като цяло зачита езиковите политики на държавите. Няколко международни договора обаче съдържат принципи, свързани с въпроса за езика на обучение на мигрантите. По отношение на децата на мигранти от други държави — членки на ЕС и извън ЕС, се прилагат различни схеми. Въпреки че е ратифицирана само от шест държави — членки на ЕС, *Европейската конвенция за правния статут на работниците мигранти от 1977 г.* предвижда, че страните по Конвенцията организират в сътрудничество специални курсове за обучение на децата на работници мигранти на техния майчин език (член 15).

Тези разпоредби действително са възпроизведени в *Директива 77/486/ЕС* и се прилагат за децата на работници мигранти от всички други държави — членки на ЕС: приемащите държави членки, в сътрудничество с държавите членки на произход, следва да предприемат подходящи мерки за насърчаване на преподаването на майчиния език и културата на страната на произход за тези деца. *Европейската социална харта* от 1996 г., ратифицирана от 20 държави — членки на ЕС, също така изисква от държавите да насърчават и улесняват, доколкото е възможно, преподаването на майчиния език на работника мигрант сред децата на

работника мигрант (член 19, параграф 12). Когато езикът на мигрантите е и малцинствен език в приемащата държава, техните деца могат да се възползват от всяка образователна разпоредба на малцинствения език, гарантирана от договори като *Рамковата конвенция за защита на националните малцинства* или *Европейската харта за регионалните или малцинствените езици*.

Защитата на децата на мигранти от държави извън ЕС е по-малка. *Международната конвенция от 1990 г. за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства* гласи, че държавите трябва да гарантират зачитането на културната идентичност на работниците мигранти и членовете на техните семейства, въпреки че все още нито една държава — членка на ЕС, не я е ратифицирала. Децата на работници мигранти обаче се ползват от закрилата на *Конвенцията за правата на детето* от 1989 г., която предвижда, че образованието има за цел да развива зачитането на културната идентичност, езика и ценностите на детето, както и на националните ценности на страната на произход на детето (член 29).

Илюстрации и доказателства

В много държави — членки на ЕС, съществуват добре развити системи за обучение на малцинствени езици за местните езици на държавата и поради това съществуват много отлични модели.

Предоставянето на образование чрез чужди/неместни езици е много рядко, като Швеция е важно изключение. Много държави отговориха на езиковото многообразие на своите училища, като създадоха програми, които улесняват придобиването на официалния език; това обаче обикновено са ad hoc административни отговори, които не се основават на законодателна или дори всеобхватна рамка. Изследванията показват, че *Directive 77/486/ЕС* не се прилага ефективно.

Релевантни са съображенията, свързани с правото на равенство. Непредоставянето на обучение по майчин език на деца, чието владение на официалния език е недостатъчно, поне временно до пълното използване на официалния език, може да представлява нарушение на принципа на еднаква защита на закона (гарантиран от Протокол 12 към

ЕКПЧ), тъй като на тези деца действително е отказано образование със същото качество като студентите, които владеят официалния език (вж. решение на Съединените щати *Lau c/y Nichols*, 414 U.S. 563 (1974 г.), където този принцип е приложен). Тъй като разбираме как езикът може да възпрепятства пълноценното и равноправно упражняване на правата (вж. Piller (2016 г.), ЮНЕСКО (2008 г.), този принцип може да окаже значително въздействие върху езика на предоставяне на услугата. Непредоставянето на някаква форма на обучение на майчиния език на деца, чието владение на официалния език е недостатъчно, също може да представлява нарушение на правото на образование, защитено от член 2 от Протокол № 1 към ЕКПЧ (вж. *Кипър c/y Турция*, [голям състав], № 25781/94, ЕКПЧ 2001-IV). И накрая, ако се осигури някаква форма на обучение по майчин език, разпоредбите за недискриминация ще изискват подобни разпоредби да се предоставят на членовете на други езикови малцинства.

Политически последици

Най-малко *D irective 77/486/EC* следва да се прилага изцяло от държавите — членки на ЕС, и следва да се предвиди стандартизиран подход: Директивата има за цел да насърчи трансграничната мобилност, като гарантира, че децата на граждани на ЕС, работещи в други държави — членки на ЕС, могат ефективно да се интегрират в своята държава по произход, ако се завърнат, и че способността за това не следва да зависи единствено от образователната политика на приемащата държава. Когато децата в

начално или средно образование, независимо дали идват от други държави — членки на ЕС, не владеят в достатъчна степен официалния език на държавата, съображенията за равенство силно подсказват, че следва да се осигури някаква форма на преходно езиково обучение. За да се избегне непоследователното прилагане на разпоредбата, трябва най-малкото да се обмисли цялостна политика.

Препратки и задълбочаване

Cholewinski, R. (1997 г.). *Работници-мигранти в международното право в областта на правата на човека: Тяхната закрила в държавите на заетост*. Оксфорд: Клеърдън Прес.

Плячкосване, I. (2016 г.). *Езиково многообразие и социална справедливост: Въведение в приложените социолингвисти*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Европейската конвенция за правата на човека, шесто издание*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

ЮНЕСКО. (2008). *Подобряване на качеството на майчината езикова грамотност и учене: Казуси от Азия, Африка и Южна Америка*. Банкок: ЮНЕСКО.

Специален докладчик на ООН по въпросите на малцинствата. (2017). *Езикови права на езиковите малцинства: Практическо ръководство за изпълнение*. Женева: ООН.

30 Достатъчен ли е английският, за да достигне до новодошлите, преди да научат местния(те) език(ци)?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Местните организации като общините и доставчиците на обществени услуги имат за задача да улесняват пристигането на нови граждани на ЕС, мигранти и мобилни бежанци. Въпреки че е широко признато, че имигрантите трябва да научат местния език за насърчаване на интеграцията в средносрочен и дългосрочен план, са необходими допълнителни разпоредби за политиките за приемане. В много ситуации общините и местните организации трябва да разработят нова стратегия, за да достигнат до езиково разнообразно население, което все още не знае местния език. Това е особено важно в ситуации, в които неефективната комуникация може да застраши живота на хората или основните права на човека (здравен сектор, правосъдие, образование). Освен това за новопристигналите са необходими политики за приемане.

Какво ни казва проучването?

За да бъдат ефективни, организациите трябва да общуват с пристигащите имигранти на език, който разбират. Поради това информацията относно формалните и неформалните аспекти на ежедневието (относно административните процедури, достъпа до пазара на труда, жилищното настаняване, здравеопазването и образованието, съоръженията и основните културни и спортни съоръжения) следва да бъде преведена на езиците на новопристигналите. Английският език често се използва като език по подразбиране за такива цели. Опитът обаче показва, че английският език не е достатъчен, за да достигне до имигрантите. Само няколко от тях говорят английски език по различни причини, като раждане и образование, които са живели в англоговоряща държава или поради образованието и/или професионалната си дейност. Много от тях обаче нямат английски умения или имат ограничено владение на английски език, което не би било достатъчно за ефективна комуникация.

Проучване на социалните работници в Брюксел показва, че езиковите умения на персонала и мигрантите се използват на английски и местни езици (френски и нидерландски), но само за проста комуникация. „Социалните устни преводачи“ (сертифицирани за социална работа) са необходими за по-сложни интервюта (De Rijk 2016.).

Илюстрации и доказателства

От „Местните политики на ЕС-мигранти“, градовете Амстердам, Брюксел, Дъблин, Хамб, Копенхаген и Гьотеборг, знаем малко повече за мобилните граждани на ЕС и комуникационните проблеми, когато пристигнат в нов град. В Амстердам (Нидерландия) българите се считат за „трудна“ група. Често те не говорят английски (*Окончателен доклад за добре дошли политики за 2016 г., Амстердам*, стр. 43). В Гьотеборг (Швеция) „Румънският е най-често използваният език“ от организации, работещи с уязвими мигранти в ЕС, преди английски и шведски език (*Окончателен доклад за добре дошли политики за 2016 г., Гьотеборг*, стр. 39).

Политически последици

Ето защо общините и други местни общностни организации, които играят ключова роля за посрещането на нови имигранти, като например центрове по заетостта, обществени услуги, асоциации за жилищно настаняване, банки, болници, училища, спортни и културни сдружения, не следва да ограничават усилията си само до английски език. Те следва да адаптират своите езикови политики към спецификите на новодошлите и да подготвят преводи, адаптирани към езиковите умения на основните групи. Това изисква познаване и познаване на езиковия състав на местния контекст и преди всичко на езиковите умения на имигрантите.

В допълнение към документите на различни езици (езици за комуникация като английски, френски, испански, португалски, арабски и основни езици на групата) следва да се предостави и версия на местния(те) език(ци), за да се гарантира, че предоставената информация е достъпна и за местните жители, които в противен случай биха могли да се почувстват объркани относно съдържанието на брошурите и да се почувстват изключени от процеса на комуникация, както и евентуално специфични разпоредби и права. Сравнително лесно е да се обърне известно внимание на оформлението, за да се даде възможност за сравнително четене на един и същ

1 www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/amsterdam-europa/europees-project

документ в различни езикови версии за тези, които го четат на два (за тях) чужди езика. Това не само улеснява комуникацията на съдържание между мигрантите и местните длъжностни лица (или помещения в тяхната социална мрежа), но и брошурите или брошурите могат да се използват като учебни материали в езикови курсове за придобиване на местния(те) език(ци).

Що се отнася до устното общуване, местните организации трябва също така да повишат осведомеността за своето езиково многообразие. Тяс следва да насърчава способността на служителите да общуват на езици, различни от официалните езици, така че тези ресурси да могат да бъдат мобилизирани при извънредни ситуации. Една национална система от дистанционни устни преводачи, които могат да бъдат извикани по телефона, е важен ресурс, особено в сектора на здравеопазването. Общините и местните организации (като болниците) следва да обединят усилията си, за да създадат такава система, ако тя все още не съществува на национално равнище. В някои сектори, по-специално в сектора на здравеопазването, преходният период, през който се

счита, че е необходим устен/превод, за да се гарантира ефективна комуникация и лечение, е много по-дълъг, отколкото в други случаи, тъй като е необходимо много по-високо ниво на езикови умения, за да могат новодошлите да бъдат автономни в тази област; те се нуждаят от повече време, за да достигнат това ниво.

Препратки и задълбочаване

Voix-Fuster, E. (Ed.) (2015 г.). *Градските различия и езиковите политики в средните езикови общности*. Бристол: Многоезични въпроси.

De Ryck, L.-P. (2016 г.). *Taalcommunicatie in het gebruik van brugfuncties in de Brusselse Hulpverlening*. Брюксел: ТОВА Е БРИО.

King, L. & Carson, L. (Eds.) (2016 г.). *Многоезичният град. Жизненост, конфликт и промяна*. Бристол: Многоезични въпроси.

Добре дошли в инструментариума за Европа (2016 г.). *Местни политики за посрещане на мобилните граждани на ЕС*. Амстердам.

31 Трябва ли държавите да предоставят услуги на мигрантите на техния собствен език?

Робърт Дънбар, Ройсин МакКелви, Единбургския университет

Масовата миграция в рамките на Европа и към Европа от чужбина доведе до появата на голям брой лица, законно пребиваващи в държави — членки на ЕС, с ограничено владение на официалния(те) език(ци) на държавата. Подобно на населението като цяло, те зависят от редица услуги, вариращи от здравеопазването и социалното осигуряване до регистрацията на превозните средства и водачите, и от тях се изисква да взаимодействат с държавата за различни цели, включително плащането на данъци, регистрацията на гласоподавателите (ако имат право на това) и т.н. До каква степен държавата е задължена да предоставя услуги по писмен и устен превод на такива лица? Задължени ли са самите държавни служители да говорят свободно езика на мигрантите, за да предоставят тези услуги?

Какво ни казва проучването?

От началото на 90-те години на миналия век са разработени редица международни правни инструменти, включително *Рамковата конвенция за защита на националните малцинства* и *Европейската харта за регионалните или малцинствените езици*, които изискват от държавата да предоставя определени обществени услуги чрез незначителен език при определени обстоятелства. Тези инструменти обикновено се прилагат само за дългогодишните малцинства на територията на държавата („местнималцинства“), а не за имигрантите („новималцинства“), въпреки че ако езикът на мигранта е и второстепенен език, защитен от тези инструменти, мигрантът може да се ползва от такава закрила. Последните изследвания обаче показват, че разграничението между коренното и новото малцинство започва да отслабва, включително в съдебната практика на Съда на Европейския съюз (Бърч, 2010 г.; Medda-Windischer, 2017 г.).

Международните договори в областта на правата на човека, като *Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ)* и *Международният пакт за граждански и политически права*, винаги са предвиждали, че лицата, които не разбират официалния език, трябва да бъдат своевременно информирани на език, който разбират причината за задържането им и обвиненията срещу тях, както и че в областта на наказателното право имат право на устен преводач. Въпреки че в тези инструменти не е изрично признато друго право на услуги на

малцинствени езици, принципът на еднаква защита на закона (описан в Протокол 12 към ЕКПЧ) може да изисква предоставянето на такива услуги при определени обстоятелства, особено като се има предвид съществуващото понастоящем по-добро разбиране на отрицателното въздействие, което липсата на такива услуги може да окаже върху лицата, които не говорят официалния език (Дунбар, 2006 г.); Плячкосване, 2016 г.). Когато например невъзможността за ефективно общуване на официалния език засяга способността за получаване на същото качество на медицинските услуги като тези, които могат да направят това, държавата може да бъде задължена да го поправи, евентуално чрез осигуряване на устен преводач или дори чрез предоставяне на специалист, който говори езика на малцинството (когато устният превод може да възпрепятства подходящи грижи).

Илюстрации и доказателства

В много държави — членки на ЕС, държавата вече отговаря на нуждите на хората, които не могат да общуват ефективно на официалния език: многоезичните публични обявления, информационните брошури и т.н. стават все по-видими в лекарските кабинети, местните администрации и други публични институции. Като цяло тези мерки не се ръководят от законодателна рамка или всеобхватна и обвързваща политика, а представляват *ad hoc* отговори на езиковите реалности. Следователно съществуват значителни различия в практиката, дори в рамките на една и съща държава. Липсата на законова рамка или цялостна обвързваща политика създава условия за несъгласуваност в предлагането, като говорещите определени езици получават поне определени услуги на своя език, което потенциално нарушава както принципа на недискриминация (например когато някои езикови групи са пренебрегнати или недостатъчно обслужвани), така и еднаквата защита на закона.

Принципът на пропорционалност, който е основно важно правно понятие, е полезен при определянето на подходяща рамка или политика. Първо, колкото по-сериозни са последиците от невъзможността за общуване на официалния език, толкова по-голяма е необходимостта държавата да гарантира равно третиране чрез предоставяне на достъп до услугата чрез езика на ползвателя. В най-тежкия контекст,

например тези, аналогични на лишаването от свобода (което предполага правото на устен преводач, посочено по-горе), задължението за предоставяне на услугата, било чрез устен преводач, или от доставчика на услуги, може да бъде абсолютно. Второ, в други случаи нивото на предлагане може да бъде определено чрез прилагане на „мобилна скала“, като се предлага по-голяма оферта, когато има по-голяма концентрация или по-голям брой говорещи на определен език, които не са в състояние да общуват ефективно на официалния език.

Политически последици

Държавите следва да вземат предвид степента, в която обществените и административните услуги на малцинствения език вече се предоставят на езици, различни от официалния език. Когато се предоставя услуга, при определянето на нивото на предоставяните услуги и езиците, на които ще се предоставят услугите, трябва да се вземат предвид естеството на предоставяната услуга, броят на говорещите малцинствени езици и степента, в която има значителна концентрация на орасторите.

Препратки и задълбочаване

Burch, E. S. (2010 г.). Регионални малцинства, имигранти и мигранти: The Reframing of Minority Language Rights in Europe („Рефрамиране на малцинствените езикови права в Европа“), *Berkeley Journal of International Law*, 28, 261—312.

Dunbar, R. (2006 г.). Има ли задължение за законодателството за езиковите малцинства? *Вестник „Право и общество“*, 33, 181—198 г.

Medda-Windischer, R. (2017 г.). Стари и нови малцинства: Управление на многообразието и социална съгласуваност от гледната точка на правата на малцинствата. *Европейски и регионални изследвания*, 11, 25—42.

Плячкосване, I. (2016 г.). *Езиково многообразие и социална справедливост: Въведение в приложните социолингвисти*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

Специален докладчик на ООН по въпросите на малцинствата (2017 г.). *Езикови права на езиковите малцинства: Практическо ръководство за изпълнение*. Женева: ООН.

32 Могат ли езиковите политики да подобрят резултатите по отношение на заетостта на жените имигранти ?

Брайън Кери, Андрю Шортен, Университет в Лимерик

Удоволствието на човек в интересна работа може да бъде повлияно от неговите езикови умения, както и от използването на езика в обществото и на работното място. Емпиричните данни сочат, че имигрантите, които не са квалифицирани говорещи езика на мнозинството, като цяло са в неравностойно положение на пазара на труда и че по-специално жените имигранти могат да се сблъскат с други пречки. Това повдига въпроса дали езиковите политики могат да бъдат разработени така, че да спомогнат за премахването на езиковите бариери пред заетостта, които имат тенденция да засягат непропорционално жените.

Какво ни казва проучването?

Изследвания на икономисти показват, че невъзможността да се говори на местния език има отрицателно въздействие върху доходите на имигрантите (Chiswick и Miller, 1995 г.; Dustmann & Van Soest, 2002 г.). Някои проучвания показват, че това явление има и измерение, свързано с пола. Например изследванията в Холандия показват, че докато жените имигранти с ниски нидерландски умения печелят по-малко от жените имигранти с по-добри нидерландски умения, връзката не е една и съща за мъжете (Yao и Van Ours, 2015). Това се дължи отчасти на факта, че имигрантите от мъжки и женски пол често са изправени пред различни видове пречки пред заетостта. Например проучване на африканските имигранти в Канада установи, че въпреки че мъжете имигранти често запазват достъп до синя яка, жените имигранти са по-склонни да бъдат възприемани като лишени от езикови умения, необходими за сравними и традиционно женски професии, като например в търговията на дребно, администрацията или грижите (Creese and Wiebe, 2012 г.).

Може би недостатъците на жените имигранти в сравнение с мъжете просто отразяват по-широките модели на неравенство между половете на пазарите на труда, тъй като жените като цяло печелят по-малко от мъжете по различни причини. Въпреки това, ако има специфични езикови недостатъци,

пред които е особено вероятно да се сблъскат жените имигранти, те ще трябва да бъдат разбрани, за да бъдат успешно преодолені чрез публични политики.

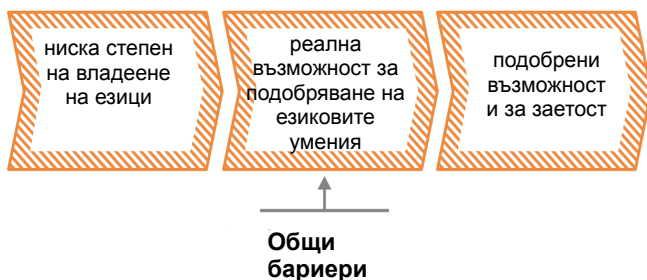
Илюстрации и доказателства

Основната лингвистична причина, поради която хората не могат да получат задоволителна работа, е, че не притежават езиковите умения, търсени от работодателите, и този недостатък ще се задълбочи, ако не са в състояние да подобрят езиковите си умения. Въпреки че тези обстоятелства могат да бъдат изпитвани от редица различни социални групи, те се срещат най-често сред най-бедните хора и особено сред по-малко богатите имигранти, които пристигат без да владеят доминиращия местен език. Това се дължи на факта, че по-малко богатите мигранти обикновено имат по-малко възможности за заетост, и защото възможностите за изучаване на подходящи езици не съществуват или са трудни за достъп, особено за тези, които вече имат работа за оцеляване. В резултат на това имигрантите, които не притежават езикови умения в мнозинството, могат да бъдат по-уязвими към продължителни периоди на непълна заетост, когато заетостта е под нивото им на квалификация.

Важно е да се отбележи, че жените имигранти могат да бъдат особено необлагодетелствани при придобиването на езикови умения на мнозинството. От една страна, проучване установява, че домакините са склонни да учат по-малко бързо от мъжете на доминиращите езици (Pavlenko и Piller, 2001). Това предполага, че някои жени, които понастоящем са извън пазара на труда, ще бъдат особено необлагодетелствани, ако търсят работа в бъдеще. От друга страна, жените, които понастоящем са на незадоволителни работни места и които биха могли да се възползват от допълнителни езикови умения, може да се окаже трудно да направят това, ако също така са принудени да изпълняват „втора работа“ у дома (Hochschild, 2012 г.).

Политически последици

Публичните политики в мобилните дружества следва да имат за цел да гарантират, че всеки има реален шанс да си намери задоволителна работа. За да се постигне това, езиковите политики трябва да бъдат информирани от факти за съществуващите структурни неравенства, за да не ги изострят. Например, ако изучаването на нов език е твърде скъпо, ползите от изучаването на нов език ще бъдат ограничени до тези, които могат да си го позволят. Поради тази причина езиковите политики, насочени към насърчаване на приобщаването чрез подобряване на възможностите за заетост на имигрантите, следва да бъдат информирани и от фактите за неравенството между половете и по-специално от специфичните предизвикателства, пред които са изправени жените мигранти, както у дома, така и в света на труда, при придобиването на умения на езика на мнозинството.

Препратки и задълбочаване

- Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (1995 г.). Ендогенността между езика и печалбите: Международен анализ. *Вестник „Икономика на труда“*, 13, 246—88.
- Creese, G. & Wiebe, B. (2012) „Survival Employment“: Пол и липса на умения сред африканските имигранти в Канада. *Международна миграция*, 50, 56—76.
- Dustmann, C. & Van Soest, A. (2002 г.). Език и доходи на имигрантите. *Преглед на индустриалните и трудовите отношения*, 55, 473—492.
- Hochschild, A. (2012 г.). *Втората промяна: Работещите родители и революцията у дома* (преиздадено издание, с А. Machung). Лондон: Аз съм Пингвина.
- Pavlenko, A. & Piller, I. (2001 г.). Нови насоки в изучаването на многоезичието, второто изучаване на езици и равенството между половете. В А. Pavlenko, А. Blackledge, I. Piller & М. Teutsch-Dwyer (Eds.) *Многоезичие, Второ езиково обучение и пол* (стр. 17—52). Ню Йорк: Овцете на Груйтър.
- Yao, Y. & van Bear, J.C. (2015 г.). Езикови умения и резултати на пазара на труда на имигрантите в Холандия. *Трудова икономика*, 34, 76—85.

33 Как езиковата политика може да подобри „мобилността“ на мигрантите?

Christopher Houtkamp, Universiteit van Amsterdam

„Мобилност“ се отнася до *потенциалната* мобилност на хората. Степента на подвижност зависи от лекотата, с която човек може да се премести от едно място на друго, което от своя страна зависи, наред с другото, от уменията на човека (включително езиковите умения). Понятието за подвижност се добавя към анализа на миграцията от различни гледни точки, вариращи от социално-икономически познания (напр. как езиковите умения са свързани с успеха на пазара на труда) (Koormans 2010) или социално-психологически (напр. как асимилационните политики са свързани с психичното здраве на културните малцинства) (Horenczyk 1996, Van Oudenhoven et al. 1998, Arends-Tóth & Van De Vijver 2003). Езиковата политика също може да повлияе на подвижността (Houtkamp 2017). Чрез улесняване на мобилността на хората, за да се възползват от по-добри възможности другаде, може да се очаква подвижността да бъде придружена от подобрени социално-икономически условия.

Какво ни казва проучването?

Изследванията на подвижността все още са сравнително нови. Концепцията, първоначално разработена в областта на биологичните изследвания, е въведена в градската социология от Kaufmann et al. (2004 г.), за да се разработи интегрирана рамка за проучване на различните аспекти на потенциала за мобилност и капитала, който улеснява мобилността. В контекста на проекта MIME използването на концепцията за подвижност беше разширено, така че да обхване социално-езикови въпроси (Houtkamp 2014), подчертавайки значението на езиковата инфраструктура. В случай на международна миграция тази инфраструктура включва съоръжения за преподаване на майчиния език и за придобиване на езика на приемащата държава. Мненията на мигрантите относно стойността на езиковите им умения, както в държавата им на пребиваване, така и в потенциалните приемащи държави, също са от значение. Освен това оценката на мигрантите за езиковата политика в настоящата им държава на пребиваване също е от значение.

Илюстрации и доказателства

За да се оцени взаимодействието между езиковата

политика и подвижността, между 2015 г. и 2017 г. в Нидерландия, Франция и Швеция бяха проведени 60 интервюта с турски и полски имигранти и техните потомци. Анкетирани бяха запитани за отношението им към образованието на майчиния език (т.е. преподаването или езика на тяхната държава на произход) и условията за придобиване на езика на приемащата държава. Интервютата бяха насочени и към уменията на респондентите на други езици на ЕС и бяха запитани кои езици биха проявили интерес да учат, за да увеличат мобилността си в рамките на ЕС. Има четири основни заключения.

1. *Усвояването на език в приемащото общество се счита за изключително важно от анкетирани, но те критикуват практическото му прилагане, по-специално силния му акцент върху граматиката.* Нашите респонденти смятат, че курсовете ще бъдат по-ефективни, като се съсредоточат в по-голяма степен върху уменията за устна комуникация.

2. *Перспективите за обучение на майчиния език и езиковото многообразие като цяло изглеждат проблем в класа.* В Нидерландия родителите с нисък социално-икономически статус понякога изразяват съмнения относно двуезичното образование на децата си или записването им в двуезично образование, поради опасения, че това може да попречи на шансовете им да научат езика домакин и по този начин да ограничи техните социално-икономически възможности.

3. *Някои респонденти са загрижени, че политиките в областта на образованието на майчиния език и мултикултурните политики като цяло могат да насърчат сегрегацията, а данните също така разкриват известен дискомфорт сред респондентите при разглеждането на въздействието на образователните програми и оборудването на майчиния език върху процесите на интеграция и приобщаване в местния социален и езиков контекст.*

4. *Уменията на майчиния език сравнително често се посочват като фактор за улесняване на мобилността в ЕС, особено за етническите общности, разпръснати в много държави;* както поляците, така и турците съобщават за чести контакти между етническите партньорски общности в целия ЕС. В резултат на това предоставянето на права за езиково обучение на имигрантите увеличава тяхната подвижност, което като цяло

може да се очаква да подобри социално-икономическото им положение.

Иполитически последици

Нашите интервюта относно езиковото измерение на потенциалната мобилност или „мобилността“ показват, че като обща насока на политиката властите следва да разработят и подкрепят всеобхватна програма за езиково образование за мобилните хора. Тази програма следва да обхваща преподаването на местни (официални) езици, но също така да включва и имигрантски езици (наследници). Едно от измеренията на такава програма следва да бъде съсредоточаването върху езика като преносима компетентност, която повишава потенциалната мобилност или *подвижност* на хората. Подвижността е важна, тъй като улеснява хората да идентифицират по-добре социално-икономическите възможности и да се преместят на други места, където тези възможности са достъпни.

Необходимостта от изучаване на местния език е общопризната като очевидна, за да се улесни достъпът до местния пазар на труда и да се насърчи хармоничната интеграция в обществото на приемащата държава. Интервютата обаче показват, че съществува необходимост от практичност сред потребителите. Езиковите курсове в приемащата държава (особено за възрастни) следва да обърнат специално внимание на съответствието между съдържанието на курсовете и реалните нужди на ползвателите.

Достъпът до курсове по майчин език (или езикнаследството) е важен не само по причини, свързани с правата на човека, които от своя страна се позовават на равния достъп до грамотност, но и защото улесняването на контактите в други държави от ЕС с други общности на чужденци или мигранти, които споделят същия език, също увеличава подвижността, с положителните социално-икономически последици.

Някои родители имигранти се опасяват, че запазването на езика на наследството ще има неблагоприятно въздействие върху бъдещето на

техните деца. Този страх обаче не се подкрепя от изследване на социално-икономическите траектории на мигрантите. Недостатъчното използване на учебните програми на майчиния език всъщност може да увеличи разликата между езиковите умения на най-бедните и на най-богатите имигранти, въпреки че езиците на имигрантите се ползват с широки права. Поради това органите следва да се съсредоточат, чрез информационни кампании, върху ползите от двуезичието.

Препратки и задълбочаване

- Arends-Tóth, J., & Van De Vijver, F. (2003 г.). Мултикултурализъм и акултурация: изгледи на холандски и турско-нидерландски. *Европейски вестник по социална психология*, 33, 249—266.
- Horenczyk, G. (1996 г.). Мигрирайки себе си в конфликт. В G. Breakwell & E. Lyons (Eds.), *Промяна на европейските идентичности* (стр. 241—252). Оксфорд: Бътърфурт, Хайнеман.
- Houtkamp, C. (2014 г.). Интегриране на езика в теориите за движението на дълги разстояния: миграция v. мобилност & концепцията за подвижност. *А'дам многобройни*, 1, 16—26.
- Houtkamp, C. (предстоящо). Значението на подвижността в изследванията за езикова промяна. *Езикови проблеми и езиково планиране*.
- Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Подвижност: Мобилността като капитал. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28, 745—756.
- Koormans, R. (2010 г.). Търговия между равенство и разлика: Интеграция на имигранти, мултикултурализъм и социална държава в международна перспектива. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 1—26.
- Van Oudenhoven, J., Prins, K. & Buunk, B. (1998 г.). Нагласи на малцинствените членове и членовете на мнозинството към адаптацията на имигрантите. *Европейски вестник по социална психология*, 28, 995—1013.

34 Как националните езикови политики следва да бъдат адаптирани към контекста на конкретни градове?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

В повечето европейски държави органите използват един или, в изключителни случаи, два официални езика на държавата, за да общуват с гражданите. Тази практика ясно контрастира с езиковия профил на градското население в много големи европейски градове, които обикновено стават много помногезични, отколкото извънградските региони. Този бърз растеж на населението с различен произход и съответното езиково многообразие се усеща не само от „мега-град“, но и от градските агломерации с по-малко от 500 000 жители (Carson & King, 2016 г.: 2). В резултат на това съществуват различни предизвикателства пред все помногезичните градове в областта на езиковото управление и езиковите политики.

Това градско езиково многообразие създава напрежение между две цели: целта да се приветствасоциалната и географската мобилност на жителите и новодошлите, от една страна, и тяхната интеграция в градското общество, от друга страна. Ако целта за висока мобилност изисква умения на други езици, целта за приобщаващо общество е свързана с придобиването на умения на местния(те) език(ци). Освен това местните обществени услуги невинаги са адаптирани към нуждите на новопристигналите имигранти, тъй като те често говорят език, различен от официалния(те) език(ци). Това положение може да забави и евентуално да попречи на приобщаването на имигрантите в приемащото общество.

Какво ни казва проучването?

При много опростен подход (използван тук за краткост) езиковото управление може да бъде организирано в три области от особено значение за помногезичната градска среда:

- ▶ политики, определящи общественото използване и състоянието на езиците,
- ▶ политики за улесняване на изучаването на езици, и
- ▶ политики, уреждащи предоставянето на публични услуги по писмен и устен превод (Skrandies, 2016 г.: 114).

Тези области са пряко свързани с целите за подпомагане на приобщаването и мобилността на жителите. Те обаче се различават по отношение на

възможното адаптиране към специфичен градски контекст.

Илюстрации и доказателства

Що се отнася до първия вид езиково управление, повечето държави са въвели законодателство, съгласно което само официалните езици и редица регионални езици в териториите, на които се говорят, могат да се използват в публичната и официалната комуникация. По-голямата част от европейските държави, по-специално Франция и Германия, имат *de jure* едноезична администрация. Други държави, като Финландия и Ирландия, са *de jure* двуезични държави. Когато цифрите го оправдават, двуезичието се възприема и от техните общински органи, които използват официални или регионални езици за комуникация с населението на града. Като цяло може да се каже, че използването на езика в официалната комуникация на общинско равнище често се урежда от националното законодателство.

Що се отнася до втория набор от мерки, които се отнасят до изучаването на езици, програмите за езиково обучение могат да бъдат адаптирани така, че да са насочени към придобиването на преобладаващи и малцинствени езици, присъстващи в даден град.

В някои държави, като Латвия, общините получават бюджетни средства за организиране на езикови курсове, адаптирани към нуждите от езиково обучение, така че да се появят на местно равнище. Интегрирането на някои чужди езици в учебните програми обаче често се регулира от Министерството на образованието на държавно равнище (или в региона на някои федерални провинции).

Що се отнася до третата от горепосочените области на политиката, а именно предоставянето на обществени услуги на няколко езика, националните езикови политики могат по-лесно да бъдат адаптирани към контекста на конкретен град. В това отношение местните власти могат да поемат водеща роля за преодоляване на пречките пред комуникацията със своите жители и за увеличаване на интеграцията на езиковите малцинства, без да се засяга правният статут на езиците, говорени от

населението. Това беше илюстрирано от множество казуси на многоезични градове в Европа, Канада и Австралия, в които се прави преглед на различните подходи към управлението на езиците в градски контекст (King & Carson, 2016 г.).

Тези примери показват, че в много различни законодателни рамки на национално равнище общинските органи могат да отговорят на де факто многоезичието на градското население (и като цяло биха се възползвали от него).

Политически последици

Накратко, националните езикови политики следва да бъдат допълнени от действия на местно равнище, които съответстват на специфичния градски контекст. Подкрепата за многоезичието чрез политики и практики на местно равнище може също така да разшири езиковите репертоари на мнозинството граждани и по този начин да им предложи повече възможности за мобилност. Заедно с изучаването на местния език от новодошлите, това насърчава развитието на многоезична етика, благоприятстваща чувството за принадлежност и следователно за приобщаване в една (по-многоезична) общност.

Препратки и задълбочаване

Carson, L. & King, L. (2016). Въведение: „Многоезичието живее тук“. В L. King & L. Carson (Eds.), *The Multilingual City. Жизненост, конфликт и промяна* (стр. 1—16). Бристол, Бъфало, Торонто: Многоезични въпроси.

King, L. & Carson, L. (Eds.). (2016). *Многоезичният град. Жизненост, конфликт и промяна*. Бристол, Бъфало, Торонто: Многоезични въпроси.

Kraus, P.A. (2011 г.). Многоезичният град: Делата на Хелзинки и Барселона, *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25—36.

Marten, H. F. (2016 г.). *Шрачполитик. Айне Айнфюрунг*. Тюбинген: Нар Франке Атемпто Верлаг.

Skrandies, P. (2016 г.). Езикови политики и политика на градското многоезичие. В L. King & L. Carson (Eds.), *The Multilingual City. Жизненост, конфликт и промяна* (стр. 115—148). Бристол, Бъфало, Торонто: Многоезични въпроси.

АДАПТИРАНЕ НА ЕЗИКОВИТЕ ПОЛИТИКИ КЪМ ЕЗИКОВОТО МНОГООБРАЗИЕ В ГРАДСКИ КОНТЕКСТ

Национално равнище

Езикови политики, регулиращи общественото използване и статута на езиците

Национално равнище + допълнително регулиране на регионално равнище

Езикови политики за изучаване на езици

Местна слонова кост

Политики за улесняване на обществените услуги в областта на писмения и устния превод

35 Защо трябва да комбинираме различни комуникационни стратегии?

László Marác, Universiteit van Amsterdam

Глобализацията увеличава честотата на контактите с езиковото многообразие, като прави многоезичните и транснационалните комуникационни стратегии по-подходящи. Една от тези транснационални комуникационни стратегии се отнася до комуникацията *lingua franca*. *Lingua franca* (LF) е шлюзов език, използван от събеседниците за комуникационни цели; традиционно *lingua franca* не е майчин език на никой от събеседниците. Много коментатори отбелязват, че английският е във възход като свят *lingua franca*. Това обаче повдига два вида проблеми:

► Ако разпространението се отнася до стандартен вариант на английски език, може да сме изправени пред случай на езиков империализъм (Phillipson, 2006) с вредно въздействие върху езиковата справедливост;

► Ако, напротив, считаме този процес за разпространение на нещо коренно различно от английския (нещо, което често се нарича от поддръжниците му като английски език като *lingua franca* (ELF)); Вж. например Hülbauer, 2011 г.), възникват други видове проблеми. В литературата английският език като *lingua franca* всъщност понякога се използва за обозначаване на английски, както се говори от говорещи, които не са местни, и който се отклонява от морфологичните и лексикалните характеристики на стандартния английски език. Елф се застъпва за това, че тези нестандартни характеристики следва да бъдат приети и че това би демократизирало международната комуникация и би лишило английския от потенциално империалистическия му характер. Това становище обаче не дава адекватен отговор на опасенията относно дългосрочните последици от разпространението му върху езиковото многообразие и езиковата справедливост (Гацола и Грин, 2013 г.).

За да се използва английски език, той трябва да бъде част от по-широка стратегия.

Кюни казва изследването?

Използването на английския като глобален език има двусмислено въздействие върху мобилността и приобщаването (Gazzola and Grin, 2013 г.). Той се използва ефективно само от висшите ешелони на обществото, които са получили образование, което им позволява да развиват умения, които са по-близки

до стандарта на майчиния език. Като цяло обаче това не е достъпно на по-ниските равнища на обществото, както се вижда от проучването на *езика и грамотността за възрастни*, което събра близо 200 000 респонденти (Gazzola, 2016 г.). Обратно, популяризирането (може би под английския етикет като *lingua franca*) на няколко нестандартни или дори индиосинкротични варианти на английски език може да попречи на включването в глобалните или местните общности. Поради това използването на *lingua franca* (английски или друг език) следва да бъде съчетано с други многоезични или транснационални комуникационни стратегии.

Илюстрации и доказателства

Тези други стратегии включват следното:

1. Използване на няколко езика за по-широка комуникация като алтернатива на английския език или „ELF“. Тъй като етническите езици повдигат, дори в по-малка степен, проблеми, подобни на описаните по-горе за английски език, приносят на планираните езици (напр. есперанто) (или дори, в някои случаи, древни езици като латински) не трябва да се пренебрегва.

2. Развиване на реципрочни, но непродуктивни възприемчиви умения на езика на събеседника. Тази стратегия е известна като *lingua receptiva* (LaRa). *Взаимното разбиране* може да се разглежда като една от формите на *стратегията lingua receptiva*, съсредоточена върху езиците, тясно свързани със собствения ѝ майчин език; тя работи в езикови семейства като славянски, немски или романски езици.

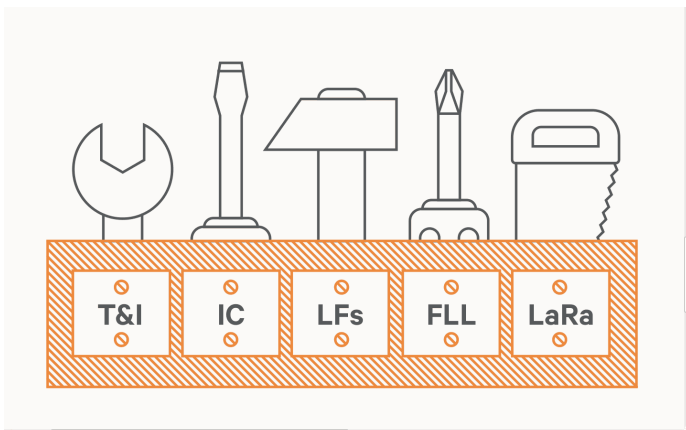
3. Други стратегии като писмения и устния превод (T & I) също са част от инструментариума за комуникационна стратегия, който може да се използва за насърчаване на мобилността и включването в международната комуникация. Всички тези комуникационни стратегии могат да бъдат улеснени от ИКТ, като например машинния превод.

4. И накрая, тези, които трябва да се ангажират в задълбочена и устойчива комуникация с хора, които говорят друг език, като цяло ще видят, че изучаването на този език, макар и потенциално скъпо във времето и усилията, остава незаменима стратегия, т.е. стратегията за *учене на чужди езици*

(FLL).

Политически последици

Предизвикателствата в областта на комуникацията следва да бъдат разгледани в духа на „инструментарий“ за многоезична и транснационална комуникация (Jørgensen 2011 г.). Въпреки че английският е безспорно подходящ инструмент в комплекта, той не е единственият. Наборът от инструменти може да включва всички други стратегии, които току-що бяха изброени, с акцент върху взаимното допълване между тях.

Препратки и задълбочаване

Комисия на Европейските общности (2003 г.). Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, 2003 г. — Насърчаване на изучаването на езици и езиковото многообразие: План за действие 2004—2006 г. COM(2003) 449 окончателен.

Комисия на Европейските общности (2008 г.). Съобщение на Комисията до Европейския

парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: Многоезичието: преимущество за Европа и общ ангажимент. COM (2008) 566 окончателен. Брюксел: 18.9.2008. Gazzola, M. (2016 г.). Многоезична комуникация за кого? Езикова политика и справедливост в Европейския съюз, *Политика на Европейския съюз*, 17, 546—596.

Европейска комисия (февруари 2006 г.). Европейците и техните езици, специално проучване на Евробарометър 243, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/518>

Европейска комисия (юни 2012 г.). Европейците и техните езици, специално проучване на Евробарометър 386, [es.europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049](https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049)

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Дали ELF е по-ефективен и справедлив от превода? Оценка на многоезичния режим на ЕС? *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93—107.

Hülmbauer, C. & Seidlhofer, B. (2013 г.). Английски като Lingua Franca в европейското многоезичие. В A.-C. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (Eds.), *Exploring the Dynamics of Multilingualism* (стр. 387—406). Амстердам: Джон Бенджаминс.

Jørgensen, J. N. (Ed.) (2011 г.). Набор от инструменти за транснационална комуникация в Европа. Копенхагенски изследвания в двуезичието, 64. Университет в Копенхаген, Хуманитарен факултет.

Phillipson, R. (2006 г.). *Англичанин-Само Европа? Оспорване на езиковата политика*. Лондон: Това е Рутлидж. //Френска версия: (2019). Доминирането на английски език: предизвикателство за Европа. Париж: Свободен и солидарен.

36 Как общините следва да събират и споделят данни за езиковите профили на своите общности от жители?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Осведомеността и познаването на местната езикова среда на местно равнище са от съществено значение за по-доброто използване на съществуващите езикови ресурси и по-добрите услуги. Статистическите данни на европейско и национално равнище обаче като цяло не са от значение за местните ситуации, тъй като мобилните граждани на ЕС, гражданите на трети държави и бежанците не са разпределени по еднакъв начин в цялата страна.

Какво ни казва проучването?

Наличните данни обикновено се основават на неезикови атрибути (като гражданство или държава на раждане, използвани като заместител, в който случай основният език на държавата на раждане и/или гражданство често се приема, че основният език на лицето) или въпросите от преброяването на майчиния език (когато се извършва преброяване). Това знание е много частично и се фокусира главно върхуезика на жителите, в ущърб на по-нюансираното и сложно представяне на отделните езикови репертоари. Тези статистически данни често измерват самостоятелно декларираните умения на официалния език, в който случай тези умения на официалния език се използват като приблизителна мярка за интеграция и аргумент за мерки за развитие на използването на официалния език. Като цяло се пренебрегват други езикови умения и тяхното значение за социалната интеграция, образователните пътеки и/или възможностите на пазара на труда.

Поради това, за да се справят с тези проблеми, общините следва не само да следват езиковите характеристики на населението под тяхна юрисдикция, но и да обръщат особено внимание на събирането на данни за други съответни езикови променливи, като умения подруги езици и модели на използване на езици в различни контексти. Езиковите умения могат да бъдат наблюдавани във връзка с проучванията на грамотността (както и Internet владенето).

И накрая, тези проучвания биха могли да се съсредоточат върху металингвистичните умения. Това би повишило осведомеността относно значението на тези умения за управлението на едно езиково разнообразно общество. Събирането на този вид данни обаче изисква чувствителност и

предпазливост: те трябва да подобрят колективното познаване на общността, без да излагат на риск личната неприкосновеност и неприкосновеността на личния живот на жителите.

Илюстрации и доказателства

Това събиране на данни е малко вероятно да бъде основен приоритет за местните власти, но има вдъхновяващи примери. *Multilingual Graz* е изследователски проект на Университета в Грац (Австрия), ръководен от Dieter Halwachs, който от 2012 г. е документирал езиците, говорени от жителите на града. Тя има за цел да подобри познанията на местните общности за културното многообразие въз основа на държавното гражданство на своите жители. Сайтът показва езиците, наблюдавани в Грац (вж. екранната снимка). Всяка клетка в тази кликваща таблица дава достъп до обща езикова информация (имена, оратори, статус и област, писмена форма и превод на стандартни поздравии), звукови фрагменти (с транскрипция и превод на немски език), както и езикови биографии и профили на употреба на жителите на Грац, които говорят този език.

Политически последици

Чрез по-нюансирана оценка на местните езикови репертоари местните власти могат да адаптират и подобрят своите политики за приемане и образование и организирането на местни културни дейности.

Промените в основните езици на групите, пристигащи в града, могат да бъдат докладвани порано; ефективността на образователните политики би могла да се подобри, като се вземат предвид данните за основните езици, които учениците и техните родители говорят у дома. Езиковите курсове за възрастни мигранти биха могли да бъдат насочени по-конкретно. Чрез по-добро владене на езиците, усвоени от обучаемите на местния(те) език(ци) и по-добро познаване на езиковите умения на новопристигналите, курсовете, планирани за придобиване на местния(те) език(ци), биха могли да бъдат организирани по-ефективно. Например обучаемите с подобни указатели и езикови умения или като се започне с един и същ език, могат да бъдат групирани заедно, за да се съсредоточат върху

конкретни проблеми (от произношението до речника и прагматичния).

Такова събиране на данни може да бъде полезно и за повишаване на осведомеността сред местните жители относно езиковото им многообразие. Познаването на езиковата среда е полезно и за организирането на местни културни дейности. Обществените библиотеки биха могли да предлагат книги и аудио-визуални материали на основните езици, говорени в местната общност, и да предлагат на жителите възможност да поддържат и разширяват езиковите си репертоари. Дейностите на Общността биха могли да бъдат организирани за повишаване на осведомеността сред (другите) жители на местното езиково многообразие и за улесняване на обмена между говорещите на един и същ език или между тези, които желаят да го научат. По подобен начин социалното сближаване може да бъде засилено чрез свързване на местни доброволци, с които могат да се обменят уроци по разговори с мигрантите (тази формула е известна като тандемов модел). Местните училища могат да отворят вратите си след училище, за да осигурят необходимата инфраструктура за тези срещи (след работно време за повечето имигранти и доброволци).

Екранна снимка на главната страница на многоезичния уебсайт на Грац, представяща езиците, наблюдавани в Грац (посетен на 19 юли 2017 г.).

Препратки и задълбочаване

Езиковата статистика обикновено се отнася до майчиния език, езика, преподаван в средното образование, или езиковите умения, които се декларират по собствено усмотрение:

Езици в средното образование: Преглед на националните тестове в Европа — 2014/15 https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr (въпреки че страницата е на английски език, pdf доклади са достъпни на различни езици)

Служба за национална статистика 2013 Език в Англия и Уелс (2011 г.). Език в Англия и Wales:2011. goo.gl/gm5KJz

Специално проучване на Евробарометър 386 европейци и техните езици <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Вж. Tube Tongues за визуализация въз основа на тези данни от преброяването на езиците около метростанциите в Лондон. goo.gl/Dm6wUf

Albanian Albanian	Akan Akan	Arabic Arabic	Armenian Armenian	Bengali Bengali	Bosnian Bosnian	Burmese Burmese
Catalan Catalan	Chinese Chinese	Dutch Dutch	English English	French French	German German	Greek Greek
Hebrew Hebrew	Hindi Hindi	Italian Italian	Japanese Japanese	Korean Korean	Latin Latin	Malay Malay
Polish Polish	Portuguese Portuguese	Russian Russian	Serbian Serbian	Slovak Slovak	Spanish Spanish	Tamil Tamil
Thai Thai	Ukrainian Ukrainian	Urdu Urdu	Vietnamese Vietnamese	Welsh Welsh	Yiddish Yiddish	Zhazha Zhazha

37 Мобилността водила до все по-често използване на английски език за сметка на местните езици?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Един от основните принципи на Европейския съюз е опазването на езиковото и културното многообразие. Не може обаче да се отрече преобладаването на английския като най-известен език, говорен от 38 % от европейците на различни равнища на компетентност (Европейска комисия, 2012 г.). Във висшето образование все по-честото използване на английски език като език на преподаване и доминиращ език в науката се разглежда като средствозаинтернационализация, насърчаващо мобилността на студентите и изследователите. В същото време английският език често се използва като бизнес език в международен икономически контекст. Въпросът е дали тази промяна засяга позицията на местния(те) език(ци).

Какво ни казва проучването?

Контекстът в Брюксел, в който 23 % от населението притежава паспорт от друга държава — членка на ЕС, и има повече от 10 % граждани на трети държави, предлага идеален естествен опит за изучаване на въздействието на мобилността върху използването на езика. Изследвания, основани на езикови проучвания (Janssens, 2013 г.), показват все по-често използване на английски език на работното място, макар и главно в комбинация с официалните езици на Брюксел, френски и нидерландски. Това е в съответствие с предишни проучвания, които показват, че в местните предприятия реалните практики са много многоезични (вж. Berthoud, Grin & Lüdi 2013). Използването на езика в други области потвърждава тази тенденция. Въпреки че почти 90 % от жителите на Брюксел твърдят, че говорят свободно френски език, общото използване на езика очевидно се движи към многоезичието. Гъвкавото използване на различни езици с често използване на кодови промени е често срещано и възприемчивото владение на езици набира сила.

Илюстрация и доказателство

Брюксел официално е двуезичен, като френският е езикът на мнозинството, а нидерландският — като малцинствен език. Промените в владенето на английски език в сравнение с двата официални езика са представени в таблица 1. Цифрите се основават на самообявени познания и се отнасят до тези, които говорят достатъчно езици, за да водят разговор на този език.

За всички посочени по-горе категории познанията по френски език като местна *lingua franca* намаляват с течение на времето, както и средното владение на нидерландски и английски език за цялата група от държави извън Белгия. Въпреки това, позицията на французите като *Bruxelles lingua franca* не е застрашена. Фактът, че нидерландският поддържа позицията си, произтича от предлагането на безплатни езикови курсове. Мобилността в ЕС и имиграцията на граждани на трети страни засилват влиянието на английския език, но като цяло само една трета от населението се чувства комфортно на този език. Забележително е, че въпреки че средното владение на английски език почти не се е променило, то е много по-използвано. Владенето на езикне изглежда достатъчно условие за неговото изразяване, а степента на отвореност на обществото към многоезичието изглежда определящ фактор.

Ефектът от горепосочените промени върху действителното използване на езика на работното място и в местния магазин, ограничен до използването на езика за контакт и техните комбинации, е показан в таблица 2.

Промените и в двете области са сходни; едноезичната комуникация все повече се заменя с многоезични практики, а английският езикне замества местните езици.

Политически последици

Примерът с Брюксел илюстрира сложността на използването на езика. „Свободен“ езиковпазар, съчетан с нарастваща мобилност, намира отражение във все по-многоезичните практики по места. Следователно речта, която прави англичаните, е европейска езикова франка, трябва да бъде релативирана. Мнозинството от жителите не говорят свободно английски език, а мобилността не върви ръка за ръка със замаяната на местните езици английски, а с увеличаването на многоезичието. Местните лица, отговорни за вземането на решения, могат да окажат влияние върху това развитие. Езиковото законодателство, образователната политика и интеграционната политика към новодошлите могат да подкрепят местните езици и в същото време да създадат отвореност към многоезичието. Това подкрепя предположението, че в много разнообразен градски контекст комуникацията

между жителите и следователно приобщаването на общността се основава не на използването на lingua franca, а на многоезичието. Мобилността е неепременно заплаха за местните езици в приемащата държава, дори за малцинствените езици.

Препратки и задълбочаване

Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M. & Wächter, B. (2014 г.). *Свързване на политиките и практиките в областта на мобилността: Наблюдения и препоръки относно развитието на национално и институционално равнище в Европа*. Брюксел: Европейска университетска асоциация.

Европейска комисия (2012 г.). *Европейците и техните езици*. Специално проучване на Евробарометър 386, проведено от TNS Opinion & Social по искане на Генерална дирекция „Образование и култура“, Генерална дирекция „Писмени преводи“ и Генерална дирекция „Устни преводи“, Bru Xelles. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Janssens R. (2013 г.). *Многоезичието в градовете. Случаят с Брюксел*. Брюксел: Изданията на Racine.

Национално ст:	Белгийски		ЕС		Извън ЕС	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Езикови умения в областта на						
Френски	98,80 %	93,20 %	92,10 %	73,90 %	73,90 %	66,40 %
Нидерландски	39,10 %	26,90 %	4,60 %	11,80 %	7,40 %	5,30 %
Английски език	33,20 %	28,70 %	53,90 %	47,10 %	12,10 %	22,10 %
Нито едно от предишните	0,60 %	4,30 %	0,70 %	15,20 %	23,70 %	28,50 %
% от населението	72,70 %	66,90 %	14,80 %	22,90 %	12,50 %	10,20 %

Таблица 1. Развитие на езиковите умения по националност (Източник: Janssens 2013 г.).

най-говорим език	място на работа		магазини		ТВЗ	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Френски	73,30 %	32,20 %	88,40 %	59,90 %		
Нидерландски	4,30 %	1,70 %	2,70 %	1,00 %		
Английски език	4,80 %	1,70 %	0,10 %	0,50 %		
Френски/ нидерландски	10,60 %	16,70 %	6,00 %	15,00 %		
Френски/ английски	2,40 %	17,00 %	0,80 %	4,00 %		
Холандски/ английски	0,30 %	—	0,10 %	—		
Френски/ нидерландски/ английски	3,50 %	30,70 %	0,10 %	19,30 %		
Други езици	0,80 %	0,20 %	1,70 %	0,40 %		

Таблица 2. Използване на езика на работното място и по време на покупки (Източник: Janssens, 2013 г.).

38 Може ли европейската политика да подобри социалното приобщаване в местния градски контекст?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Свободата на движение и пребиваване на гражданите на ЕС е едно от основните права, произтичащи от гражданството на ЕС. Прилагането на този принцип предполага сложна политика, обхващаща въпроси като социалната сигурност, достъпа до обществени услуги, данъчното облагане, заетостта, признаването на дипломите и правата на членовете на семейството. Преобразуването на директивите на ЕС в законодателство е сложен и отнемаш много време процес на равнището на държавите членки. Справянето с езиковото въздействиена мобилността на местно равнище е още по-сложно, тъй като отделните национални условия се основават главно на езиковата хомогенностна националната държава, докато европейският проект се основава на принципа на подкрепа за езиковото многообразие. Какви инструменти предлага ЕС на местните създатели на политики, за да се справят с езиковите аспекти на приобщаването?

Какво ни казва проучването?

Европейското гражданство разделя групите от новопристигнали на граждани на ЕС и на граждани на трети държави, като всяка от тях има различни права и задължения в различните приемащи държави. Това води до различни, понякога противоречиви езикови политики от гледна точка на ЕС и националните държави. Миграционната политика на ЕС (Европейска комисия, 2014 г.) се съсредоточава върху съветите и езиковите курсове, за да се гарантира силен ангажимент към приемащото общество. С цел подпомагане на мобилността на гражданите на ЕС в контекста на многоезичието се подкрепят езиковото обучение, мобилността на преподавателите и студентите, както и инициативите за превод (Franke & Mennella, 2017 г.).

Тази разлика е отразена в местните политики. Сравнително проучване между различните европейски градове потвърждава различния подход на местно равнище (Ernst & Young, 2014 г.).

Общите рамки на политиката са насочени главно към миграцията извън ЕС като дългосрочно явление, докато избраните политики имат за цел да облагодетелстват мобилните граждани на ЕС по

отношение на различните форми на краткосрочна мобилност, свързани основно със заетостта и образованието. Въпреки това във всички градове съществува ясна тенденция да се разчитат услуги и институции, които работят с всички чужденци или граждани, вместо да предоставят отделни услуги на мобилните граждани на ЕС. Мобилните граждани на ЕС често не се разглеждат като целева група, въпреки че владеенето на езика се признава за една от основните пречки при приобщаването в приемащите общества. Когато ЕС налага политика в подкрепа на организирането на езикови курсове за граждани на трети държави, правото на ЕС ограничава възможността за налагане на езикови изисквания на доставчиците на услуги в други държави членки, като например адвокати, лекари и медицински сестри. Прилагането на езиков тест за лица, пребиваващи в други държави от ЕС, дори е изключено (вж. van der Jeght, 2015 г.).

Въпреки че задължителните езикови курсове за възрастни европейски граждани не са законни, това е различно за учениците, които посещават училище при същите условия като гражданите на съответната държава. Децата с европейско гражданство, които се преместват в друга държава от ЕС, имат право съгласно правото на ЕС да получават безплатни езикови курсове в новата държава на произход, за да им се помогне да се приспособят към училищната система (Директива 77/486/ЕИО). Въпреки че в други държави членки имам много изследвания относно резултатите на студентите от ЕС във висшето образование, по-малко изследвания се извършват относно въздействието на миграцията в рамките на ЕС на децата в началното и средното образование.

Освен владеенето на езика на преподаване, Heath et al. (2008 г.) заключава, че социално-икономическите ресурси и нивото на образование на родителите са решаващи фактори за академичния успех, въпреки че няма разлики между националността на ученика, независимо дали децата са граждани на държава от ЕС.

Илюстрация и доказателство

Таблицата по-долу показва конкретния пример за Брюксел и развитието на езиковите умения на пребиваващите извън Белгия лица, които не са говорили един от официалните езици като приемащ език. Нито един от мигрантите не е бил задължен да посещава задължителни езикови курсове. Езиковата политика „безплатна“ или без ограничение не води до по-висока степен на социално приобщаване по отношение на владенето на местния(те) език(ци). Тъй като по-голямата част от негражданите в ЕС са съсредоточени в градовете, това може да се окаже проблематично.

Политически последици

Независимо от принципа на субсидиарност, би било много полезно да се разработи общ трансевропейски подход, насочен към изучаването на езици сред мобилните възрастни. С оглед на социалното приобщаване разграничението между граждани на ЕС и граждани на трети държави е контрапродуктивно и и двете следва да бъдат част от интегрирана местна политика. Същото се отнася и за изучаването на езици в задължителното образование. Инициативи като „Интегриране на наръчника за създателите на политики и практикуващите“ (2010 г.), проучване на полезни

практики, насочени към социалното приобщаване на мигрантите, следва да бъдат разширени, така че да обхванат и гражданите на ЕС, и следва да се разработят нови елементи за приобщаване.

Препратки и задълбочаване

Ernst & Йънг (2014 г.). Оценка на въздействието на свободното движение на гражданите на ЕС на местно равнище — окончателен доклад. Ernst & Young, януари 2014 г.

Европейска комисия (2014 г.). Европейски модули за интеграция на мигранти. Окончателен доклад, февруари 2014 г.

Franke M. & Mennella M. (2017 г.). *Езикова политика*. Информационен документ, публикуван от Европейския парламент. muse.jhu.edu/article/677228/pdf

Heath, A. F., Rothon, C. & Kilpi, E. (2008 г.). Второто поколение в Западна Европа: образование, безработица и професионално образование. *Годишен преглед на социологията*, 34, 211—235.

Van der Jeught, S. (2015 г.). *Право на ЕС в областта на езиците*. Гронинген: Издателство „Еуропа Law“.

Езици	Проучване от 2001 г.		Проучване 2007 г.		Проучване 2013 г.	
	ЕС	Извън ЕС	ЕС	Извън ЕС	ЕС	Извън ЕС
Френски	78,80 %	65,20 %	77,50 %	66,20 %	55,80 %	54,30 %
Нидерландски	0,70 %	0,90 %	0,60 %	—	3,90 %	—
Двуетични	7,30 %	5,00 %	6,20 %	2,70 %	5,40 %	4,60 %
Няма	13,20 %	29,00 %	15,70 %	31,10 %	34,90 %	41,10 %

Самообявени познания („добри“ или „отлични“) относно устните езикови компетентности на нефренски и нидерландски говорещи с небелгийско гражданство в Брюксел (Източник: Janssens, 2013 г.).

39 Как политиките за интеграция на чужди езици отразяват предпочитанията и нагласите на мнозинството?

François Grin, Женевск университет

Езиковите политики на европейските национални държави като цяло трябва да се занимават с четири вида езици, което води до йерархия на признаването и правата между езиците. Например, въпреки че понятието „ малцинство“ неепредмет на авторитетноопределение в международното право, държавите като цяло правят разграничение между традиционните (местни/дългосрочни) малцинства и тези, произтичащи от по-скорошната миграция. Това разграничение се проявява и в ограничаването, в някои документи на ООН, на понятието „ малцинство“ до гражданите на дадена държава. Тази йерархия, която изразява властовите отношения, отразява ли мнението на мнозинството? Съществува ли социален консенсус относно необходимостта от насърчване на изучаването на местния език от чуждестранни жители?

Какво ни казва проучването?

Първо, всички държави приемат официално или неофициално поне един официален или държавен език. Въпреки че изборът като цяло е мотивиран от определено чувство за легитимност в сравнение с други езици, той произтича и от практическите нужди на администрацията и правителството. Второ, много държави отдават известно признание на езика, говорен от традиционните малцинства на тяхна почва; това се материализира в голямо разнообразие от различни диети¹; това признание (понякога искрено, понякога неохотно) като цяло се счита за легитимно поради дългогодишното историческо присъствие на тези малцинства. Трето, поради свободата на движение, с която се ползват гражданите на държавите -членки на ЕС, държавите започнаха да поемат нови отговорности по отношение на езиците на други държави -членки на ЕС, по-специално по отношение на възпитанието на децата навътрешните мигранти в ЕС; гражданите на ЕС обаче като цяло са освободени от всички общи изисквания за езиково обучение (въпреки че правото на упражняване на определени професии формално зависи от определено ниво на владеене на официалния език).

1 Вж. инструмента за ратификация на държавите при присъединяването им към Европейската харта за регионалните или малцинствените езици. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/declarations?p_auth=adpW1NPI.

Четвърто, европейските държави се сблъскват с езиците на гражданите на трети страни; задълженията на държавите по отношение на тези езици са ограничени и когато държавите поемат задължения в области като здравеопазването, процедурите за предоставяне на убежище и съдебните процедури, те като цяло са информирани от съображения, свързани с правата на човека; образователните разпоредби са по-слаби и произтичат главно от международни конвенции. Тези задължения, но само за онези държави, които са ратифицирали². Същевременно няколко държави въведоха езикови тестове за граждани на трети страни, които желаят да се установят на територия или да придобият гражданство.

Изследванията в антропологията и социалната психология систематично отчитат тежестта, въпроучванията на общественото мнение, на разграничението между групата и бившата група, или между „ние„ и „те“. Този факт сам по себе си няма нормативни последици, тъй като откритостта към „другия езиков и културен“ обикновено се разглежда като принцип, който следва да вдъхновява социалните взаимодействия и да ръководи обществения ред. Освен това остротата на това разграничение може до голяма степен да се дължи на злонамерени политически манипулации. Въпреки това, тъй като тези нагласи изглеждат постоянен социологически факт, те са част от контекста, в който се формулира и прилага политиката.

Илюстрация и доказателство

Въпреки че разграничението „ние и тях„ се появява редовно въпроучванията на нагласите, данните рядко са достатъчно точни, за да се изследват очакванията на мнозинството респонденти по отношение на езиковата интеграция на „алофони“ (т.е. говорители на други езици). Въпреки това, едно почти изчерпателно и много подробно проучване на над 40 000 млади швейцарци, които съобщават за военна служба в Швейцария (плюс представителна извадка от 1500 млади швейцарски жени), разкрива широко разпространено очакване, че алофоните ще научат местния език (вж. таблицата).

2 Вж. точки 29 и 31 от настоящия наръчник.

Политически последици

Ако приемем, че нагласите на младите респонденти са показателни за тези на населението като цяло, горепосочените резултати показват обща подкрепа за идеята, че изборът да се упражни правото си на мобилности да се установи другаде предполага известна езикова адаптация. Важно е да се отбележи, че тъй като други доказателства, които не са посочени тук, показват, че това становище предполага очакване, че имигрантите ще се откажат от своето езиково и културно наследство. Очакванията за изучаване на местния език се простират до „американците“, (като се позовава на „експатриати“ като цяло, т.е. чужденци, които нямат архетипен „мигрантски“ профил). Тези резултати се доближават до идеята, че мобилността и приобщаването трябва да бъдат балансирани, че политиките, които се опитват да постигнат баланс между тях, обикновено ще се възползват от обществената подкрепа.

Препратки и задълбочаване

Капоторти, Ф. (1991 г.). *Проучване относно правата на лицата, принадлежащи към етнически, религиозни и езикови малцинства*. Ню Йорк: ООН.

Крийч, Ричард Л. (2005 г.). *Право и език в Европейския съюз: Парадоксът на Вавилонски „Единство в многообразието“*. Гронинген: Издателство „Europa Law“.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J. & Schwob, I., 2015 г.: *Швейцарско-културно общество. Какво правят младите хора с тях днес*. Glarus/Chur: Рюгер Верлаг.

Sam, D. & Бери, J. (2010). *Акултуриране: Когато се срещат лица и групи от различни културни среди. Перспективи за психологическата наука*, 5, 472—481.

Средна стойност на споразумението с декларации относно езиковата интеграция на мигрантите, 2008—2009 г., чрез повишаване на степента на разбиране (източник: Усмивка и др., 2015 г.)	Степен на съгласие (скала от 1 до 4)	
	мъже	жени
Ниска степен на съгласие		
„Училищните програми следва да включват езикови курсове по португалски, албански, турски и т.н. за ученици на съответния майчин език“	1.82	1.90
„Следва да е възможно да се положи писмената част от изпита за свидетелство за управление на МПС на основните имиграционни езици (напр. испански, сръбско-хърватски, турски и т.н.)“	1.87	2.10
Усреднено споразумение	мъже	жени
Хубаво е да можеш да чуваш чужди езици на улицата, в обществените транспорти т.н.	2.49	2.85
Не е приемливо чуждестранните колеги да говорят помежду си на чужд език пред швейцарските колеги.	2.72	2.73
Ако марката на китайски магазин в швейцарски град е на китайски, тя трябва да бъде и на френски, немски или италиански (в зависимост от региона)	2.80	2.76
Силно съгласие	мъже	жени
Чужденците, живеещи в Швейцария, не трябва да очакват от федералната или местната администрация да се обръща към тях на собствения си език.	3.36	3.32
Американците, които се заселват в Швейцария, трябва да научат езика на новата си страна.	3.47	3.67
Замигрантите е от съществено значение да научат местния език	3.52	3.68

40 Трябва ли общините да регулират използването на езика в публичното пространство?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Поради социалния и политически характер на езика присъствието и видимостта на езиците са важен аспект на многоезичието. При преразглеждането на езиковата политика (която има за цел да регулира многоезичието) често е целесъобразно да се прави разграничение между три области на използване на езика:

- ▶ държавно пространство, което се отнася до използването на един или повече езици от публичните институции, било то вътрешно или във взаимодействие с граждани и пребиваващи лица;
- ▶ публичното пространство, което включва използването на езика(езиците) от предприятия или организации с нестопанска цел;
- ▶ частното пространство, което разбира се разбира използването на езика в частни помещения като къща, но също така и частен разговор между двама приятели.

Както подсказва описанието на тези области, те се припокриват. Дали училищният двор е държавно пространство или публично пространство (когато държавата организира обществено образование)? И личен разговор още ли е личен, когато приятелите се разхождат в градски парк и могат да бъдат чути от минавачите?

Въпреки че формалните правила за комуникация могат лесно да бъдат оправдани и личната свобода трябва да преобладава в частната сфера, използването на езика в публичното пространство често се оспорва. В публичното пространство местните езици обикновено доминират — понякога поради стриктни политики, които правят използването на местния език задължително за търговски знаци и реклама. Освен това английският все по-често се използва в много европейски държави, но традиционно не е английски език, за търговски цели, за да достигне до туристите или да предизвика глобална марка. В резултат на това дълбокото езиково многообразие на много местни условия е невидимо и понякога дори недостъпно в публичното пространство.

Какво ни казва проучването?

Използването на специфични езици в езиковите пейзажи се оспорва, когато езикови групи се състезават на територията (Gorter 2006, Shohamy и Gorter 2008). Обсъждането на пътните знаци в двуезичните региони, вариращи от самото наличие

на двата езика до реда, в който те са посочени върху знака и размера на използваните шрифтове, както и физическото разположение на пътен знак (който е в горната част) и използването на различни размери на шрифта, се разглежда като указание за йерархиите между езиците. Когато конфликтът е ожесточен и политическият конфликт се отваря, вандализмът не е рядкост: панелите се отстраняват или унищожават; графитите се използват за премахване на езиковата версия, която се счита за неподходяща, или за добавяне на езикова версия, която се счита за липсваща.

Илюстрации и доказателства

Знаците в многоезичните градове са по-малко оспорвани. Официалните знаци рядко са многоезични. Знаците на нидерландски и китайски в няколко улици на Амстердам за популяризиране на местен китайски квартал за туристически цели не са спорни (те биха могли да бъдат, ако кварталът е етнически район и концентрацията на китайски имигранти се възприема като социален проблем; в такъв случай основната им цел би била да отговорят на нуждите на бенефициерите). Когато националните и/или местните държави също регулират използването на езика в търговските знаци, по принцип става въпрос да се гарантира, че националният език не се движи от друг език или да се намали движението (Фландрия, Квебек, Каталуня, Уелс и др.). През 90-те години законът от Тубон прави задължително превода на английски лозунги на билбордове на френски език. В редки случаи, като периферията на Брюксел във Фландрия (известна като Vlaamse Rand), териториалният принцип на белгийския федерален режим се прилага стриктно, за да се ограничи движението на Нидерландия от страна на français.

Това отношение е мотивирано от страхове, че френскоговоряща средна класа, както и относително богати чужденци, често наричани „чужденци“, ще се установят във фламандските общини и ще променят лингвистичната си композиция. Освен това използването на френски език от кмета и общинските съветници на заседанията на общинския съвет е забранено. На други места използването на други езици при изборни събирания или за изборни брошури не е официално регламентирано, а силно оспорвано, тъй като използването на турски език от Лейбъристката партия и партията „Зелена левица“ на

нидерландските общински избори в Амстердам, Ротердам, Хага и Лайден (докато използването на английски език от Консервативната партия в Амстердам дори не е отбелязано). Накрая се съобщава, че училищата (публични) (все още във Фландрия) забраняват използването на майчинезик в училищния двор — да насърчават придобиването на официалния език на училището, но де факто да маргинализират езиковото многообразие и многоезичните ученици.

Политически последици

Обсъжданията по-горе илюстрират дилемата: Използването на език в публичното пространство свидетелства, че човек се чувства позволено да го използва и че човек се чувства „на нейно място“. Това може да насърчи груповите социални отношения и различните форми на приобщаване, но в същото време може да възпрепятства индивидуалните взаимодействия с нечленуващи в групата лица и приобщаването в обществото като цяло, като същевременно задълбочава разделението между групите, използващи различни езици.

По подобен начин изключването на родния език от публичното пространство може да създаде усещане за „извън група“ и да възпрепятства социалното приобщаване, но може да насърчи хората да приспособят местния език и в дългосрочен план да се чувстват по-интегрирани в местната общност. Освен това възможността за нови езици за посрещане на новопристигнали в местната политика, например (френски в общинските съвети на Вламсе Ранд, немски на Балеарските острови, английски в Амстердам) може да застраши езиковата идентичност на региона за дългосрочно пребиваващите (и дори може да бъде забранена от съществуващите езикови правила).

Когато съществуват национални закони и/или подзаконови актове относно използването на езика в обществото, други местни политики могат да ги допълнят, като ги адаптират към местната ситуация. Във всеки случай забраната на определени езици или налагането на други са две крайности, които със сигурност няма да насърчат социалното сближаване. Местните власти трябва да разработят нюансирана политика, която да отчита особеностите на местната езикова среда и сложността на многостепенното сближаване. Изборът на официални двуезични или

многоезични знаци във връзка с едноезичните знаци и/или насърчаването на използването на двуезични или многоезични знаци в публичното пространство може да бъде междинно средство. Във всеки случай местните органи следва да гарантират, че техните политики се подкрепят от жителите. Повишената видимост на новите езици може да насърчи усещането за приобщаване сред някои жители, но в същото време може да бъде възприето като загуба на статут от други обитатели, чийто език трябва да проправи път за други езици.

Кампанията „Practice Your Dutch Here„ на Vlaamse Rand беше допълнена от „една седмица на клиентата на алофона“, за да го направи по-приобщаващ. Ето плакат от община Завентем.

Същевременнознаците за приемане на туристи на английски език след нападенията в Брюксел през 2016 г. изглеждат по-малко проблематични, отколкото знаците на френски език (вторият национален езикнесеизползва върху пътните знаци във Фландрия).

Препратки и задълбочаване

Bonfiglioli, C. (2017 г.). *Да живееш на езиковия тест. Езикови и териториални политики във фламандската периферия на Брюксел-столица*. Докторска дисертация. Университетът на Реймс Шампан-Арден.

Gorter, D. (Ed.) (2006 г.). *Езиков пейзаж: нов подход към многоезичието*. Clevedon: Многоезични въпроси.

Shohamy, E. G., & D. Gorter (Eds.) (2008 г.). *Езиков пейзаж: разширяване на пейзажа*. London: Routledge.

Езиково образование, преподаване и учене

- 41 Как приобщаващите училищни системи могат най-добре да управляват езиковото многообразие? 116
- 42 Как могат да се използват мрежи за неформално и самостоятелно учене в подкрепа на многоезичието? 118
- 43 Как да се насърчи мобилността и приобщаването чрез многоезичие във висшето образование? (ES) ЛИ? 120
- 44 Как можем да помогнем на учениците да научат езика на приемащата държава? 122
- 45 Как образователните системи могат да отговорят на динамиката на езиково сложните региони? 124
- 46 Какви са уменията на учителите, които са най-необходими за справяне с езиковите различия в приобщаващите училища? 126
- 47 Как да оценим най-добре неформалните езикови умения? 128
- 48 Защо е препоръчително да се съчетаят „международна ориентация„и „регионално местоположение“ в езиковата стратегия на университетите? 130
- 49 Как валидирането на езика може да насърчи мобилността и приобщаването? 132
- Как органите могат да подкрепят поддържането на чуждоезикови умения за възрастни? 134
- 51 Как могат да се използват съществуващите езикови умения на мигрантите, за да им се помогне да научат езика на приемащата държава? 136
- 52 Кой може да се възползва от обучение за възприемчиви езикови умения? 138
- 53 Каква е ролята на английския език в многоезичните и мултикултурните учебни пространства? 140

41 Как приобщаващите училищни системи могат най-добре да управляват езиковото многообразие?

Gabriele Iannàcaro, Università di Milano-Bicocca

„Приобщаващо образование“ като цяло означава да се гарантира, че всички деца, независимо от пола, класа, етническа принадлежност, физически капацитет и други характеристики, могат да се възползват в почти еднаква степен от уменията и знанията, предоставени в училищната среда. Съветът на ЕС се ангажира да постигне тази цел в много политически декларации и се превърна в крайъгълен камък на националните образователни политики в повечето държави членки (EADSNE, 2011 г.). Това вероятно е един от най-рентабилните начини за справяне с многото въпроси, свързани със социалното изключване (Департамент по икономически и социални въпроси на Организацията на обединените нации, 2016 г.). Езикът е една от важните различия, които трябва да бъдат преодолени в една приобщаваща училищна система. В този контекст терминът „включване“ означава както предоставяне на достъп на всички ученици до националния(те) език(ци), така и гарантиране, че всички студенти, както и техните семейства, се чувстват включени и могат да успеят, независимо от езиковия им произход, от гледна точка на MIMЕ, чрез съчетаване на приобщаването и мобилността. Кои са най-благоприятните условия за насърчаване и подпомагане на училищната система да функционира по този начин?

Какво ни казва проучването?

Широк спектър от доклади от агенции като ОИСР и *Европейската агенция за развитие на образованието за студенти със специални нужди (EADSNE)*, както и независими проекти, като например индекса на политиката за интеграция на мигрантите, показват, че задължителните образователни системи в ЕС оказват слабо въздействие върху различни аспекти на езиковото приобщаване, като се има предвид определението за включване, прилагано от тези агенции. Като общо правило националните образователни политики предвиждат един основен език на преподаване за всички години и ограничават или обезкуражават използването на други езици от учителите и учениците. Това винаги е било разглеждано като път към социално приобщаване чрез съсредоточаване върху достъпа до доминиращ политически и икономически език.

В условията на нарастваща мобилност обаче ограниченията на този подход стават все по-

очевидни: учащите се от други езици се сблъскват не само с краткосрочни пречки пред ученето и социализацията в класната стая, но като цяло се възползват по-малко от училищното образование по отношение на социалната интеграция, възможностите за заетост и достъпа до продължаващо образование (ОИСР, 2015 г.).

Изследванията на MIMЕ се съсредоточиха върху идентифицирането на ключови елементи на по-приобщаващи модели на образование, които биха могли значително да намалят тези разходи в краткосрочен и дългосрочен план и по този начин да подобрят компромисите между приобщаването и мобилността за европейските общества като цяло. Основната философия е изграждането на капацитет на равнището на местните училища и училищни системи и отчитането на езиковото многообразие в контекста на по-широките политически рамки за образователно и социално приобщаване.

Илюстрации и доказателства

Пример за отговор на езиковата политика на макроравнище на мандата за приобщаващо образование е шведската гаранция за обучение на първи език за ученици с друг език, който се говори у дома, съчетан с втора гаранция за преподаване на шведски като втори език, ако е необходимо, което дава възможност за интегриране в шведски език. В резултат на това всяко шведско училище трябва да бъде готово да оцени нуждите на учениците, да назначи подходящи учители и да планира времето на курсовете, за да се настанят по-добре учениците мигранти и учениците от малцинствата. Прилагането на политиката на местно равнище обаче има значителни ограничения (Кабау, 2014 г.), което показва, че е необходим многостепенен стратегически подход.

Пример за политически подход към приобщаващото училищно образование се съдържа в *каталонските местни образователни планове (плановете Educatus d'entorn)*, които бяха въведени през 2004 г. и оттогава бяха разработени от 88 общини на Каталуния. Въпреки това каталунската рамка съдържа само ограничено позоваване на езици, различни от каталонски и испански, в рамките на зачитане и оценяване на езиковото многообразие. Един по-широк подход би обхванал по-широк кръг от дейности на националните езици на студентите, обхващащи формалното, неформалното и самостоятелното образование. В академичната

литература са проучени интервенции на микроравнище на равнището на практиката в класната стая. Консенсусът е, че най-важният принос за подобряването на това равнище е ефективното първоначално обучение и обучение на работното място за включване на учителите; това се отнася и за езиковите измерения на приобщаващото образование.

Сред успешните инициативи са набирането и подкрепата на учители от малцинствата, задължението за включване на специфично съдържание в програмите за първоначално обучение на учителите, изискването кандидатите да придобият опит в различни училищни среди, създаването на ефективни програми за развитие на учителите на работното място и укрепването на капацитета на училищата за подкрепа на учителите и учащите се чрез набиране на специалисти със специализирани знания и умения (EADSNE, 2011 г.).

Иполитически последици

Една оптимална езикова рамка на политиката, в контекста на приобщаващото училищно образование, ще обхване най-малко следните три области по интегриран начин:

► **Макро:** Ясни и универсални мандати с гаранции за финансиране, за да се гарантира достъп до националния език, като същевременно се осигурява признаване и преподаване на семейниезици, като изпълнението е делегирано на повече местни равнища в училищната администрация;

► **Méso и** ► **Участието на местните/общинските правителства, училищните райони, общностните организации и т.н. в разработването на местни образователни планове за изпълнение на тези мандати на макроравнище по езика, като се гарантира, че те са интегрирани в други мерки за социално приобщаване;**

► **Микро:** Ясен набор от изисквания, приложими за всички акредитирани програми за обучение на учители, които определят развитието на способностите на учителите да се справят с езиковите различия, като същевременно дават възможност за различни подходи към разработването на учебните програми.

Обучение по майчин език в Швеция

	допустими		участници	
	Брой	%	Брой	%
Общо	250399	25,4	140959	56,3
Арабски	52822	5,4	34664	65,6
Сомалийски	20026	2	15096	75,4
Английски език	15506	1,6	8075	52,1
Босненски/хърватски/Сърб	15360	1,6	7946	51,7
Персийски/ (Фарси)	13172	1,3	7360	55,9
Испански	13011	1,3	6781	52,1
Кюрдски	11750	1,2	6622	56,4
Фински	8900	0,9	4256	47,8
Албански	8516	0,9	5273	61,9
Полски	8309	0,8	4952	59,6
Други	83027	8,4	39934	48,1

Препратки и задълбочаване

Сабан, В. (2014 г.). Политика и планиране на образованието на малцинствени езици в Швеция. *Актуални въпроси в езиковото планиране*, 15, 409—425.

EADSNE (2011 Г.). Обучение на учители за приобщаване в Европа - предизвикателства и възможности. Европейска агенция за развитие на образованието за лица със специални нужди. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Synthesis-Report-FR.pdf>

ОИСР (2015 Г.). Прегледи на ОИСР относно обучението на мигранти, https://www.oecd-ilibrary.org/education/examens-de-l-ocde-sur-la-formation-des-migrants_20776845

Министерство на икономическите и социалните въпроси (2016 г.). Никой да не бъде изоставен: императивът за приобщаващо развитие. Доклад относно световното социално положение през 2016 г. Организация на обединените нации. www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

42 Как могат да се използват мрежи за неформално и самостоятелно учене в подкрепа на многоезичието?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

При настоящите подходи към образованието за възрастни Европейският съюз се съсредоточава върхуполитиките за „автономни учащи се“. Въпреки това повечето хора в мобилност не са наистина „автономни“-те зависят от подкрепата на различни социални и институционални мрежи, най-често съгласувани с езиците и културите, които вече са част от техния репертоар. Освен това социалният характер на езика означава, че новите сортове действително се придобиват само когато учащият се успее да ги използва за достъп до нови мрежи — ключов аспект от развитието на многоезична идентичност. Ето защо рамките на политиката трябва да отговарят на начина, по който хората, участващи в мобилността, действително се организират и възприемат, и да търсят партньорства в контекста на формалното, неформалното и самостоятелното учене.

Какво ни казва проучването?

Проучвания като неотдавнашните доклади на ОИСР относно учениците имигранти в училище (2015 г.) и набирането на работници мигранти (2016 г.) силно се застъпват за многоезичието в контекста на социалната интеграция. Насърчаването на хората, участващи в мобилността, да поддържат езиците на своето културно наследство чрез участие в неформални мрежи, едновременно с развиването на нови езикови умения в приемащото общество, може да подобри способността им за учене, пригодността за заетост и разбирането на други култури.

Естеството на неформалните и неформалните мрежи, достъпни за възрастни учащи се, обаче варира значително в отделните държави членки (вж. фигурата и Cedefop, 2009 г.) или дори от място на място и от една общност до друга в рамките на дадена държава. Тези мрежи се развиват до голяма степен в съответствие с местните възприятия за нуждите и възможностите, а не в контекста на националната или европейската политика.

Това означава, че наличните ресурси за подкрепа и насърчаване на езиковата интеграция са много разнообразни и интегрирани в местните култури и традиции.

Илюстрации и доказателства

Полевите изследвания за проекта MIME илюстрират

някои от начините, по които неформалните/неформалните мрежи за езиково обучение могат да допълнят формалните образователни пътеки.

Интервюта със студенти, участващи в „лятни университети“, организирани от AEGEE (Асоциация на общите държави на студентите в Европа) показват как една мрежа за неформално учене може да придобие отличителна култура на многоезичието: в този случай положителните нагласи към изучаването на езици и езиковото многообразие, акцентът върху стойността на неформалния езиков контакт и честото използване на несъвършен английски език за практически цели. Въпреки че няма данни от повторени във времето данни, считаме, че тези характеристики са сравнително стабилни и лесно се предават на нови членове на мрежата.

Нашето изследване на мигрантите от бивша Югославия в Южен Тирол илюстрира различните видове образователни мрежи. Участниците представляваха придобиването на италиански и немски език, тъй като те обикновено се срещат на различни места и по различни начини: Италиански главно в неформален контекст, немски чрез езикови курсове. Тези схеми изглеждаха свързани с общи становища относно езиците и техните оратори. Участниците изразиха усещането, че италианският е по-достъпен от немския и изглежда, че се чувства по-удобно да говори за езиците, които са придобили основно или също в неформален контекст.

Ето защо, както и в проучването AEGEE, изглежда, че в тези социални мрежи има последователни езикови вярвания и нагласи, които в някои отношения са слабо адаптирани към предлаганите възможности за езиково обучение.

Груповите дискусии във Vaasa, Финландия с професионалисти извън Скандинавия също разкриха общ набор от нагласи и вярвания по отношение на изучаването на местни езици. Всички участници считат финландския за много тежък, труден и неблагоприятен език, свързан със стереотипа на традиционния и консервативен финландски гражданин; от друга страна шведският език се възприема като много по-близък, по-лесен и по-удобен език за изучаване, докато шведските граждани на Vaasa се считат за по-красиви, по-успешни, по-привлекателни и по-отворени. Тези

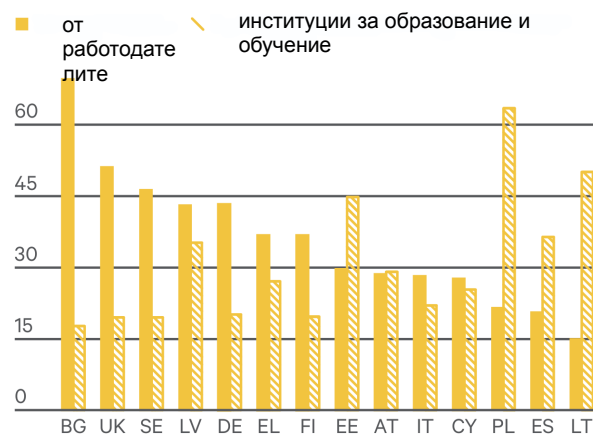
нагласи бяха свързани с избора на език за учене във формален, неформален и неформален контекст. Следва също така да се отбележи, че това се отнася и до други казуси — обща липса на интерес към подобряване на английските умения извън тези, които са достатъчни за ежедневната комуникация.

Последици за политиката

Подкрепата за изучаването на езици за възрастни обикновено се осъществява чрез предоставяне на курсове или други възможности за обучение на езици, избрани като част от процеса „отгоре-надолу“. Данните обаче показват, че независимо от това къде се намират тези възможности (училища, правителствени центрове, библиотеки, работодатели, граждански сдружения и т.н.), местните социални мрежи играят ключова роля при определянето на начина, по който се използват. Ресурсите могат да се разпределят по-ефективно и да имат по-голямо дългосрочно въздействие върху езиковото приобщаване, ако мигрантите и другите лица, участващи в мобилността, участват пряко в разработването и изпълнението на програмите. Това могат да бъдат инициативи, насочени към промяна на възприемането на определени езици и култури както в мигрантските, така и в приемните общности. Мерките за валидиране на езиковите умения, придобити чрез неформално и самостоятелно учене, могат да бъдат важен начин за повишаване на мотивацията и за подобряване на възприемането на целесъобразността и възнаграждаването на тези усилия.

СЕКТОРИ, ЗАНИМАВАЩИ СЕ С НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ, СПОРЕД ПРОУЧВАНЕТО В ОБЛАСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА ВЪЗРАСТНИ

(източник: Cedefop, 2009 г.)

Препратки и задълбочаване

Cedefop: Европейски център за развитие на професионалното обучение (2009 г.). Кой всъщност предлага възможности за неформално учене? goo.gl/2Mrzmc

Съвет на Европейския съюз (2012 г.). Препоръка на Съвета от 20 декември 2012 г. относно валидирането на неформалното и самостоятелното учене. goo.gl/3kFPW4

ОИСР (2015 Г.). [Ученици имигранти в училище: Улесняване на пътуването към интеграция](#). Издателство на ОИСР.

ОИСР (2016 Г.). [Наемане на работници имигранти: Европа 2016г.](#) Издателство на ОИСР.

43 Как да се насърчи мобилността и приобщаването чрез многоезичие във висшето образование? (ES)?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Във висшето образование езиките обикновено се използват в отделни ситуации и по начин, който може да се нарече сегрегационен начин. Това може да се наблюдава при преподаването и ученето, научните изследвания и управлението, дори в двуезични или триезични университети. Разделението между езиките подкопава мобилността и приобщаването. Висшите учебни заведения обаче могат да разработят иновативни политики за насърчаване на мобилността и едновременно с това за осигуряване на приобщаване. Общата идея е да се насърчат студентите, изследователите и административният персонал да управляват, развиват и използват по-добре различните езици в своя репертоар.

Какво ни казва проучването?

Някои скорошни теории предполагат, че уменията на различните езици не са отделни системи, а по-скоро единна интегрирана система, известна също като многоезична компетентност. Отделните лица трябва да управляват владенето на различни езици в зависимост от контекста на комуникацията (напр. чрез ограничаване на определени езици и използване на тези, които са необходими в дадена ситуация). Това е концептуализирано в проекта MAGICC като "комуникативна и интерактивна директория на индивид, съставена от няколко езика и разновидности на езиките, включително първия(те) език(ци) на различни нива на компетентност и различни видове компетентности, всички от които са взаимозависими. Указателят като цяло представлява ресурс за действие в различни ситуации на използване. Тя се развива с течение на времето и през целия живот и включва межкултурна осведоменост и способност за адаптиране и участие в мултикултурния контекст на университетския и професионалния живот" (Концептуална рамка MAGICC 2013: 5).

Като се има предвид, че „липсатана езикови умения е една от основните пречки пред участието в европейски програми за образование, обучение и младеж„(Ръководство за „Еразъм+ 2017 г.“: 9)¹ лесно може да се заключи, че способността да се използва целият езиков репертоар и да се развива многоезична компетентност е добавена стойност за

студентите, изследователите и персонала. Тя може да им помогне да получат по-голяма мотивация и да участват по-лесно в програми за мобилност. Освен това те придобиват полезни професионални умения. Развитието на многоезични умения от страна на участниците във висшето образование може да подпомогне и подобри техните лични, академични и професионални постижения, като по този начин подобри потенциалната им мобилност. Същевременно широкото използване на езикови репертоари във висшето образование може да улесни езиковото приобщаване. Способността за използване на различните езикови указатели на студентите, изследователите и персонала прави езиковата среда на висшето образование отворена за приемане и приемане на езиковото многообразие. В този смисъл използването и развитието на многоезични умения е подходящ отговор на компромиса между мобилността и приобщаването, като спомага за преодоляване на напрежението между тях.

Илюстрации и доказателства

Във висшето образование многоезичните умения могат да бъдат насърчавани по няколко начина. Проучванията, проведени в рамките на проекта MAGICC,² предоставят подходящи и практически инструменти, които предоставят международен набор от категории за описание и оценка на многоезични и мултикултурни умения.

Пример за това как може да се популяризира многоезиковата компетентност и как тя може да помогне за решаване на компромиса между мобилността и приобщаването, е пример за това как в класната стая на Университета в Ал в Португалия може да се популяризира многоезиковата компетентност.

Проучването се фокусира *върху езиковите и комуникационните политики*, курс на ниво ВА. Участниците в този курс са както местни, така и студенти по програма „Еразъм“ от широк спектър от езикови среди. Инструкторът позволява на участниците да говорят предпочитания от тях език (при условие че го разбират или могат да бъдат преведени на различни езици, така че всеки да може

1 Ръководство за програма „Еразъм+“. Версия 3 (2017 г.).

2 MAGICC — Модулизиране на многоезичната и мултикултурната компетентност в областта на академичната комуникация www.magicc.eu

да го разбере). Учебният материал включва научни текстове на английски език, които се четат, анализират и обсъждат на различни езици. Участват различни елементи от отделните студентски указатели и от колективния репертоар на класа се появява среда за съвместно обучение. В резултат на това в този курс се използват много езици, включително португалски, английски, френски, италиански и испански.

Освен това учениците трябваше да направят окончателна презентация, като използват три езика, избрани от тях: език за презентацията в PowerPoint, език за устното представяне и език за отговор на въпроси от инструктора и студентите. Този вид задача е творчески, но и структуриран метод за развитие на многоезични умения.

Последната задача и използването на много езикови указатели на студенти по време на курса, също свързани с използването на английски текстове, доведоха до поредица от металингвистични разсъждения относно съдържанието и свързаните с тях езикови въпроси.

Тя позволи по-голяма справедливост в класната стая и по-голямо участие на всички участници, както местни, така и чуждестранни.

Политически последици

Като се има предвид многоезичният контекст, в който е интегрирано висшето образование, съществуват различни причини за насърчаване на многоезиковата компетентност. Тя повишава мобилността и улеснява навлизането в многоезичен професионален свят; същевременно тя допринася за повишаване на осведомеността и възприемането на съществуващото езиково многообразие.

Политиките за насърчаване на многоезичната компетентност могат да се прилагат от индивидуални инструктори (както в практиката,

посочена по-горе). Тя може да бъде насърчавана и на институционално равнище, например чрез многоезични и мултикултурни курсове, отворени за цялата университетска общност. Пример за това са курсовете за обучение по комуникация в многоезичен контекст в Базелския университет (Швейцария) (Gekeler et al. 2013) и *Interaction многоезичен. Използвайте езиците си* в Университета на Jyväskylä, Финландия (Kurppö et al. 2015 г.).

Езици, използвани в клас по време на курса		
	Езици, използвани за писане (представяне на бяла дъска или слайд)	Езици, използвани през устата
Учител	Английски, френски, португалски	Английски, френски, португалски
Студенти	Английски, френски, португалски	Английски, френски, италиански, португалски, испански

Препратки и задълбочаване

Gekeler, P., Manger S., Meyer, S., & uRank, D. (2013). Многоезичието, многоезичието и интернационализацията в европейското пространство за висше образование: Предизвикателства и перспективи пред Швейцарски университет. Изучаване на езици във висшето образование, 2, 405—425.

Kurppö, A., T. Natri, M. Pietarinen, & P. Saaristo. (2015). Използвайте езиците си! От едоезично до многоезично взаимодействие в езиков клас. В J. Jalkanen, E. Jokinen, & P. Taalas (Eds.), *Гласове на педагогическото развитие — Разширяване, подобряване и проучване на изучаването на езици във висшето образование* (стр. 319—335). Дъблин: Research-publishing.net

44 Как можем да помогнем на учениците да научат езика на приемащата държава

Кирил Брош, Сабине Фидлер, Университет Лайпциг

Програмите за обмен предлагат на студентите възможност да останат в чужбина за дълго време. Това често е първата възможност в живота им да бъде особено остра в Европа, където владението на езици е ключов фактор за мобилността и приобщаването. Когато обаче студентите не владеят предварително езика на приемащата държава, този обмен е твърде кратък, за да се гарантира адекватно езиково обучение. Въпреки че използването на английски език смекчава повечето проблеми, свързани с мобилността, то може да възпрепятства приобщаването в университетите и в ежедневието, освен когато отделните студенти са особено упорити при изучаването на местния език.

Какво ни казва проучването?

Проучване на екипа на Лайпциг MIMЕ изследва използването на езика от около 500 студенти по обмен, участващи в обменни курсове до и от Германия (Brosch 2017). Той посочи, че страните с популярни езици, по-специално английски и френски, са постигнали голям успех в подобряването на езиковите умения и насърчаването на приобщаването на поканените студенти, докато резултатите за други страни, особено за тези с по-малко престижни езици, се различават значително.

Нашите изследвания показват, че по-голямата част от студентите по обмен се интересуват от изучаването на езика на приемащата страна, но имат малко възможности да го направят в случай на „малки“ езици. Това показва, че проекти като „Еразъм+“ все още не са достигнали пълния си потенциал в подкрепа на многоезичието. Студентите за обмен, включително тези, които прекарват престоя си по програма „Еразъм+“ в по-малки от езиково отношение държави, където езикът на обучение обикновено е английски, се интересуват от изучаване на местния език (вж. фигурата противоположно).

Илюстрации и доказателства

На практика студентите често срещат пречки. Поради липсата на езикови курсове те не могат да започнат да изучават езика домакин преди обмена и по време на престоя си рядко се предоставят подходящи курсове. Споделеното настаняване,

конференциите и развлекателните дейности позволяват на учениците да прекарват по-голямата част от времето си с други студенти по обмен.

По-голямата част от информацията, която получават преди или по време на престоя си, е само на английски език.

Участниците в нашето проучване често се оплакват от липсата на контакт с местните студенти и местното население поради езиковата бариера, както и от недостатъчната степен на организация на програмите за обмен:

Представях си го по различен начин, до каква степен ще овладее унгарския в края на престоя си. Наистина имах намерение — чудех се дали трябва да взема по-интензивен курс, но всъщност нямаше такъв, и можех да направя само основния курс [...] Това беше доста лошо.

Имамалко предварително разглеждане. Съществуват каталог на курсовете по програма „Еразъм“ и каталог на университетските курсове. И това е доста ограничено, това, което можете и не можете да изберете. [...] Аз го намирам за глупаво, особено в общия контекст, защото живея в студентско жилище тук, и те го правят точно по същия начин тук., [т.е. те приветстват студенти по програма „Еразъм+“ отделно от местните студенти]

В резултат на това някои ученици в крайна сметка се присъединиха към малък кръг от други студенти по обмен по време на престоя си, като придобиха само минимални познания по местния език. Това им попречи да се възползват максимално от престоя си.

Политически последици

Препоръчително е да се предоставят на студентите повече възможности не само да изучават езика на приемащата държава, но и преди всичко да използват езика. Ето защо не е препоръчително обучението на пристигащите студенти да се организира по начин, който им позволява да разчитат единствено на английски език по време на целия обмен. Въпреки че учениците никога не трябва да бъдат принуждавани да учат определен език, следва да има измеримо предимство от говоренето на местния език.

Някои специфични насоки са, както следва.

1. Местните университети на обменните студенти следва, доколкото е възможно, да предлагат повече стимули и възможности за своите студенти да научат това, което се нарича „малки“езици, като предоставят курсове по местните езици на своите партньорски университети и като предлагат кредитирани езикови курсове преди и по време на обмена.

2. Координаторите на „Еразъм+“ следва да превърнат изучаването на езици на местно равнище в основен приоритет за престоя на студентите. Следва да се използват по-широко примери за добри практики, като например вестниците за повишаване на осведомеността относно езиците и обучението по Tandem.

3. Онлайн тестовете и курсовете по програма „Еразъм+“ следва да включват езиците на всички участващи държави, за да се даде възможност на студентите да започнат да изучават местния език преди обмена.

4. Приемашите университети следва да удвоят усилията си за избягване на сегрегацията на студентите в замяна на местното население. Университетските административни органи не следва да предлагат услугите си на английски език като един език или по подразбиране, а също и на местни езици, за да насърчат студентите по програма „Еразъм“ да ги използват.

Приемащите университети следва да удвоят усилията си за избягване на сегрегацията на студентите по обмен от местното население. Университетските административни органи не следва да предлагат услугите си на английски език като един език или по подразбиране, а също и на местни езици, за да насърчат студентите по

програма „Еразъм“ да ги използват.

Препратки и задълбочаване

Brosch, C. (2017 г.). *Inwiefern fördert das Erasmus+ Programm Mehrsprachigkeit?* (Говорене на колоквиума „Езикови умения за икономическо и социално приобщаване“, Берлин, 12 октомври 2017 г.).

Харисън, Н. (2015 г.). Практика, проблеми и власт при интернационализацията у дома: критични разсъждения върху последните научноизследователски данни. *Преподаване във висшето образование*, 20, 412—430.

Mitchell, R., McManus, K. & Tracy-Ventura, N. (Eds.) (2015 г.). *Социално взаимодействие, идентичност и езиково обучение по време на пребиваване в чужбина*. Европейска втора езикова асоциация eprints.soton.ac.uk/id/eprint/381255

ИЗУЧАВАНЕТО НА ЕЗИЦИ Е ВАЖНА МОТИВАЦИЯ ЗА ПРЕСТОЯ МИ В ЧУЖБИНА.

45 Как образователните системи могат да отговорят на динамиката на езиково сложните региони?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Езиковата обстановка в Европа показва удивителна степен на различия, дължащи се на исторически, политически, социални и икономически обстоятелства — не само от държава до държава, но и в рамките на държавите. Това затруднява разработването на политиките за приобщаване, тъй като е необходимо да се вземат предвид не само политическите и културните традиции на държавата като цяло, но и местните и регионалните различия, както и текущите промени, дължащи се на различните модели на имиграция и емиграция.

Какво ни казва проучването?

Три вида разлики имат голямо потенциално въздействие. Първата е гамата от езикови вариации. Когато повечето хора говорят език от едно и също езиково семейство, това насърчава възможността за взаимно разбиране (например в Скандинавия или в западното славянско езиково пространство). Това като цяло намалява общата цена на многоезичието. Второ, съществуващата държавна или регионална традиция на многоезичието е важен фактор за оказване на влияние върху отношението на *habitant* към смесването на кодовете и придобиването на езиците в региона (Iannàccaro 2010), както и върху отношенията на мобилните хора с техните оригинални и новопридобити репертоари. Трето, различната демографска структура на градската и селската среда (включително подробни местни модели на населени места, например концентрация на мигранти в определени квартали) играе важна роля в езиковата интеграция. Тези три фактора са ясно видими в проучването на MIMÉ.

Илюстрации и доказателства

В един казус в Андора Сметната палата установи, че португалските работници мигранти зависят главно от майчиния си език и взаимноразбираемите си стратегии, когато са в контакт с испански, каталонски и френски език. Преобладаващите социални нагласи към тези различни езици обаче се различават значително, повлияни от политическата и социалната ситуация. Каталонски, като единствен официален език, е свързан с възходяща мобилност; Френският език се счита за език на образованието, който, подобно на каталунския, е роден на Андора; Испанският се възприема като „натрапчив“ език, който се толерира в неофициален контекст; Португалският се счита за чужденец и е свързан с

липсата на социална мобилност. Тези нагласи възпрепятстват успеха и разпространението на междуразбираеми стратегии, особено между португалски, испански и каталонски. В същото време официалната езикова политика на Андора предлага малко пространство за признаване на езиковото многообразие. В резултат на това, въпреки че те представляват до 16 % от населението, португалските мобилни работници и техните семейства изразяват възмущение от усещането за неравенство в третирането.

В друг случай събрахме езикови биографии на мигранти от бивша Югославия, които понастоящем живеят в официално двуезичната италианска провинция Болцано/Бозен (Южен Тирол). В този случай миграцията се осъществява извън границите между различните езикови семейства (традиционните езици на Южен Тирол включват Ладин, високогермански, германски диалекти и италиански, докато имигрантите от бивша Югославия говорят сръбски/Босняшки, албански и румънски).

Езиковите модели, свързани с интеграцията, варират в зависимост от езиковите регистри, които мигрантите носят със себе си (едноезични, двуезични непълнолетни и т.н.) и целевата приемна общност. В Южен Тирол германската общност, с оглед на местното езиково многообразие и нагласите, които са по-благоприятни за езиковите различия, е по-гъвкава от италианската, като приема нестандартни формуляри и непълни етапи на изучаване на езици; въпреки това, за пълна интеграция са необходими немски и немски диалекти. За тези, които са по-ориентирани към италианската група, придобиването на стандартен италиански език може да е достатъчно.

Политически последици

Образователните политики трябва да отчитат традициите и нагласите на някои региони, в противен случай може да има разлика между това, което се предлага, и това, което хората търсят. В същото време всички езикови идентичности и репертоари трябва да бъдат признати като част от многообразието на обществото. Многоезичните региони, често разположени на границите между държавите, предлагат условия, които могат да проправят пътя за по-добро разбиране на динамиката на сложните репертоари. Това предполага приемането на образователни политики,

които:

- ▶ интегрира преподаването на регионалния език, история и Landeskunde (по същество „културата“), като обхваща съседните трансгранични региони, както за учащите се в училищна възраст, така и за възрастните;
- ▶ позиционира многоезичието като нормална ситуация както за местните жители, така и за мобилното население, като всяка от тях се използва, за да помогне за разбирането на другия;
- ▶ подчертава културните и образователните ползи от контактите между езиковите общности и ролята на малцинствените общности като мост между различните културни и езикови традиции.

Тези препоръки представляват призив за образование по межкултурно гражданство (Byram et al., 2016 г.), в който се обръща внимание на регионалните и местните различия като неразделна част от политиките за езиково приобщаване.

Препратки и задълбочаване

Byram, M., Golubeva, I., Hui, H., & Wagner, M. (Eds.) (2016 г.). *От принципи до практика в образованието за межкултурно гражданство*. Clevedon: Многоезични въпроси.

Iannàccaro, G. (2010 г.). *Ling di minoranza ecuola. A dieci anni dalla legge 482/99. He plurilinguismo scolastico nelle comunità di minoranza della Repubblica Italiana*. Quaderni della Direzione Generale per gli Ordinamenti Scolastici e per l'Autonomia Scolastica 1. Роми: Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca.

Mar-Molinero, C. & Stevenson, P. (Eds.) (2006 г.). *Езикови идеологии, политики и практики: Езикът и бъдещето на Европа*. Лондон: Палгрейв Макмилън.

Стикери, насърчаващи използването на каталонски в магазин в Андора ла Вела.

46 Какви са уменията на учителите, които са най-необходими за справяне с езиковите различия в приобщаващите училища?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Учителите играят решаваща роля в прилагането на политиките в областта на езиковото образование. Тази роля е по-активна и сложна, отколкото сесмятачесто, което изисква разнообразен набор от способности, които са били подробно проучени в изследванията за обучение на учители за приобщаване (т.е. подготовка на учителите за работа в приобщаващи училища, където ползите се разпределят поравно между всички ученици, независимо от индивидуалните или колективните различия). Ние почерпихме вдъхновение от това изследване, за да извлечем заключения относно ролята на учителите за отчитане на езиковото многообразие в тези училища, където конфликтните искания за мобилност и приобщаване могат да бъдат съгласувани.

Какво ни казва проучването?

Проучвания и конференции, спонсирани от две големи международни организации, ясно установиха мащаба на предизвикателството, което изисква промени в начина, по който учителите работят на индивидуално, класно, училищно и обществено равнище. Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) обобщи актуалното състояние в два ключови доклада — „Учителите от значение„(2005 г.) и „Образование на учителите за многообразието“ (2010 г.). Неотдавна Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) публикува поредица от „Наръчници за застъпничество“ относно приобщаващото обучение на учителите (Kaplan and Lewis, 2013 г.).

В европейски контекст най-големият ориентиран към политиката проект беше координиран от Европейската агенция за развитие на образованието за специални нужди (EADSNE) с участието на експертни групи от създатели на политики, обучители на общи и специализирани учители от 25

държави. Един от резултатите от тази работа беше базиран на доказателства профил на приобщаващите учители (EADSNE, 2012 г.), който идентифицира способностите, от които учителите се нуждаят, за да работят ефективно в различни класни стаи.

Илюстрации и доказателства

Вижте таблицата на следващата страница.

Политически последици

Програмите за обучение на учители във всички държави членки следва да бъдат призовани да отговарят на по-строги изисквания по отношение на развитието на капацитета на учителите да работят с езикови различия в приобщаващи училища. Тези способности включват набор от взаимосвързани нагласи и убеждения, знания и разбиране, умения и способности, които допълват тези, определени от всички научни изследвания в областта на приобщаващото образование на учителите.

Препратки и задълбочаване

EADSNE (2012 Г.). Обучение на учители за приобщаване: Профил на Инклузивния Учител. Пълен текст european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf

ОИСР (2005 Г.). Решаващата роля на учителите <https://www.oecd.org/fr/education/scolaire/34990974.pdf>

ОИСР (2010 Г.). Образование на учителите за многообразието. Резюме <https://www.oecd.org/fr/education/cei/44837540.pdf>

Kaplan, I. & Люис, I. (2013). Насърчаване на приобщаващото образование на учителите: Ръководства за застъпничество. ЮНЕСКО. Връзки към пълната серия goo.gl/8yws7v

Умения, необходими на учителите за справяне с езиковите различия в приобщаващите училища.

	Нагласи и вярвания	Знания и разбиране	Умения и способности
Повишаване на многообразието на учащите се			
Езикови дизайни в приобщаващото образование	Изучаването на езици и използването на езици в преподаването трябва да бъде от значение за всички ученици	Изучаването и използването на повече от различни езици е подход за всички учащи се, а не само за някои, които се считат за различни	Критичното изследване на собствените вярвания и нагласи към различните езикови разновидности е основа за взаимно уважение
Гледната точка на учителя относно езиковата разлика между учащите се	Многоезичните ученици добавят стойност към училищата, местните общности и обществото	Студентите са ресурс за изучаване на езиковото многообразие за себе си и за връстниците си.	Да могат да се учат от учениците за езиковите различия и да помагат на училищата да празнуват тези различия
Подкрепа за всички учащи се			
Насърчаване на училищното, социалното и емоционалното обучение за всички	Има големи очаквания към всички учащи се и се стреми да включи родителите и семействата, независимо от техния езиков произход.	Познаване на моделите и пътищата на многоезично развитие, както и на различни модели за изучаване на езици	Акцентът е поставен върху комуникацията, трансфера на умения по езици, говорени у дома и в общността, и участието на родителите и семействата в оценката.
Ефективно преподаване в разнородни класове	Отговаря за обучението на всички ученици; езиковите различия се считат за ценни ресурси за учене	Определяне на силните страни на всеки учещ; диференциация на учебните програми с цел включване на разнообразието от езици и култури	Работи с индивидуални учащи се, смесени групи; намиране на начини за продуктивно използване на други езици в класната стая
Работа с други			
Работа с родители и семейства	Зачитане на различния културен, социален и езиков контекст; ефективна комуникация и сътрудничество. ефективна комуникация и сътрудничество	Разбира значението на положителните умения и междуличностните отношения за сътрудничество чрез езикови различия	Общува ефективно с различни семейства, като се основава на езиковите ресурси на общността като цяло
Работа с редица други специалисти в областта на образованието	Цени сътрудничеството, партньорствата и работата в екип чрез и с множество езици	Знае как учителите в приобщаващи класове могат да си сътрудничат с други експерти и служители, за да споделят своите езикови познания	Изграждане на многоезична общност в класната стая като част от по-широка училищна общност; помага за управлението на езиковото многообразие на училищно равнище
Лично професионално развитие			
Учителите като внимателни практикуващи	Работата с различни езици включва решаване на проблеми въз основа на основана на доказателства практика и лично обучение	Познава методите на изследователска дейност и как да предприеме решаване на проблеми, размисъл и самооценка	Оценява собствените си практики и работи с други хора, за да прецени как се преодоляват езиковите различия в цялото училище
Продължаващо професионално обучение и развитие	Разбира, че непрекъснатото учене, промяна и развитие са от съществено значение за справяне с езиковото многообразие;	Съзнава многоезичния, правния и политическия контекст; ангажира се с развиването на знания и умения за приобщаваща практика	Се стреми към иновации и лично обучение, използва колеги и други модели като източници на учене и вдъхновение

47 Как най-добре да се оценят неформалните езикови умения?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

Оценката на езиковите умения е клон от пошироката област на знанието, V алидацията и акредитацията на компетентностите навъзрастните (ACR) — важен акцент за ЮНЕСКОския институт за учене през целия живот и ОИСР, както и повтаряща се тема в политическите изявления на ЕС относно образованието за възрастни. Подобно на други способности за възрастни, езиковите умения често се придобиват неофициално, а схемите за оценка, разработени за формални условия като училища и университети, могат да бъдат слабо адаптирани към нуждите на малцинствата и мигрантското население. Напредъкът в тази област е от съществено значение за подобряване на баланса между мобилността и приобщаването на многоезичните европейски граждани.

Какво ни казва проучването?

Съветът на Европейския съюз (2012 г.) препоръчва до 2018 г. държавите членки да въведат мерки за валидиране на уменията, придобити по неформален и самостоятелен начин, за да се съобразят с Европейската квалификационна рамка. В докладите на ЮНЕСКО (Singh, 2015 г.) и ОИСР (2015, 2016 г.) обаче се посочва, че това може да бъде труден процес, който изисква цялостно адаптиране на съществуващите подходи към условията за повишена мобилност и многообразието на съответните умения и знания. Това се отнася за езика: неформалните езикови умения са по-често устни и рядко отговарят на граматическите стандарти за корекция, които се очакват на писмените изпити. В нашите собствени казуси информаторите често са склонни да признаят, че уменията им на даден език са опорочени, но въпреки това изразяват увереност и компетентност в използването му. Добрите инструменти и процеси за оценка биха отговорили както на силните страни, така и на ограниченията на тези инвентаризации.

Изображението показва относителната тежест на процесите на придобиване на официални (сиви), неформални (сиви) и неформални (жълти) езици в мобилния живот. Изглежда, че неформалните езикови умения се придобиват дори на относително късен етап, т.е. обикновено след възрастта, на която хората се оценяват в училище.

Илюстрации и доказателства

Както и при други аспекти на езиковото приобщаване, VAR има макро, мезо и микроизмерни измерения. На макроравнище най-често срещаният модел за езикова оценка е Общата европейска референтна рамка за езиците, в която някои държави определят национални изпитни центрове, докато други акредитират редица институции, включително културни центрове и висши учебни заведения. Като цяло не същите институции се занимават с образованието на мигрантите и процесът на оценяване на Общата европейска референтна рамка за езиците (ОЕРР) ще се счита за твърде формален и недостъпен за много възрастни учащи се в условията на мобилност. Подобен организационен модел обаче би могъл пряко да включи мигрантските организации в проверката на придобитите неофициално езикови умения. Нивото от съществено значение. Приобщаващата езикова оценка се основава на определянето на процесите и стандартите в контекста на регионалните разновидности на многоезичието. Например в нашия казус в Андора стандартите за владеене на езици следва да се отнасят до различните функции на френски, каталонски, испански и португалски език, за да се отрази тяхната действителна и потенциална роля в репертоара на обучаемите.

Оценката в такава рамка може също да играе образователна роля, като повишава осведомеността за собствените им езикови нагласи, навици, способности и потенциал за растеж.

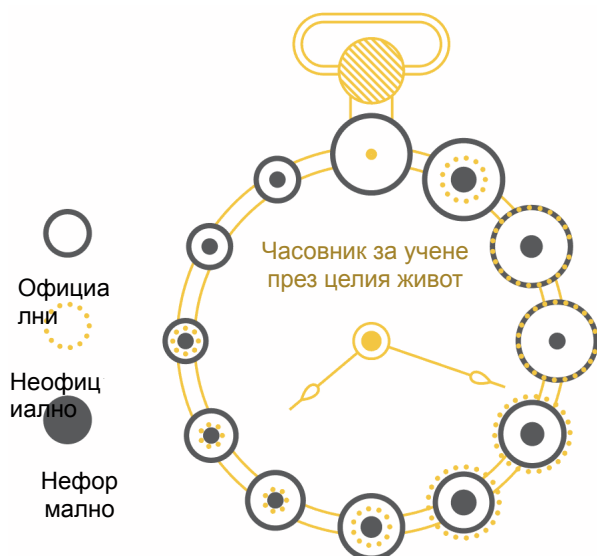
На микроравнище е необходимо да се определят специфични инструменти и практики за оценка (Cedefop, 2015 г.). Вместо традиционните изпитвания и прегледи, които могат да бъдат сплашващи и които не са тясно свързани с контекста на употреба, следва да се използват други методи, като например разговор (интервюта), докладване (самооценка), наблюдение, симулация или свидетелствата от трети страни. Въпреки това, за да бъдат надеждни, много от тях се нуждаят от висококвалифициран и опитен оценител.

По-обещаващо за широко приложение е автентичната неформална и непрекъсната оценка, която е неразривно свързана с проблемите на обучаемите — умения за решаване и комуникация, и

която може да бъде документирана чрез използването на портза фолио.

Политически последици

Разработването на процедури, стандарти и организационни рамки за приобщаваща езикова оценка е дългосрочно предприятие, но с потенциално значителни дивиденди. Подобно на други стъпки към приобщаващо многоезично образование, той се съсредоточава върху изграждането на капацитет на общностно равнище. Като първа стъпка експертите на място ще изберат подходящи методи за валидиране и ще ръководят процеса на валидиране в сътрудничество с местните културни центрове, мигрантските организации и други. С течение на времето последният ще поеме контрол върху процеса. Произтичащата от това система ще засили социалната интеграция, като същевременно ще подобри преносимостта на неформалните, признатите, валидираните и акредитираните езикови умения.

Singh, M. (2015 г.). *Глобални перспективи за признаване на неформалното и самостоятелното учене: Защо признаването е от значение*. ЮНЕСКО Институт за учене през целия живот, Springer Open.

Референции и дълбочини

Cedefop: Европейски център за развитие на професионалното обучение (е (2012)). *Европейски насоки за валидиране на неформалното и самостоятелното учене*. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз. Референтни серии на Cedefop; № 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

ОИСР (2015 Г.). *Ученици имигранти в училище: Улесняване на пътуването към интеграция*. Издателство на ОИСР.

ОИСР (2016 Г.). *Наемане на работници имигранти: Европа 2016г*. Издателство на ОИСР.

48 **Защо е препоръчително да се комбинират „международна ориентация“, и „регионално местоположение“ в езиковата стратегия на университетите?**

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso; Neuza Costa, Universidade do Algarve

Когато във висшето образование преобладава (поднационална) регионална политика за ориентиране, езиковото приобщаване на пристигащите студенти или служители не е непременно гарантирано и мобилността може да бъде възпрепятствана. Всъщност, политиката на международна ориентация обикновено включва използването на един *lingua franca*, обикновено английски. Това компрометира включването на хора, които не говорят местния език, освен ако не доведе до създаването на локализиран англофонски балон, от който местните англоговорящи ще бъдат изключени. По този начин политика, която подчертава успешното съчетаване на „регионално място“, и „международна ориентация“, може да бъде отговор на компромиса между мобилността и приобщаването.

Какво ни казва проучването?

Съгласно ръководството за програма „Еразъм+“ (2017 г.: 318)¹, интернационализацията „се отнася до всяко действие, в което участват поне една държава, участваща в програмата, и поне една партньорска държава“. В Испания интернационализацията всъщност означава „Английска изява“. Английският сега се счита за „международен език на науката“, и „*lingua franca* провежда-за-придобито висше образование“, както е посочено, например, в Mazak и Herbas-Donoso (2015). Както посочва Phillipson (2009 г.), доминиращата роля на английския е в ущърб на говорещите, които не са английски, което ясно показва, че няма нищо научно по същество за преобладаването на английския пред използването на който и да е друг език. Въпреки това, в резултат на мобилността, езиковите указатели на студентския орган и на преподавателския и изследователския персонал на висшите учебни заведения стават все по-разнообразни; що се отнася до третирането на знанията, използването на един единствен *lingua franca* все повече намалява.

В този смисъл европейският проект² IntlUni например предлага резултати за предизвикателствата и възможностите на международната класа във висшето образование в многоезични и мултикултурни учебни пространства (MMLs).

Интернационализацията се разбира по-добре в сравнение с две други понятия, а именно интернационализацията по домовете и виртуалната мобилност. Всъщност „физическата мобилност не е самоцел; по-скоро това е един от начините за интернационализация“ (Lauridsen et al. 2015: 14). Интернационализацията у дома включва използването и разработването на международна учебна програма и, както се подчертава в Регламент (ЕС) № 1288/2013 (172)³, тя „може не само да бъде алтернатива на физическата мобилност, но и да се разглежда като подготовка за по-нататъшна физическа мобилност“. Що се отнася до виртуалната мобилност, тя се определя като „набор от дейности, подкрепяни от информационни и комуникационни технологии, включително електронно обучение, които осъществяват или улесняват международния съвместен опит в контекста на преподаването, обучението или ученето“, (Ръководството за „Еразъм + 2017 г.: 322)⁴.

Илюстрации и доказателства

В цифрово изражение броят на програмите за преподаване на английски език в европейските университети се е увеличил значително през последните години (Wächter и Maiworm, 2014 г.): броят на идентичните ЕТП се е увеличил от 725 програми през 2001 г. до 2389 през 2007 г. и до 8089 в това проучване. ЕТП в Европа се предлагат основно по време на втория цикъл (магистърно ниво). Четири пети от всички програми (80 %) принадлежат към тази категория. Въпреки това само

1 Ръководство за програма „Еразъм+“. Версия 3 (2017 г.)

2 IntlUni — Предизвикателствата на многоезичното и мултикултурното пространство за учене в международния университет.

3 Регламент (ЕС) № 1288/2013.

4 Ръководство за програма „Еразъм+“. Версия 3 (2017 г.)

10— 20 % от европейските студенти учат в чужбина и 80 —90 % от студентите са в родната си страна (COM (2013) 499 final: 6).

Поради това интернационализацията следва да се оценява не само от гледна точка на брутната студентска мобилност, но и от естеството на съответните процеси, като например интернационализацията на учебната програма, като се гарантират резултати от международното/межкултурното обучение за всички студенти (Leask, 2015 г.). Това не е „английско селище“, апо-скоро предложение на Европейската комисия (2013 г., 499 окончателен: б) като „включванена глобално измерение в проектирането и съдържанието на всички учебни програми и процеси на преподаване/учене (понякога наричани „интернационализация на дома,“), за да се гарантира, че по-голямата част от учащите, 80— 90 %, които не са международно мобилни за придобиване на дипломи или кредитна мобилност, все пак са в състояние да придобият необходимите международни умения в глобализирания свят.“

В същото време, за да се гарантира по-голямо приобщаване на студентите, изследователите или мобилния персонал и „за да сerealизира потенциалът им за успешна интеграция в приемащата държава, мобилните студенти, изследователи и преподаватели се нуждаят от специфична подкрепа за изучаването на езици, включително възможността за изучаване на местния(те) език(ци), независимо дали става въпрос за езика на обучение или за научноизследователската група“(COM(2013) 499 final: 6)¹.

Политически последици

За да се постигне едновременно местна и международна ориентация, висшите учебни заведения следва да приемат стратегии, които насърчават местната култура и езика(ците) и насърчават международното измерение на всички аспекти на висшето образование, както се предлага в Решение (1298/2008/ЕО: 96²)"дейности (...) като насърчаване, достъпност, осигуряване на качеството, признаване на кредити, признаване на европейски квалификации в чужбина и взаимно признаване на квалификации с трети държави, разработване на учебни програми, мобилност,

качество на услугите и др. Следователно стратегиите за насърчаване на интернационализацията във висшето образование, включително международните учебни програми, със специално внимание към местната култура и езика(езиците), могат да бъдат средство за насърчаване на межкултурното и многоезиковото образование.

Препратки и задълбочаване

Lauridsen, K. et al. (Eds.) (2015 г.). *Възможности и предизвикателства в многоезичното и мултикултурното пространство за учене. Окончателен документ на проекта за академична мрежа IntlUni Erasmus 2012—2015г.* Орхус: Аз съм ИнтлУни.

Leask, B. (2015 г.). *Интернационализиране на учебната програма.* Абингдън: Routledge

Mazak, C. & Herbas-Donoso C. (2015 г.). Трансланг на практики в двуезичен университет: пример за научна класна стая. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 18, 698—714.

Phillipson, R. (2009 г.). Английски във висшето образование: Панацея или пандемия? В Peter Harder (Ed.), *Angles on the English-speaking world: Политика в областта на английския език, интернационализация и преподаване в университети* (стр. 29—57). Копенхаген, Дания: Музей Tusculanum Press.

Wächter, B. & Maiworm, F. (Eds.). (2014). *Програми за преподаване на английски език в европейското висше образование. Актуално състояние през 2014 г.* (Документи на АСА относно международното сътрудничество в областта на образованието). Бон: Аз съм Леменс.

1 COM(2013) 499 final. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Европейското висшеобразование по света“.

2 Решение № 1298/2008/ЕО.

49 Как валидирането на езиковите умения може да насърчи мобилността и приобщаването?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Много фактори оказват влияние върху решенията на мобилните хора в международен план по отношение на изучаването на езици. Образователната и езикова подготовка на всеки човек играе роля, както и отношението и мотивацията му към приемащото общество: възнамеряват ли да останат само за работа или образование, каква е значението на контактите и местните отношения и т.н.? Много от тези фактори обаче могат да бъдат повлияни от политиката. По-специално езиковата осведоменост, насърчаването на възможностите за учене (особено извън официалната система) и официалното признаване на езиковите умения, придобити в такъв контекст, са три подхода, които могат да насърчат стъпките към приобщаване, като същевременно подкрепят мобилността.

Какво ни казва проучването?

В много случаи хората в мобилност не са достатъчно осведомени за ползите от допълнителното изучаване на езици. *Lingua francas* (и в по-общ план, по-широките езици за комуникация) често се използват по инструментален и интерактивен начин, който позволява да се отговори на непосредствените нужди, но не позволява по-нататъшна интеграция в съответните целеви общества. Тези форми на езикова комуникация често се използват за практически цели на комуникацията, които не включват лични отношения между ораторите и евентуално в работно време. Няколко проучвания на MIMЕ свидетелстват за това. Например португалските работници, които се установяват в Андора, много често използват общоразбираем език, за който вече имат известни познания (в случая испански), вместо да изучават каталонски като местен език. Международните бели якички във Vaasa, Финландия, са склонни да бъдат доволни от съществуващите си умения, донякъде ограничени на английски език, като работен език и да отговарят на ежедневните нужди, вместо да придобият добро владение на шведски, а още по-малко на фински.

В такива случаи мобилното население (т.е. мобилността) може да развие набор от общи нагласи, които ограничават приобщаването.

В същото време нашите изследвания показват, че високообразованите и многоезични хора показват

по-положително отношение към изучаването на нов език. Например нашето качествено проучване на европейските студенти, записани в летни програми в различни държави, показва, че те са склонни да се съгласят, че английският език като езикова франка не е насърчил културното разбирателство и потапяне; въпреки че оценяват владенето на английски език, те също така предпочитат изучаването и използването на допълнителни езици. Тези и други участници в проучването на конкретни случаи се съсредоточиха върху самостоятелното и неформалното изучаване на езици по различни причини. Най-привлекателният път към по-голямо езиково приобщаване е признаването, валидирането и оценката на неформалните езикови умения, както и увеличените възможности за придобиване на такива умения.

Илюстрации и доказателства

Сложността на индивидуалното положение се илюстрира от противоположната фигура, която илюстрира разнообразието от езикови разновидности, придобити и използвани от една единствена сръбска жена, живееща в Южен Тирол — като пример за редица информатори, интервюирани по време на нашето полево изследване на MIMЕ. Следва да се отбележи, че според нейния опит езиците, придобити в университета, обикновено се използват само в по-официален контекст, докато езиците, придобити неформално, у дома и в общността, са по-подходящи за ежедневието.

Именно на междинно политическо равнище може да се обърне внимание на тези езикови реалности, т.е. на равнището на регион като Южен Тирол или градски район като Vaasa, а не на равнището на квартал или държава като цяло.

Ефективната езикова интеграция изисква партньорство между училищата, работодателите и общностите за насърчаване на различни пътища за изучаване на езици и ефективно валидиране на придобитите неформални/неофициални умения. Валидирането може да подпомогне интеграцията на пазара, (повторното) навлизане в училище или просто социалното приобщаване. Обучението и наемането на работа на членовете на общността при оценяването и валидирането на езиковите умения ще бъде важен принос към този процес. Друго

важно предимство би било да се подобри оценката на предишните езикови умения на децата по време на приемането им в местните училища.

Политически последици

Наред с други фактори, политиките трябва да вземат предвид вярванията за различните езици и техните говорещи, които са широко разпространени в приемащото общество (т.е. сред новодошлите и местното население).

Абсолютно необходимо е да се промени възприятието на обществеността, за да се представи плурализъм на езиците като желан резултат от мобилността, а не да се възпрепятства, а да се подкрепя приобщаването. Това предполага, че в допълнение към насърчаването на признаването и валидирането на езиковите умения, придобити извън официалната система, политиките в областта на образованието в Месо следва също така:

► да интегрира преподаването на регионалния език, история и култура (включително съседните трансгранични региони) както за учащите се в училищна възраст, така и за възрастните във формален, неформален и неформален контекст;

► позициониране на многоезичието като нормална ситуация както за местното, така и за мобилното население, като се използва едното, за да се помогне за взаимното разбиране;

► подчертава културните образователни предимства на контактите между езиковите общности и ролята на малцинствените общности като мост между различните културни и езикови традиции.

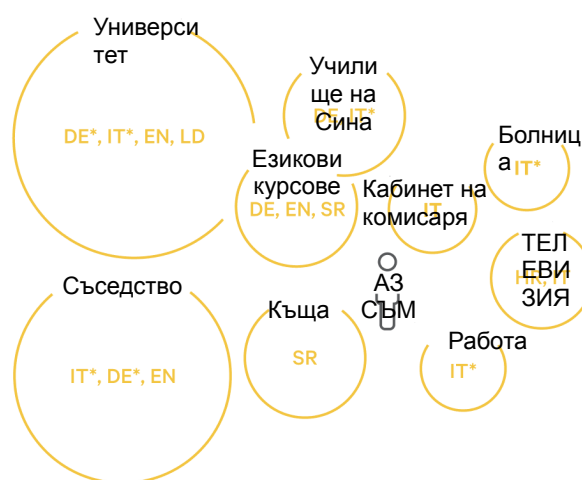
Препратки и задълбочаване

Cedefop: Европейски център за развитие на

професионалното обучение (е (2012)). *Европейски насоки за валидиране на неформалното и самостоятелното учене*. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз. Референтни серии на Cedefop; № 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

Herzog-Punzenberger, B., Le Pichon Vorstman, E., & Siarova, H. (2017) *Многоезичното образование в светлината на многообразието: Извлечени поуки*, доклад NESET II, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.

ОИСР (2015 Г.). *Ученици имигранти в училище: Улесняване на пътуването към интеграция*. Издателство на ОИСР.

ЕЗИКОВАТА СРЕДА НА МЛАДА СРЪБСКА ЖЕНА ОТ ЮЖЕН ТИРОЛ, ВИДЯНА ОТ САМАТА НЕЯ

Умствена карта на Марта Лупика Спагноло. ОТ: Немски език; В: Английски език; HR: Хърватски; ИТ: Италиански; LD: Ladin; SR: Сръбски.

* може да се използва в различни местни сортове.

50 Как органите могат да подкрепят поддържането на чуждоезикови умения за възрастни?

Франсоа Грин, Женевск университет

Многоезичното общество е общество, в което хората с различни езикови профили живеят и работят заедно. Въпреки че чрез езиковата политика се предприемат подходящи мерки, за да се гарантира, че всички езикови групи се ползват с подходящи права и улеснения, многоезичието на равнището на обществото не изисква непременно всички лица да бъдат многоезични. Многоезичието в обществото обаче има тенденция да бъде непостоянно и ефективно, ако голяма част от жителите също са двуезични или многоезични. Освен това в държави или региони, в които отдавна присъстват два или три езика и са част от националната или регионалната идентичност, многоезичието в обществото работи по-добре, ако усилията за придобиване на втори или дори трети език, вместо винаги да се падат на членовете на една общност, са балансирани — т.е. ако членовете на всички езикови групи, които исторически присъстват в обществото, се стремят да научат езика(ците) на другите. Това обаче не се случва непременно самостоятелно и е необходима известна подкрепа от държавата. Като общо правило Министерството на образованието на държавен или двуезичен регион прави задължително изучаването на друг местен език: Испанският и каталонският език са част от учебната програма в Каталония; точно като испански и баски в Страната на баските, фински и шведски във Финландия, или френски и английски в Квебек. Изучаването на чужди езици обаче е само част от проблема. След като бъдат придобити, езиковите умения трябва да бъдат запазени и подкрепата на държавата за тази цел може да бъде много полезна. Тази подкрепа може да бъде част от съгласуван план за езикова политика.

Какво ни казва проучването?

Знаем, че преподаването на чужди езици в класическата училищна система е неравномерно.

Когато са налични, количествените данни за чуждоезиковите умения на възрастните и за приноса на училищните и неучилищни учебни пътеки към техните умения разказват интересна история: те показват, че неучилищните канали често надхвърлят традиционното училищно образование. Относителното значение на различните неучилищни канали варира в зависимост от майчиния език (L1) и езика, който изучават (L2). Въпреки това, след като е живял шест месеца или повече, след навършване на 5-годишна възраст, в среда, в която целевият език е

доминиращ, все още се оказва основен определящ фактор за уменията, както е показано в таблицата на противоположната страница, в която се използват данни, събрани от представителна извадка от 1600 възрастни (на възраст 18—65 години) в Швейцария. Както показват тези цифри, животът в среда, в която се говори целевият език, винаги получава висок резултат и пристига в упоритост.

Не всеки обаче има възможност да живее в среда на чужд език и не винаги може да очаква възрастните, въпреки интереса им към изучаване на чужд език, да посещават вечерни часове. Друго проучване в Швейцария (от над 40 000 млади хора на възраст около 19 години) показва, че разходите се отчитат от 55,3 % и 61,6 % от анкетираните мъже и жени (Grin et al., 2015 г.: 550), и следва да се разглежда като основна пречка пред инвестициите за възрастни в изучаването или поддържането на чужди езици. Това силно оправдава подкрепата на органите за изучаване и поддържане на чуждоезикови умения. Предизвикателството е да се разработи система, която предлага езикова експозиция (вместо традиционно образование), както евтина, така и привлекателна за възрастните.

Илюстрации и доказателства

Такава система е разработена под егидата на Форума по билингвизъм на официално двуезичния град Биел/Биен, който пресича френско-германската езикова граница в Швейцария. От 2000 г. насам *Форумът* по билингвизъм, частна фондация, която получава публични безвъзмездни средства, улеснява създаването на двучленни тандеми, включително говорител на немски език с роден език и говорещ френски език, които се срещат веднъж седмично в продължение на шест месеца в продължение на един часов разговор, като единият език обикновено се използва за 30 минути, а другият — за 30 минути. *Форумът* предоставя възможност за срещи, редовно наблюдение на процеса и предоставяне на практическа подкрепа под формата на типово споразумение между тандемните членове, удостоверение за участие и брошура за отчитане на напредъка или проблемите. Участието е безплатно. Тандемите в момента (декември 2017 г.) включват 400 участници, но са втъкостите имат списък с чакащи. Докато кореспонденцията включва предимно немско-френски двойки, *Форумът* предлага и тандеми с участието на английски, италиански и испански език.

Политически последици

Обществената подкрепа за Форума по билингвизъм очевидно е част от езиковата политика. Въпреки че участниците идват предимно от двуезичния град Биел/Биен, където беше стартирана инициативата, *Форумът* беше поръчан от властите на френскоговорящия град Нойшател и немскоговорящия град Берн, които са на 40 км един от друг и не са на езиковата граница, за да се разработи тандемно предложение, специално насочено към жителите на тези два града. Участниците в тандем се срещат редовно и в двата града и техните транспортни разходи се възстановяват.

Освен че предлага евтин и гъвкав начин за поддържане и развитие на езиковите умения,

ПРИНОС КЪМ ЧУЖДОЕЗИКОВИТЕ УМЕНИЯ НА ТРИ ИЗБРАНИ КАНАЛА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ВТОРИ ЕЗИК (ОТ ОБЩО СЕДЕМ). Източник: адаптирано от Grin (1999 г.: 129).

L1	Немски		Френски		Италиански		
	Френски	Английски език	Немски	Английски език	Немски	Френски	Английски език
Училищно образование от ниво 2 (коригирано за години обучение)	1	4	2	3	1	2	4
Са живели в среда от категория L2 в продължение на 6 месеца или повече след навършване на 5 години	2	2	3	2	2	1	1
Излагане на L2 у дома, по време на детството и юношеството	3	3	1	1	3	—	—

тандемният подход предлага и възможности за межкултурни срещи и обмен между езиковите общности.

Препратки и задълбочаване

Усмивка, Ф. (1999 г.) *Умения и награди. Стойността на езиците в Швейцария*. Фрибург: Академични издания.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J., & Schwob, I. (2015 г.). *Швейцарско-културно общество. Какво правят младите хора с тях днес*. Glarus/Chur: Рюгер Верлаг.

www.bilinguisme.ch/Tandem/Tandems-linguistiques

51 Как могат да се използват съществуващите езикови умения на мигрантите, за да им се помогне да научат езика на приемащата държава?

Сабине Фидлер, Кирил Брош, Университет Лайпциг

Голям брой мигранти, идващи в Европа, вече говорят чужд език. Тези умения трябва да бъдат взети предвид при тяхното езиково обучение. Курсовете за изучаване на местни езици често са строго едноезични и поради това не използват „пропедевтичния ефект“, т.е. положителния ефект, който владението на един или повече чужди езици оказва върху изучаването на нов чужд език. Неизползването на този ефект е загуба на време и интелектуален потенциал, било то за икономически мигранти, лица, търсещи убежище, или лица, на които е предоставен статут на бежанец.

Какво ни казва проучването?

Хората, които мигрират в Европа, често имат английски умения. Например статистическите данни за Германия през 2015 г. показват, че 28,1 % от лицата, търсещи убежище, имат известни познания по английски език (Rich 2016: 9). В проучване сред бежанците в Берлин 49 % заявяват, че имат известни познания по английски език, като 13 % заявяват, че езиковите им умения са били грипни/перфектни (Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft 2016, стр. 20).

Установено е, че учащите се по немски език като L3, например, могат да използват придобитите преди това познания по английски език като L2, тъй като двата езика са типологично свързани. Това е особено полезно, ако майчиният език на оратора не е свързан с немски. Например голяма група имигранти, които говорят арабски като първи език, които също имат известни познания по английски като чужд език, могат да се възползват от него, когато изучават немски език.

За успешното прилагане на тази констатация в програмите за езиково обучение, особено в контекста на миграцията, е необходимо да има данни за предишния езиков репертоар на всеки ученик, така че да могат да се комбинират хомогенни класове.

След това учителите ще могат да работят по-ефективно, особено ако преподаването им се подкрепя от подходящи учебни материали.

Въпреки това, тъй като хората имат много различни нива на владение на английски език, би било полезно да се определи нивото на владение на езика, което е необходимо, за да бъдат ефективни

предварителните познания. Разбира се, при тази оценка следва да се вземе предвид ролята на други фактори, като например грамотността (или отсъствието ѝ), както на първия език, така и на други езици в техния репертоар. Обучаемите могат да се възползват от познаването на латинската азбука и трябва да бъдат запознати с речника и подобни граматически елементи на английски и немски език, като същевременно се предупреждават за съществуването на „фалшиви приятели“ между тези два езика и интерлингвалната намеса на английски език.

Илюстрации и доказателства

Общият метод за преподаване на чужд език само на целевия език, независимо дали за педагогически съображения (близо до потапяне) или за практически цели (липса на общ език на преподаване), води до много бавен напредък, особено в курсовете за начинаещи, както съобщиха някои участници в нашите интервюта (да се публикува Fiedler/Wohlfarth, текстова справка; @ символизира смях):

Немски@ С немски учители, мисля, дори ниво А, те говорят само немски. Така че наистина ми е трудно да си представя, че нямаш представа езика и след това отиваш в клас с майчин език.

Изследването на езиковите курсове за бежанци показва, че все пак учащите се използват съществуващите езикови умения, независимо дали превеждат на майчиния си език за други студенти или превключват кода на английски език, както е посочено в следния откъс от нашите интервюта:

На първото ниво, подобно на ниво В1, понякога учителят използва английски език, за да обясни. Но това е малко забранено, защото нашият Директор, както казва нашият режисьор, не е позволено да се използва английски в нашия клас. Но не можем да разберем, тя трябва да го направи.

Както виждаме, учителите понякога използват английския език като lingua franca, за да улеснят разбирането на учениците, но процедурата не се приема последователно или винаги се подпомага от подходящи учебни материали, въпреки че тези материали започват да се появяват, както е показано на фигурата. Хомогенизирането на групи от учащи се въз основа на предишните им знания

систематично ще разчита на тези методи.

Политически последици

Възможните насоки са следните.

1. При разработването на езикови курсове по местния език за мигрантите винаги трябва да се вземат предвид предварителните езикови познания. Това би трябвало да спомогне за по-хомогенни групи от учащи се и по този начин за по-добри възможности за съвместна работа.

2. Следва да се разработят и приложат учебни материали, които вземат предвид езиковите указатели на учащите се, по-специално познанията им по английски език.

Препратки и задълбочаване

Aronin, L. & Hufeisen, B. (2009 г.). *Изследване на многоезичието: Разработване на научни изследвания в областта на L3, многоезичието и многоезичието*. Амстердам: Аз съм Бенджамин.

Fiedler, S. & Wohlfarth, A. (2018 г.). Дойч Одер Енглиш? Zur Sprachenwahl von Migranten в Лайпциг. В S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht,*

Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen (стр. 13—31). Лайпциг: Лайпцигерския университет.

Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft (2016 г.). *Flüchtlinge 2016 z.: Studie der HMKW zu Demokratieverständnis und Integrationsbereitschaft von Flüchtlingen veröffentlicht* 2016. www.hmkw.de/news/artikel/studie-fluechtlinge-2016/
www.tagesspiegel.de/downloads/14016204/1/studie-hmkw.pdf

Bogat, A.-K. (2016 г.). Asylantragsteller im Jahr 2015: Sozialstruktur, Qualifikationslevel und Berufstätigkeit. *Kurzanalysen of Forschungszentrums Migration, Integration und Asyl des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge* 3.goo.gl/np4Ku

Schneider, D. L. (2018 г.). Über die Verwendung des Englischen unter Geflüchteten Personen im Laufe des Deutschspracherwerbs. В S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen* (стр. 47—67). Лайпциг: Лайпцигерския университет.

Използвайте английски, за да преподавате немски. Извлечение от: Вчера в Меншен. Дойч алс Цвайцпраш. Arbeitsbuch A1.2. Мюнхен: Hueber, 2013 г.

5 Ergänzen und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
der Norden	the north	
der O _____	the east	
der S _____	the south	
der W _____	the west	
Norddeutschland	Northern Germany	
Süddeutschland	Southern Germany	

52 Кой може да се възползва от обучение за възприемчиви езикови умения?

Махтелд Мюлман, Алис Фиорентино, Университет на Реймс Шампан-Арден

Хората могат да бъдат обучени да придобиват езикови умения, които са специално възприемчиви (или взаимноразбираеми). Това означава, че хората могат да се научат да разбират това, което е казано или написано на чужд език, без непременно да могат да говорят или пишат този език, при условие че той е тясно свързан с поне един език, който те вече знаят. Този вид обучение е предложено за първи път от 17-ти^{век} математик и филолог Пиер Бесние, който счита, че езиците трябва да се считат за континуум, и твърди, че те са по-добре научени в сравнение. Понастоящем обучението за взаимно разбиране все още се основава до голяма степен на използването на езикови прилики между сродни езици: целта е да се развие способността на учащите се да изяснят значението на полупрозрачните думи (вж. таблицата).

Днес редица педагогически ресурси, включително учебници и аудио материали, са на разположение за взаимно обучение по римски езици (по-специално френски, италиански, португалски, испански, румънски и каталонски), немски (по-специално нидерландски, немски, шведски, норвежки, исландски, luxembourgeois и français) и славянски (особено чешки и словашки). Въпреки това тяхното използване в училищата остава твърде незначително и когато се използва, обикновено се дължи на силната лична ангажираност на шепа учители. Това може да се дължи на факта, че междуразумният подход обикновено се представя или като допълнение към общото езиково обучение, или като подтип интегрирано езиково обучение, при което се използват документи, написани на няколко тясно свързани езика (вж. Escudé 2008), без действително да се определя кой може да се възползва в най-голяма степен от него и какви специални нужди може да отговори.

Какво ни казва проучването?

За мобилните хора, които се местят в нова държава, изучаването на езици е важна стъпка към приобщаването, въпреки че обикновено е трудно и отнема много време. Развитието на възприемчивите езикови умения не може да бъде самоцел, но може да бъде полезна стъпка към по-всеобхватно изучаване на езици, включително продуктивни устни и писмени умения.

Тъй като придобиването на възприемчиви умения

отнема много по-малко време, отколкото да се научи да говори, този подход позволява на учащите се да напредват бързо и да запазят мотивацията си да продължат да учат. Освен това предоставянето на учащите се на набор от полезни инструменти за разбиране на новата езикова среда им позволява да станат относително независими за кратко време, в зависимост от езиковото разстояние между техния език и езика на приемащата страна. Това може да доведе до чувство за овластяване, което е особено важно, когато има по-малкосамочувствие поради статута на зависимост на учащия се. Взаимното разбиране също така улеснява хармоничната и прогресивна интеграция в новия език и общество, като забавя стреса, който често се свързва с чуждия език.

Илюстрации и доказателства

Интервюирахме десет италиански осиновители, които приютяваха дете, което не говори италиански. Родителите подчертаха, че е важно да се дадат на децата езикови „индекси и приноси“ не само за насърчаване на развитието на езика домакин, но и за да им се помогне да се запознаят с новата среда. Много родители подчертаха колко ненужно и понякога контрапродуктивно е било да се принуди детето да говори италиански.

Няколко родители дори възприемат училището като пречка за езиковото и социалното приобщаване, тъй като то е съсредоточено изключително върху липсата на продуктивни езикови умения на детето, без да знаят, че някои деца говорят език, който позволява взаимна разбираемост (като испански и италиански) и могат да участват в учебната програма на тяхната възраст.

Поставиха го през първата година, въпреки факта, че беше на осем години, а после останах на поста си и казах: Не, не, тиговъвеждаш през втората година и те казах: Не можем, защото не може да говори и не може да пише.

Един родител обяснява как неговата испаноговоряща дъщеря е запазила мълчание в училище в продължение на три месеца, защото смята, че училищният персонал не може да я разбере. Този вид ситуация лесно би могла да бъде избегната, ако учителят беше взел предвид взаимната разбираемост на майчиния език на детето и училищния език.

Учителите разбираха, но те не положиха усилия да

разберем, така че дъщеря ни се почувства малко изгубена.

Нашето проучване установи, че междуразбирателните умения се използват спонтанно в частни условия, за да се смекчи културният шок, предизвикан от мобилността, докато те често са пренебрегвани в обществени и професионални среди, като например училища.

Политически последици

Следва да се разгледат следните мерки.

1. Започнете езиково обучение и тестване за пристигащите мобилни обучаеми с акцент върху възприемчивите умения, като възприемете гостоприемен и продуктивен подход.
2. Предлагане на езиково обучение за възприемчиви умения на учители и социални работници, участващи в приемането на алофони, което им позволява да развият приблизително разбиране на по-широк спектър от езици, на които се срещат, вместо да учат задълбочено самоняколко.
3. Насърчаване на учителите и съучениците да ценят езиковите умения на пристигащите алфонични деца, които могат да подобрят собствената си езикова осведоменост.

4. Да помогне на пристигащите деца да се интегрират в местните училища, като ги насърчи да използват знанията, които вече притежават, на придобития от тях език (напр. чрез подходи, които преподават чрез чужд език на обучение, като например интегрирано разбиране).

Препратки и задълбочаване

Castagne, E. (2007 г.). Лексикална прозрачност между съседните езици. В E. Castagne (Ed.) *Проблемите на взаимното разбиране* (стр. 155—166). Сб. ICE 2, Реймс: EPURE.

Escudé, P. (2008 г.). *Евромания, „Учем по езици, 8—11 години“*, метод на дисциплинарно обучение при взаимно разбиране на римските езици, EACEA/CNDP/LIDEL/HUMANITAS.

Fiorentino, A. (2017 г.). Стратегии за езикова поддръжка при транснационално осиновяване: каква е ролята на родителите? *Вестник на домашното езиково изследване*, 2, 5—22.

Hufeisen, B. & Marx, N. (2007). *EuroComGerm — Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Аахен: Разклащач.

От ТРАСПЕРЕН ДО ОПАКТИВНОСТ (според Castagne, 2007 г.: 161)

Пряка прозрачност	Непряка прозрачност		Непрозрачност	
	Подтип 1	Подтип 2	Подтип 1	Подтип 2
И съществува разпознаваем еквивалентен лексикален еквивалент в L1	предлага лексикален елемент в L1, чието значение е неточно, но достатъчно сходно, за да улесни разбирането	Има лексикален елемент, еквивалентен на L1, но неговата форма може да не бъде незабавно разпознаваема	Непредлага на L1 да няма лексикални елементи	Предлагалексикален елемент в L1, чието значение е подвеждащо
Универсидад (Португалия) Universidad (ES) Университет (IT) Университет (FR) Университет (GB) Университет (Нидерландия) Университет (Германия)	Чадър (GB) чадър (F)	Miljoen (NL) *милион млн. евро (F)	Золдер (Нидерландия) таванско помещение (F)	alcune (I) няма някой(F)

53 Каква е ролята на английския език в многоезичните и мултикултурните пространства за обучение?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

В цяла Европа висшето образование (ES) става все по-многоезично, като често съчетава местен или национален език с *lingua franca* и други езици. Въпреки това формалното образование и научните изследвания често стават едноезични, тъй като те гравитират към използването на една единствена *lingua franca*. Под прикритието на интернационализацията, английският като *lingua franca* (или като *lingua academica*) често се използва като бързо решение за привличане на студенти от чужбина или за подготовка на студентите да действат като глобални актьори и в различен контекст — приемайки, че английският език задължително се използва във всички тези различни контексти.

Какво ни казва проучването?

Като пространства за учене, висшите учебни кампуси стават все по-многоезични и мултикултурни¹. Студенти, преподаватели, изследователи и други служители пътуват по различни видове програми за мобилност. Съществува огромна, до голяма степен скрита столица на езиковото и културното многообразие, която не се използва в тези многоезични и мултикултурни системи за обучение и дори е забравена от институциите, когато те се стремят да насърчават мобилността и приобщаването.

Използването на местен или национален език често е ограничено до местни/национални студенти, но следва да бъденасърчавано от мобилността и чуждестранните студенти. Използването на външна лингва франка може да създаде впечатлението, че то насърчава приобщаването. Това обаче не е непременно така, особено когато нивото на компетентност на студентите и персонала е ниско или дори средно. Използването на единен и доминираще *Lang* също може да се разглежда като насърчаване на мобилността, което дава на потребителите чувство за самочувствие и им създава впечатление, че са приети в широк спектър от нови условия.

Въпреки това реалните подобрения в мобилността и приобщаването изискват включването на няколко езика, включително на собствения език, както и на

местните/националните езици, срещани в международните програми за мобилност.

Илюстрации и доказателства

Един общ език със сигурност е необходим между новопристигнал международен студент и неговата/нейната среда — т.е. преди да е възможно да се общува на местния или националния език. Това е необходимо и за международно взаимодействие. Неговите функции, обаче, трябва да бъдат внимателно калибрирани. При публикуване на резултатите от научните изследвания е необходимо да се публикува за международна читателска дейност; в същото време е важно да се публикуват на местни/национални езици, така че научните и технологичните резултати да могат да достигнат до общността, която ги финансира, и в зависимост от темата да имат контекстуално въздействие. Освен това това е единственият начин да се избегне загубата на домейн за съответните езици — като се има предвид, че загубата на домейн може да бъде предшественик на частичната загуба на езици.

Често срещаното недоразумение често кара администраторите на висшето образование да решават, че международните преподавателски и изследователски дейности винаги трябва да бъдат на английски език, като по принцип се приема, че това им дава статут. Добре познатият случай на „всичко на английски“ правило на Милано Politecnico илюстрира тази тенденция, както и много други примери могат да бъдат намерени на уебсайтовете на университети в неанглоговорящи страни, които популяризират програми на английски език². Агенция Campus France насърчава френското висше образование, като казва: „Поради това вече не е необходимо да се говори свободно френски, за да се учи във Франция“³. Това твърдение разкрива къде е истинският проблем: висшите

1 За подробности относно многоезичните и мултикултурните системи за обучение вж. IntlUniwww.intluni.eu

2 На 29 януари 2018 г. обаче италианският Consiglio di Stato постанови, че планът на Politecnico да предлага определени курсове само на английски език е противоконституционен; Вж. www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/cdsintra/AmministrazionePortale/DocumentViewer/index.html?ddocname=6RRRYBGTYVS7DABC5SMN-SYVZUQ&q

3 www.campusfrance.org/en/page/programs-taught-English

учебни заведения, „продават“ идеята, че езиците са взаимозаменяеми кодове.

Знанията обаче се придобиват, изграждат и прехвърлят чрез езици. Университетските класни стаи често са изкуствено едноезични. Местните/националните езици и езиците, свързани с културното наследство, обикновено се считат за неподходящи от научна гледна точка и въздействието на дейността на висшето образование върху местния контекст често изглежда подценявано или пренебрегвано. Ето примери за това, което Skutnabb-Kangas (1988): 13) призовава „лингвистика,, набор от „идеологии, структури и практики, които се използват за легитимиране, реализиране, регулиране и възпроизвеждане на неравномерно разпределение на властта и ресурсите (материални и нематериални) между групите, определени въз основа на езика“.

Като се вземат предвид езиковите указатели на различните участници чрез многоезични конференции, междуразбирателни подходи и/или стратегии за превод, които използват думи или фрази от други езици в разговора, позволяват използването на различни езици в съответствие със специфичните нужди и цели на контекста (преподаване и учене, местно и национално разпространение, международна комуникация и др.). Използването на различни езици улеснява достъпа до концепции и знания, тъй като езиковата компетентност е условие за компетентност по отношение на съдържанието. Това е показано например от Dukhan et al. (2016 г.) в проучването на въздействието на майчиния език върху вземането на бележки по време на лекции и училищни резултати през първата година от обучението.

Увеличаването на използването на онлайн езикова подкрепа по програма „Еразъм“ е първа възможна стъпка към подобряване на многоезиковата компетентност. Тази компетентност може да бъде консултирана и засилена чрез използване на концептуалната рамка, разработена в рамките на проекта MAGICC (www.magicc.eu), който предлага не само скала на компетентностите (под формата на набор от дескриптори), но и сценарии за изграждане на многоезични умения.

Няколко казуса, проведени в рамките на проекта MIME, помагат да се разбере въздействието на

използването на различни езици в процеса на придобиване на знания. Резултатите от тях показват, че когато работата в класните стаи или в изследователските лаборатории се извършва в реални MML (напр. използване на различни езици в работни групи за решаване на проблеми), знанията се развиват и лесно се придобиват в различни гледни точки, което евербално на различни езици.

Политически последици

Висшето образование трябва да бъде многоезично, тъй като езиковото многообразие е предимство и наистина мултикултурното образование не трябва да се свежда до едноезични практики. Многоезиковата компетентност следва да се насърчава в рамките на езиковите политики във висшето образование (HELP), разработени в контекстно ориентирани подходи и включващи стратегии за поддържане на баланс между *lingua franca* (включително преподаването на английски език) и преподаването на местни/национални езици, което също така ще позволи на студентите и персонала да имат достъп до собствените си езикови репертоари.

Препратки и задълбочаване

Скутнаб-Кангас, Т. (1988 г.). Многоезичието и образованието на малцинствените деца. В Skutnabb-Kangas, T. & Cummins, J. (Eds.), *образование на малцинствата: от срам до борба* (стр. 9—44). Клийвдън, Ейвън: Многоезични въпроси.

Dukhan S., Cameron A., & Brenner E. (2016 г.). Въздействие на майчиния език върху изграждането на ноти и първите академични постижения. *South African Journal of Science*, 112. doi.org/10.17159/sajs.2016/20160037

Preisler, B. et al (Ed.) (2011 г.). *Език и учене в международния университет. От английската еднородност до многообразие и хибридность*. Бристол: Многоезични въпроси

Ushioda, E. (2017 г.). Влиянието на глобалния английски език върху мотивацията за изучаване на друг език. Към идеално многоезично аз. *Списание „Съвременни езици“*, 101, 469—482.

Превод, езикови технологии и алтернативни стратегии

- 54 Машинният превод ще замени ли преводачите на хора? 144
- 55 Какво представлява взаимното разбиране и за какво е то? 146
- 56 Услугите за писмен и устен превод намаляват ли стимулите за изучаване на езиците на приемащата страна? 148
- 57 Трябва ли да популяризираме планиран език като есперанто като международен *lingua franca*? 150
- 58 Трябва ли машинен превод да се използва в обществените услуги? 152
- 59 Трябва ли английски, като *lingua franca*, да се предлага в няколко разновидности? 154
- 60 Какви са подходящите езикови подходи, за да се отговори на езиковите нужди на мобилните пенсионери? 156
- 61 Как може да се използва взаимно разбиране в професионален контекст? 158
- 62 Какви са най-добрите начини за работа с машинен превод? 160
- 63 Кой трябва да работи като устен или писмен преводач? 162
- Как и кога следва да се предоставят услуги по писмен и устен превод на новопристигналите мигранти? 164

54 Машинният превод ще замени ли преводачите на хора?

Anthony Pym, Universitat Rovira и Virgili

Тъй като качеството на машинния превод се подобрява, трябва ли нашите политики да бъдат без човешки преводачи? Някои коментатори прогнозируют появата на „единичност“, което би било моментът, когато компютрите ще заменят човешкия мозък. Самото понятие за „единност“ се оспорва, но ако това се случи, ще бъде ли моментът, когато нашите политики ще трябва да разчитат на машини, а не на хора? Има няколко причини, поради които това вероятно няма да се случи скоро. Но популярните причини не са най-правилните.

Каквони казва проучването?

Първо, от чисто техническа гледна точка проблемът с настоящите системи за машинен превод не е толкова капацитетът им за обработка, колкото базите данни, в които работят. В много тесни области, като ръководства за големи машини, няма проблем да запазите списъка с термини и взаимоотношения стабилни и чисти. Във всяка отворена област обаче е много трудно да се гарантира надеждността на базите данни, особено когато потребителите публикуват резултатите от машинния превод, сякаш са превод от човек, и след това грешките се инжектират отново в отворената база данни. Слабо информираните потребители могат да намалят машинната интелигентност.

Второ, възниква въпросът за пазарното търсене. Световният пазар за професионални преводи непрекъснато се разраства, наред с общото увеличение на межкултурната мобилност на хора и продукти. Това въпреки увеличаването на английския език като *lingua franca*, наличието на машинен превод и увеличеното използване на доброволен превод („crowdsourcing“). Тъй като глобализацията увеличава общото търсене на преводи, машинният превод се използва в ситуации с нисък риск, при които ползите не оправдават разходите за преводач.

Понастоящем машините не премахват работата на преводачите; те вършат работата, за която преводачите са твърде скъпи. Подобно явление изглежда се отнася и за тълкуването: все още няма доказателства, че устният машинен превод,

използван в преводача на Skype, например лишава професионалните преводачи от тяхната работа. Във всички тези случаи технологиите само увеличават обема на превода.

Трето, естеството на професионалния превод се променя, тъй като нов вид предоставяне на езикови услуги се отдалечава от превода ла карт. Човешкият преводач (или устен преводач) се превръща в гарант за качеството във високорискови ситуации. Преводачите преминават не само към определен брой постредакции, но и към услуги за пренаписване и межкултурна консултация, където те могат да осигурят нивото на надеждност и адаптиране, за което никога не е бил проектиран машинен превод.

Единственият недостатък е сравнително ограниченият набор от езици, за които има налични електронни бази данни и други ресурси, или поне на ниво, което прави машинния превод жизнеспособен. Големите колониални езици са добре обслужвани и около 90 понастоящем са обявени за достъпни за големи онлайн системи, но многото малки езици на имиграцията просто не разполагат с електронните ресурси, необходими за машинен превод, в някои случаи от кодифицираното писане. Следователно говорещите по-малки езици са задължени да работят на по-голям език, като в действителност комбинират машинния превод с посредничеството чрез *lingua franca*.

Илюстрация и доказателство

Можем да се забавляваме с машинен превод. Както може да се види по-долу, песента *Despacito* на Луис Фонси, предоставена на английски език от система, базирана на трансфер през 2014 г., вероятно няма да помогне за съблазняването на никого, но невронната система за 2017 г. би могла.

Въпреки че комичните грешки често се използват, за да сепредполага, че машините никоганяма да превеждат като хората, системата за превод на ал, която работи от февруари 2017 г., е много по-добра, а устното рендериране също се подобрява на Skype преводач. Така че можем да се забавляваме, но машинният превод сега изисква сериозно внимание.

Политически последици

Ето защо политиките за подобряване на многоезичието могат да интегрират машинния превод по следния начин.

1. Да гарантира, че използването и ограниченията на машинния превод се преподават като част от общото чуждоезиково обучение.
2. Насърчаване на обучението на преводачите по комуникационни техники, които интегрират машинния превод, включително не само предварителна редакция и редакция след редакцията, но и умения, които насърчават надеждността.
3. Подкрепа за разработването на електронни

ресурси на по-слабо разпространени езици.

Препратки и задълбочаване

Turovsky, B. (2016 г.). *Десет години Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Посетен през май 2017 г.

Van Rensburg, A., Snyman, C. & Lotz, S. (2012 г.). Прилагане на Google Translate в среда на висше образование: Оценени преводачески продукти. *Южна Африка лингвистика и приложни езикови изследвания*, 30, 511—524.

Wilks, Y. (2009 г.). *Машина за превод. Неговият обхват и граници*. Ню Йорк: Това е Спрингър.

Оригинална песен	Altavista Babelfish (2014)	Google Превод (2017)	Друг превод?
Despacito	Бавно	Бавно	
Quiero desnudarte a besos despacito	Искам да се съблека, за да се целувам бавно.	Искам да те целуна бавно.	
Firmo в las paredes de tu laberinto	Подписано по стените на лабиринта ти	Подпишете се по стените на вашия лабиринт	
Y hacer de tu cuerpo todo a manuscrito	И направи тялото си чрез ръкопис	И направи цялото ти тяло ръкопис.	

55 Какво е взаимно разбиране и за какво е това?

Махтелд Мюлман, Алис Фиорентино, Университет на Реймс Шампан-Арден

Взаимно разбиране (наричано *също възприемчиво многоезичие* или *linguareceptiva*) се случва, когато хората общуват помежду си, говорят собствения си език, като се разбират взаимно. Това е възможно, когато ораторите са научили до известна степен другия език или когато езиците са взаимно разбираеми, т.е. когато са достатъчно сходни, за да позволят известна степен на спонтанно взаимно разбирателство (Gooskens & van Heuven 2017). Като цяло, взаимното разбиране работи най-добре, когато съответните майчини езици на ораторите са близки един до друг по отношение на речника, морфологията и синтаксиса, като италиански, френски или чешки и словашки. Взаимното разбиране е широко разпространено и добре проучено в стабилен двуезичен или многоезичен контекст, като например имигрантските семейства или граничните региони (напр. Скандинавия). Въпреки това, когато става въпрос за взаимодействия с или между мобилни граждани, потенциалът му все още далеч не се използва.

Какво ни казва проучването?

Според Браунмюлер и Ферареси (2003 г.) възходът на едноезичната национална държава е довел до по-рядко използване на взаимно разбиране и невежество от страна на широката общественост. Може обаче да се очаква, че взаимното разбиране ще стане по-често в многоезичния контекст на европейското общество и се подозира, че спонтанното му използване е много по-често, отколкото обикновено се предполага.

Взаимното разбиране се доказва като един от *най-справедливите многоезични начини на комуникация*, тъй като позволява на всеки да говори собствения си език.

Като се има предвид, че е необходимо по-малко време за придобиване на възприемчиви, а не продуктивни умения (особено на език, принадлежащ към едно и също езиково семейство), взаимното разбиране е също така рационален избор за посредничество за хора, които често пътуват или се местят от една държава в друга; развитието на уменията за четене често е на първо място, което насърчава напредъка в други компетентности. В допълнение, взаимното разбиране дава възможност за наистина межкултурни взаимодействия, тъй като двамата оратори се адаптират един към друг.

Илюстрация и доказателство

През последните 20 години няколко научноизследователски проекта, включително някои финансирани от Европейската комисия (напр. EuRom4, EuroCom), разгледаха много аспекти на взаимното разбиране и доведоха до разработването на специализирани учебни материали за учители по езици или за изучаващи езици. Няколко въпроса обаче изискват допълнително разглеждане, като например условията за спонтанно използване на взаимно разбиране от силно мобилни граждани без специално езиково обучение. Поради тази причина проектът MIMЕ съсредоточи своите емпирични проучвания върху взаимното разбиране в два много специфични многоезични контекста.

Основното ни проучване се фокусира върху италианските семейства, които са осиновили дете, което не говори италиански. Наблюдението на две италиански семейства, които осиновяват дете от Чили, показва, че взаимното разбиране се използва спонтанно от всички членове на семейството. Когато са запитани за това, родителите заявяват, че предпочитат взаимно разбиране пред други стратегии, защото това им позволява да се изразяват точно.

Баща: Аз съм от този тип хора, които предпочитат да говорят, имам предвид да говоря езика си [...], защото това ме кара да се чувствам сякаш разбирам.

Разбира се, точността може да бъде съобщена само ако езиците позволяват достатъчна степен на взаимно разбиране, както в случая с испанския и италианския език. Освен това е необходимо добро сътрудничество за устното взаимно разбиране на работата. Родителите споменаха, че първо са адаптирали речта си, за да улеснят взаимното разбирателство и да възприемат приобщаващо отношение. В контекста на осиновяването на дете взаимното разбиране дава възможност за равно участие на всички членове на семейството, което укрепва семейните връзки.

Друго проучване на езиците, използвани от международни футболни професионалисти във Франция, показва, че използването на взаимно разбиране често се разглежда с подозрение.

Аржентинският футболен треньор Марсело Биелса например, който използва консекутивен превод на пресконференции, беше разпитан от журналист за неговите умения за взаимно разбиране, което предполага, че неговите частични езикови умения показват липса на желание да говорят френски.

Журналист (на френски език): Как понякога разбирате въпросите на френски, без да говорите нашия език? (Превод на испански)

Marcelo Bielsa (на испански език): Защото се страхувам от нелепо и се присмихвах. (Превод на френски език)

Журналист (на френски език): Следващия сезон ще говорите френски по-добре. (Превод на испански)

Marcelo Bielsa (на испански език): Ще видим. (Превод на френски език)

Въпреки че взаимното разбиране е широко използвано и високо ценено в неформалния контекст, то остава по-малко прието в професионален контекст. За щастие, проучванията на професионалния контекст показват, че колкото повече се използва взаимното разбиране, толкова по-приемлива е тя (Berthele & Wittlin 2013).

Политически последици

Силната политическа подкрепа е от съществено значение за преминаването от потенциална взаимна разбираемост към истинско взаимно разбиране между ораторите. Могат да бъдат предложени следните инициативи:

1. Повишаване на осведомеността, че многобройните формални сходства между сродни езици позволяват пряк достъп до информация.

2. Да успокои хората за техните спонтанни умения за взаимно разбиране и да ги насърчи да укрепят тези умения чрез практика или обучение.

3. Насърчаване на ораторите, участващи във взаимодействие лице в лице, да се изразяват на езиците, които познават най-добре, когато могат да се разбират в достатъчна степен (независимо дали защото овладеят тясно свързан език или защото имат определено пасивно владение на езика на другия или комбинация от двата).

Препратки и задълбочаване

Berthele, R. & Wittlin, G. (2013 г.). Възприемчиво многоезичие в швейцарската армия. *International Journal of Multilingualism*, 10(2), 181—195.

Blanc-Benveniste, C. (Ed.) (1997 г.). *EuRom4: Метод на едновременно преподаване на романски езици*. Firenze: Нуова Италия.

Braunmüller, K. & Ferraresi, G. (2003 г.). *Аспекти на многоезичието в европейската езикова история*. Амстердам: Джон Бенджаминс.

Escudé, P. & Janin, P. (2010 г.). *Точката за взаимно разбиране, ключът към многоезичието*. Париж: Къл Интернешънъл.

Gooskens, C. & van Heuven, V. (2017 г.). Измерване на междуезиковата разбираемост в групите немски, романски и славянски езици. *Речно съобщение*, 89, 25—36.

Klein, H. G., I. Galinska-Inacio, D. Rutke, T. Stahlhofen & K. Wegner (2004 г.). *EuroComOnline — Internetkurs zum Erwerb rezeptiver Kompetenzen in Italienisch — Rumänisch — Spanisch*. eurocom.httc.de/index.php

56 Намаляват ли услугите по писмен и устен превод стимулите за изучаване на езиците на приемащата страна?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

С нарастването на имиграцията общественият дебат в някои приемащи страни започна да свързва услугите за писмен и устен превод с невъзможността за включване на новодошлите вдоминиращата ингистична тенденция. Това убеждение е открито в Съединените щати (Schuck 2009: 162, 170) и Обединеното кралство (Schäffner 2009). Подобни аргументи срещу писмения и устния превод могат да бъдат намерени в политическия дискурс. Например през 2007 г. държавният секретар на Обединеното кралство по въпросите на общностите и местните власти Рут Кели (2007 г.) заяви, че предоставянето на услуги по писмен и устен превод е оказало неблагоприятно въздействие върху стимулите на имигрантите да изучават английски език, тъй като то служи като патерица, която удължава зависимостта им от майчиния им език. През 2015 г. секретарят на Общностите Ерик Пикълс каза, че "съветите трябва да спрат дахабят парите на данъкоплатците, като превеждат на чужди езици. Превод не позволява на хората да се интегрират в британското общество" (докладва се в Daily Mail Online, 10 януари 2015 г.).

Нито едно от тези твърдения не се основава на емпирични доказателства и никога не е установена причинно-следствена връзка между предоставянето на услуги по устен и писмен превод и отказа да се научи езикът на приемащата страна.

Какво ни казва проучването?

В Словения беше проведено надлъжно проучване сред група от скорошни имигранти с безплатни услуги за устен и писмен превод, както и безплатни словенски езикови курсове. Беше използван въпросник за идентифициране на езиковите профили на 127 лица, пребиваващи в центрове за търсещи убежище лица, а качествени данни бяха получени чрез полуструктурирани интервюта с 38 лица, търсещи убежище.

Резултатите по-долу опровергават хипотезата, че писменият и устният превод възпрепятстват включването.

► Преводът и устният превод не са предпочитаните комуникационни стратегии. Скорошните мигранти

или новодошли предпочитат да използват други комуникационни стратегии, най-често английски като lingua franca или местния език, след като го овладеят. Само 10 % от респондентите не са имали друг избор освен да използват устни преводачи в ежедневието си в приемащата държава. Мнозинството от респондентите (87 %) обаче подчертаха, че се нуждаят от подкрепата на устни и писмени преводачи при високорискови ситуации в правните, полицейските, административните и здравните общности.

► Мигрантите възприемат писмения и устния превод като временно решение. По-голямата част (61 %) всъщност считат писмените и устните преводачи за пречка, която ограничава тяхната независима комуникация с новата среда. Всъщност, когато бъдат помолени да си представят сценарий, при който винаги могат да получат помощ от квалифициран устен преводач, когато искат, всички те заявиха, че предпочитат да научат езика на приемащата страна.

► Освен че се чувстват неудобно и зависимо при използването на посредник, някои мигранти (31 %) заявиха, че не винаги се доверяват на устните и писмените преводачи, за да предадат всичко, което искаха да изразят.

► Нашето проучване не установи връзка между предоставянето на услуги по писмен и устен превод от държавата и каквито и да било възпиращи фактори за изучаване на езика домакин. Около 95 % от респондентите заявяват, че е важно да се знае местният език, когато търсят работа и изграждат отношения.

От тези, които са били в Словения повече от шест месеца, всички са преминали финансиран от държавата словенски курс, а една трета са достигнали точка, в която са имали възможност да участват в интервюта на Словения.

Илюстрация и доказателство

Поради това Сметната палата не установи отрицателна връзка между предоставянето на услуги за писмен и устен превод и мотивацията на лицата, търсещи убежище, да научат

преобладаващия език на приемащата държава.

Политически последици

Поради това създателите на политики следва да имат предвид следните точки.

- ▶ Специфични политики за превод могат да бъдат разработени за различни групи мигранти.
- ▶ Висококачествени услуги за писмен и устен превод следва да се предоставят от държавата на новопристигналите мигранти, особено при високорискови ситуации и в началото на престоя им.
- ▶ За основните езикови комбинации се изисква висококачествено обучение на устни преводачи.
- ▶ Непрекъснати и безплатни езикови курсове трябва да се предоставят за преподаване на езика домакин.

Препратки и задълбочаване

Kelly, R. (2007 г.). Препис от интервюто с Рут Кели,

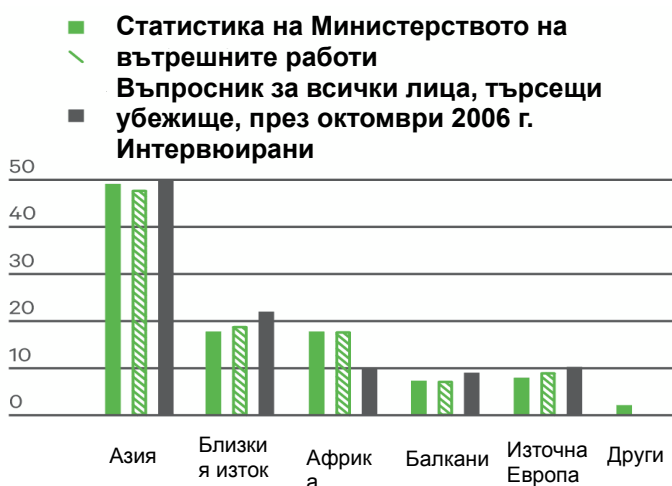
държавен секретар за общностите и местното управление, от Джон Сопел в The Politics Show, BBC NEWS, неделя, 10 юни 2006 г. Посетен на 6 април 2018 г.
news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/programmes/politics_show/6725673.stm

Pokorn, N. K. & J. Šibej (2017 г.). Устен превод и езиково приобщаване — приятели или врагове? Резултати от полеви проучвания. *Преводачът*. (Онлайн кръчма.: 24 ноември 2017 г.), [doi:10.1080/13556509.2017.1396406](https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406)

Schäffner, C. (2009 г.). Интегрирането на превода ли е? *Форум*, 7, 99—122.

Schuck, P. H. (2009 г.). Учредяване на имигранти в Съединените щати след 11 септември: Две стъпки напред, една стъпка назад. В J. L. Hochschild, J. H. Mollenkopf (Eds.): *Включване на външни лица: Трансатлантически перспективи за политическо включване на имигранти* (стр. 158—175). Итака и Лондон: „Корнел Юнивърсити Прес“.

Географски произход на интервюираните **СЪОБЩЕНО СЪОБЩЕНИЕ НА ГЛОБАЛНАТА ПУБЛИКА НА СИЛОВЕНИЯ В РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЯ (2013—2016 г., N=1585, данни, предоставени от Министерството на вътрешните работи) И ПУБЛИКА В СЛОВЕНИЯ НА РЕПУБЛИКА 2016 г.** (данни, събрани чрез въпросник на 107 лица, търсеци убежище, 47 % от 243-те, пребиваващи в словенски центрове за убежище)

57 Трябва ли да популяризираме планиран език като есперантото като международен лингва франка?

Сабине Фидлер, Кирил Брош, Университет Лайпциг

Социално-езиковият статус на международния език есперанто предполага, че планираният език може да бъде ефективно средство за комуникация, точно както всеки етнически език (или „естествен“). Въпреки 130-годишната си история, Есперанто не е обект на толкова сериозни езикови изследвания като другите езици и неговото придобиване не се насърчава със същата интензивност.

Какво ще изследваме?

Според етнолога, често използван референция за съвременни езици, Есперанто е вторият език на 2 милиона души (вж. също Wandel 2015); други оценки предполагат само 100 000 оратори. От май 2015 г. насам над 1,6 милиона души са започнали да изучават езика на интернет платформата Duolingo. Опитът показва, че поради прозрачността на своята морфосинтаксична структура, есперанто е много полесно да се учи от други чужди езици (вж. например Piron 2006: 2489), въпреки че това е трудно да се потвърди в контролираните проучвания. Проучихме използването на есперанто като lingua franca в случаи на дългосрочна и средносрочна мобилност (с акцент върху семействата, говорещи есперанто) и използването му като бизнес език в международна НПО в Словакия (вж. Fiedler & Brosch 2018). Нашите резултати показват, че ланифицираният език може да функционира като ефективно и изразително средство за межкултурна комуникация, което дава възможност за висока степен на приобщаване. Участниците в нашето проучване относно НПО (главно стажанти и доброволци, работещи за Европейската доброволческа служба) потвърдиха лекотата на изучаването на езици за сравнително кратко време.

Докато някои от доброволците, работещи в неправителствената организация, познаваха Есперанто преди 6 или 12-месечните си стажове, други не започнаха да го изучават, докато не решат да работят там.

Друг интересен резултат беше, че професионалната рамка на НПО, която включваше служители и стажанти на шест различни майчини езици, се характеризираше с многоезични практики, които се промениха в зависимост от комуникативната ситуация и участниците: Есперанто се използва при около 80 % от всички взаимодействия на работното

място, а също и в личната комуникация по време на обедните почивки, докато в останалата част от времето се използва местният език, словашкият и английският като lingua franca. Освен това нашите интервюта установиха, че редица оратори са заявили, че изпитват промоционалния ефект на есперанто, т.е. успешното им придобиване на есперанто им е помогнало да научат другичужди езици. Тези резултати показват, че приемането на планиран език не означава непременно девалоризация на други езици.

Илюстрации и доказателства

Владеенето на планирания език улесни последващото придобиване на други езици, включително изучаването на местния език след установяване в нова страна домакин с испанско езиково семейство:

На есперанто много да стимулира способността ми да говоря [...] като цяло, аз дори не биха се опитали да научат унгарски, ако не е имал есперанто учебник, за да научите унгарски, което го прави полесно за мен.

Есперанто се доказва като жив език с голям потенциал като ефективно средство за комуникация в различни области. Използва се в ежедневието за разговор, като език за специфична употреба и като носител на оригинална и преведена литература. Той енай-успешният език сред повече от 1000 изградени езикови проекта. Това се дължи отчасти на неговите структурни свойства: продуктивна система за формиране на думи, гъвкав синтаксис и намаляване на сложността и изключенията, всичко това без загуба на изразителност. Но успехът на Есперанто се дължи главно на допълнителни езикови фактори: езикът е намерил достатъчно разнообразна и творческа общност от оратори, за да се гарантира устойчивото му развитие и разпространение. През април 2012г. Есперанто е добавено към езиците на Google Translate, а развитието на Wikipedio (есперанто Уикипедия) е в ход, с над 240 000 статии през декември 2017 г. Малкото носители на езика на Есперанто (около 1000 души) не налагат езикови стандарти, което означава, че всички оратори могат да общуват на равни начала.

Поради тези причини образователните системи не трябва да пренебрегват есперанто, а по-скоро да преразгледат неговия потенциал като език за комуникация, равен на този на естествените езици. Могат да се положат усилия за осигуряване на обучение по планирания език заедно с други курсове по чуждоезиково обучение.

Политически последици

1. Планираните езици и междуезиковите (проучването на планираните езици) следва да бъдат определени като области на преподаване и научни изследвания в университетите.
2. Следва да се създадат професионални учебни материали за преподаването на есперанто в училищата.
3. Есперанто следва да се предлага като чужд език в избрани училища в цяла Европа като част от координиран подход за определяне на дългосрочната му стойност в голям мащаб. Това ще изисква курсове за обучение на учители за всяко участващо училище със стандарти, гарантиращи качествено преподаване, както и за други чужди езици.

Препратки и задълбочаване

Брош, С. (2018 г.). Esperanto als Mittlersprache bei längerfristiger Mobilität. В S. Fiedler & C. Brosch

(Eds.), *Flucht, Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen*. Лайпциг: Лайпцигерския университет, 69—90 г.

Brosch, C. & Fiedler, S. (2017 г.). Der spezifische Beitrag des Esperanto zum propädeutischen Effekt beim fremdsprachenlernen (mit Schwerpunkt auf der Erwachsenenphase). В C. Brosch & S. Fiedler (Eds.), *Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik*, 11—38 г.

Fiedler, S. & Brosch, C. (2018). Есперанто — лингва франка в употреба: Казус за образователна неправителствена организация. *Езикови проблеми и амн; Езиково планиране*, 42, 194—219.

Pereltsvaig, A. (2017 г.). *Есперантни изследвания: Актуално състояние на техниката*. Публикуване онлайн: www.esperantic.org/en/research/state-of-the-art/

Piron, C. (2006 г.). Избор на официален език/Wahl einer Amtssprache. В U. Ammon et al. (Eds.). *Социолингвистика/Soziolinguistik. Международен наръчник на науката за езика и обществото/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* Vol. 3/3. Teilband (стр. 2484—2493). Берлин/Ню Йорк: от Груйтър.

Wandel, A. (2015 г.). Колко хора говорят есперанто? *Есперанто в мрежата. Интердисциплинарно описание на комплексни системи*, 13, 318—321.

58 Трябва ли машинен превод да се използва в обществените услуги?

Anthony Pym, Universitat Rovira и Virgili

Машинният превод (ТА) е широко достъпен в безплатни онлайн формати, най-важните от които се управляват от най-големите ИТ компании в света, базирани в САЩ. Съществува широко разпространено мнение, че преводите, предоставяни от тези системи, са погрешни и ненадеждни и следва да се избягват при всички обстоятелства. Много хора обаче използват тези онлайн услуги последователно и знаят как да интегрират резултатите в други комуникационни стратегии. Въпросът не е дали може да се използва машинен превод, а как и кога може да се използва.

Какво ни казва проучването?

Проучване на използването на ТП в обществените услуги показва два вида ситуации, които са коренно различни.

При първия сценарий фиксиран текст (официален текст или евентуално уебсайт) се захранва от безплатна система за машинен превод онлайн или бутони се предоставят онлайн, така че потребителите сами да могат да го направят. Резултатът е писмен превод, който съдържа грешки. Няма да видите тези грешки, ако не знаете езика; грешките не могат да бъдат фатални; нотой етук. В много случаи потребителят ще може да разбере съдържанието на уебсайта или документа, но почти сигурно ще има отрицателни последици.

1. Потребителят ще почувства, че неговият език не се зачита, което може да има отрицателни последици за чувството му за социално приобщаване.
2. Налице са отрицателни последици за имиджа на марката на съответната обществена услуга.
3. Въпреки че общите идеи се споделят, потребителят има тенденция да развива рационално недоверие към детайлите, което означава, че цялата ключова или високорискова информация често просто не е необработена или трябва да бъде последвана от други канали.
4. В най-неблагоприятните ситуации, нена последно място по отношение на здравните услуги, може да се смята, че е налице високорискова информация и да се предприемат действия с потенциално катастрофални последици.

При втория сценарий потребителите сами избират машинен превод на език, който не е наличен по друг начин и са предупредени за свързаните с това рискове. Уебсайтът на здравните служби би могъл например да представи списък с телефонни номера, които могат да бъдат използвани за последваща помощ (вж. Liddicoat и Hale 2015 г.), ситуация с нисък риск, при която машинният превод със сигурност е по-добър от нищото.

Илюстрации и доказателства

Когато машинният превод се прилага в специализирани ситуации, като например медицински консултации, може да се пристъпи към разделяне на диалога на затворени скриптове, с ограничен брой възможности на всяка стъпка. Това може да работи доста добре, стига диалогът да остане в сценария, както може да се види от специализиран медицински преводач, който може да бъде изтеглен безплатно. Веднага след като напуснем затворения сценарий, са необходими други решения.

Нашите MIME казуси в Тарагона, Лайпциг и Любляна разкриха, че последните имигранти и търсещи убежище лица използват онлайн машинен превод, за да се подготвят за важни събития като посещение на лекар.

По този начин те стигат до разговорас поне известно разбиране на термините, които ще бъдат използвани, и вида на нещата, които ще бъдат казани. В такива ситуации машинният превод не е просто „по-добре от нищо“. Това е реална помощ за използване в комбинация с други стратегии за медиация: *Lingua franca*, взаимно разбиране, използване на езика домакин. В тази ситуация използването на машинен превод е не само легитимно, но заслужава да бъде култивирано и специално обучено.

Политически последици

Политическите последици са следните.

1. По принцип машинният превод не следва да се използва от доставчиците на услуги, освен ако не е

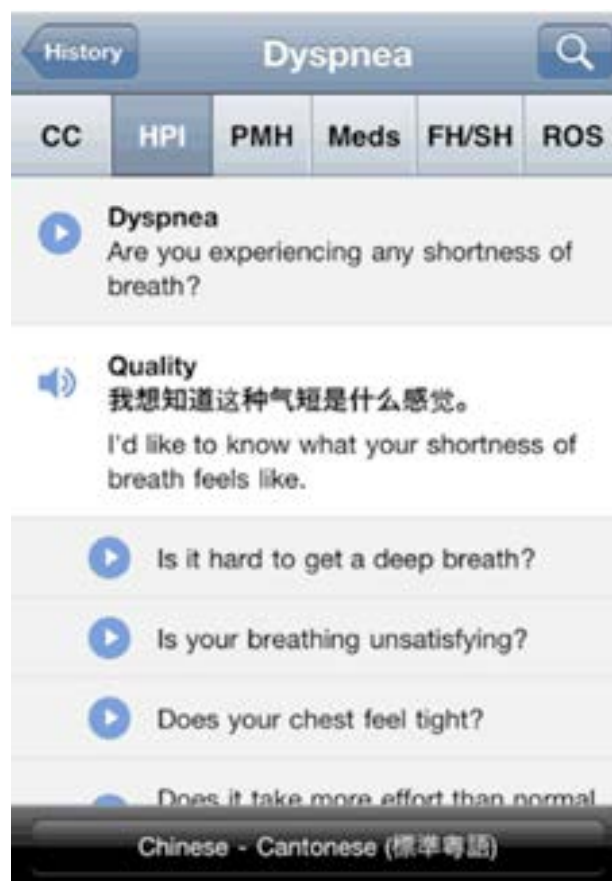
свързан с други комуникационни стратегии (предварително редактиране, последваща редакция). Това важи особено за високорискови ситуации.

2. В същото време връзките към машинния превод, избран от потребителя, могат да се използват за ситуации с нисък риск и за езици, на които няма вероятност да бъде осигурен човешки превод. Машинният превод в никакъв случай не се счита за заместител на превода от квалифициран специалист.

3. Доставчиците на услуги следва да признаят, че много от техните клиенти използват машинен превод, като са напълно наясно с неговите ограничения и чрез успешни комбинации с други решения за медиация. Не следва да се прави опит за забраната такива практики.

4. Обучението за интелигентно използване на машинен превод следва да бъде част от програмите за общо обучение по медиация, които са признати за основна езикова компетентност.

Появата на невроналния машинен превод от 2016 г. подобри качеството на изхода за много езикови двойки и няма съмнение, че по-младите потребители са, толкова повече знаят как да интегрират машинния превод в набори от комуникационни стратегии.

Препратки и задълбочаване

García, I. (2010 г.). Готов ли е машинният превод? *Целта* е 22, 7—21.

Liddicoat, A. & Hale, S. (2015 г.). Значението на точността и културата, както и възхода на машината в устния и писмения превод. *Cultus: Вестник „Межкултурна медиация и комуникация“*, 8, 14—26.

59 Трябва ли английски, като *lingua franca*, да се предлага в няколко разновидности?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

През последните години няколко политически философи преразгледаха използването на английския език като световна езикова франка, включително дали тази доминираща роля е съвместима с принципите на справедливостта. През същия период се появи нов нарастващ дебат в лингвистиката за използването на английския като *lingua franca*, което предполага, че когато се използва от неместни говорители, английският всъщност е заменен с друг различен идиом, малко подобно на други коментатори говорят за „Glorblish“, за разлика от стандартния английски в един от многото му местни сортове (вж. например Seidlhofer 2011, Jenkins 2014). Някои твърдят, че видът на английския език, използван като *lingua franca*, не трябва да се счита за „притежаван“ от родния английски език. Вместо това английският език като *lingua franca* (ELF) трябва да се счита за легитимен сам по себе си, а не за недостатъчна форма на английски език.

Какво ни казва проучването?

Езиковият интерес към ELF и интересът на политическите философи към езиковото правосъдие се развиха едновременно, но двете литератури не са достигнали досега (с изключение например на Гацола и Грин 2013). Van Parijs (2011 г.), силен защитник на използването на английски в международен план, както и на някои от неговите последователи, предполагат, че английският език, използван в международен план, не се различава от английския като майчин език (ENL). Поддръжниците на ELF, напротив, считат, че те са по същество различни. Въпреки това, с изключение на няколко препратки, той не се интересува от въпроси, повдигнати от политическите философи, които се интересуват от езиковата справедливост. Тази липса на внимание е проблематична, тъй като може да доведе до сериозни грешки при диагностицирането на разглежданите въпроси.

Например твърдението, че говорещите английски език, които не са местни, вече не са в по-неблагоприятно положение в сравнение с лицата, които говорят майчин език, когато английският език се говори в *lingua franca* (в смисъла на „ELF“; Вж. Jenkins 2014 г.: 39—40; Seidlhofer 2011 г.: 16) остава неясно. За да обосновем подобно твърдение, първо ще се нуждаем от ясно разбиране на това какво

представлява несправедливост или несвързан недостатък как ELF го разрешава или намалява. Само тогава човек ще може да даде подходящо становище относно най-голямото правосъдие на ELF.

В същото време, ако използването на английски език от лица, които не са местни, може да бъде отделено от използването на английски език от носителите на езика, това би трябвало да накара философите да преразгледат твърдението, че използването на английски език като глобален транспортен език е несправедливо. След това някои характеристики на аргумента на ELF следва да влязат в нормативното обсъждане на глобалната езикова справедливост, което да доведе до промяна на настоящите позиции и преориентиране на преобладаващите аргументи.

Изследването идентифицира четири източника на глобална езикова несправедливост в свят, в който английският език ще бъде използван като глобална лингва франка.

1. **Комуникативна несправедливост:** неанглийските оратори ще имат сравнително по-ниски комуникационни умения, което може да попречи на общуването им.
2. **Неравнопоставеност на ресурсите:** лицата, които не са местни, трябва да инвестират значителни ресурси в изучаването на английски език, докато не е необходимо носителите на езика, чийто майчин език е роден, да правят това.
3. **Несправедливост на света на живота:** неанглийските езици се изместват в периферията, докато говорещите на тези езици прекарват все по-голяма част от живота си в англоговоряща среда и препратки (това, което политическите философи наричат „света на живота“).
4. **Несправедливост на достойнството:** по-високият статус на английския език предполага съответно по-нисък статут за другите езици и по-малка степен на достойнство и престиж за тях.

Илюстрации и доказателства

Възприемането на английския език като ELF не елиминира езиковата несправедливост. Първо, инвестициите в ресурси остават принципно

неравномерни. Второ, тъй като ELF не е стабилен и не е динамичен по своята същност, на ораторите не е ясно каква е комуникационната цел, която може да доведе до комуникативна несигурност. Освен това в повечето случаи все още има разлика в компетентността между ораторите, чийто майчин език е роден, и тези, които не са граждани на съответната държава. Трето, въпреки че теоретично е възможно да се „декултурира“ английският език и да се „рекултурира“ като наистина споделен и неутрален език, това не е правдоподобно, особено в светлината на фундаменталната нестабилност на ELF, която силно контрастира със силното културно вкореняване на ENL в страни с голямо икономическо, политическо и демографско значение като Великобритания, САЩ, Австралия и т.н. (Mackenzie, 2014). Четвърто, именно поради разликата между нестабилен ELF и отдавна утвърден ENL със силни литературни и национални традиции, е малко вероятно престижът на ELF да съответства на този на ENL.

Политически последици

Една възможна алтернатива, като се има предвид, че английският език има значително влияние и понастоящем се използва повече от всеки друг език в международната комуникация, е да се търси друга стратегия по отношение на използването на английски език. Тя може по-специално да бъде замислена като полицентричен лингва франка, точно както *майчините езици* като немски, нидерландски (и самият английски!) също са полицентрични. Произтичащото от това участие не се изразява пряко в политически мерки, но може да разшири обхвата на съображенията, свързани с целите на езиковата политика.

Ако самото *lingua franca* се счита за полицентрично, използването на английски в международната комуникация трябва да обхваща начина, по който английският се говори въз основа на L1, което прави езика по-разнообразен вътрешно. Този подход осигурява по-ясен стандарт за комуникация с цел

предпазване от несигурност на юрисдикцията (каквото би бил случаят, ако FLE се счита за цел за учене). Както показва De Schutter (предстоящо) то дава възможност за прехвърляне на характеристиките и изразите от категория L1 на английски език, като по този начин се гарантира по-стабилна рекултура на културата и се възстановява по-равностойно достойнство чрез усвояване на езика, определяне на стандарти за него и предоставяне на неместните английски потребители на увереност, че това, което говорят, също е (добро) английски език съгласно местните правила, чиято стандартизация дава на говорителите по-надеждно противотежест на ENL стандартите, отколкото нестабилността на ELF.

Препратки и задълбочаване

Внесен от Schutter, H. (предстоящо). Глобална езикова справедливост и английски език като *Lingua Franca*. В F. Grin & P. Kraus (Eds.), *The Politics of Multilingualism. Езиково управление, глобализация и европеизация*. Амстердам: Джон Бенджаминс.

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Дали ELF е по-ефективен и справедлив от превода? Оценка на многоезичния режим на ЕС. *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93—107.

Дженкинс, Дж. (2014 г.). *Английски като lingua franca в международния университет: Политиката на академичната английска езикова политика*. Оксфорд: Това е Рутлидж.

Макензи, I. (2014 г.). *Английски като Лингва Франка. Теоретизиране и преподаване на английски език*. Оксфорд: Това е Рутлидж.

Seidlhofer, V. (2011 г.). *Разбира английския като Лингва Франка*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

Van Parijs, P. (2011 г.). *Езикова справедливост за Европа и за света*. Оксфорд: Оксфордския университет Прес.

60 Какви са подходящите езикови подходи, за да се отговори на езиковите нужди на мобилните пенсионери?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Миграцията на относително богати пенсионери от Северна Европа към дестинации за пенсиониране по средиземноморските брегове води до специфични социално-лингвистични контексти. Много пенсионираните мигранти не научават езика на приемащата държава, поне не в дълбочина. Вместо това мигрантите и другите местни участници използват набор от езикови стратегии, за да отговорят на комуникационните си нужди. Какви са тези стратегии и как местните лица, отговорни за вземането на решения, следва да се ориентират към сложния езиков контекст на международната миграция при пенсиониране?

Какво ни казва проучването?

Могат да бъдат идентифицирани две нормативни перспективи относно мобилността и езиковото многообразие в Европа. Първо, езиковите въпроси играят важна роля в дискусиите относно интеграцията на имигрантите. Често се счита, че е от съществено значение имигрантите да научат езика на приемащата държава, за да получат достъп до пазара на труда и да участват в политическите процеси, както и по културни причини, свързани с принадлежността и идентичността. От тази гледна точка предпочитаният резултат е езиковото многообразие на индивидуално равнище, т.е. имигрантите изучават езика на приемащата държава в допълнение към майчиния си език.

Второ, съществуват както европейски, така и национални политики относно правата на малцинствените езици, които понякога се прилагат и за мигрантите. Тези права предполагат, че законно пребиваващите лица с майчин език, различен от мнозинството или официалния език, следва при определени обстоятелства да имат възможност да използват майчиния си език. От тази гледна точка предпочитаният резултат е многоезичието на обществено равнище: приемащото общество предоставя информация не само на езика на мнозинството, но и на съответните малцинствени езици, а в определени ситуации е наличен устен или писмен превод.

Когатоса изправени пред езиковите нужди на мобилните пенсионери, създателите на политики трябва да постигнат баланс между тези две гледни точки.

Илюстрации и доказателства

Що се отнася до международната миграция на пенсионерите, проучването MIMЕ идентифицира редица езикови стратегии, използвани от мобилните пенсионери.

1) Много пенсионери — поне тези от по-малките езикови общности — първоначално се опитват да научат езика на приемащата страна. Местните власти могат да играят роля в предоставянето на езикови курсове, съобразени с нуждите на чуждестранните пенсионери, освен ако други участници не направят това. Например пенсионерите предпочитат да се съсредоточат върху комуникационните умения, а не върху граматическите корекции, а онлайн курсовете могат да бъдат полезни в дестинации, където много сезонни мигранти не могат да посещават редовни курсове на място.

Езиковото образование обаче не е достатъчно. Възрастните хора често срещат трудности при изучаването на нов език и имат по-малко възможности и стимули в сравнение с младите хора да научат местния език. Изследванията на MIMЕ показват, че пенсионерите, които мигрират за „начин на живот“ причини често придобиват малко владеене на езиците на новата си родина.

2) Вместо това, пенсионираните мигранти често могат да използват майчиния си език. Изследванията на MIMЕ са идентифицирали четири начина за това. Първо, много дестинации за пенсиониране станаха свидетели на появата на общности, живеещи в чужбина, където пенсионерите мигранти могат да живеят голяма част от ежедневието си на майчиния си език.

Второ, пенсионерите могат да използват услуги за устен или писмен превод, които често са леснодостъпни на места, където са се установили много чуждестранни пенсионери. Проучването MIMЕ обаче установи, че тези езикови услуги често се предоставят от приятели, познати или устни преводачи без професионална квалификация. В чувствителни ситуации това може да е проблем. Трето, в някои контексти се съобщава за взаимно разбиране (взаимно разбиране между потребителите

на близки езици). Четвърто, мигрантите могат временно да се завърнат в своята (бивша) страна по произход, за да извършват определени дейности, например да се консултират със своя лекар. Тази стратегия може да бъде описана като „резултат“.

3) И накрая, английският все повече се използва като lingua franca в пенсионни дестинации, тъй като както пенсионерите, така и местните жители придобиват по-добри познания по английски език. За много пенсионирани мигранти това улеснява живота, ако те могат да общуват на английски, а не на местния език. Но преобладаването на английския език включва и въпроси на властта и статута, които могат да бъдат чувствителни във взаимодействието между местните и чужденците, а оттам и във връзка със социалното сближаване. Освен това местните власти понякога изглежда имат твърде много доверие в английския език и считат, че информацията, предоставена на английски език, е достъпна за всички чужденци.

Това не е така, тъй като не всички мобилни пенсионери разбират английски и дори тези, които като цяло могат да разберат по-добре, ако получават информация на родния си език. Английският език често е полезен за ежедневната комуникация и разпространение на обща информация, но е необходим устен или писмен превод на майчиния език, за да се допълнят определени групи и лица, както и в особено чувствителни ситуации.

Политически последици

Пенсионираните мигранти използват широк набор от езикови стратегии за управление на ежедневната комуникация. Създателите на политики трябва да признаят и да се приспособят към това многообразие, да избягват „размер едно“ решения и да бъдат подготвени да използват различни езикови подходи в зависимост от ситуацията. Това може да

включва езиково обучение, съобразено с мигрантите, сътрудничество с етнически асоциации, висококачествени обществени услуги за устен и писмен превод и добре обмислено използване на английски език като lingua franca. Ако органите на приемащата държава са в състояние и желаят да предоставят услуги по устен превод в области, различни от съдебните производства, когато това се изисква от правото на ЕС, следва да се даде приоритет на медицинските грижи.

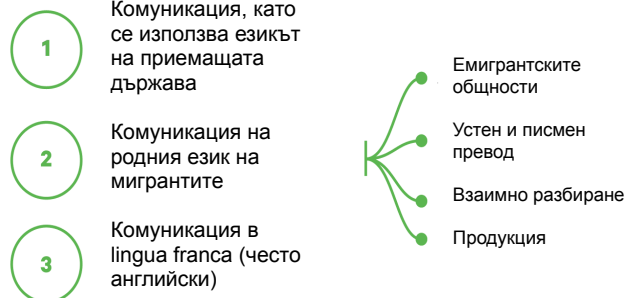
Препратки и задълбочаване

Casado-Díaz, M. A. (2006 г.). Пенсионирани в Испания: Анализ на различията между гражданите на Северна Европа. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32, 1321—1339.

O'Reilly, K. (2008 г.). *Разговори за Коста*. Публикувано от Lulu.com

Torkington, K., David, I., & Sardinha, J. (Eds.). (2015). *Практикуване на добрия живот: Миграция на начина на живот в практиката*. Нюкасъл върху Тайн: Учените в Кеймбридж.

ЕЗИКОВИ СТРАТЕГИИ В МЕЖДУНАРОДНАТА МИГРАЦИЯ НА ПЕНСИОНЕРИ

61 Как може да се използва взаимно разбиране в професионален контекст?

Махтелд Мюлман, Алис Фиорентино, Университет на Реймс Шампан-Арден

Едно от основните предизвикателства, пред които са изправени публичните и частните институции в Европа, е как да се управлява голямо разнообразие от многоезични комуникационни контексти, включително работа. Изследванията в областта на езиковата икономика показват, че високото ниво на английски език не е непременно достатъчно и че уменията по други чужди езици могат да бъдат широко възнаградени, тъй като предлагат допълнително конкурентно предимство (напр. Grin, Sfredo и Vaillancourt 2010). Алтернативните решения за предприятията, работещи в многоезичен контекст, включват набиране на носители на езика, използване на професионални устни и писмени преводачи и осигуряване на вътрешно езиково обучение. Успоредно с тези добре известни стратегии потенциалът за взаимно разбиране остава до голяма степен недостатъчно използван, независимо дали в устна или писмена форма.

Какво ни казва проучването?

В професионален контекст използването на устно взаимно разбиране беше наблюдавано по време на присъствени срещи, както между близки сътрудници (Ribbert & десет Thije 2007), така и неофициални срещи (Klaveren & De Vries 2012). За този метод на медиация се претендират редица предимства, особено в контекста на работа в екип. Когато колегите говорят (или имат достатъчно познания) по сродни езици (т.е. относително близки един до друг), тези общи езикови умения могат да се използват, за да се спести време, да се избегне умствената умора и да се предаде взаимно културно разбиране.

В професионален контекст, включващ документи, написани на чужди езици, взаимното разбиране е доста широко разпространено, особено когато е съчетано с използването на речници или преводачески инструменти. Писмените възприемчиви умения са изключително икономически ефективни по две основни причини.

Първо, те предлагат максимална гъвкавост, тъй като с малко обучение е напълно възможно не само да се постигне висококачествено разбиране на сродните езици, но и да се извлече информация от

документи, написани на по-малко близки езици, но и от езици за контакт (Castagne 2007). Второ, те не водят до преки разходи и могат да намалят необходимостта от услуги за устен и писмен превод. Симулацията на вътрешната комуникация между европейските институции и държавите членки показва, че прилагането на взаимно разбиране между членовете на ЕП и европейските длъжностни лица, като алтернатива на модел, основан изключително на устен и писмен превод между всички официални езици на ЕС, би намалило значително броя на двойките писмени преводи, като спести на държавите членки няколко милиона евро (Grin 2008 г.), като същевременно насърчи многоезичните практики.

Илюстрации и доказателства

За да проучим взаимното разбиране в професионалните среди, проведохме проучване на 10 бивши възпитаници на университета в Шампан-Арден, които са били обучени в продължение на две години за възприемчиви умения на най-малко три романски езика (италиански, испански, португалски) и три немски езика (немски, английски и нидерландски). Девет от десет участници съобщават, че използват писмено взаимно разбиране най-често в комбинация с използването на речник. Само няколко участници обаче докладваха, че използват своите умения за взаимно разбиране за устни документи само в личен контекст.

По този начин дори специалистите, обучени в областта на възприемчивото езиково многообразие, обикновено не използват тези умения в устен контекст.

Това предполага, че професионалното използване на устното взаимно разбиране все още не се разглежда като реална алтернатива на стратегии като *lingua franca*. Едно от възможните решения би могло да бъде да се насърчат специалистите да се споразумеят изрично относно стратегиите за медиация, които могат да използват, например чрез кратко обсъждане на съответните езикови репертоари, когато започнат да работят заедно.

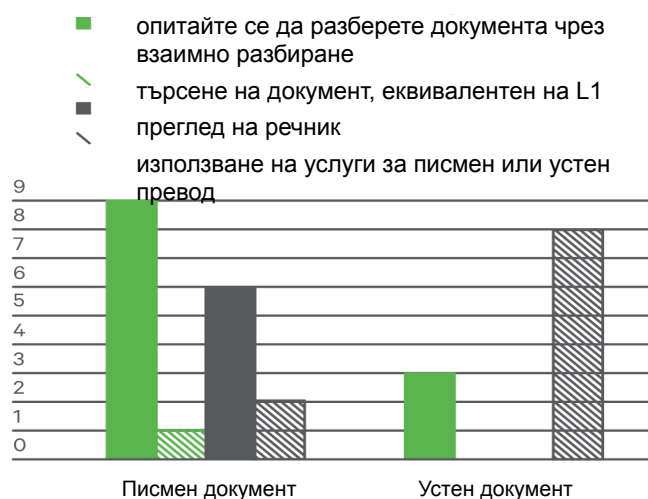
Политически последици

С оглед на гореизложеното създателите на политики биха могли да обмислят следните действия.

1. Насърчаване и подпомагане на професионалните организации при изпълнението на пилотни проекти, които насърчават използването на взаимно разбиране, както за обработка на писмени документи, така и за лични взаимодействия в рамките на екипите.

2. Професионалните организации следва да предоставят индивидуално обучение за интерактивни умения за взаимно разбиране за персонала, участващ в многоезични екипи, и писмени умения за приемане на служители, които често се сблъскват с документи, изготвени на взаимно разбираеми или вече частично известни езици.

3. Включване на обучение за умения за взаимно разбиране за длъжностните профили с многоезична междукултурна ориентация.

ОТГОВОРИ НА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪПРОСА: „В ЛИЦЕТО НА ДОКУМЕНТ ЗА ЧУЖД ЕЗИК, КАКВА СТРАТЕГИЯ ИЗПОЛЗВАТЕ?“

Препратки и задълбочаване

Castagne, E. (Ed.) (2007 г.). *Въпросите на взаимното разбиране*. Сб. ICE 2, Реймс: EPURE.

Усмивка, F. (2008 г.). Взаимно разбиране, ефективност и справедливост. Във V. Conti & F. Grin (Eds.), *Съгласен между съседни езици: към взаимното разбиране* (стр. 79—109). Женева: Аз съм Георг.

Grin, F., Sfreddo, C. & Vaillancourt, F. (2010 г.). *Икономика на многоезичното работно място*. Ню Йорк: Това е Рутлидж.

Klaveren, S. & De Vries, J. (2012). *Практиката и потенциала на взаимното разбиране. Проучване на ефективността на взаимното разбиране по отношение на работния процес в Генерална дирекция „Писмени преводи“ на Европейската комисия*. Университетът в Утрехт.

Ribbert, A. & десет Thije, J. D. (2007 г.). Възприемчиво многоезичие в междукултурното сътрудничество между Нидерландия и Германия. В J. D. ten Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Рецептивно многоезичие: езикови анализи, езикови политики и дидактически концепции* (стр. 73—101). Амстердам: Джон Бенджаминс.

62 Какви са най-добрите начини за работа с машинен превод?

Anthony Pym, Universitat Rovira и Virgili

Лесно е да получите безплатен онлайн превод, да бъдете шокирани от грешки и да заявите, че системите са безполезни и хората винаги ще превеждат по-добре. Но когато услугите за онлайн машинен превод привличат над 500 милиона потребители и са достъпни на повече от 100 езика (Туровски 2016), е ясно, че хората ги намират за полезни, особено в ситуации на интензивна мобилност. Предизвикателството е да знаете точно какво е правилният машинен превод и кога да го използвате.

Какво ни казва проучването?

Тъй като машинният превод се използва в много различни области, изследователите са в състояние да изберат областите, които най-добре отговарят на резултатите, които искат да постигнат. Поради това изследванията, извършвани от разработчиците и техните дружества, сасклонни да надценяват цялостното представяне, също толкова лесно, колкото търсенето на съпротива от страна на традиционните преводачи малко надценява лошото представяне. Нашето проучване на начина, по който машинният превод действително се използва в обществените услуги, показва няколко много различни сценария.

Машинен превод в затворени зони: докато ограничен брой неща са свързани по ограничен брой начини, например в машинни наръчници или специфични компютърни продукти, суровото качество на машинния превод може да бъде много високо, дори ако резултатите трябва да бъдат проверени („редактиране на публикацията“) в случай на високорискова комуникация. Когато по този начин се използват вътрешни машини за машинен превод, те функционират като големи преводачески паметни.

Машинен превод за комуникация с нисък риск: във всички случаи, когато разходите за грешки са минимални и се разбират от потребителите, е обичайно по инициатива на потребителя да се осигури машинен превод за езиците, които в противен случай не биха получили преводи.

Това може да се случи например на общински уебсайтове, където потребителят трябва да щракне върху съответния език и трябва да бъде информиран, че преводът може да е неправилен. Същият принцип се прилага в ситуации, в които диалоговата обратна връзка позволява устна проверка на преводите, като например при

медицински консултации. В такива ситуации машинният превод обикновено е едно от решенията, използвани от мобилните хора.

Редактиране след редактиране в отворени или високорискови домейни: тъй като посочените по-горе критерии не се прилагат, машинните преводи трябва да бъдат поправени ("post-edited") от човека, може би по няколко различни начина. В много области машинният превод след редактиране води до преводи с качество, подобно на това на изцяло човешки преводи, с някои икономии на време.

Непреводачи като пост-издатели: в много технически области полевите експерти, които не знаят началния език, могат успешно да публикуват резултата от машинния превод. Те могат да бъдат заинтересовани доброволци, както в случая на „съвместно възлаганена обществени поръчки“. След това работата им може да бъде проверена от професионални преводачи в зависимост от необходимото качество.

Предварително редактиране, когато са необходими няколко целеви езика: основната алтернатива на пост-изданието е „предварително издание“, където началният текст е написан на опростен и контролиран език, преди да бъде захранван от система за машинен превод. Качеството може да бъде много високо, а повишаването на ефективността се увеличава с всеки необходим допълнителен целеви език. Като правило, ако преведете на повече от пет целеви езика, тогава предварителното редактиране ще бъде по-добре, отколкото след редактиране.

Илюстрации и доказателства

Има много начини за интегриране на машинен превод в работните процеси. Максимизиращ модел е приложената диаграма на Carson-Berndsen et al. (2009 г.). Текстът влиза в горния ляв ъгъл, където се извличат подлежащите на превод елементи и се сегментират автоматично (обикновено в изречения) за обработка в трасови системи памет. След това сегментите се въвеждат в система за машинен превод, която дава версия, която може да бъде ревизирана от специалисти доброволци или целеви езикови експерти във въпросната област. След това професионалните преводачи преразглеждат резултата, след което извършват стилистична редакция и редакция на целевия език. След това превеждащите елементи се въвеждат в оригиналния

формат („реконструкция“) с всякакъв графичен материал и преводът е готов за доставка. Очевидно не е необходимо да има всички тези стъпки във всички проекти, но всичко може да се разглежда според нуждите. Ине е необходимо да се спазва този конкретен ред: Temizöz (2013 г.) например установи, че качеството е по-високо, когато инженерите на целевия език преглеждат публикациите на преводачите, отколкото в другата посока. Важното е, че никой в професионалната сфера не представя суровия машинен превод като краен продукт.

Политически последици

Създателите на политики, участващи в машинния превод, следва да вземат предвид следните насоки:

- ▶ машинният превод може да бъде интегриран в работни процеси, които включват последваща редакция и/или предварителна редакция;
- ▶ Суровият машинен превод трябва да се представя само в ситуации с нисък риск, когато потребителят поеме инициативата, границите са разбрани и езикът не би бил преведен по друг начин. Следователно брутният машинен превод сам по себе

си не може да отговаря на изискванията, основани на езиковите права;

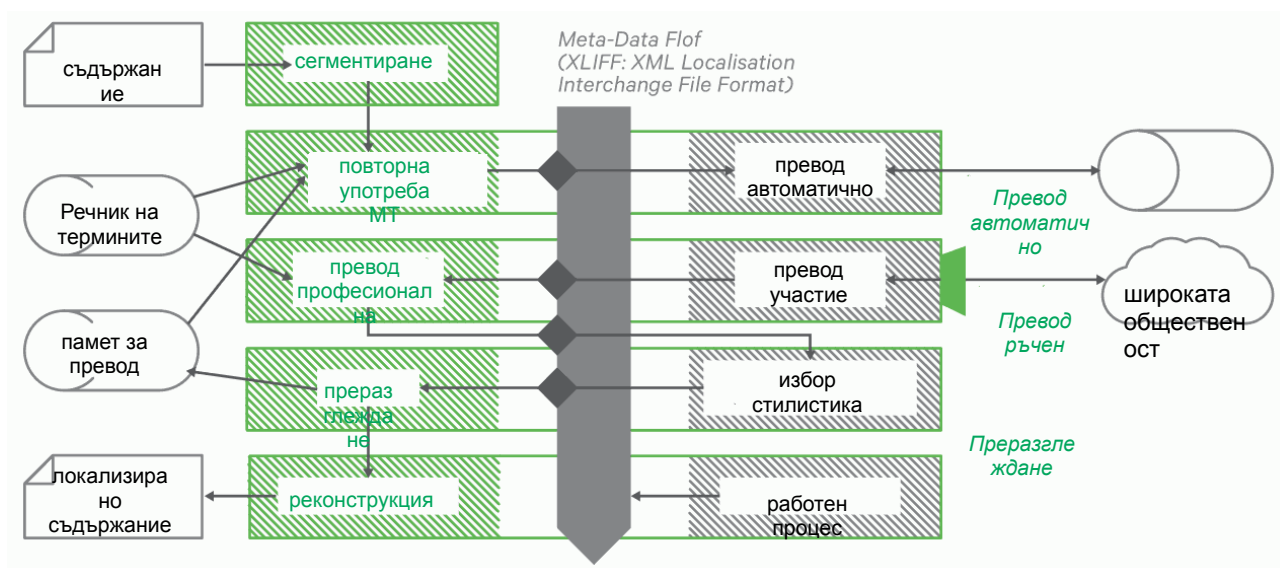
- ▶ Преводач обучение трябва да включва пост-редактиране и предварително редактиране, и професионалисти с тези умения трябва да бъдат наети.

Препратки и задълбочаване

Carson-Berndsen, J., Somers, H., Way, A., & Vogel, C. (2009). Интегрирана езикова технология като част от локализацията от следващо поколение. Фокус върху локализацията: Международен вестник по локализация, 8, 53—66.

Temizöz, Özlem (2013 г.). *Postediting машина-превод изход и неговата редакция*. Докторска дисертация. Universitat Rovira i Virgili. tdx.cat/handle/10803/128204

Turovsky, B. (2016 г.). *Девет години Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Посетен през май 2017 г.

63 Кой трябва да работи като устен или писмен преводач?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Любляни

Новопристигналите мигранти, двуезични членове на семейството, специалисти в други области (напр. медицински сестри) и двуезични служители (напр. чистачи в здравните заведения) често работят като културни брокери в изключително чувствителни условия, свързани със здравеопазването, правните служби, полицията и училището, с малко или никакво обучение за тези задачи. Тези импровизирани устни и писмени преводачи се наемат редовно от държавата и други заинтересовани страни в различни държави — членки на ЕС. Необходимо ли е да обучаваме писмени и устни преводачи или можем да използваме двуезични и необучени специалисти за тези комуникационни цели?

Какво ни казва проучването?

В няколко проучвания са анализирани ситуации, при които устният превод се извършва от професионалисти, които не са обучени за устни преводачи. Тепоказват, че специалистите често предават погрешна информация, която води до лоша комуникация. Например, Elderkin-Thompson et al. (2001) анализира 21 испаноговорящи пациенти, които се свързаха със своя лекар с помощта на медицински преводачи. Те установиха, че около половината от срещите са довели до сериозни комуникационни грешки, които компрометират разбирането на лекаря за симптомите и подкопават доверието в тревогите на пациента. По същия начин Berg-Seligson (2011 г.) изучава полицейски служители, действащи като устни преводачи по време на разпити на заподозрени лица, и установява, че посредничеството им е довело до предаването на невярна информация, което е довело до сериозни комуникационни грешки.

Други изследвания показват, че съществуват значителни рискове, свързани с използването на импровизирани устни и писмени преводачи, включително неточността на прехвърлянето (бездействия и допълнения) и липсата на безпристрастности и поверителност.

Импровизираните устни преводачи често представят собствените си мнения, оспорват изявленията на лицето, което тълкуват изявлението, насочват отговорите или отговарят на въпроси от името на лицето, което превеждат, и честосе занимават с

други задачи извън тълкувания разговор (Cambridge 1999, Flores et al. 2003, Martínez-Gómez 2014 г.; Lesch и Saulse 2014 г.).

Илюстрации и доказателства

Импровизираните устни и писмени преводачи също могат да внесат значително недоверие в комуникацията. Проучването MIMЕ сред търсещите убежище лица в Словения през 2016 г. показва, че мигрантите, които трябва да използват устни преводачи в комуникацията си с органите, знаят, че в тълкуваната комуникация често се използват необучени устни преводачи и че тази липса на обучение води до лоша комуникация. 33-годишен мъж от Иран каза:

Официалните писмени и устни преводачи, които превеждат документи, да, са квалифицирани. Но другите, които са само преводачи... Някои от тях, те не учат, повечето от тях, те не учат в тази област, така че те... Защото знаят езика, идват на работа. [...] понякога е имало недоразумение между хората, или погрешно превеждане между хората.

Тази нискоквалифицирана работна сила води до неудовлетвореност, тъй като 22-годишен афганистанец каза:

Често съм забелязал, че повечето преводачи не са в състояние да разберат това, което искате да разберете... или те не са в състояние да разберат, или не са способни, не знам... или може би не можете да го обясните, както искате, знаете. По този начин информацията се губи по пътя към третото лице.

Изследванията показват, че използването на необучени двуезични хора може да доведе до прекъсване на комуникацията и да увеличи разочарованието сред участниците.

Политически последици

За да се избегне неуспех в комуникацията, дължащ се на устен или писмен превод от необучени устни

и/или писмени преводачи, създателите на политики следва да вземат предвид следното:

1. субсидира обучението на професионалисти с акцент върху придобиването на умения в областта на устния и писмения превод;
2. предоставяне на обучение надвезични учители с акцент върху придобиването на тематични умения (т.е. познания в областта), умения за устен и писмен превод и професионална етика;
3. разработване на достъпни възможности за обучение, така че мигрантите да имат достъп до професията наобщински устни и писмени преводачи.

Препратки и задълбочаване

Berk-Seligson, S. (2011 г.). Договаряне и комуникативно настаняване при въпроси, свързани с двуезичните шрифтове: критична социално-лингвистична гледна точка на взаимодействието. *International Journal of the Sociology of Language*, 207, 29—58.

Кеймбридж, J. (1999 г.). Загуба на информация в двуезични медицински интервюта чрез

необучени преводач. *Преводачът*, 5, 201—219.

Elderkin-Thompson, V., Silver R. C., & Waitzkin, H. (2001 г.). Когато медицинските сестри удвояват като устни преводачи: Проучване на испаноговорящи пациенти в условията на първична медицинска помощ в САЩ. *Социални науки и медицина*, 52, 1343—1358.

Flores, G. et al. (2003 г.). Грешки в медицинската интерпретация и техните потенциални клинични последици при педиатрични срещи. *Педиатрия*, 111, 6—14.

Lesch, H. M. & Saulse, B. (2014 г.). Преразглеждане на услугата за устен превод в сектора на здравеопазването: описателен преглед. *Outlook*, 22, 332—348.

Martínez-Gómez, A. (2014 г.). Престъпен устен превод за престъпници: нарушаване или оформяне на норми? *Вестник „Специализиран превод“*, 22, 147—193.

Weisskirch, R. S. (Ed.) (2017 г.). *Езиков брокер в имигрантските семейства: Теории и контексти*. Лондон: Това е Рутлидж.

64 Как и кога следва да се предоставят услуги по писмен и устен превод на новопристигналите мигранти?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Неотдавнашните миграционни потоци затрудниха предоставянето на подкрепа за писмен или устен превод в контекста на граждански, социални, икономически и политически дейности. Тези услуги често се представят в медиите като значително и ненужно изтичане на публични средства. Различните езикови политики уточняват кога следва да се предоставят писмени и устни преводи. В ЕС те са гарантирани в процедурите за предоставяне на убежище с Директива 2013/32/ЕС, а в наказателните производства — с Директива 2010/64/ЕС. Въпреки това не съществува законодателство на ЕС, което да гарантира достъп чрез посредничество до публични институции (училища, университети, читалища и т.н.), човешки и социални услуги (бежански центрове, центрове за самопомощ), здравни институции, религиозни организации или служби за спешна помощ.

Какъв е контекстът, в който подкрепата за писмени и устни превод е от решаващо значение и следва да бъде осигурена от държавата, и на каква цена?

Какво ни казва проучването?

Няколко проучвания относно използването на неквалифицирани устни преводачи в съдилищата показваха, че висококачественият устен превод е от съществено значение за гарантирането на справедлив съдебен процес (Хертог 2015 г.). Други проучвания показват значението на висококачествената подкрепа за устния и писмения превод в здравните организации.

В контекста на здравеопазването липсата на подходяща езикова подкрепа може да доведе до неадекватна диагноза или лоша диагноза, забавено или неправилно медицинско лечение, твърде чести срещи с лекар, удължаване на болничния престой и дублиращи се тестове. Lindholm et al. (2012 г.) анализира досиетата на 3 071 пациенти в болница в Съединените щати между 2004 г. и 2007 г.

Продължителността на болничния престой за пациенти с ограничени познания по английски език е значително по-кратка, когато професионалните устни преводачи са били използвани при прием или

както при прием, така и при излизане. Пациентите без професионална интерпретация са имали среден престой от 0,75 до 1,47 дни по-дълъг от пациентите, които са имали устен преводач както при прием, така и при излизане. Освен това е по-малко вероятно пациентите, получаващи услуги за устен превод при приемане и/или излизане, да бъдат приети обратно след 30 дни. Спестяванията са съвсем ясни, като се има предвид, че средната цена на един ден хоспитализация в Съединените щати през 2013 г. варира от \$ 1,791 (с нестопанска цел болници) до \$ 2 289 (болници с нестопанска цел), докато средната заплата за преводач или преводач в болница в САЩ е \$22.90 на час. Това означава, че преводачът трябва да прекара около 80 часа с пациента, преди разходите за устен превод да надхвърлят разходите за спестено време в болницата.

Невъзможността да се осигури качествен устен и писмен превод в областта на здравеопазването също може да доведе до оплаквания и спорове. Quan and Lynch (2010 г.) съобщават, че в четири щати на Съединените щати между 2005 и 2009 г. са предявени 35 иски за обща стойност 2 289 000 щатски долара за обезщетения или уреждане на спорове и 2,793,800 долара за съдебни разноски поради липсващата подходяща езикови услуги в здравните заведения.

Илюстрации и доказателства

В проучване, проведено от Люблянския университет, бяха интервюирани 38 лица, търсещи убежище, и беше поставен особен акцент върху използването на писмени и устни преводачи (вж. Pokorn & Čibej 2017).

Резултатите показват, че дори когато мигрантите са успели да научат езика на приемащата страна, те често не разполагат с уменията да взаимодействат в специализиран контекст, като например интервюта за процедури за предоставяне на убежище и назначения с адвокати и лекари, както се вижда от 26-годишен интервюиран от Иран, който понякога интерпретира в областта на здравеопазването:

Да, отвън или в кабинета на доктора. От Арсина

английски. Но не разбирам много думи за доктора, за тялото, но се уча много силно.

Подобен въпрос беше повдигнат от 22-годишен афганистанец, който е бил в Словения по време на интервюто в продължение на пет години:

Първоначално използвах предимно писмени и устни преводачи, когато не познавах словенски. Най-вече се нуждаех от тях за официални връзки като интервюта или други задължения, или в болницата, когато разговарях с лекар, винаги имах нужда от някой, който да може да обясни какво имам предвид.

Поради това писменият и устният превод играят важна роля в началото на процеса на приобщаване и предоставят подкрепа в някои от най-уязвимите ситуации, пред които са изправени мигрантите.

Политически последици

С оглед на тези констатации устният и писменият превод на обществените услуги следва да се финансират от държавата и да се предоставят на новопристигналите мигранти във високорискови ситуации, по-специално в правните, полицейските и здравните структури. Тази подкрепа ще спомогне за ускоряване на процеса на приобщаване, като същевременно се намалят разходите, особено в областта на здравеопазването.

Препратки и задълбочаване

Ertl, A. & Pöllabauer (2010 г.). Обучение (медицински) устни преводачи — ключът към добрата практика. *Medint: Съвместна европейска перспектива за обучение. Вестник „Специализиран превод“*, 14, 145—164.

Hertog, E. (2015 г.). Директива 2010/64/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство: стратегии за транспониране по отношение на устния и писмения превод в наказателното производство. *Монти*, 7, 73—100.

Lindholm, M., Hargraves J.L., Ferguson W. J., & Reed, G. (2012). Професионален езиков превод и стационарна продължителност на престоя и реадмисия. *Вестник „Обща вътрешна медицина“*, 27, 1294—99.

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017 г.). Устен превод и езиково приобщаване — приятели или врагове? Резултати от полеви проучвания. *Преводачът*. (Онлайн кръчма.: 24 ноември 2017 г.). doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406

Quan, K. & Lynch J. (2010). *Високите разходи на езиковите бариери в медицинската небрежност*. Калифорнийски университет: Училище по обществено здраве, Национална здравна програма. www.healthlaw.org/publications/the-high-costs-of-language-barriers-in-medical-malpractice#.Vj78naR-QhY

Специални теми

- 65 Как да приложим концепцията за приобщаване към мобилни пенсионери? 168
- 66 По-креативни ли са многоезичните хора? 170
- 67 Как работи защитата на многоезичието в законодателството на ЕС за защита на потребителите? 172
- 68 Как можем да предотвратим манипулирането на етническите разделения за геополитически цели? 174
- 69 Моноезичието в световната търговия засяга ли преподаването и практиката на финансите? 176
- 70 Дали ромският подход към изучаването на езици съдържа полезни уроци за политиката в областта на езиковото обучение? 178
- 71 Какво може да се направи, за да се помогне на мобилни пенсионери, които се нуждаят от институционални грижи? 180
- 72 Как да се насърчи многоезичието в европейското законодателство за защита на потребителите? 182

65 Как да приложим концепцията за приобщаване към мобилни пенсионери?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Рамката MIMЕ, както и текущите политически и научни дискусии относно интеграцията на имигрантите, са насочени към приобщаването в приемащото общество. Въпреки това, в случай на международна миграция след пенсиониране (МИР = ЯМР), приобщаването често се осъществява в общности, живеещи в чужбина, определени от обща националност и език, а не във връзка с приемащото общество. Много пенсионираните мигранти не познават езика на приемащата държава. Как местните създатели на политики следва да подхождат към специфичната структура на мобилността и приобщаването, представлявана от относително привилегированите по-възрастни вътрешноевропейски мигранти?

Какво ни казва проучването?

„Международна пенсионна миграция“ се отнася до пенсионери от Западния свят, които се преместват, било постоянно или временно, в нова страна в търсене на по-добро качество на живот. Факторите, свързани с климата, здравето и други начини на живот, често са важни фактори за мигрантите, както и икономически фактори.

Международната пенсионна миграция се различава от другите видове миграция, като затруднява социалното, културното и езиковото приобщаване в приемащите общества. Трудно е да се научи нов език в напреднала възраст и хората, които мигрират след пенсиониране, имат по-малковъзможности работниците мигранти да се срещнат местното население. Мобилните пенсионери често мигрират сезонно между старите и новите държави и поради това отсъстват от новото си място на пребиваване през част от годината. Освен това много пенсионираните мигранти живеят в подразделения, построени и продавани директно на чуждестранни купувачи. Всички тези фактори са пречки пред изучаването на езици и социалното приобщаване.

Ниското равнище на приобщаване на пенсионерите в приемащите общества отразява също така специфичните социално-лингвистични пейзажи, които са се развили във важни ИР-дестинации. Те се характеризират с големи емиграционни общности (етнически клубове, църкви, предприятия и

социални мрежи), широко разпространено използване на английски език като *lingua franca* и припокриване между МИР и туризма. Тези езикови пейзажи позволяват на много мобилни пенсионери да постигнат добро качество на живот и висока степен на приобщаване в условията на експатриране, без да изучават езика на приемащата държава.

Въпреки това научната литература е загрижена, че включването в етническите анклавни, а не в обществото на мнозинството, може да подкопае цялостното социално сближаване. Съществуват и примери за опасения на местно равнище и неудовлетвореност в дестинациите по МИР във връзка с неуспеха на интеграцията на пенсионерите мигранти. Въпреки това при тази категория мигранти обикновено не се съобщава за сериозни ксенофобски или антиимигрантски чувства.

Илюстрации и доказателства

Изследванията, проведени в рамките на проекта MIMЕ, показват редица начини, по които органите на приемащата държава могат да се опитат да улеснят приобщаването на пенсионираните мигранти. Тя може да насърчи срещите, взаимодействията и обмена между пенсионираните мигранти и коренното население. Те могат да подкрепят и да си сътрудничат с местни експатрирани организации, да организират съвместни фестивали и тържества и да инициират различни социални и образователни срещи.

Това може да бъде организиран обмен между чуждестранни пенсионери, които желаят да практикуват езика на приемащата държава, и местни граждани, които желаят да подобрят своя английски (или други чужди езици), например чрез покана на пенсионираните мигранти в местните училища. В по-общ план местните власти могат да предоставят информация за културни и други прояви на чуждестранните жители на собствения им език, за да ги накарат да се чувстват добре дошли. Етническите клубове, сдружения и църкви могат да бъдат полезни партньори в сътрудничеството и разпространението на съответната информация.

Жилищното строителство във важни крайбрежни дестинации на РПМ очевидно е пагубно за

приобщаването. Много жилищни единици, построени за чуждестранни жители, се намират извън градските центрове, като понякога достъпът до обществен транспорт е ограничен. Тези райони са големи анклавни на емигранти, изолирани от квартали с коренно население. По-доброто градско планиране може да контролира етническата сегрегация в жилищни условия и да улесни взаимодействието между коренното население и мигрантите.

Въпреки това изследванията, проведени в рамките на проекта MIMЕ, показват, че пълното включване в приемащото общество не е наистина вариант в конкретната социална и езикова среда, която понастоящем характеризира важни европейски дестинации по MIR. Вместо това приобщаването се осъществява главно в живеещите в чужбина общности. В същото време вътрешноевропейската миграция осигурява на много мобилни пенсионери по-добро качество на живот. Ако тези пенсионери отговарят на по-големи изисквания за езикова адаптация, вероятно е по-малко вероятно да мигрират. Освен това, отчасти поради връзката си с туризма и относителната привилегия, миграцията на пенсионерите обикновено не води до сериозна враждебност, протести или други ксенофобски реакции в приемащите общества.

Политически последици

Приемащите общества могат да насърчават межкултурните срещи на местно равнище и да предприемат мерки за борба с жилищната сегрегация с цел подобряване на приобщаването. Въпреки това приобщаването на пенсионирани мигранти, поне в основните дестинации на MIR, ще бъде до голяма степен в живеещите в чужбина общности въз основа на национален произход и общ език. Резултатите от проучването MIMЕ показват, че местните лица, отговорни за вземането на решения, не трябва да очакват или да изискват широко езикова интеграция от пенсионирани мигранти, а по-скоро да разработват институционални и езикови подходи за управление на настоящата ситуация.

Препратки и задълбочаване

Betty, C., & Durán, R. (2008 г.). Изтеглени британски емигранти във връзка със значението на социалните клубове и интеграцията в местното испанско общество: Проучване на казус. Малага: Observatorio Europeo de Gerontomigraciones, Университет на Малага. hdl.handle.net/10630/7279

Gustafson, P. (2008 г.). Транснационализъм при пенсионната миграция: Случаят на пенсионерите в Северна Европа в Испания. *Етнически и расови изследвания*, 31, 451—475.

King, R., Warnes, T., & Williams, A. (2000 г.). *Живот на заета: Британска пенсионна миграция към Средиземно море*. Оксфорд: Берг.

ФАКТОРИ, ВЛИЯЩИ ВЪРХУ ИЗУЧАВАНЕТО НА ЕЗИЦИ И ВКЛЮЧВАНЕТО В МЕЖДУНАРОДНАТА ПЕНСИОННА МИГРАЦИЯ

66 Многоезичните хора по-креативнили са?

Гийом Фюрст, Франсоа Грин, Обсерватория на финансите в Женева

Често се твърди, че многообразието генерира креативност. Това обаче е широкообхватен въпрос, който води до значителен дебат. Специфичният въпрос за многоезичието — креативността е част от този дебат. Като се има предвид, че многоезичието е положително свързано с творчеството, това би могло да оправдае насърчаването на изучаването и използването на няколко езика в различен контекст — от образованието до бизнеса и личния живот.

Този въпрос представлява концептуално и емпирично предизвикателство и повдига редица свързани с това въпроси: Какво е креативност? Как можем да го измерим и да определим количествено връзката ѝ с многоезичието? Можем ли да се насочим конкретно към езиковото многообразие и да го разграничим от други форми на личен опит, свързани с културното многообразие? Могат ли отделните резултати да бъдат обобщени на други равнища (като например малки групи или цели дружества)?

Какво ни казва проучването?

По същество творчеството може да се разглежда като сложна когнитивна способност: интегрирането на няколко способности (напр. разнородно мислене, разсъждения, общи и специфични за отделните области знания), водещи заедно до създаването на нови идеи, тяхната оценка, подбор и развитие. Много други фактори, като личностни черти или възможности за околната среда, са тясно свързани с творчеството. Въпреки това, определение, фокусирано върху когнитивните аспекти на творчеството със сигурност отразява много от неговите основни измерения. Проучванията относно въздействието на двуезичието върху познанието *показват*, че двуезичието, което се проявява чрез езикова промяна, е положително свързано с когнитивни процеси като гъвкавост на вниманието и способността за филтриране на информацията на означение.

Освен това ползите от двуезичието за такива когнитивни процеси изглеждат общи за други когнитивни процеси, както вербални, така и невербални (Bialystok, 2017).

Въпреки това специфичното изследване на връзката между *творчеството* (отделно от познанието) и *многоезичието* (за разлика от *двуезичието*) досега не е било обект на особено внимание. Някои пионерски проучвания показват, че двуезичието действително благоприятства творчеството, но много от тях се съсредоточават изключително върху

конкретни групи от населението като имигранти, деца или високопоставени двуезични лица. Освен това в тези проучвания често е трудно да се определи дали езиковите умения сами по себе си благоприятстват творчеството или цялостния мултикултурен опит, който често се свързва с многоезичието.

Илюстрации и доказателства

Първоначалните емпирични изследвания, проведени в рамките на проекта MIME, допълнително тестваха хипотезата за многоезичието-креативност, като се избягват горепосочените ограничения. Данните, събрани от четири взаимно съвместими проучвания (с обща извадка от 592 души), са използвани за изпитване на различни модели с помощта на усъвършенствани статистически методи.

В това проучване многоезичието беше концептуализирано като набор от умения, съчетаващи общия брой известни езици, както и продуктивни и възприемчиви способности на втори, трети и четвърти език (оценени чрез стандартен инструмент, основан на *Общата европейска референтна рамка за езиците*).

Творчеството беше оценено с помощта на два набора от променливи: 1) Въпросници за творчество, които съчетават обучение по създаване на глобални идеи и способност за подбор на идеи, както и информация за творчески дейности и постижения в няколко области (напр. визуални изкуства, музика, наука); и 2) творчески задачи, които съчетават резултатите, получени за три различни задачи (тези резултати се основават както на партньорска оценка, така и на процедури за обективна оценка).

В обобщението на тези резултати приложената графика показва, че и за двата набора от мерки за креативност произволно избраният човек от населението има 50 % шанс да получи резултат за творчество над средното, докато ако този човек е многоезичен, тази вероятност се увеличава до около 60 %. Това са средни стойности и колкото по-многоезичен е човек, толкова по-вероятно е той да бъде креативен.

Многоезичието е свързано и с чуждестранния опит. Средно многоезичните хора по-често пътуват и живеят в чужбина, а други анализи показват, че този опит също е положително свързан с творчеството. Въпреки че тези и други фактори като възраст, пол или образование са взети предвид, въздействието на

мноеезицието остава положително и значимо, особено върху творческите задачи.

Политически последици

На този етап можем да кажем, че е много вероятно на индивидуално равнище многоезицието да насърчава творчеството — пряко, но и непряко чрез мултикултурен опит.

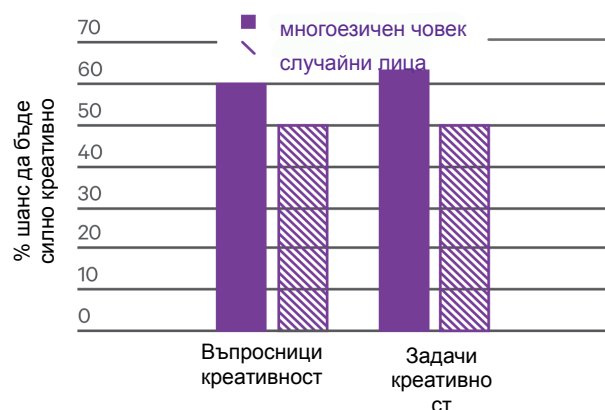
С други думи, разработването на политики за увеличаване на многоезицието следва да доведе до по-голяма креативност. По-специално:

► изучаването на чужди езици може да бъде застъпено поради вероятното му благотворно въздействие върху творчеството и общото познание и поради „ритмния“ ефект, който то придава на мултикултурното преживяване, което от своя страна е свързано и с творчеството;

► Този ефект е по-ясен за умения в по-широк спектър от езици, което предполага, че излагането на повече от един чужд език е особено полезно.

Въпреки че на индивидуално равнище е установена положителна връзка между многоезицието и творчеството, транспонирането на тези резултати в групи (и в следствие в едно цяло общество) не е просто. Въпреки това литературните изследвания показват, че многоезицието и, в по-общ план, културното многообразие също са положително свързани с творчеството на равнище група и след това могат да благоприятстват иновациите. Вноските в социалната психология показват, че групите без вътрешно многообразие са силно уязвими към колективно обмисляне; хората в тези групи често искат консенсус, което води до преждевременни и често неоптимални решения. От друга страна, групите с поне един член на

малцинство изглеждат по-креативни, вероятно защото малцинствата стимулират разнопосочни мисли и множество гледни точки.

Препратки и задълбочаване

- Bialystok, E. (2017 г.). Двуетичната адаптация: Как умовете отговарят на опита. *Психологически бюлетин*, 143(3), 233262.
- Fürst, G. & Grin, F. (2017 г.). Многоезицието и творчеството: Многовариантен подход, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. doi.org/10.1080/01434632.2017.1389948
- Хархурин, А. V. (2012 г.). *Мноеезичие и творчество*. Bristol, Обединено кралство: Многоезични въпроси.
- Paulus, P. B., & Nijstad, B.A. (Eds.) (2003 г.). *Групова креативност: Иновации чрез сътрудничество: Иновации чрез сътрудничество*. Оксфордския университет Прес, САЩ.

67 Как работи защитата на многоезичието в законодателството на ЕС за защита на потребителите?

Кристин Кадус, Лаура Маркърс, Женевск университет

Многоезичието е честонапрежение в напрежението между икономическата интеграция на Европейския съюз и суверенитета на държавите членки. Последните имат компетентност по езиковия режим, приложим на съответните им територии, което означава, че гражданите трябва да използват или да знаят конкретен език. В повечето случаи са установени правила за защита на един или повече национални или официални езици. Такива национални изисквания могат да противоречат на първичното и/или вторичното право на Съюза, което забранява всяка национална разпоредба, която представлява ограничение на нейното прилагане, освен по основателни причини.

Какво ни казва проучването?

Законодателството за защита на потребителите е област, в която законодателят на ЕС е приел законодателство за регулиране на използването на различни езици. Това законодателство обаче не хармонизира напълно езиковите аспекти на отношенията между търговци и потребители. Това се дължи на липсата на обща компетентност на ЕС в тази област.

Поради това приетите от законодателя на ЕС регламенти са насочени основно към държавите членки и засягат конкретни области. Като цяло регламентите не налагат преки задължения на икономическите оператори да използват определен език. По-скоро те възпрепятстват държавите членки да ограничат избора, който тези участници могат да направят, за да изберат един или друг език, когато установяват икономически отношения с потребител. Поради това законодателят на ЕС приема широки езикови критерии (без езикови изключения като такива ЕС не може да изисква от икономическите оператори да използват определен език).

Държавите — членки на ЕС, ще трябва да прилагат, в рамките на съответните си правни разпоредби, директивите на ЕС относно защитата на потребителите, а икономическите оператори ще трябва да спазват специфичните езикови изисквания на съответното национално законодателство (вж. фигурата).

Илюстрации и доказателства

Нека вземем примери за езикови изисквания на

равнище ЕС в областта на стоките, например във връзка с етикетирането и маркетинга, които могат да се считат за „начинна продажба“. Някои регламенти изискват от икономическите оператори да използват „език, лесно разбираем за потребителя“, докато други изискват използването на „официален език (s) на държавите членки“. Когато се прилагат на национално равнище, тези изисквания придобиват специфично значение: „официалният език на държавата членка“ във Франция ще бъде френски; „език, лесно разбираем за потребителя“ ще бъде френски или нидерландски в Белгия.

В случай на услуги или договори не съществува специфично езиково правило на ЕС, а общо изискване за езикова последователност при сключването и изпълнението на договорите. На национално равнище това изискване предполага икономическите оператори да предоставят на потребителите подходяща информация за езиците, на които може да бъде сключен договор или да бъде предоставена услуга, и след това сделката ще трябва да се извърши на договорения език.

Политически последици

Общите езикови изисквания, приети на равнище ЕС, могат да бъдат тълкувани от Съда на Европейския съюз (Съда на ЕС). Съдебната практика на Съда на ЕС определя езиковите изисквания на ЕС, което намалява гъвкавостта на държавите членки при приемането на езикови изисквания. Например „език, лесно разбираем за потребителя“, в повечето случаи е официалният език на съответната държава членка, освен ако няма друг език, който е лесно разбираем, и един или повече други езици, които могат да бъдат добавени от икономическия оператор (в допълнение към „езика, лесно разбираем“ или „официалния език“).

Въпреки че съдебната система работи добре, за да отговори на горепосочените езикови критерии в случай на спор, все пак е необходимо да се усъвършенстват езиковите изисквания в съответствие с целите, преследвани от законодателството на ЕС. Понастоящем няма ясни критерии законодателят на ЕС да прилага избора на едно или друго езиково изискване при приемането на ново законодателство. Разработването на такива критерии със сигурност би било полезно.

Препратки и задълбочаване

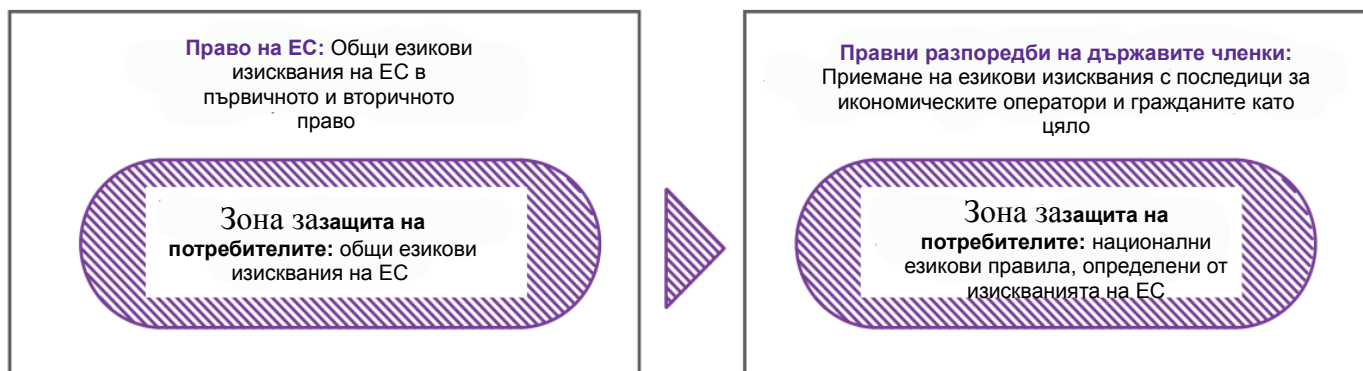
Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския и социален комитет и Комитета на регионите " *Многоезичието: предимство за Европа и споделен ангажимент*", COM (2008) 566 окончателен, 18 септември 2008 г.

Van Hamme, J. (2007 г.). Еквивалентността на езиките на вътрешния пазар: приносът на Съда

на Европейските общности, *Papers of European Law*, 43, 359—380.

De Witte, V. (2014 г.). Право в областта на вътрешния пазар и национални езикови политики. В К. Purnhagen & P. Rott (Eds.), *Сортове на европейското икономическо право и регулиране* (стр. 419—435). Берлин: Това е Спрингър.

ЕВРОПЕЙСКО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ЗА ЗАЩИТА НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ И РЕГУЛИРАНЕ НА МНОГОЕЗИЧИЕТО В ЕС

68 Как можем да предотвратим манипулирането на етническите разделения за геополитически цели?

Жанета Озолица, Рихардс Бамбалс, Латвиджас университет

Голяма сила за ЕС е голямото културно, историческо и езиково многообразие на неговите членове. Въпреки това трети страни, независимо дали са държавни или не, могат да използват многоезичната среда с отрицателни социални и политически последици. Подобни действия могат да компрометират геополитическата сигурност на равнището на ЕС или неговите различни държави членки или в рамките на някои от съставните им етнолингвистични малцинства. Предприемането на конкретни мерки за укрепване на устойчивостта на обществото на всички езикови групи, по-специално на малцинствата, които споделят сходни черти с потенциал нагрета страна, може да помогне на ЕС и неговите партньори да избегнат напрежението, да поддържат стабилността и да повишават сигурността. Това вписване в наръчника разглежда случая на най-големия съсед на ЕС — Руската федерация, като същевременно се има предвид, че това положение не е уникално.

Какво ни казва проучването?

След анексирането на Кримския полуостров и външната намеса във вътрешните работи на Украйна академичните среди и политиките в целия ЕС обърнаха специално внимание на проучването и търсенето на решения на новата „хибридна заплаха“ (Racz: 2015 Г.; Winnerstig: 2014). Като използват различни инструменти с „мека сила“ и „твърда сила“, като например дезинформация или разузнавателни операции, трети страни могат, с цел насърчаване на собствените си интереси, да се опитат да повлияят на вътрешните работи на друга държава, малко под прага на открит конфликт. Многоезичието е ключов елемент от хибридните стратегии. Като се използва многоетническо-езиковата среда на малцинствата, които споделят историческа, етническа или езикова връзка с третата страна, националните общности могат да бъдат насочени срещу националната си политическа институция.

Руската федерация изрично даде приоритет на защитата на руските оратори в чужбина в своята външна политика, политика на сигурност и военна доктрина. Поради наследството от съветската епоха и миграционните потоци от 20-ти век има важни рускоговорящи общности както в рамките на ЕС (Естония, Латвия, Литва), така и в страните от Източното партньорство с тесни исторически, културни и езикови връзки с Руската федерация. ЕС

прие няколко политически мерки за предотвратяване на потенциално дестабилизиращи инициативи, които могат да манипулират присъствието на тези общности за противоречащи си цели. През май 2015 г. всички външни министри от ЕС постигнаха съгласие да разработят предложения относно начините за справяне с хибридните заплахи и за насърчаване на устойчивостта ¹. През същата година беше създадена Оперативната група за стратегическа комуникация с Източното съседство (ЕСВД) с изричен мандат за идентифициране и опровергаване на дезинформацията в целия ЕС². *Европейският център за високи постижения в борбата с хибридните заплахи* (Хелзинки, Финландия) също спомогна за намирането на практически решения ³.

Изграждането на устойчивост, особено на обществено равнище, е един от възможните отговори на хибридните заплахи. На държавно равнище устойчивостта се състои от силни и стабилни политически и военни институции, които се борят с корупцията и преодоляват други основни слабости сред всички етнолингвистични общности. Трябва да се вземат предвид и големината на самата малцинствена общност, географската ѝ близост до третата страна и влиянието на контролираните от нея медии, тъй като това са основни измерения при справянето с геополитически чувствителни ситуации. В рамките на държавата устойчивостта на обществото зависи по-специално от чувството за принадлежност на хората, степента на приобщаване на икономиката, възприемането на рисковете, езиковите умения и други способности както в мнозинството, така и в малцинствените етнолингвистични общности.

1 Conseil of the EU, 18 май 2015 г. (8971/15).

2 Работната група за стратегическа комуникация с Източното съседство публикува ежеседмични списания относно дезинформацията; Вж. www.euvsdisinfo.eu

3 Естония, Финландия, Франция, Германия, Латвия, Литва, Нидерландия, Норвегия, Полша, Испания, Швеция, Обединеното кралство и Съединените щати. Участието в Центъра е отворено за държави — членки на ЕС, и съюзници на НАТО. ЕС и НАТО се приканват да се присъединят към дейностите на Центъра. www.hybridcoe.fi/about-us

Илюстрации и доказателства

Случаят с балтийските държави е пример за успешна съпротива срещу хибридните заплахи. Латвия и Естония успяха да поддържат високо равнище на национална сигурност, като се интегрират с ЕС и НАТО, като същевременно почти напълно се избегне всякакъв сериозен конфликт между етнолингвистичните общности. На държавно равнище тези балтийски държави не отговарят непременно на всички необходими условия, за да устоят на хибридни заплахи: тесна географски близки до Русия, имат големи малцинствени езикови групи и са изправени пред силното присъствие на медиите, контролирани от руските власти. Рускоезичната общност на Латвия демонстрира значителна езикова и културна жизненост в рамките на интеграционната политика в Латвия след възстановяването на независимостта (1991 г.). Проучванията, интервютата и статистическите данни обаче показват, че хиляди оратори на руски език все още не кандидатстват за латвийското гражданство; съчувствието към съветската епоха все още изглежда широко разпространено в голяма част от рускоговорящата общност; мнозина осъждат присъединяването на Латвия към НАТО и голяма част от общността иска да укрепи връзките си с Русия. В същото време проучванията на общественото мнение показват силна лоялност на рускоговорящата общност към Латвия. Само малка част от тази общност вече е чувала за НПО, спонсорирани от руското правителство в Латвия (или техните лидери), които подкрепят концепцията за „руски свят“; малцина искат да живеят в Русия или са склонни да участват в мащабни демонстрации в подкрепа на такава програма. Изследванията в съседна Естония показват сходни тенденции в рускоговорящата общност.

Политически последици

Балансът между националната сигурност, приобщаването и устойчивостта на всички етнолингвистични групи в държавите както в рамките на ЕС, така и в неговия национален контекст, може да бъде засилен чрез следните политики:

► да създаде система от измерими показатели за устойчивост на обществото като практически инструмент за анализ, който би спомогнал за измерване на ефективността на политиките за

приобщаване на малцинствените общности, приети на равнището на ЕС и на национално равнище;

► да възложи общоевропейско проучване относно хибридните кампании и заплахи и потенциалните решения за насърчаване на устойчивостта на общностите на мнозинството и малцинствените езици в държавите — членки на ЕС, и в държавите партньори;

► Засилване на сътрудничеството между различните специализирани агенции, които проучват хибридните заплахи и начините за насърчаване на устойчивостта и борба с пропагандата, тролинга в интернет, фалшивите новини и дезинформацията;

► Насърчаване на медийната грамотност сред всички езикови групи, особено в постсъветския географски район, който според седмичните доклади на ЕС срещу дезинформацията често е обект на кампании за дезинформация (особено на руски език). Тя би могла да бъде придружена от създаването на общоевропейски медиен канал с еквивалент на руски език по отношение на ресурсите и управлението на съдържанието в BBC или CNN като алтернативен източник на информация за рускоговорящите общности, живеещи в ЕС.

Препратки и задълбочаване

Озолича Ж. (Ed.) (2016 г.). *Обществена сигурност: Включване — Дилема за изключване. Портрет на рускоговорящата общност в Латвия*. Рига: Аз съм Зинатне.

Калас К. (2016 г.). Заявяване на диаспората: Руската политика на сънародниците и приемането ѝ от естонско-руското население. *Вестник „Етнополитика и малцинствени въпроси в Европа“*, 15, 1—25.

Racz A. (2015 г.). Хибридната война на Русия в Украйна: Пречупване на способността на врага да се съпротивлява. Финландски институт за международни отношения.

Winnerstig M. (Ed.) (2014 г.). *Инструменти за дестабилизация: Руска мека сила и невоенно влияние в балтийските държави*. Публикувано от FOI.

69 Моноезичието в световната търговия засяга ли преподаването и практиката на финансите?

Марк Чесни, Пол Х. Дембински, Филип Рудаз, Финансова обсерватория

Като се имат предвид историческите им корени в северноамериканските изследвания, повечето доминиращи финансови теории приемат американските закони и институции като „нормална“ среда, чиито поддръжници очакват тя да се разшири в крайна сметка да надделее по целия свят. В резултат на това английският език се превърна в доминиращ език на финансите както в компаниите, така и в конферентните зали, където се преподават икономика и бизнес администрация. Например много неместни говорещи използват английски в ежедневната си работа. Въпреки че могат да овладеят професионалния и техническия жаргон, свързан с ежедневната им работа, те не винаги са в състояние да вземат изцяло под внимание имплицитната и имплицитна нормативна позиция на текущата финансова теория. Това се отнася по-специално за интегрираните мнения по институционални и правни въпроси.

В същото време финансовите предприятия в англоговорящите страни се превърнаха в глобални. Това първо поражда проблеми с командването и докладването, при които моноезичието се разглежда като пречка. Английският (или по-скоро високоанглийският професионален жаргон) постепенно се превърна в *lingua franca* на ръководството на много мултинационални компании, работещи в световен мащаб. Вторият въпрос се отнася до измерението на корпоративното управление на дружествата и техните усилия за разработване на единни канали за вътрешна и външна комуникация.

Какво ни казва проучването?

Една от реалистичните последици от наблюдаваните тенденции е нарастващата хомогенизация на езиците и мирогледите във финансовите среди. Проучване, проведено в рамките на проекта MIME, показва до каква степен това хомогенизиране засяга ценностите, които управляват професионалната практика.

Световната финансова криза разкри някои слабости в етиката на финансовата и корпоративната култура. Данните предполагат няколко нересипрочни обяснения: а) превъзходството на техническите подходи към финансовото образование и

управление, с малък интерес към етичните последици; Б) наблюдаваната като цяло разлика между професионалния контекст на работа във финансите и „реалния живот“; последица от това е, че участниците, работещи в абстрактна професионална среда, изпитват затруднения да признаят широкообхватните практически последици от своите решения; В) липсата на инструменти за бързо идентифициране на етичните дилеми, които могат да възникнат. Поради това проблемите се разглеждат и разглеждат като чисто технически въпроси, докато етичните им измерения и свързаните с тях дилеми не се разглеждат от институциите. Следователно въпросът е дали широко разпространеното моноезичие в преподаването и практиката на финансите допринася за това положение чрез насърчаване на етичната слепота.

Илюстрации и доказателства

Две групи респонденти (студенти и практикуващи юристи) бяха интервюирани и помолени да отговорят на две групи въпроси. Първият набор от въпроси разглежда степента и дълбочината на тяхното моноезичие по отношение на уменията и използването им. Вторият набор от въпроси е съсредоточен върху способността на респондентите да се справят със сложни етични въпроси на английски език в сравнение с други езици, които са добре информирани. Резултатите показват, че тяхното разбиране за етичните дилеми и тяхната чувствителност към тези дилеми са по-слаби на английски, отколкото на друг език — често майчиният език на респондента. Както е показано на фигурата, процентът на респондентите, които изпитват етични дилеми, е по-нисък сред тези, чиито английски езикне е майчин език и които работят на английски (40 %), отколкото тези, които работят на майчиния си език - включително английски- и които могат по-лесно да се справят с етичните въпроси.

Този резултат има две основни последици. Първо, ролята на английския език като *lingua franca* в областта на финансите обикновено се ограничава до техническите въпроси на „бизнескакто обикновено“. Фактът, че неместните английски умения са пристрастни към техническото съдържание, прави комуникацията на английски

език по „меки“ въпроси, като например етични дилеми, проблематични в много мултинационални компании. Това може да доведе до общ спад в етичната осведоменост сред специалистите, както е показано на фигурата.

Политически последици

Въпреки че английският се превърна в lingua franca на финансите и бизнеса, той все още не е lingua franca, в която хората са най-удобни в идентифицирането и обсъждането на етични въпроси и свързани с тях ценности. Това увеличава асиметрията между техническите и етичните предизвикателства. Като предотвратява справянето с етичните дилеми при възникването им, този парадокс може да посее семената на бъдещи финансови кризи. Ето защо насърчаването на „дълбокото“ езиково многообразие (което предполага по-добро разбиране на езика, отвъд техническите езикови умения) е важен елемент от отговорността на дружеството.

Освен това тази констатация предполага, че многоезичието може да допринесе за укрепване на етичните рамки и рамките за отчетност, използвани в Европа, както е представено в Ръководството за практиките за корпоративно управление в Европейския съюз (IFC 2015), и придава тежест на многоезичния подход, предложен от езиковото ръководство за европейските предприятия (Европейска комисия, 2011 г.). Признава се, че етичната корпоративна култура е от решаващо значение, но е трудно да се регулира с „твърди закони“. Въпреки това, както се предлага в политиката за корпоративно управление в Европейския съюз - чрез призмата на инвеститора (Pitt-Watson & Далас, 2016 г.), ЕС може да се нуждае от по-съгласувана информация относно социалното и екологичното управление (ЕСУ). Насърчаването на многоезичието в рамките на дружествата може да бъде включено в рамките на ЕСУ. И накрая, следва да се обърне по-голямо внимание на езиковото многообразие в икономическите и бизнес училищата, за да се избегне нарастващата раздражение на икономическите и финансовите дисциплини и да се постигне подходящ баланс между езиковите умения на учениците.

Препратки и задълбочаване

Dembinski, P. H. (2017 г.). *Етика и доверие в финансите*. Routledge: Лондон.

ECODA (2015 г.) Ръководство за практиките за корпоративно управление в Европейския съюз. ECODA, IFC. goo.gl/E3kf5K

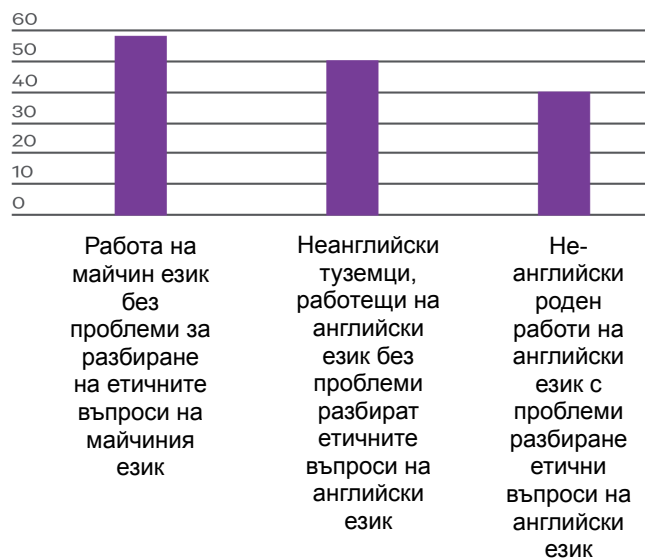
Европейска комисия (2011 г.). *Езиково ръководство за европейския бизнес*. goo.gl/Z3LkTk

Geipel, J., Hadjichristidis, C. & Surian, L. (2015). Как чужд език оформя моралната преценка. *Списание за експериментална социална психология*, 59, 8—17.

Gural, S. K. & Smokotin, V.M. (2014 г.). Езикът на световната комуникация и езиковата и културна глобализация. *Език и култура*, 1, 4—13.

Pitt-Watson, D. & Далас G. (2016). *Политика за корпоративно управление в Европейския съюз — чрез леца на инвеститора*. CFA Institute. goo.gl/GjYBkw

ПРОЦЕНТ НА РЕСПОНДЕНТИТЕ, ИЗПРАВЕНИ ПРЕД ЕТИЧНИ ДИЛЕМИ

70 Съдържа ли ромският подход към изучаването на езици полезни уроци за политиката в областта на преподаването на езици?

Lia Pop, Mona Stănescu, Universitatea din Oradea

Ромското население в Европа често е бедно и маргинализирано и често има ограничен достъп до формално образование, да не говорим за образование чрез основния си език на общността, ромски. Нещо повече, номадската традиция на ромите предполага постоянна среща и конфронтация с други езици, особено с езиците, говорени от мнозинството заседнало население в цяла Европа. В отговор на тези предизвикателства ромите разработиха изключително устен, гъвкав и неформален метод за придобиване на чужди езици. Този уникален опит може да съдържа ценни елементи за новаторски подходи към езиковата политика в контекста на нарастващата мобилност.

Какво ни казва проучването?

Изследване на многоезичните роми в Бихор, Румъния, подчерта подход към изучаването на езици, който може да бъде описан като „ученена всички“. Този подход се корени в общността, където се изгражда и предава социално. Педагогическите изследвания не описват конкретно такъв метод, но имат прилики с метода на езиково обучение на Мишел Томас, който се съсредоточава върху оралността, доверието в лесното прехвърляне на знания и идентифицирането на езиковите прилики и опростявания¹. Той също така отговаря на някои от характеристиките на метода на Мария Монтесори, който се фокусира върху приятна учебна среда в множество възрастови групи.

Ромският подход остава необичаен, тъй като има за цел да помогне на традиционните ромски групи да се приспособят към езиковите последици от мобилността, като използват собствените си ресурси, независимо от всяка формална образователна система.

Освен че е изключително устно, основните му характеристики са гъвкавостта и постоянното адаптиране към контекста, отвореността към импровизация и усъвършенстване от талантиви членове и включването на цялата група. Тя има две основни цели: i) да осигури незабавни езикови взаимодействия с ромските неговорители като възможни клиенти на ромски продукти и услуги и ii) да даде възможност на ромите бързо да идентифицират нови възможности. Това обаче може

да бъде разгледано по отношение на стандартните аспекти на образователния процес, а именно: I) съдържание на преподаване и учене; II) ролите на учителите и учениците; III) педагогически техники.

Илюстрации и доказателства

Целево учебно и учебно съдържание: подходите са съсредоточени върху елементите на лексика и неэффективно използват приблизителна фонетика, докато генеративните структури — редовните предмети на формалното обучение — не се считат за представляващи значителен интерес. Речникът е избран така, че да бъде ефективен в контекста и за конкретни потребители. Качеството на споделеното съдържание е гарантирано от Пакив (ромска чест), а желанието да го споделят правилно и ефективно произтича от фралийското братство (ромско братство).

Гъвкави роли на учителите и учениците: акцентът върху ролята, а не върху статута, позволява на интелигентните деца, младежи или жени да действат на равни начала, когато споделят знания с уважаваните старейшини. Например, 13-годишно момиче, единственият грамотен член на семейството, стана семеен преводач и „учител“ във Франция. Достъпът до нови технологии улеснява прехода от статут към роля.

Техниките за учене се основават на колективно насърчаване на нагласи, процедури и оценки, които насърчават напредъка в ученето.

Нагласите играят решаваща роля и ромите са много наясно с нуждите на групата от изучаване на езици, като търсят възможности да се възползват максимално от всички ресурси и да получат подкрепата на групата в това отношение. Новите придобивания се оценяват, но също така се обявяват и споделят с други членове на групата. Освен че създават престиж в рамките на групата, тези нагласи насърчават положителното учене или езиковата адаптация в различни контексти.

Традиционният ромски подход „учене от всички“ е групов метод, ориентиран към нуждите на групата и груповото обучение. Неговата простота, както и без стрес и етнически характер, го препоръчват на други групи, изправени пред подобни социални, културни и икономически условия. По този начин този метод изглежда се използва главно от бедните в областта

¹ www.michelthomas.co.uk/how-it-works.php, посетен през май 2017 г.

на мобилността, включително социално-икономическо уязвимите възрастни на пазара на труда, като например преминаващите селскостопански работници, които често имат ограничен достъп до грамотност.

Политически последици

Подкрепата на ЕС за развиването на езикови умения като практически актив за групите в неравностойно положение би могла да проучи възможностите за прехвърляне на опита на ромите към тези други категории потенциални потребители.

Многоезичните роми, които са запознати с подхода „Учи всички“, както и образованите членове на ромската общност, които също са се възползвали от формални техники в собствения си опит в изучаването на езици, са очевидни помощници. Биха могли да бъдат създадени пилотни проекти с участието на ромски активисти, подкрепяни от ЕС и контролирани от местните или регионалните власти, за да се провери ефективността на трансфера, като се наблюдава не само развитието на езиковите умения, но и други социално-икономически

показатели.

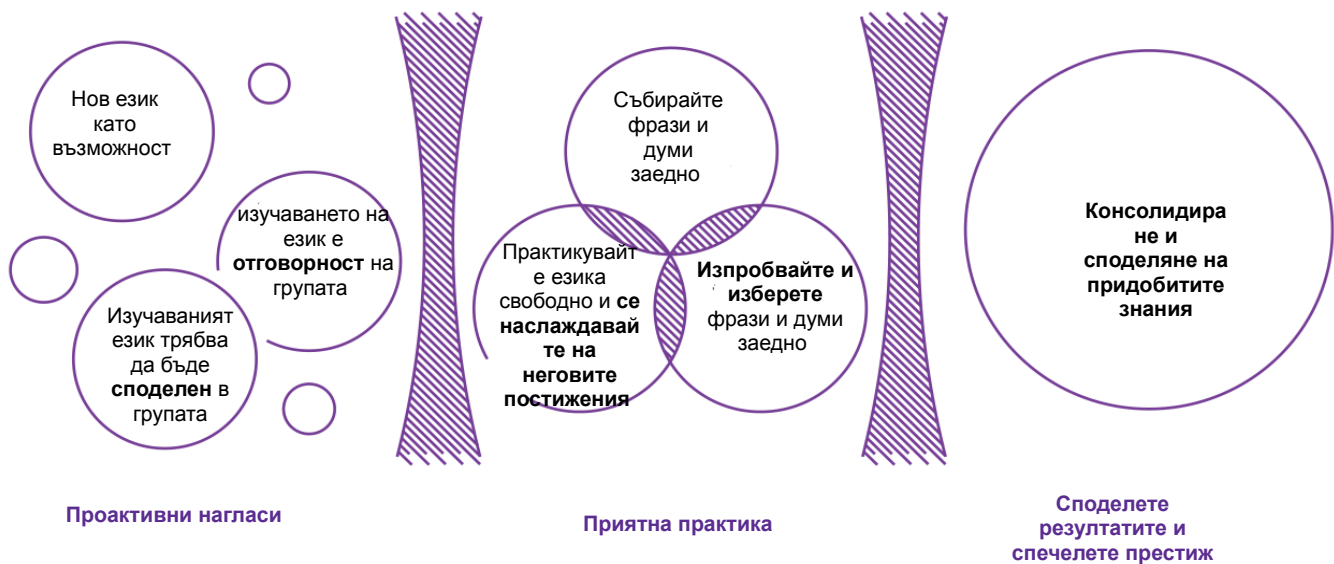
Препратки и задълбочаване

Grigore, D., Neacsu, M., et al. (Eds.) (2009 г.). *Evaluarea politicilor publice educaționale pentru romi* [Assessing the Public Policies for Roma Education], Букурещ, Editura ALPHA DND.

Hancock, I.F. (2003 г.). Езиков корпус и езикова политика: Случаят на стандартизацията на роми. Във F. Daftary & F. Grin (Eds.), *Nation-Building, Ethnicity and Language Politics in Transition Countries* (стр. 267—286). Фленсбург: Европейски център по въпросите на малцинствата & Будапеща: Книгите на LGI.

Marácz, L. (2016 г.). *Значението на езиците и многоезичната комуникация за социална Европа? Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo Universiteta. Kul'turologia i Iskusstvovedenie*, 22, 83—98.

НАУЧЕТЕ ВСИЧКО ОТ ВСИЧКИ

71 Какво може да се направи, за да се помогне на мобилните пенсионери, които се нуждаят от институционални грижи?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Най-сериозните проблеми в контекста на международната миграция при пенсиониране се отнасят до пенсионерите, които се нуждаят от грижи и не говорят достатъчно местния език и които не разполагат с икономически средства да останат в частна болница или дом за възрастни хора, където могат да използват майчиния си език. Това са възрастни хора със сериозни физически или психични заболявания. Какво могат да направят създателите на политики, за да помогнат на тези хора?

Какво ни казва проучването?

Вътрешноевропейската миграция на диви животни в по-голямата си часте относително привилегирована форма на мобилност. Пенсионерите в Северна Европа се преместват в дестинации за пенсиониране, където могат да живеят от пенсиониране и където по-топлият климат и други съоръжения им позволяват да живеят удобно. Няколко проучвания показват, че пенсионерите често не научават голяма част от езика на приемащата държава, но като цяло се съгласяват добре да използват или майчиния си език, или английския си език. Въпреки това, тъй като остаряват и здравето им се влошава, тяхното положение може да стане проблематично.

В такива случаи приемащите общества обикновено могат да предлагат обществени грижи само в местноезикови институции, докато бившите държави на произход или общините на пенсионерите може да не искат да помогнат, ако пенсионерите са официално емигрирали и вече не са записани в тяхната система за социална сигурност. За тежко болни възрастни хора, които се нуждаят от грижи в болница или старчески дом, невъзможността да говорят местния език може да бъде сериозен проблем, особено в случаи на слух и деменция. Недостатъчната комуникация поради езикови ограничения може да доведе до изолация и влошаване на физическите и психичните проблеми. Тези условия на свой ред също могат да допринесат за влошаването на езиковите умения.

Грижите за дома, услугите за домашна помощ и подкрепата за родителите на болните също могат да

бъдат трудни за тези, които не говорят местния език.

Илюстрации и доказателства

В проучване на случай на скандинавски пенсионери, живеещи в провинция Аликанте в Испания, проведено като част от проекта MIME, се подчертава положението на възрастните мигранти в лошо здравословно състояние. Обществените грижи за възрастните хора в Испания са по-слабо развити, отколкото в скандинавските държави, а пенсионираните мигранти, нуждаещи се от помощ или институционални грижи, разчитат главно на частни доставчици на услуги. Имаше частни домове за скандинавски пенсионери, които се нуждаеха от помощ в ежедневието си, със скандинавски говорещ персонал, достъп до скандинавските телевизионни канали и храна и други ежедневни навици, адаптирани към скандинавските навици. На разположение са и услуги за полагане на грижи в домашни условия със скандинавски език. Частните алтернативи обаче са скъпи, особено за нуждаещите се от дългосрочни институционални грижи.

Пенсионерите, които не говорят испански, които не могат да се грижат за себе си и не са в състояние да плащат за частни грижи, могат да бъдат в беда в собствения си дом или социално изолирани в испанска институция. Социални работници от скандинавска църква или доброволци от скандинавската общност биха могли да посетят и да предоставят помощ, но най-доброто решение в такива случаи изглежда, че често се връща в бившата страна на пенсионерите.

„Постоянното излизане“ всъщност изглежда важна езикова стратегия. Много пенсионери не искат да бъдат зависими от институционални грижи в чужда държава, където не могат да използват майчиния си език.

Те са взели решение да се преместят в чужбина с допускането, че ще могат да се завърнат „у дома“, ако се разболеят сериозно.

Ключови информатори казаха, че тези, които искат

да се върнатобикновено правят това. Скандинавските консулства и църкви, както и международните болници понякога допринасят за репатрирането. Въпреки това пенсионерите, които не са в състояние да организират собственото си завръщане поради, например, сериозно заболяване, деменция или алкохолизъм — или които не искат да се завърнат — може да не намерят задоволително решение.

Формални проблеми с достъпа до здравни грижи и социални обезщетения в първата държава на произход могат да възникнат и ако пенсионерите са регистрирани като пребиваващи в Испания. Бившите държави на произход имат различни практики в това отношение, което зависи отчасти от начина, по който те прилагат настоящите европейски регламенти относно координацията на системите за социална сигурност.

Политически последици

Националните органи в държавите на произход и на местоназначение следва да разработят, ако е необходимо на двустранна основа, процедури за осигуряване на подходящи грижи за пенсионираните тежко болни мигранти, които не говорят местния език. Пример за това може да бъде развиването на сътрудничество между домовете за възрастни хора в приемащите общества и висшите учебни заведения в държавите на произход, за да се улеснят стажовете и професионалното обучение за бъдещи лекари, медицински сестри и други здравни работници в основните дестинации за ИР. Някои подобни инициативи вече съществуват в Испания.

В някои случаи обаче репатрирането очевидно е най-добрият вариант. Репатрирането може да бъде политически чувствителен въпрос в обществата на произход, ако пенсионната миграция е свързана с „търсене“ на данъчни и социални обезщетения, особено в случаите, когато приемащите общества прилагат различни благоприятни данъчни системи, за да привлекат богати чуждестранни пенсионери. Този фискален под-търг може да подкопае вътрешноевропейското сближаване и солидарността като цяло. По-специално, това може да подкопае усилията за създаване на законни възможности за излизане на мобилните пенсионери, които на по-късен етап от живота си ще трябва да се завърнат в предишната си държава на произход.

Препратки и задълбочаване

Blaakilde, A. L. (2015 г.). Къде е „място“ в остаряването на място? Транснационални въпроси за датската държава и нейните пенсионери мигранти в чужбина. *Вестник „Жилища за възрастните хора“*, 29, 146—163.

Център за бъдещи изследвания. (2009). *Грижа в Испания: Проучване на настоящите и бъдещите нужди от грижи на британската бивша обслужваща общност, постоянно пребиваваща в Испания*. Кентърбъри: Център за бъдещи изследвания.

Зала, К., & Hardill, I. (2016). Оттегляне на миграцията, „другата“ история: Грижи се за крехки възрастни британски граждани в Испания. *Възраст и общество*, 36, 562—585.

72 Как може да се насърчава многоезичието в законодателството на ЕС за защита на потребителите?

Кристин Кадус, Лаура Маркълс, Женевск университет

Не съществува единен подход на ЕС към езиковите изисквания за държавите членки в отношенията между предприятията и потребителите („B2C“). Това положение може да доведе до правна несигурност.

Какво ни казва проучването?

Езиковите изисквания се различават в различните законодателни актове на ЕС и не са непременно последователни. Някои нелогични ситуации могат дори да възникнат. Например в областта на етикетиранието езиковото изискване, което се прилага при етикетиранието на храните, предназначени за животни (което изисква използването на „официалния език на държавата членка,“) изглежда по-строго от езиковото изискване, което се прилага за етикетиранието на храните за „човеци“ (което изисква само използването на „език, лесноразбираем за потребителя“). Няма съмнение, че „официалният език на държавата членка“ предлага по-добра защита на потребителите в конкретна държава, което затруднява разбирането защо законодателят на ЕС предлага по-голяма защита за животните, отколкото за храните от човека.

Илюстрации и доказателства

Настоящата ситуация представя различни езикови правила, приложими в различните области на потребителското право, уредени от правото на ЕС. Разнообразието в тази област може да доведе до правна несигурност, тъй като държавите членки, икономическите оператори и потребителите не могат да разчитат на съгласуван подход. По-скоро законодателството на ЕС изглежда използва подход за всеки отделен случай. Езиковите критерии не се избират по конкретна причина, като например уязвимостта на засегнатите потребители, района, в който се продава дадена стока или услуга, и т.н. Тази правна неяснота може да създаде несигурност и неефективност.

Политически последици

Могат да се предвидят подобрения на езиковите изисквания на ЕС, като се има предвид, че учредителните договори не включват специфични

правомощия, позволяващи на ЕС да регулира използването на езици в държавите членки. За да се насърчи многоезичието в законодателството на ЕС за защита на потребителите, трябва да се отговори на две специфични нужди.

Първата необходимост се отнася до адаптирането на езиковите правила за защита на потребителите, за да се гарантира цялостна съгласуваност. Това се отнася главно за стоките и условията за продажба. То би могло да се прилага и за услугите, но настоящото изискване за езикова последователност, което се прилага през повечето време в тази област (както и забраната за нелоялни търговски практики), е достатъчно за решаване на всякакви езикови проблеми. Налагането на специфични критерии понякога би попречило на икономическите оператори и потребителите да изберат език, различен от „официалния език, или „лесноразбираемия език“. В някои случаи това не би било от полза за договарящите се страни, тъй като има повече възможности за преговори в областта на услугите, отколкото в областта на стоките. Следователно налагането на специфични езикови критерии би намалило тази свобода на преговори, както и свободното движение на услуги; преценката кога това ограничение е от полза и кога не е от полза е въпрос, който изисква допълнително разглеждане, като се обръща особено внимание на принципа на пропорционалност.

Що се отнася до стоките и споразуменията за продажба, е необходимо съществуващата система да бъде адаптирана, но не изцяло да бъде заменена. Между 1) икономическите оператори и потребителите и 2) държавите членки са възникнали малко спорове.

От 90-те години насам много малко езикови изисквания, наложени на държавите членки и икономическите оператори, доведоха до спор пред Съда на Европейския съюз (Съда на ЕС). Дори в такива случаи силната съдебна практика на Съда на ЕС им е дала възможност да бъдат решени (повечето от въпросите, свързани с етикетиранието).

Въпреки че тази съдебна практика съществува и разрешава по-голямата част от проблемите, законодателят на Съюза все още трябва да квалифицира по-добре езиковите изисквания.

► На първо място, в областта на стоките и

условията за продажба е полезно да се създаде скала на езиковите изисквания в зависимост от преследваната от законодателя на Съюза цел и разглежданото положение. Критериите за „език, лесно разбираем за потребителя“, така както се тълкуват от Съда на Европейския съюз (който в повечето случаи означава официалният език, освен ако няма друг език, който е по-лесно разбираем за средния потребител, наред с един или повече други езици) следва да се превърнат в общо правило, тъй като това създава баланс между необходимостта от адекватно информиране на средния потребител (ако е необходимо и като крайна мярка, посредством пиктограми и символи, както се тълкуват от Съда на ЕС), и необходимостта да се гарантира ефективното свободно движение на стоки в рамките на Съюза.

► На второ място, когато е необходимо да се засили защитата (например за определени групи потребители, като например деца), следва да се прилага „националният(те) език(ци) на държавите членки,“. Този критерий обикновено се одобрява от Комисията и държавите членки, тъй като информацията по принцип се предоставя по-добре на потребителя на неговия национален език („език, лесно разбираем“ може да бъде различен от официалния език на региона, в който се намира потребителят).

► На трето място, и за да се избегне пълна хармонизация на езиковите изисквания на законодателството на ЕС за защита на потребителите, което би могло да доведе до прекомерна строгост, като се предотврати приспособяването към непредвидени ситуации, на законодателя на ЕС следва да се разреши да се справя с конкретни ситуации, които може да не попадат в двете посочени по-горе категории (напр.

туристи, „експатрирани“ или езикови малцинства, за които правило като официалния език на държавите членки не е много полезно).

Втората необходимост се отнася до общото насърчаване на многоезичието във всички политики на ЕС, включително в областта на защитата на потребителите. В това отношение институциите на ЕС следва да прилагат членове 21 и 22 от Хартата на основните права на Европейския съюз, които призовават ЕС да зачита езиковото многообразие. Те ще трябва да серазглеждат във връзка с член 3 (зачитане на културното и езиковото многообразие) и член 4 (зачитане на националната идентичност на държавите членки) от Договора за Европейския съюз, за да се насърчи многоезичието и езиковото многообразие като хоризонтална цел, която да бъде включена като такава във всяка политика на ЕС, а не само като спомагателна за икономическа цел, както понастоящем е предвидено в съдебната практика на ЕС.

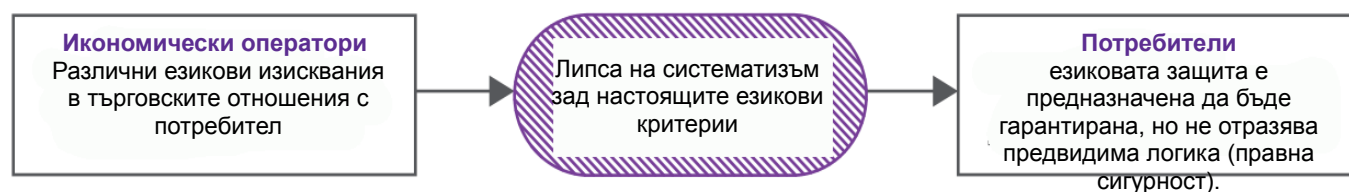
Препратки и задълбочаване

Touijer, K. (2016 г.). Езиковото многообразие и защитата на потребителите. *Преглед на европейските въпроси*, 3, 381—390.

Van der Jeught, S. (2015 г.). *Езиковото право на ЕС*. Гронинген: Право Европа.

Weerts, S. (2014 г.). Равнопоставеност на езиците? Развитие на езиковия режим на Съюза в светлината на съдебната практика, *Journal of European Law*, 6, 234—241.

ЗАКОНОДАТЕЛСТВО НА ЕС ОТНОСНО ПОТРЕБЛЕНИЕТО И ЕЗИКА: ХОРИЗОНТАЛНИ ПОСЛЕДИЦИ ЗА СТОКИТЕ

Списък на участниците

Rihards Bambals

Университет „Латвияс“

Кирил Брош

Университет Лайпциг

Астрид фон Бусекист

Наука По Париж

Брайън Кери

Университет в Лимерик

ELISA Caruso

Universidade do Algarve

Марк Чесни

Финансова обсерватория

Яка Чибей

Универза срещу Любляни

Марко Чивико

Женевск университет

Vicent Climent-Ferrando

Университет в Аугсбург

Мануел Селио Консейчао

Universidade do Algarve

Нойза Коста

Universidade do Algarve

Helder De Schutter

Katholieke университет в Льовен

Пол Х. Дембински

Финансова обсерватория

Едгар Добос

MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont, Будапеща

Робърт Дънбар

Университета в Единбург

Несрин ел Аяди

Universiteit van Amsterdam

Марк Фетс

Università di Milano-Bicocca

Сабине Фидлер

Университет Лайпциг

Алис Фиорентино

Университетът на Реймс
Шампанско-Арден

Мелани Франк

Университет в Аугсбург

Гийом Фюрст

Финансова обсерватория

Нурия Гарсия

Университет в Аугсбург

Микеле Гацола

Humboldt-Universität zu Berlin

Jean-François Grégoire

Наука По Париж

Франсоа Грин

Женевск университет

Per Gustafson

Упсалауниверситет

Кристофър Хауткамп

Universiteit van Amsterdam

Габриеле Яннакаро

Università di Milano-Bicocca

Руди Янсенс

Vrije Universiteit Brussel

Кристин Кадъс

Женевск университет

Питър А. Краус

Университет в Аугсбург

Ан Елизабет Лаксфосс Кардозо

Упсалауниверситет

Вирджиния Мамаду

Universiteit van Amsterdam

Ласло Марац

Universiteit van Amsterdam

Лора Маркъс

Женевск университет

Róisín McKelvey

Университета в Единбург

Махтелд Мюлман

Университетът на Реймс

Шампанско-Арден

Серги Моралес-Галвес

Katholieke университет в Льовен

Žaneta Ozoliņa

Университет „Латвияс“

Nike K. Pokorn

Универза срещу Любляни

Лиа Поп

Universitatea din Oradea

Антъни Пим

Университет „Ровира и Вирджили“

Филип Рудаз

Финансова обсерватория

Андрю Шортен

Университет в Лимерик

Мона Станеску

Universitatea din Oradea

Ненад Стоянович

Katholieke университет в Льовен

Торстен Темплин

Humboldt-Universität zu Berlin

Балаз Визи

MTA Társadalomtudományi

Kutatóközpont, Будапеща

Бенгт-Арне Викстрьом

Humboldt-Universität zu Berlin